مجموعهٔ رسائل

شارح مثنوی الشیخ اسماعیل انقروی علیه رحمة الباری
حضرتلری خواجهٔ جهانك مناظر الانشاسنی
مأخذ اتخاذ ایدرك حسن تألیفه همت ایلمش اولدیغی
اشبو مفتاح البلاغه نام كتاب معارف نصابكه
فی الحقیقه فن بدیع وبیانده لسان تركی اوزره یازلمش
اولان كتابلرك برنجیسی وطریق ادبیاتده آچلمش
اولان ابواب بلاغتك الك اولكیسی دینمكه سزا
وخواهشكران شعر وانشا ایچون مطالعه یه شایان
بر یادكار جهانبهادر .

مفتاح البلاغه و مصباح الفصاحه

يامن جعل قلوب العلماء مخزنا لجواهر العلوم والعرفان
ويامن زين لسان الفصحاء بزواهر البلاغة والبيان
نحمدك حمد العارفين الغارقين فى بحار الشهود والعيان
ونشكرك على نعمائك شكر الفانين فى وجودك
فناء الاعيان واسئلك ان تصلى على نبيك
محمد المبعوث بجوامع الكلم لتتميم مكارم اخلاق
الانسان وعلى آله واصحابه الذين نالوا ببركة
صحبته الشريفة مقام الرضوان ومتابعته اللطيفة
اعلى درجات الجنان . اما بعد حمد الله العلى الولى
والصلوة والسلام على حضرة النبويه وروضة
المصطفويه زبدهٔ اولاد معنوى وزمرهٔ اخفادمك
اصلحى واهل طابى يعنى درويش عامل ومحمد صادق
(چلبی)

چلبی يسر الله لهما العلم الادبی وقتا كه صنعت شعر
ومعرفت انشايه طالب وعلم بلاغت وفن فصاحته
راغب اولوب بو فقير مولوى اعنى شيخ اسمعيل
انقرويدن خطيب دمشقينك اعمض مصنفاتندن
اولان متن تلخيصى تعلمه شروع ايدوب حالبوكه آنلرك
اول فنده يدلری قصير اولديغندن اول كتاب بلاغت
نصابده مندرج بولنان معانئ دقيقه‌نك فهمی
ذهنلرينه عسير كلديكی جهتله علم مذكوره اشتغالدن
سير وملول اولمشلر ايدی بو فقير كثير التقصيرك درونده
شفقت فطريه ومرحمت جبليه جوشه كلوب آنلره
وآنلردن غيری طالب بلاغت وفصاحت اولانلره
تسهيل ايتمك ايچون اول كتاب بديع الاساسك بديع
وبيانه متعلق اولان وفنلرندن طلابه اهم والزم اولان
ابيات وكلمات تلخيص واقتباس قيلنوب تركی عبارات
اوزره ترجمه وتفسير اولندی و بلغا وشعرانك محله
مناسب اولان ابيات بليغه‌سی وفارسی وعربی ايله
جابجا تزيين وتحليه اولنوب اقسام شعری بيلمك وفنون
انشايه واقف وعارف اولمق ايچون مقدمه قيلندی
وجمله درت باب وهر باب ايچنده برنيجه فصل اوزره

مبنی اولوب دورلدی وبوکا (مفتاح البلاغه
ومصباح الفصاحه) دیمکله نام ویرلدی امیدرکه
بوجوهر شب تاب وتحفهٔ کمیاب مفتاحه مفتاح وفنون
بلاغته متعلق اولان کتبه نسبتله مصباح اوله نعم
اکرچه صورتا قلیل الحجمدر لکن معنیده کواکب
معانی ایله مزین اولمش برفلك پرنجمدر نیجه لوازم
وقواعدی حاوی اولمش وچوق منافع وفوائدی جمع
قلمشدر جملهٔ فوائدندن بری صنایع شعریه نك بیلمسنه
وسیله وبدایع انشائیه نك فهم واذعان قلنمسنه برخوش
ذریعه در باخصوص کتاب مثنوینك وجوه معانیسندن
رافع نقاب اولمق ورخسارهٔ نکات وفحاویسندن
دفع حجاب قیلمق بو علمی بیلمکه مرهون ومنوط
بلکه احادیث نبویه نك نیجه بلیغ اولدیغنی بیلمك وکلام
الهینك نه مرتبه معجز اولدیغنه عالم اولمق ونظم
شریفك الفاظ بلیغه سنده موضوعه اولان
اسرارك وجوهندن کشف استتار قلمق بو فنده
ماهر اولمغه موقوف ومربوطدر . چونکه برعلمك
معلومی شریف اوله اول علم دخی شریف اولور
وبرفنك که موضوعی لطیف وعالیقدر اولسه اول
(فنك)

فنك هم لطیف وعالیقدر اولمسی لازم کلور پس
بو علمه هرکیم حضرت قرآن عظیمك واحادیث
رسول کریمك الفاظ شریفه سنده موضوعه
اولان رموز واشاراتی وتشبیهات واستعاراتی
بیلمك نیتیله اشتغال قیلسه اول کیمسه مجرد قیل وقاله
مشغول اولانلر قبیلندن اولمیوب آنك سعیی ضلال
وکوششی وبال اولمز اما اول کیمسه که بو نیتدن قطع
نظر مجرد اظهار فضیلت قلمدن وبین الناس بلاغت
وفصاحتله شهرت ونباهت بولمدن ومشار الیه
بالبنان اولمدن اوتوری مشتغل ومتوغل اولسه اول کیمسه
کندوسنه افضل واولی اولانی قویوب احقر وادنی
شیئه طالب اولوب سعی وکوششی اوزره اول ناسك
قوری تحسین وآفرینندن غیری برنسنه بولمز . ولهذا
جان بخشندن حظ آلان اصحاب احوال وارباب کمال
الفاظ واقواله متعلق اولان بحث وجداله چوقلق
التفات واشتغال قلمزمکرکه قرآن عظیمك واحادیث
رسول کریمك مزایاسنه واصل اولمدن ویاخود
برضعیف الذهن طالبه تعلیم وافاده قلمدن اوتوری

(مثنوی)

بحث لفظ است این ازان شد معتبر
تا بمعنی ره برد اهل نظر
بحث لفظی کردر ومرجان بود
آن دکر باشد که بحث جان بود
بحث جان اندر مقام دیکر است
بادهٔ جانرا قوام دیکر است
بحث لفظ وحسن اثردان یاسبب
بحث جانی یاعجب یابو العجب
ضوء جان آمد نماند ای مستضی
لازم وملزوم ونافی مقتضی

اما جانه ضیا کلدکدن وروح صفا وجلا بولدقدن صکره سویلنن سوز مجرد لفظی وصوری دکل بلکه معنوی وحقیقیدر زیرا کلام فصیح ونطق ملیح بحر جانك موجی وکوهر عقل وعرفانك درجیدر نته که حضرت مولانا ومن کل الوجوه اولانا قدسنا الله باسراره الاعلی بیوردرلر

(مثنوی)

این سخن وآواز از اندیشه خاست

تونداني بحر اندیشه کجاست
لیك چون موج سخن دیدی لطیف
بحران دانی که باشد هم شریف

چنان برکیمسه‌نك شراب لفظنده حلاوت وماء نطقنده عذوبت ولطافت کورهسن بیلکه اول کیمسه‌نك بحر جاننده هم لطافت وحلاوت چوقدر وبرکیمسه‌نك که چشمهٔ دهانندن جاری اولان آب کلامنی حلاوت ولطافتدن خالی وعاری مشاهده قیله‌سن بیلکه آنك نهر رواننده حلاوت ولطافت یوقدر (المرء مخبوء تحت لسانه) حدیث شریفی بومعنایی مؤید اولور که لسان ترجمان جناندر و ❊ کلامندن اولور معلوم کشینك کندی مقداری ❊ مصرعی بوفحوایی تصدیق قیلور زیرا کلام معرف مقادیر انساندر بلکل که سخنوران ونظم آوران بالاستقراء درت قسمه منقسملردر (قسم اول) اولدر که تمام صورت ومعنایی جمع قلمش وآنك کلامی ذی روح اولمش وروح افزای وحیات بخش اولمق مرتبه‌سنی هم بولمشدر و (قسم ثانی) اولدر که آنك کلامی ظاهر ازیب

وزيورله طولمش والفاظ وعبارات وتجنيسات
وترصيعاتله مزين ومجلى اولمش لكن قالب بى جان
وصورت بى آن كبى شكلا خوب ومعنا بى روح
وبى معنا قالمش اوله بو قسمده اوليا وعرفانك
ذى روح وحيات بخش اولان كلمات طيبه لرينى تتبع
ايلمك لازم اولوركه تا كلامنده آنك روح حاصل اوله
واول واسطه ايله ذوق ومعنايه وصول بوله
و (قسم ثالث) اولدركه كلامى خيلى روح افزا
ومعنيدار اوله لكن صور لفظيه سى زينت ادبياتدن
عارى وزيب وزيورله صناعات شعريه دن خالى وبرى
اولمغله ادبياته عالم اولان سخندانلر ونكته خوانلر
قتلرنده بى رغبت اولمش وبى اعتبار قالمش اوله
و (قسم رابع) اولدركه آنلرك كلامى صورت
ومعنادن خالى اولمغله اصوات حيواناته لاحق اوله
وآنلر حقنده ياوه كوى وهرزه جوى ديمك صادق كله
پس شو ايكى قسمدن اولان سخن پرداز ونظم
سازلره بو علمه شروع قلمق وبو فنه طالب وراغب
اولمق لازم وواجب اولور تا بلاغت وفصاحته
مالك اوله لر وصورت ومعنايى سائر عرفا وبلغا كبى

جمع قيله لر وسوزلرنده سوز ونظملرنده روح ا
افروز بوله لر ونظم ونثرك معايب ومحاسنته هم واقف
وعارف اوله لر چون بو فنى بلمك كلمه وكلامك بلنمسنه
موقوف اولديسه اولا كلمه وكلامك تعريف وتفسيرينه
شروع اولندى بعده بديع وبيانه متعلق اولان
كلماتك شرح وتقريرينه بعون الله وتوفيقه ابتدا
قلندى اميددركه اتمام واختتامى ميسر اوله والسلام

(الباب الاول فى بيان الكلمة والكلام)

« الكلمة لفظ وضع لمعنى مفرد » كلمه لغتده برسوزه
ديرلر واصطلاحده بر لفظدركه معناى مفرد
ايچون وضع اولنمشدر لفظ لغتده آغزدن ورمى
اتمكه ديرلر واصطلاحده « ما يتلفظ به الانسان
اوفى حكمه مهملا كان او مستعملا » ديمكله تعريف
ايدرلر يعنى لفظ شول برشيدركه انسان آنى تلفظ
ايلر ياخود انسانك تلفظ ايلديكى شى حكمنده اولور
ما يتلفظ به الانسان اعمدر مهمل اولسون ويا مستعمل
اولسون فى حكمه قيدينك فائده سى اولدركه ضمائر
مستتره يه دخى شامل اولور زيرا ضمائر مستتره
ملفوظ حكمنده در نته كه آنلر دخى سائر ملفوظات

مفتاح البلاغه

ومصباح الفصاحه

يامن جعل قلوب العلماء مخزنا لجواهر العلوم والعرفان
ويامن زين لسان الفصحاء بزواهر البلاغة والبيان
نحمدك حمد العارفين الغارقين فى بحار الشهود والعيان
ونشكرك على نعمائك شكر الفانين فى وجودك
فناء الاعيان واسئلك ان تصلى على نبيك
محمد المبعوث بجوامع الكلم لتتميم مكارم اخلاق
الانسان وعلى آله واصحابه الذين نالوا ببركة
صحبته الشريفة مقام الرضوان ومتابعته اللطيفة
اعلى درجات الجنان . امابعد حمد الله العلى الولى
والصلوة والسلام على حضرة النبويه وروضة
المصطفويه زبدهٔ اولاد معنوى وزمرهٔ اخفادمك
اصلحى واهل طالبى يمنى درويش عامل ومحمد صادق
(چلبى)

چلبى يسر الله لهما العلم الادبى وقتاكه صنعت شعر
ومعرفت انشايه طالب وعلم بلاغت وفن فصاحته
راغب اولوب بوفقير مولوى اعنى شيخ اسمعيل
انقرويدن خطيب دمشقينك اعمض مصنفاتندن
اولان متن تلخيصى تعلمه شروع ايدوب حالبوكه آنلرك
اول فنده يدلرى قصير اولديغندن اول كتاب بلاغت
نصابده مندرج بولنان معانئ دقيقه نك فهمى
ذهنلرينه عسير كلديكى جهتله علم مذكوره اشتغالدن
سير وملول اولمشلرايدى بوفقير كثير التقصيرك درونده
شفقت فطريه ومرحمت جبليه جوشه كلوب آنلره
وآنلردن غيرى طالب بلاغت وفصاحت اولانلره
تسهيل ايتمك ايچون اول كتاب بديع الاساسك بديع
وبيانه متعلق اولان وفنلرندن طلابه اهم والزم اولان
ابيات وكلمات تلخيص واقتباس قيلنوب تركى عبارات
اوزره ترجمه وتفسير اولندى وبلغا وشعرانك محله
مناسب اولان ابيات بليغه سى وفارسى وعربى ايله
جابجا تزيين وتحليه اولنوب اقسام شعرى بيلمك وفنون
انشايه واقف وعارف اولمق ايچون مقدمه قيلندى
وجمله درت باب وهر باب ايچنده برنيچه فصل اوزره

مبنى اولوب دورلدى وبوكا (مفتاح البلاغه ومصباح الفصاحه) ديمكله نام ويرلدى اميدر كه بوجوهر شب تاب وتحفهٔ كمياب مفتاحه مفتاح وفنون بلاغته متعلق اولان كتبه نسبتله مصباح اوله نعم اكرچه صورتا قليل الحجمدر لكن معنيده كواكب معانى ايله مزين اولمش برفلك پرنجمدر نيچه لوازم وقواعدى حاوى اولمش وچوق منافع وفوائدى جمع قلمشدر جملهٔ فوائدندن برى صنايع شعريه نك بيلنمسنه وسيله وبدايع انشائيه نك فهم واذعان قلنمسنه برخوش ذريعه در باخصوص كتاب مثنوينك وجوه معانيسندن رافع نقاب اولمق ورخسارهٔ نكات وفحاويسندن دفع حجاب قيلمق بو علمى بيلمكه مرهون ومنوط بلكه احاديث نبويه نك نيچه بليغ اولديغنى بيلمك وكلام الهينك نه مرتبه معجز اولديغنه عالم اولمق ونظم شريفك الفاظ بليغه سنده موضوعه اولان اسرارك وجوهندن كشف استار قلمق بو فنده ماهر اولمغه موقوف ومربوطدر . چونكه برعلمك معلومى شريف اوله اول علم دخى شريف اولور وبرفنك كه موضوعى لطيف وعاليقدر اولسه اول

(فنك)

فنك هم لطيف وعاليقدر اولمسى لازم كلور پس بو علمه هركيم حضرت قرآن عظيمك واحاديث رسول كريمك الفاظ شريفه سنده موضوعه اولان رموز واشاراتى وتشبيهات واستعاراتى بيلمك نيتيله اشتغال قيلسه اول كيمسه مجرد قيل وقاله مشغول اولانلر قبيلندن اولميوب آنك سعيى ضلال وكوششى وبال اولمز اما اول كيمسه كه بونيتدن قطع نظر مجرد اظهار فضيلت قلمدن وبين الناس بلاغت وفصاحتله شهرت ونباهت بولمدن ومشار اليه بالبنان اولمدن اوتورى مشتغل ومتوغل اولسه اول كيمسه كندوسنه افضل واولى اولانى قويوب احقر وادنى شيئه طالب اولوب سعى وكوششى اوزره اول ناسك قورى تحسين وآفرينندن غيرى برنسنه بولمز . ولهذا جان بخشندن حظ آلان اصحاب احوال وارباب كمال الفاظ واقواله متعلق اولان بحث وجداله چوقلق التفات واشتغال قلمزمكر كه قرآن عظيمك واحاديث رسول كريمك مزايا سنه واصل اولمدن وياخود برضعيف الذهن طالبه تعليم وافاده قلمدن اوتورى

(مثنوی)

بحث لفظ است این ازان شد معتبر
تا بمعنی ره برد اهل نظر
بحث لفظی کردر ومرجان بود
آن دکر باشد که بحث جان بود
بحث جان اندر مقام دیکر است
بادهٔ جانرا قوام دیکر است
بحث لفظ وحسن اثردان یاسبب
بحث جانی یا عجب یا بو العجب
ضوء جان آمد نماند ای مستضی
لازم وملزوم ونافی مقتضی

اما جانه ضیا کلدکدن وروح صفا وجلا بولدقدن صکره سویلنن سوز مجرد لفظی وصوری دکل بلکه معنوی وحقیقیدر زیرا کلام فصیح ونطق ملیح بحر جانك موجی وکوهر عقل وعرفانك درجیدر نته که حضرت مولانا ومن کل الوجوه اولانا قدسنا الله باسراره الاعلی بیوردرلر

(مثنوی)

این سخن وآواز ازاندیشه خاست

تو ندانی بحر اندیشه کجاست
لیك چون موج سخن دیدی لطیف
بحران دانی که باشد هم شریف

چان برکیسه‌نك شراب لفظنده حلاوت وماء نطقنده عذوبت ولطافت کوره‌سن بیلکه اول کیسه‌نك بحر جاننده هم لطافت وحلاوت چوقدر وبرکیسه‌نك که چشمهٔ دهانندن جاری اولان آب کلامنی حلاوت ولطافتدن خالی وعاری مشاهده قیله‌سن بیلکه آنك نهر روانده حلاوت ولطافت یوقدر (المرء مخبو تحت لسانه) حدیث شریفی بومعنایی مؤید اولور که لسان ترجمان جناندر و ☼ کلامندن اولور معلوم کشینك کندی مقداری ☼ مصرعی بوفحوایی تصدیق قیلور زیرا کلام معرف مقادیر انساندر بلکل که سخنوران ونظم آوران بالاستقراء درت قسمه منقسملردر (قسم اول) اولدر که تمام صورت ومعنایی جمع قلمش وآنك کلامی ذی روح اولمش وروح افزای وحیات بخش اولمق مرتبه‌سنی هم بولمشدر و (قسم ثانی) اولدر که آنك کلامی ظاهر ازیب

وزیورله طونمش والفاظ وعبارات وتجنیسات
وترصیعاتله مزین ومجلی اولمش لکن قالب بی جان
وصورت بی آن کبی شکلا خوب ومعنا بی روح
وبی معنا قالمش اوله بو قسمده اولیا وعرفانك
ذی روح وحیات بخش اولان کلمات طیبه‌لرینی تتبع
ایلمك لازم اولورکه تا کلامنده آنك روح حاصل اوله
واول واسطه ایله ذوق ومعنایه وصول بوله
و (قسم ثالث) اولدرکه کلامی خیلی روح افزا
ومعنیدار اوله لکن صور لفظیه‌سی زینت ادبیاتدن
عاری وزیب وزیورله صناعات شعریه‌دن خالی وبری
اولمغله ادبیاته عالم اولان سخندانلر ونکته خوانلر
قتلرنده بی رغبت اولمش وبی اعتبار قالمش اوله
و (قسم رابع) اولدرکه آنلرك کلامی صورت
ومعنادن خالی اولمغله اصوات حیواناته لاحق اوله
وآنلر حقنده یاوه کوی وهرزه جوی دینمك صادق کله
پس شو ایکی قسمدن اولان سخن پرداز ونظم
سازلره بو علمه شروع قلمق وبوفنه طالب وراغب
اولمق لازم وواجب اولور تا بلاغت وفصاحته
مالك اوله‌لر وصورت ومعنایی سائر عرفا وبلغا کبی

(جمع)

جمع قیله‌لر وسوزلرنده سوز ونظملرنده روح بـا
افروز بوله‌لر ونظم ونثرك معایب ومحاسنته هم واقف
وعارف اوله‌لر چون بوفنی بلمك کلمه وکلامك بلمسنه
موقوف اولدیسه اولا کلمه وکلامك تعریف وتفسیرینه
شروع اولندی بعده بدیع وبیانه متعلق اولان
کلماتك شرح وتقریرینه بعون الله وتوفیقه ابتدا
قلندی امیددرکه اتمام واختتامی میسر اوله والسلام

(الباب الاول فی بیان الکلمة والکلام)

« الکلمة لفظ وضع لمعنی مفرد » کلمه لغتده بر سوزه
دیرلر واصطلاحده بر لفظدرکه معنای مفرد
ایچون وضع اولنمشدر لفظ لغتده آتمغه ورمی
اتمکه دیرلر واصطلاحده « ما یتلفظ به الانسان
اوفی حکمه مهملا کان او مستعملا » دیمکله تعریف
ایدرلر یعنی لفظ شول برشیدرکه انسان آنی تلفظ
ایلر یاخود انسانك تلفظ ایلدیکی شی حکمنده اولور
ما یتلفظ به الانسان اعمدر مهمل اولسون ویا مستعمل
اولسون فی حکمه قیدینك فائده‌سی اولدرکه ضمائر
مستتره‌یه دخی شامل اولور زیرا ضمائر مستتره
ملفوظ حکمنده‌در نته‌که آنلر دخی سائر ملفوظات

كبى محكوم عليه ومؤكده ومعطوف عليها اولور
وضع لغتده قومغه ديرلر واصطلاحده « الوضع
تخصيص شئ بحيث متى اطلق او احس الشئ
الاول فهم منه الشئ الثانى » يعنى وضع برشيئى برشيئه
تخصيص ايتمكدر هرنه زمانده كه شئ اول اطلاق
اولنه ياخود احساس اولنه آندن شئ ثانى فهم
قيلنه مثلا لفظ ضرب كه اطلاق اولندقده آندن
يامعناى ضرب ويافعل مخصوص منفهم اولور
وكذلك ايلده نار احساس اولنسه آندن دخان
ونهارده دخان احساس قيلنسه آندن نار معلوم
اولور وبركيمسه نك لب كزيده قالمسندن معناى
اسكات فهم اولنور وبعضيلر وضعى بويله تعريف
قيلور « الوضع تعيين الشئ للدلالة بنفسه على
شئ » بو تعريف اولكى تعريفدن اخصر وبهتردر
واضع لغات كيم ايدوكى خصوصنده اختلاف
واردر ابو الحسن الاشعرى ومن تابعه واضع
لغات فى الحقيقه الله تعاليدر ديديلر وابو هاشم جبائى
معتزلى وآنك توابعى اولان اهل اعتزال واضع لغات
انساندر ديو تحقيق ايلديلر وحقيقت اولدر كه

(واضع)

واضع لغات جناب حقك الهامى واسطه سيله
انساندر گاه اولور كه وضع خاص وموضوع له
دخى خاص اولور مثلا واضع برشخص معينى تعقل
ايدوب آنكيچون خاصة برلفظ وضع ايلرز يد وعمرو
كبى جمله اعلام بو قبيلدندر وگاه اولور كه وضع
وموضوع له هر ايكيسى عام اولورلر نته كه واضع تعقل
معناى عام ايليوب آنك ازاسنده برلفظى وضع
ايلمشدر رجل وضرب كبى وگاه اولور كه وضع عام
اولوب موضوع له خاص اولور مضمرات وآنك
اخواتى كبى اما وضع خاص اولوب موضوع له عام
اولمق واقع اولمامشدر ۰ ومفردى « المفرد ما لا يدل
جزؤه على جزء معناه » ديمكله تعريف ايلديلر يعنى
مفرد برلفظدر كه اول لفظك جزئى معناسنك
جزئى اوزره دلالت ايلمز بو تعريف اقسام
الفاظدن درت قسم اوزره صادق اولور اول
اول كه اصلا جزؤ طوتمز ومعنايه دلالت ايدر
الف استفهام كبى كه جزؤى يوقدر اما معنايه
دلالت ايدر وايكنجى جزؤ طوتار اما آنك جزؤ
لفظى جزؤ معناسنه دلالت ايتمز مثلا زيد كبى كه

آندن حرفنزا آنك جزؤ معينه دلالت قلمز واوچنجى
اولدر كه جزؤ طوتر وايكى جزؤدن هر برىسى
بر معنايه دلالت ايدر مثلا عبدالله كبى اما علميت
حالده اول مقصود دكلدر بلكه مقصود اوشخص
معيندر ودردنجى قسمى اولدر كه ايكى جزؤ طوتار
وبر كيمسه يه علم اولدقده هم جزؤ لفظى جزؤ
معناسنه دلالت ايدر مثلا حيوان ناطق كبى كه چان
بر شخص معينه علم قيلنسه آنك جزؤ لفظى كه حيوان
وناطقدر جزؤ معناى مقصوده دلالت ايدر زيرا
اول شخص كه حيوان ناطق آنك علمى اوله
مع التشخص حيوان ناطقدر پس لفظ حيوان
ولفظ ناطق هر ايكيسى ايكى معنى اوزره دلالت
ايلمش اولورلر كه آندن هر برىسى اول شخص
معينك جزؤ معناسيدر . اما بو دلالت علميت حالنده
مراد اولمز بو تقرير اولسان اقوال متقدمينك
تعبيريدر احق اولان تعبير اولدر كه معناى حيوان
ومعناى ناطق علميت حالنده مطلقا ملحوظ دكلدر
ومقصود ملحوظ اول شخص معيندر مثلا بر كيمسه يه
احمر نام اولسه علميت حالنده اول ذات مشخصدن

غيرى بر آخر معنايه احمر دلالت ايتمز « ومن كان له طبع
سديد . اذا القى اليه هذا فهو شهيد » پس بونى دخى
بيلكه اگر بر كلمه مظهر اولوب بر شيئه دلالت قيلورسه
ووضع خاص وموضوع له دخى خاص اولورسه
اول كلمه يه علم ديرلر واگر وضع عام وموضوع له خاص
اولورسه اكا اسم موصول واسم اشارت تعبير ايدرلر
واگر مظهر اولمزسه اكا ضمير ديرلر هو وانت كبى واگر
معناى كلمه واحد بالشخص اولميوب اول معنانك
حصولى بر نوعك افرادنه على السويه اولورسه
اكا متواطئ ديرلر اول معناده افرادك توافقى اولديغى
ملابسه ايله مثلا انسان كبى كه آنك مفهومى جميع
افراد اوزره على السويه شاملدر واگر على السويه
اولمزسه اول كلمه يه مشكك ديرلر افرادك آنده
تفاوتى وتشاركى اولديغى جهتدن بو كلمه مشتركميدر
وياخود متواطى قبيلندنميدر ديو ناظر اولان كيمسه لرى
شك وشبهه يه القا ايلديكى واسطه ايله مثلا لفظ
وجود كبى كه واجبه وممكنه شامل اولور لكن
ممكنه‌دن واجبه دلالتى اقوادر واگر ايكى كلمه وياخود
دخى زياده بر معنى ايچون موضوع اولسه‌لر اول ايكى كلمه يه

مترادفان دیرلر واکر دخی زیاده اولورسه الفاظ
مترادفه تعبیر ایدرلر مثلا قعود وجلوس کبی شول
کیمسه‌نك مذهبنده که هر ایکیسی بر معنایه طوتر وچشم
ودیده کبی که هر ایکیسی بر معنایه دلالت ایدر وقلع وقمع
ونزع کبی که هر اوچی قوپارمق معنالرینه استعمال
اولنور اکرچه ترادف صفات الفاظ مفرده‌در لکن
بعضیلر مرکب دخی اولور ایسه دیوب الانسان
قاعد والبشر جالس دیمکی الفاظ مترادفه‌دن عد
ایلمشلردر اکر لفظ واحد ایکی ویا اوچ ویاخود زیاده
معانی ایچون موضوع اولورسه واول معانیدن
هر برینه وضع اولی اوزره علی السویه دلالت
قیلورسه اول لفظه معانیدن هر برینه نسبتله مجمل
دیرلر وجمیع معنایه نسبتله مشترك تعبیر ایدرلر اعمدر
هر ایکی معنی بری برینه متضاد اولسون ویا اولمسون
ضد اولدیغنه مثال لفظ قرؤ کبی که حیض ایله طهردن
اوتری وضع اولنمشدر وهر ایکیسنه علی السویه
دلالت قیلمشدر اما معناده بری برینه متضاد ان
اولیوب یا ایکی ویا اوچ معنی ایچون موضوع اولورسه
مثلا غین معجمه کبی که تشنه‌لکه وسحاب رقیقه

(وحرف)

وحرف معینه وضع اولنمشدر ویاخود دخی زیاده
ایچون وضع اولنوب معانی کثیره‌یه دلالت قیلورسه
مثلا عین مهمله کبی که معانی کثیره‌یه وضع
اولنمشدر مثلا چشمه وچشمه‌یه وجاسوسه ودیز
کوزلرینه وشمسه ودیناره وبرشیئك ذاتنه ومال نقده
ومال کزینه وترازو کوزینه وحرف مخصوصه
عین دیرلر لفظ عین وجمله‌یه بالوضع دلالت قیلمشدر
واکر بر لفظ وضع اولدن مهجور اولوب آخر معنایه
نقل اولنسه اکا منقول دینور مثلا لفظ صلوة کبی که
بحسب اللغه دعا ایچون موضوعدر وشارع
حضرتلری آنی بو معنادن ارکان مخصوصه ایچون
نقل ایلمشلردر بین المعنیین مناسبت بودر که
معنی ثانی دخی دعایی متضمندر پس آنی بعض
اجزاسیله تسمیه قیلمش اولورلر ولفظ صلوة
معنای اولده حقیقت لغویه ومعنای ثانیده حقیقت
شرعیه‌در زیرا ناقل شارعدر واکر ناقل عرف
خاص اولورسه وبر لفظی وضع اولندن کندیلرك
اصطلاحنده نقل قیلورسه اکا حقیقت عرفیهٔ
خاصه دینور مثلا لفظ کلم کبی که لغتده جرحه دیرلر

كمال قال الشاعر * جراحات السنان لها التيام *
ولا يلتام ما جرح اللسان * لكن جماعت نحويين
آنى معناى لغويدن اصطلاحه نقل ايلمشلردر
واكر نقل برجماعته مخصوص اولميوب عامه يه
منسوب اولورسه اكا حقيقت عرفيهٔ عامه تعبير
قيلنور مثلا لفظ دابه كبى كه اصلنده كل ما يدب
على الارض وضع اولنمشدر لكن عامهٔ ناس بو معنادن
آنى قوايم اربع صاحبلرى اولان بهايم ايچون نقل
قيلمشدر بونك ناقلى معين اولمديغى ايچون بوكا
حقيقت عرفيهٔ عامه ديمشدر واكر نقل علاقه
ومناسبت اوزره مبنى اولمزسه اكا مرتجل ديرلر
جعفر كبى كه لغتده نهر صغيره ديرلر صكره برشخصه
اسم ايلديلر وحقيقت ومجاز وتشبيه واستعارهنك
تعريفلرى عن قريب ذكر اولنور ان شاء الله تعالى
« الكلام ما تضمن كلمتين بالاسناد » يعنى كلام
بر لفظدر كه ايكى كلمه يى اسناد ايله متضمن اوله
بعضيلر « الكلام كلمتان مع الاسناد » ديمكله
تعريف ايلديلر بو اولكى تعريفدن اخصردر
يعنى كلام اسناد ايله متصف اولان شول ايكى
(كلمه دركه)

كلمه دركه مخاطبه صحيح سكوت افاده ايليه واسناد
احد جزئينى آخره نسبت ايلمكدر شو حيثيتدن كه
مخاطبه فائدهٔ تامه حاصل اولوب آخره منتظر اولميه
مظهر ومضمره وخبره وانشايه شامل اولور مثلا
زيد قائم ديمك ومخاطبه اكرم ديو امر ايلمك كبى
پس كلام دخى ايكى قسمدر يا خبردر ويا انشادر
اكر اول كلامك ازمنهٔ ثلاثه دن برنده يا نسبت
ثبوتيه ويا نسبت سلبيه ايله خارجه نسبتى اولوب
وتلك النسبتك ذاك الخارجه مطابقتى اولور
ويا مطابقتى اولمزسه اكا خبرديرلر والا اكا انشا تعبير
ايدرلر وكلام انشائينك صدق وكذبه احتمالى اولمز
زيرا انشا شول نفس كلامه اطلاق اولنور كه آنك
خارجه نسبتى اولميه كركسه اول نسبتك مطابقتى
اولسون وكركسه اولسون پس كلام انشائينك
خارجه نسبتى اولميجه صدق وكذبه دخى احتمالى
اولمز ولهذا منطقيلر انشائى اولان كلامه قضيه
ديمزلر كه قضيه آنلر قتنده صدق وكذبه احتمالى
اولان كلامدر بناء على هذا انشائياتى آنلر تصوراتدن
عد ايدرلر پس كلام انشائى دخى برشيئى طلب ايلمك

اوزره دلالت ایلرسه ایکیدن خالی دکلدر که مقصوداتدن
یا برشیئك ذهنده حاصل اولمسیدر «من حیث هو
حصول شیٔ فی الذهن» یاخود دکلدر برشیئك
ذهنده حصولی مطلوب اولورسه اکا استفهام
دینور واکر اولمزسه یا مقصوداتدن برشیئك خارجدن
حصولی ویاخود عدم حصولیدر اولکی قسم اکر
استعلا ایله اولورسه اکا امر دینور واکر تساوی
ایله اولورسه التماس تعبیر اولنور واکر خضوع وعجز
نیازله اولورسه اکا دعا تسمیه اولنور ایکنجی قسم که
مقصوداتدن برشیئك خارجده عدم حصولیدر
اول دخی اکر استعلا ایله اولورسه اکا نهی دینور
واکر تساوی ایله اولورسه التماس واکر عجز وخضوع
ایله اولورسه دعا تعبیر اولنور وجه ثانی کلام انشائی
اکر برشیئك طلبی اوزره دلالت وضعیه ایله دلالت
ایلمزسه اکا تنبیه تسمیه قیلنور بو قسمده تمنی وترجی
وقسم وندا وافعال مقاربه وافعال مدح وافعال ذم
داخل اولور که متکلم بو اقسامك هر بریله مخاطبی کندی
مافی الضمیرندن آکاه قیلور اما کلام خبرینك صدقه
وکذبه احتمالی واردر زیرا کلام خبرینك ایکی نسبتی واردر
(اول)

اول شول نسبت کلامیه در که مسند ایله مسند الیهك
میاننده واقع اولاندر وایکنجی شول نسبت خارجیه در که
نسبت کلامیه دن قطع نظر خارجده مسند الیهك
ذاتی ومسندك مفهومی واقع اولمقدر اکر نسبت
کلامیه مطابق نسبت خارجیه اولورسه اول کلامه
صادق دینور واکر خارجه مطابق اولمزسه اکا
کذب تسمیه اولنور مثلا زید قائم کبی که متکلم کلامده
قیامی زیده نسبت ایلمشدر اکر بو نسبت کلامیه
مطابق نسبت خارجیه اولورسه بو کلام صادق
اولور واکر خارجه مطابق کلمزسه اکا کذب دینور
(قال النظام ومن تابعه صدق الخبر مطابقته لاعتقاد
المخبر ولو خطاء وکذبه عدمها) یعنی نظام خبرك
صدقی مخبرك اعتقادینه مطابق اولمقدر اکر اول
اعتقاد خطاء اولدی ایسه ده وخبرك کذبی مخبرك
اعتقادینه مطابق اولمامقدر اکر اول خبر فی الواقع
صدق ایسه ده بدلیل قوله تعالی (ان المنافقین
لکاذبون) زیرا الله تعالی حضرتلری منافقلرك (نشهد
انك لرسول الله) دیمه‌لرینی تکذیب ایلدی بو قولك
بونلرك اعتقادینه عدم مطابقتی اولدیغیچون اکرچه

واقعه مطابق ایسه ده دیر لكن بو استدلال مردود
و باطلدر زیرا معنی بونلرك شهادتلرنده و یاخود
لسانلرینك قلبلرینه موافقتی ادعا ایتملرنده کاذبلردر
دیمك اولور پس تكذیب بونلرك شهادتنه و یاخود
اول اعتقادلرینه مطابق اولمیان اخباره شهادت
تسمیه ایتملرینه رجوع قیلور كه شهادتده لسانك
قلبه مطابقتی شرط اولمشدر و جاحظ خبرك صدقه
و كذبه منحصر اولمسنه انكار قیلمشدر و خبرك
صدقی مع الاعتقاد واقعه مطابق اولمقدر دیمش
و كذبی هم مع الاعتقاد واقعه مطابق اولمامقدر
دیو زعم ایلمش و بو ایكی قسمدن غیری بر خبر دخی
واردر كه اول صدق و كذب دكلدر دیو سویلمشدر
و بوكه (افترى على الله ام به جنة) آیتنی دلیل ایراد
ایتمش و جنون حالنده اولان اخبار كذبك غیری
و صدقك دخی غیریدر زیرا كفار اول خبرك
صدقنه اعتقاد ایلدیلر دیو بیان ایتمشدر كما ذكر
قوله فی التلخیص والمطول و آنك بو استدلالی رد
قیلندی زیرا معنی (افترى على الله ام لم تفتر) تقدیرنده
اولوب عدم افترادن جنتله تعبیر اولندیكه مجنون

(ایچون)

ایچون افترا اولمز پس ثانی كذبه قسیم كلمز بونی دخی
بیلمك كركدر كه لاشك صدد اخبار و اعلامده اولان
مخبرك كلام خبریدن مقصودی یا بر حكمی مخاطبه
افاده و اعلام ایتمكدر مثلا زید قائمدر دیمك كبی
و یاخود كندونك اول حكمه عالم اولمسنی مخاطبه
اعلام و افاده ایتمكدر قرآنی حافظ اولان كیسه یه
(حفظت القرآن) دیمك كبی اوله فائدۀ خبر دیرلر
و ایكنجی یه لازم فائدۀ خبر تعبیر ایدرلر محاورات
و محاضراتده بو قسم چوق استعمال اولنور زیرا
مقصود متكلم محاوراتده غالب اولدر كه مخاطبك
ذاتنده اولان صفات جمله یه كندونك شعورنی
اعلامدر والا مخاطبك كندو صفاتنه آندن اعلمدر
اكرچه صدد اخبارده اولان متكلمك اخباردن
مقصودی فائدتین مذكورتینه منحصردر لكن كاه
اولور كه القای كلام خبریدن آنك آخر مقصودی
اولور مثلا تحسر و تحزن كبی نته كیم الله تبارك و تعالى
كلام مجیدنده زن عمراندن حكایت ایدوب (رب انی
وضعتها انثى) بیورر وضعتهادن مراد خبر دكلدر
بلكه اول خاتونك كندونك خلاف مأمولی اولان

انثى ئى وضع ايلدوكى اوزره تحسر وتحزن اظهار
ايلمكدر نته كيم حق تعالى حضرتلرى ذكريا پيغمبردن
هم بوكا ماند حكايه بيوررلركه اول حضرت (رب
انى وهن العظم منى) ديو حضرت حقه مناجات
ايلديكه بو سوزدن آنك مقصودى اظهار ضعف
وخشوعدر .

❊ الفصل الاول فى بيان انواع الاسناد ❊

اسناد دخى مطلقا اكر انشائى اولسون واكر اخبارى
اولسون ايكى قسمه منقسمدر بر قسمنه حقيقت عقليه
واسناد حقيقى دخى ديرلركه اول فعلى وياخود
معناى فعلى كندو فاعلنه اسناد ايلمكدر اكر اول
فعل آندن اختياريله صادر اولسون ضرب كبى
وياخود آندن اختياريله صادر اولمسون مرض
ومات كبى مثلا مؤمنك (انبت الله البقل) ديدوكى
كبى ومرض فلان تعبير ايلدوكى كبى و بو قسمنه دخى
مجاز عقلى ومجاز حكمى واسناد مجازى دخى تعبير
ايدرلر واسناد مجازى اولدركه كندو فاعلنه
اسناد اولنميوب بلكه شول ملابسنه اسناد
اولنمقدركه اول فعل ويا معناى فعل فى الحقيقه

(آنكچون)

آنكچون بنا اولنمامش وآندن وجوده كلمامشدر مثلا
مؤمنلرك (انبت الربيع البقل) ديدكلرى كبى ودخى
ناسك (جرى النهر وبنى الامير المدينة ونهاره صائم)
ديدكلرى كبى مجاز عقلينك اقسامى طرفينك حقيقت
ومجاز اولمسى اعتباريله درت اولور زيرا ايكى طرفى كه
مسند ومسند اليهدر يا حقيقتان لغويتاندر
(انبت الربيع البقل) كبى وياخود ايكيسى بيله مجاز
لغويدر (احيى الارض شباب الزمان) كبى احياى
ارضدن مراد تهييج قواى ناميه قلمق واندن انواع
نباتات ايله محدث نضارت اولمقدر وكذلك شباب
زماندن مراد زمانك اعتدالى وتازه لكيدر وياخود
ايكى طرفى مختلف اولوب برى حقيقت وبرى مجاز
اوله (انبت البقل شباب الزمان واحيى الارض
الربيع) ديدكلرى كبى وحضرت قرآنده بو مجاز عقلى
قتى چوق واقع اولمشدر جمله دن (واذا تليت عليهم
آياته زادتهم ايمانا) آيت كريمه سيدركه ايمانى
زياده ايلمك اللهك فعلى ايكن آياته اسناد مجازيدر
سببه اسناد قبيلندندر (يذبح ابناءهم) ودخى
(فينزع عنهما لباسهما) آيتلرى هم سببه اسناد

قیلنمشدرکه تذبیح اصل فعل جیش وحوا ایله
آدمدن نزع لباس حقیقتده فعل اللهدر پس تذبیحی
فرعونه ونزع لباسی شیطانه اسناد اسناد مجازیدر
(فهو فی عیشة راضیة واخرجت الارض اثقالها)
آیتلری دخی بوقبیلدندرکه حد ذاتنده راضیه
لفظنك عیشه اسنادی اسناد مجازیدر اکرچه
راضیه فاعل ایچون بنا اولنمشدر لکن مفعوله
اسناد قلنمشدرکه اول عیشه‌در (عیشة مرضیة)
تقدیرنده‌در وکذلك اخراجك ارضه اسنادی
اسناد مجازیدرکه بو فعل حقیقتده الله تعالی
حضرتلرینكدر وبو اسناد مجازی همان خبره
مختص دکلدر بلکه انشائیاتده دخی جاری اولور
(یاهامان ابن لی صرحا) کبی زیرا کوشکی بنا ایلمك
عمله‌نك فعلیدر وهامان آنك بناسنه سببدر پس
فرعون امری سبب بنایه قیلمش اولور (اصلوتك
تأمرك ولیصم نهارك ولیت النهر جار) اقوالی هم
بو قبیلدندر وبو امثالی دخی نیجه آیات کریمه
واحادیث شریفه وکلمات بلیغه بو سبیلدن ظهوره
کلمشدر مخافت تطویلدن اوتری ایراد اولنمدی چونکه
(کل)

کل مقال چمن بیان حالده انصباب سحاب بلاغتله
لطافت وطراوت بولور ودل سالکان مسالك
عبارت وصول حرم کعبهٔ قبولده آب زلال فصاحتدن
تروتازه اولور اسناد مجازینك تعریف وبیانندن
فراغت اولندی وبلاغت وفصاحتك شرح وبیانه
شروع قیلندی تا بوستان خاطر طلاب شعر
وانشا رشحات غمام توصیف بلاغتدن مطری
ومرشح اوله وجنان جنان اصحاب لهجه واداك
باران بیانندن بهجت ونضارت بوله

❊ الفصل الثانی فی تعریف البلاغه ❊

البلاغة فی الکلام مطابقته لمقتضی المقام مع فصاحته
یعنی کلامده بلاغت اول کلامك فصاحتیله
بیله مقتضای حاله مطابق اولمسیدر وحال ومقام
برامردرکه متکلم کلامی بر وجه مخصوص ایراد
ایلمکه داعی وباعث اوله ومعنای مقتضای مقام
اولدرکه مثلا مخاطب سنك ایلدوکك حکمه منکر
اوله آنك انکاری قدر کلام دخی مؤکد اولمق لازمدر
اکر انکاری زیاده اولورسه تأکید دخی زیاده اولور
واکر آنك انکاری کمتر اولورسه تأکید هم کمتر کرك

پس مخاطبك حكمه منكر اولمسى بر حالدركه حكم
اقتضا ايدر پس اول تأكيد مقتضاى حال ومقتضاى
مقام اولور پس بليغ اولان مقتضاى مقامه لابد رعايت
قيلور وتركيبى على قدر الحاجه ايراد ايلر مثلا اكر
مخاطب بر حكمدن واول حكمده تردد ايلمه‌دن خالى
الذهن اولورسه مؤكدات حكمدن استغنا اولنور
يعنى اندن ولام تأكيددن وحرف تنبيه‌دن ونون
تأكيددن وكلام جملهٔ اسميه ايله ايراد اولنمه‌دن خالى
قيلنور واكر مخاطب بو حكمده متردد اولورسه وآنك
صحتنى طلب قيلورسه برمؤكدله اول حكمى تأكيد
وتقويت ايلمك مستحسن اولوركه اول تأكيد آنك
ترددنى ازاله ايليه مثلا ترددن خالى الذهن اولانه
زيد قائم ديرسن وزيدك قيامنه متردد اولانه ان زيدا
قائم ديرسن واكر مخاطب حكمه منكر اولورسه
اول حكمى آنك انكارى قدر تأكيد ايلمك لازم اولور
نته كيم الله تعالى حضرتلرى رسل عيسادن حكايه
بيورر شول زمانده كه آنلرى كفار اول مرده
تكذيب ايلديلر آنلر كافرلره (انا اليكم مرسلون) ديو
سويلديلر كلاملرينى انا ايله وجملهٔ اسميه ايله ايراد
(ايلديلر

ايلديلر چونكيم كافرلر آنلره (ما انتم الا بشر مثلنا
وما انزل الرحمن من شئ ان انتم الا تكذبون) ديو مرهٔ
ثانيه‌ده انكارلرينى زياده قيلديلر انبيا دخى
عليهم السلام (ربنا يعلم انا اليكم لمرسلون) ديو
كلاملرينى ان ايله ولام ايله وجملهٔ اسميه ايله وعلمى
ربلرينه تعليق ايتمكله كه حكم قسمده‌در تأكيد
ايليوب ايراد ايلديلر چونكه بلاغت مقتضاى مقامه
رعايت ايلمه‌دن عبارت اولديسه آنكله آنجق كلام
ومتكلم وصف اولنور مفرد وصف اولنمز زيرا كلمهٔ
بليغة ديمك مسموع اولمامشدر اما كلام بليغ ومتكلم
بليغ ديمك مناسب كلمشدر ومتكلمده بلاغت ملكه‌دركه
متكلم آنكله تأليف كلام بليغ ايلمكه قادر اولمشدر
(قال الخطيب فى متن التلخيص ولها طرفان اعلى
وهو حد الاعجاز وما يقرب منه واسفل وهو ما اذا
اغير عنه الى ما دونه التحق عند البلغاء باصوات
باصوات الحيوانات وبينهما مراتب كثيرة) يعنى
بلاغت كلامك ايكى طرفى واردر برطرفى بغايت
اعلادركه اول حد اعجازدر يعنى آنك مثلنى ايراد
ايلمكه بشرده طاقت يوقدر بلغا بلاغتده اولا اوچ

مرتبه اثبات ایلمشلردر اعلی واوسط وادنی وبو
مراتب ثلاثه‌دن هر برینك دخی اوچر مرتبه‌سی واردر
دیو سویلمشلردر (یا ارض ابلعی ماءك ویا سماء اقلعی
وغیض الماء وقضی الامر واستوت علی الجودی)
آیت کریمه‌سی ودخی (ولکم فی القصاص حیاة
یا اولوا الالباب) آیت کریمه‌سی بلاغتك اعلا
مرتبه‌سنده‌در وسورهٔ (تبت یدا ابی لهب) بلاغتك
اعلی مرتبه‌سنك ادناسنده‌در نته‌کیم استاد قاضی
ودانی سید شریف جرجانی روح الله روحهما بیوردرلر

در فصاحت در بلاغت کی بود یکسان سخن
گرچه گوینده بود چون جاحظ وچون اصمعی
در کلام ایزد بیچون که وحی منزلست
کی بود تبت یدا مانند یا ارض ابلعی

بلاغتك اعلا مرتبه‌سنك اوچی بیله حد
اعجازده داخلدر که طوق بشردن خارجدر
واحادیث حضرت نبی وکلمات امیر المؤمنین
حضرت علی ومقالات منظومهٔ بعض ولی دخی
بلاغتك اعلی مرتبه‌سنك ادنی مرتبه‌سنه
قریب اولمشدر وحد اعجازه دخول قلمشدر واکثر
(شعرانك

شعرانك کلمات پاکیزه‌لری بلاغتك مرتبهٔ اوسطنك
اعلی مرتبه‌سنه وصول بولمشدر وبلاغتك اسفل
مرتبه‌سی اولدر که اکر کلام اول مرتبه‌دن مادونه
تغییر وتنزیل اولنسه عند البلغا اصوات حیواناته اکر
اعرابی صحیح ایسه‌ده ملحق اولور واداء مراد
ایلمه‌ده نهق حمار ونعق غرابه مشابه کلور پس فصاحت
کلامده سید شریف حضرتلری فصاحتی بوکونه
تعریف ایدوب بیوردرلر (الفصاحة فی اللغة عبارة
عن الابانة والظهور وهی فی المفرد خلوصه من تنافر
الحروف والغرابة ومخالفة القیاس وفی الکلام
خلوصه عن ضعف التألیف وتنافر الکلمات
والتعقید مع فصاحتها) یعنی فصاحت لغتده ابانت
وظهوردن عبارتدر ومفردده اول مفردك تنافر
حروفدن وغرابتدن وقیاسه مخالفتدن خالص
اولمسیدر وکلامده فصاحت اول کلامك ضعف
تألیفدن وتنافر کلماتدن وتعقید لفظی ومعنویدن
خالص اولمسیدر آنك فصاحتیله بیله چونکه
بو تعریفده تنافر حروف وغرابت وقیاسه مخالفت
وضعف تألیف وتعقید ذکر اولندی بو امور مذکوره‌یی

شرح وبيان ايلمك لازم كلدى تا كه فصاحت معلوم
اوله (فالضعف ان يكون تأليف الكلام على خلاف
القانون والنحوى المشهور بين الجمهور) يعنى كلامده
ضعف تأليف اولدركه بين الجمهور مشهور ومتعارف
اولان قواعد نحويه‌نك خلافى اوزره اوله لفظا
ومعنى اولان اضمار قبل الذكر كبى مثلا ضرب
غلامه زيدا كه ضمير غلامه زيده راجعدركه
مفعولدر وبحسب لفظ وترتيب غلامه‌دن متأخردركه
اول فاعلدر لفظا ورتبة مقدم اولق ايسه آنك شانندن
ايدى پس بو مخالف مذهب جمهوردر اما ضرب
غلامه زيد دينسه جائزدر زيرا اكرچه زيد لفظا
مؤخردر لكن رتبة مقدمدر پس لفظا ورتبة اضمار
قبل الذكر اولماز «وتنافر الكلمات كون الكلمات ثقيلا
على اللسان» وتنافر كلمات كلماتك لسان اوزره ثقيل
اولمسيدر نته‌كيم بو بيتده واقع اولمشدر

وقبر حرب بمكان قفر
وليس قرب قبر حرب قبر

عجايب مخلوقاتده بويله ديركه جنلر طائفه‌سندن
بر نوع جز واردركه اكا هاتف ديرلر آنلردن بريسى
(حرب)

حرب ابن اميه‌نك اوزرينه صيحه ايلدى وحرب
اولدى پس اول جنى بو بيتى اول حينده انشاد ايلدى
معناسى حربك قبرى مكان قفرده‌در يعنى اوتدن
وصودن خالى بر يرده‌در و حربك مقبره‌سنك
قربنده هيچ بر قبر يوقدر بو بيتك كلماتندن هر بر كلمه
تركيبدن قطع نظر بى شبهه فصيحدر اما كلمات
مذكوره‌نك اجتماعندن لسان اوزره بر ثقلت واقع
اولوركه آندن طباع مستقيمه نفرت قيلور ولسانه
ثقيل كلن اقوالك برى دخى بو تمامك بو بيتيدركه دير

كريم متى امدحه امدحه الورى
معى واذا ما لمته لمته وحدى

بو بيتك اولكيدن ثقلى كمتردر بونده اصل منشأ ثقل
امدحه لفظنك مكرر اولمسيدر بعضيلر امدحه
لفظنك حاسيله ضمير اولان هانك دخى اجتماعى
موجب ثقلدر ديمشلر لكن مجرد بو ايكيسنك جمعى
مخل فصاحت اولماز نته‌كيم حضرت قرآنده (فسبحه)
واقع اولمشدر ديو جواب ويرمشلردر وشعر فارسيده
بونك مثالى بور باعى‌يى شاعر ديمشدر .

تبلرزه كرفت آن تن همچون سمنش

تبخاله کزید آن لب شکرشکنش

مپسند خدایا که ندارد طاقت

پیش تبش نیش تبش پیش تنش

یعنی اول محبوبك تنی تب نیشنك تابشی وحرارتی اوکنده بوندن زیاده طاقت طوتمز دیمك اولور وبوندن ثقلی پیشتر اولان ابیاتك بری دخی بو بیتدر که شاعر دیمشدر .

ای کان کف وچرخ چتر وستاره سپه

وی نعل سم سمندده میون تو مه

در بحر سخاو جودت ای کان کرم

که که شودت که که وکه که که که

یعنی سنك سخاو جودك دریاسنده ای کان کرم کاه کاه که کوه اولور وکاه وکاه کوه کاه اولور دیمکدر وتعقید ایکی قسمدر بری لفظی وبری معنویدر (واللفظی کون الکلام غیر ظاهر الدلالة علی المعنی المقصود) یعنی تعقید لفظی کلامك مقصود اولان معنی اوزره ظاهر الدلاله اولمامسیدر ودلالتك عدم ظهورینه سبب ترکیب کلامده خلل اولدیغی ایچوندر معنی ترتیبی الفاظ ترتیب معنایه مطابق اولمیوب کلامده

(تقدیم)

تقدیم وتأخیر ویاحذف واضمار اولدیغی جهتدن مقصود اولان معنایی فهم صعب وعسیر اولور نته کیم فرزدقك هشام ابن عبدالملکك خالی حقنده دیدوکی بیت بو قبیلدندر .

وما مثله فی الناس الا مملکا

ابو امه حی ابوه یقاربه

تقدیر کلام (لیس مثله فی الناس حی یقاربه فی الفضائل الا مملك ابو ام ذلك المملك ابو ابراهیم الممدوح) دیمکدر بونده مبتدا ایله خبرك مابینی اجنبی کلام ایله که اول حی لفظیدر فصل اولنمشدر که ابو امه مبتدا وابوه آنك خبریدر آندنصکره مستثنا که لفظ مملکادر مقدم اولمشدر مستثنا منه اوزره که اول حی در ودخی صفتله موصوفك میاننی برلفظ اجنبی فصل قیلمشدر اول حی یقاربه لفظنك میاننده اولان ابوه در ودخی بدل ایله مبدل منه میاننده فصل کثیر واقع اولمشدر که بدل حی ومبدل منه مثله در مثله اسم مافی الناس آنك خبریدر ومعنای بیت اولدر که ناس ایچره اول ممدوح اولان ابراهیمك مثلی برزنده کیسه یوقدر که فضائلده اکا مشابه اوله الا شول رجل که اکا ملك ومال اعطا

اولاندی یعنی هشام اول مملك اولان هشامك آنه‌سنك
باباسی ممدوح اولان ابراهیمك باباسیدر یعنی اکا
براحد مماثل اولمز الا آنك همشیره زاده‌سی که اول
هشامدر دیمك اولور اگرچه بو بیت قانون نحو اوزره
جاری اولمشدر لکن امور متعدده‌نك اجتماعی فهم
مرادی صعب وعسیر قیلمشدر وکلام فارسیده
دخی بو بیت بوکه مثال کلمشدر .

الله الله زگردش گردون
نالد اعلاست کرکس وگردون

(بو بیتك تقدیری کرکس اعلاست وگردونست
ازگردش گردون می نالد دیمکدر) پس لفظده
تقدیم وتأخیر اولدیغندن نوعا معقد اولوب آندن فهم
معنای مقصود صعب اولمشدر و بو بیت معقد
اولمه‌ده اولکیدن دخی زیاده‌در که شاعر دیر

ازین سو هزار وازان سو هزار
چو برهم زدند کشته شد صد هزار

بو بیتدن مقصود اولان معنی بو جانبدن هزار واول
جانبدن هزار کیسه کشته اولدی چونکیم صدهزار
عسکر بری برینه اوردیلر ومقاتله ایدوب مقابل
(طوردیلر

طوردیلر دیمك اولور چونکیم مقصود اولان معنی
بو اوله تقدیم وتأخیر اولندیغی اجلدن بونده تعقید
اولور و بونده بر آخر وجه دخی ممکندر که اول بودر
بو طرفدن هزار واول طرفدن دخی هزار کیسه
چونکیم بری برینه طوقندیلر طرفیندن صدهزار کیسه
کشته اولدی بو وجه اوزره تقدیم وتأخیر لازم
کلمز وتعقید دخی اولمز ممکندر که هزار بر طرفدن
وهزار بر طرفدن محاربه ایلیه‌لر وطرفیندن افراد
کثیره کشته اوله و بو ایکی بیك کیسه صدهزار
کیسه‌یی مقتول قیله (والتعقید المعنوی ان لایکون
الکلام ظاهر الدلالة على المراد لخلل فی الانتقال)
یعنی تعقید معنوی اولدر که کلام مقصود اولان
معنی اوزره ظاهر الدلالة اولمیه ذهنك اکا انتقالده
خللی اولدیغیچون وبحسب اللغه مفهوم اولان
معنای اولدن مقصود اولان معنای ثانی‌یه ذهنك عدم
انتقالنه سبب وسائط کثیره‌یه محتاج اولان لوازم
بعیده‌نك ذکریدر ویاخود که معنای مقصود اوزره
دلالت ایلین قرائن منتفی اولمسیدر نته‌کیم عباس
ابن احنفك بو قولی بویله معقد واقع اولمشدر .

ساطلب بعد الدار عنكم لتقربوا
وتسكب عيناى الدموع لتجمدا

معناى بيت بن سزدن خانه مك بعيد اولاسنى طلب
ايلرم سزه قريب اولمدن اوترى وبنم ايكى كوزم
دموعى صب ايلر جامد وخشك اولمدن اوترى يعنى
كريه ايلرم كه لازم فراق وحزندر انجماد عينه
وخشكىٔ چشمه مبدل اوله كه لازم وصال وسروردر
سكب دموعى حزندن و فراقدن كنايت ايلمه ده
اصابت ايلدى لكن جمود عينى دوام فرح وسروره
تلاقيدن كنايت ايلمه ده خطا قيلدى زيرا جمود
عيندن ذهن آنك بكا ايلمك مراد ايلدكده دموعى
امساك قيلماسنه وبخيل اولماسنه انتقال ايلر شاعرك
ياره ملاقات سببيله حاصل اولان سرور و فرحه
قصد ايلماسنه انتقال ايلمزكه اول بعيددر شاعرك
مرادى بن نفسمى بعد وفراقله تطييب ايلرم
ومقاسات آلام واحزان اوزره آنى توطين وثابت
قيلورم وكوزلرمدن دموعى ساكب وناثر اولورم تا وصل
دائمه وسرور مقيمه سبب اولا كه هر عسرتك بر يسرى

(وهر)

وهر بدايتك بر نهايتى واردر ديمك اولور وشاعرك
بو بيتى دخى تعقيد معنويدن اولور ٠

من نمى آيم ازان در كوى تو
تا توانم ديد دائم روى تو

شاعر كندونك كوى محبوبه كلماسنى نفى ايلدى
ومرادى كوى محبوبدن دور اولماسنى ومفارقت
قيلماسنى نفى در زيرا كلمك كوى يارده آندن اول اولمامغى
مستلزمدر وآنده هميشه قرار قيلمامغى مقتضيدر پس
كندونك كوى ياره كلماسنى نفى ايلديكه ملزومدر
وكندونك آنده اولماماسنى وآندن مفارقت قيلماسنى نفى
ايلمك مراد ايلديكه اول لازمدر اما كندونك آنده
كلماسنى نفيدن آنده اولماماسنى نفى ايلدوكنه انتقال
ايلمك خيلى بعيددر ومعناى بيت بن سنك كويكه اى
محبوب كلمك استمزمكه كلمك كتمدن صكره اولور بلكه
كويكدن هيچ كتميوب تا دائم سنك يوزيكى كورمكه
قادر اولام ديمك اولور چونكيم فصاحت كلام معلوم
اولدى فصاحت كلمه نك دخى بيلنمسى لازم كلدى
(فالفصاحة فى المفرد خلوصه من تنافر الحروف
والغرابة ومخالفة القياس) پس يالكز بر كلمه ده فصاحت

اول كلمه‌نك تنافر حروفدن وغرابتدن وقياسه
مخالفتدن خالص اولمسيدر وتنافر حروف كلمه‌ده
بر صفتدر كه لسان اوزره ثقلى موجب اوله وآنى نطقه
كتورمك عسير كله امرئ القيسك قولنده واقع اولان
(مستشزرات) كبى كما قال

غدائره مستشزرات الى العلى
تضل العقاص فى مثنى ومرسل

غدائره زوايه ديرلر غديره‌نك جمعيدر غديره فارسيده
كيسويه ديرلر (مستشزرات) مرتفعات معناسنه‌در
ياخود مرفوعات معناسنه‌در نته كيم استشزر
ديرلر رفع ويا ارتفع معناسنى ويررلر (قال فى تاج
المصادر فمن روى بفتح الزاء جعله من المتعدى ومن
روى بكسر الزاء جعله من اللازم والاستشزار يجئ
بمعنى الرفع والارتفاع) على عليانك جمعيدركه تأنيث
اعلى در تضل بمعنى تغيب در عقاص عقيصه‌نك جمعيدر
عقيصه صاچدن براورلمش قطعه‌يه ديرلر مثنى
مفتول اولمش مرسل آنك خلافيدر يعنى آنك
باشينك صاچينك كيسولرى اعلاى رأسه مرتفعه
وخيوط ايله فوق رأسه مشدده‌در وشعر رأسكه
(عقاصه

عقاصه ومثنى ومرسله منقسمدر اولكى قسم
آخرنده غائب اولور ديمكدر وغرض آنك باشينك
شعرينك وفرت وكثرتنى بيان ايلمكدر محل استشهاد
مستشزراتدر كه آنك تكلمنده لسانه ثقلت واردر
وبو محلده ضابطه هرنه كلمه‌يكه ذوق سليم ثقيل
ومتعسر النطق عد ايليه اول متنافردر اكر قرب
مخارجدن اولسون واكر بعد مخارجدن اولسون
وياخود غيريدن اولسون كما صرح به ابن الاثير
فى المثل السائر شمس فخرينك بو بيتى دخى بو قبيلدندر

دميكه قاقم وسنجاب خسروان پوشند
چه قيمت آورد آنجايكاه زغريماش

زغريماش لفظنده ثقل واردركه خاطر آنى تكلمدن
نفرت ايلر زغريماش كورك ريزه‌لرينه وقرنفللرينه
ديرلر «الغرابة كون الكلمة وحشية غير ظاهرة المعنى
وغير مأنوسة الاستعمال عند البلغاء» غرابت كلمه
مفرده‌نك وحشى اولمسى ظاهرة المعنى اولميوب
بلغاقتنده استعمالدن وحشت قلمسيدر عجاجك
قولنده اولان لفظ مسرج كبى قال فى وصف امرأة

ازمان ابدت واضحا مفلجا
اغر براقا وطرفا ابرجا

ومقلة وحاجبا مزججا
وفاحما ومرسنا مسرجا

ازمان برامرأه‌نك اسميدر يعنى اول ممدوحه اولان امرأه سيرك ديشلرينى ابيض وبراق وواضح وكوزل كوزلرينى اظهار ايلدى وكربكلرينى وانجه قاشلرينى وكمور كبى اسود صاچلرينى ودقت واستوادده سيف سريجى كبى اولان انفنى وياخود لمعانده سراج بريق كبى اولان بورننى اظهار ايلدى ديمك اولور سريج برحدادك اسميدر كه اكا سيوف نسبت اولنور سريجى منسوب الى السراج ديمك دخى جائزدر ودخى « مالكم تكأكأتم على كما تكأكأتم على ذى جنة افرنقعوا عنى » قولى كبى كه بونده غرابت اولكيدن دخى زياده در بوسوز عيسى بن عمر نحوينكدر شول زمانده كه خماردن دوشدى وناس آنك باشنه اوشدى اول وقتده بونى ديديلر معنى اى جماعت سيزك ايچون نه اولديكه بنم اوزريمه جمع اولديكز ذى جنت اولان يعنى جن طوتن كيمسه نك (اوزرينه)

اوزرينه جمع اولديغكز كبى بنم يانمدن دور اولك وكيدك ديمك اولور تكأكؤ جمع اولمغه ديرلر افرنقاع كيدرمكه ديرلر اذهاب كبى يقال افرنقعوا عنى اى اذهبوا وافرنقع اى افترق ابوطيبك

مبارك الاسم اعز اللقب
كريم الجرشى شريف النسب

بيتنده واقع اولان جرشى لفظنده دخى غرابت وسمعه كراهت واردركه سمع آنك استماعندن نفرت ايلر كريم الجرشى كريم النفس ديمكدر « ومخالفة القياس كون الكلمة مخالفا للقواعد المستنبطة من تتبع لغات العرب » مخالفة القياس بركلمه‌نك لغات عربك تتبعندن مستنبطه اولان قواعده مخالف اولمسيدر مثلا « الحمد لله العلى الاجلل » كبى قياس اجل اولمق ايديكه كلمه‌ده ايكى لام جمع اولدى قاعده آنى برى برى ايچنده ادغام ايلمك ايدى چونكيم بغير ادغام استعمال ايلدى پس قياسه مخالف اولدى لغت فارسيده دخى اكا برسلف برقاعده بسط ايلمشلردركه دال مهمله ذال معجمه‌دن ممتاز اوله اكر كلمهٔ فارسى اول وضع اوزره اولمزسه اول هم قياسه مخالف اولور اول قاعده بودر

درزبان فارسی فرق میان دال وذال
یاد گیر ازمن که در نزد افاضل معظم است
پیش ازو در لفظ مفرد گر صحیح وساکن است
دال خوان آنرا وباقی جمله ذال معجم است

والسان عرب اوزره دخی بو قاعده‌یی نظمه کتورمشلردر

اعلم الفرق بین دال وذال
ان فی الفارسی ذا معظم
کل ماقبل ساکن غیر وای
فهو دال وما سواه معجم

یعنی اگر لفظ مفردده بر حرف مشتبه اولسه که اول
حرف دالمیدر ویاخود ذالمیدر اگر اول حرفك
ماقبلی ساکن اولوب واول ساکن اولان حرف حرف
علت اولمز ایسه که اول واو یا الفدر اول دالدر
وباقی ذال معجمه‌در وهرنه کیم بو قاعده‌یه مخالف
اوله بیلکه قیاسه مخالف اولور .

❋ باب ثانی علم بیانه متعلق اولان قواعد ❋
❋ واصطلاحاتی بیان ایلر ❋

« علم البیان وهو علم یعرف به ایراد المعنی الواحد
بطرق مختلفة فی وضع الدلالة علیه » دیمکله علم بیانی
(تعریف)

تعریف ایلمشلردر یعنی علم بیان بر علمدر که آنکله بیلنور
معنای واحدی طرق مختلفه وتراکیب متنوعه ایله
ایراد ایلمك اول معنی اوزره اولان دلالتك وضوحنده که
بعضی طرق واضح الدلالة اوله اول معنی اوزره
وبعضیسی اوضح اوله واضح اوضحه نسبتله فی الجمله
خفی اوله وبو علم حقیقت ومجاز واستعاره وکنایه
وتشبیه‌دن بحث ایلر وبونلرك هر برینك تحقیقی
انشاءالله تعالی کلور اولا مطلقا تشبیه بر امرك بر آخر
امرده معانیدن بر معناده مشارکت ایلمسی اوزره
دلالت قلمه سیدر « کما قیل التشبیه المطلق
هو الدلالة علی مشارکة امر لامر آخر من المعانی «
دلالت بونده هدایت معناسنه اولور وبو تعریف
قاتل زید عمروا وجاءنی زید وعمرو) امثالی اولان
اقواله شاملدر یعنی شامل اولور بو محلده مراد
بو دکلدر بلکه شول تشبیه مصطلحدر که آنی
« التشبیه هو الدلالة علی مشارکة امر لامر آخر
فی معنی لا علی وجه الاستعارة التحقیقیة ولا علی
وجه الاستعارة بالکنایة » دیمکله تعریف ایلمشلردر
یعنی تشبیه اصطلاحی بر امرك بر آخر امره بر معناده

مشارکت ایلمسی اوزره دلالت قیلمسیدر اول دلالت
استعارهٔ تحقیقیه وجهی اوزره ودخی استعاره
بالکنایة طریقی اوزره اولمیه پس بو تعریفده (زید
اسد) قولی داخل اولدیکه ادات تشبیه حذف اولمشدر
والله تعالینك (صم بکم عمی) قولی هم داخل
اولمشدرکه بونده ادات تشبیه ومشبه جمیعا حذف
اولمشدر عند المحققین بو تشبیه بلیغدر استعاره دکلدر
وشاعرك بو بیتی دخی بو نوعدندر .

یوزك کلدر صچك سنبل دیشك در
ولکن عاشق اولدرمك ایشکدر

وتشبیه اصطلاحینك ارکاننه نظر اولنمغله درت
قسم اولور ایکی طرفی که بری مشبه وبری مشبه بهدر
وبری وجه شبهدر وبری دخی ادات تشبیهدر امر
اوله مشبه دیرلر زید کبی وامر ثانی یه مشبه به دیرلر
اسد کبی ومشترك اولان معنایه وجه شبه تعبیر
ایدرلر شجاعت کبی یا ایکی طرفی بیله حسی اولور
مبصراتده خدله ورد کبی ومسموعاتده صوت ضعفله
همس کبی که اخفی اولان صوته دیرلر شول
مرتبهده که کویا دهاندن چیقمیه ومشموماتدن
(نکهتله

نکهتله عنبر کبی ومذوقاتده ریقله خمر کبی وملموساتده
جلد نعیمله حریر کبی ویاخود ایکی طرفی بیله عقلی
اولور علمله حیوة کبی ویاخود ایکی جهتی بیله مختلف
اولور یعنی مشبه عقلی ومشبه به حسی اولور
منیه ایله سبع کبی زیرا موت عقلی وسبع حسیدر
ویاخود بالعکس عطرله خلق کریم کبی که عطر
محسوس وخلق کریم معقولدر اولا مبصراتدن
ایکی طرفی بیله حسی اولدیغنه شعر عربیدن مثال
سلطان العرفا ابن فارض حضرتلرینك خمریهده
بیوردقلری بو بیت شریفدر

لها البدر کأس وهی شمس یدیرها
هلال وکم یبدو اذا مزجت نجم

جمله ضمایر مقدما ذکر اولنان مدامهیه راجع اولور
یعنی اول مدامه ایچون بدر کاسهدر واول مدامه
بر آفتابدرکه آنی هلال اداره ایلرکه مراد انامل
ساقیدرکه کاسه‌یی دور ایتدورر واول شراب ایله
مزج اولندقده نیچه ستارهلر پیدا اولور یعنی آنك
رویننده نیچه حبابلر ظهوره کلور وبدر وکاسه
ومدامه وشمس وهلال ونجم جملهسی محسوساتدندرکه

حس بصری ایله جمله سی ادراك اولنور وبو بیتك
سائر تحقیق وتفصیلی بو قصیده یه اولان شرحمزده
مذکور ومسطور اولمشدر آندن طلب اولنه وشعر
فارسیده مثالی نته کیم شیخ کمال خجندی حضرتلری
بیورر .

بحسن آزماه افزونی وپروین
وگر باور نشد اینك ترازو

یعنی حسنله ماه وپروینـدن غالب اولورسن
واکر تصدیق اولنمزسه اشته ترازو وبونده
ترازودن مراد ناظرك چشمیدر ناظرك کوزنی ترازویه
تشبیه ایلمش اولور ترازودن مقادیر وموزونات
معلوم اولدیغی کبی چشمدن دخی مقادیر حسی
معلوم اولور وصورتا مشابهتدن هم خالی دکلدر که
حاجبلر چوب ترازویه وکوزلر کفتین ترازویه بکزر وجه
شبه ماییننده مقادیرك ظاهر اولمسیدر ومشموماتده
شعر عربیدن مثالی

لولم یکن اقحوانا ثغر مبسمها
ماکان یزداد طیبا ساعة السحر

اقحوان پابونج دیدکلری بر خوش قوقولو چیچکدر
(ثغر اولك)

ثغر اولك دیشلره دیرلر مبسم بونده محل ابتسامدر که
دهان مراد اولمشدر یعنی اکر اول محبوبه نك دهاننده
اولان دیشلرینك نکهتی اقحوان اولمیدی سحر
ساعتنده روائح طیبه زیاده اولمزدی نکهت دندان
محبوبه ورائحهٔ اقحوان هر ایکیسی محسوسلردر که
قوهٔ شامه ایله ادراك اولنورلر وشعر فارسیدن مثالی
نته کیم خواجهٔ جهان بیوررلر

تا در سر من بوی عرقچین تو افتاد
جانم شود از بوی خوش سنبل وگل شاد

ومذوقاتده شعر عربیدن مثالی نته کیم ضیاء الدین
مصری دیر

والنحلة طار من سرور فرحا
اذ قبل بان ریقه کالشهد

یعنی زنبور سرورندن فرحناك اولوب اوچدی شول
زمانده که اول محبوبك ریقی شهد کبیدر دینلدی
محبوبك ریقنی بونده شهده تشبیه ایلمشدر وآب
دهان وعسل هر ایکیسی محسوسلردر که قوهٔ ذائقه ایله
ادراك اولنورلر وشعر فارسیدن مثالی نته کیم
کاتبی دیر

آب دهان فکندی برخاك ره برفتن

آری نبات مصری ریزند توتیارا

آب دهان ونبات مصری هرایکیسی محسوسلردر
وبونده لف ونشر مرتب صنعتی دخی واردرکه
نبات آب دهان وتوتیاء خاك راه محبوبه کوره اولور
وملموساتده شعر عربیدن مثالی نته کیم تهامی دیر

حتی اذا مالت به سنة الکری

زحزحته عنی وکان معانقی

ابعدته عن جنب صدری راجفا

کی لا یبیت علی فراش خافق

سنة بکسر السین نوم کرا بفتح الکاف امز غمق
زحزحته یعنی ابعدته خافق طرف معناسنه در
بونده صدر معناسی مراداولور معنی حتی اول محبوبه
امز غمق نومی مائل اولدقده بن آنی بندن دور ایلدم
حال بوکه اول بنمله معانق ایدی بن آنی صدرم
جانبندن بعید قیلدم دبرتدوکیم وتحریك ایتدوکیم
حالده تا اول بنم فراش صدرم اوزره کیجه لمیه
بونده کندونك صدرنی فراشه تشبیه ایتمشدرکه
هرایکیسی حس لمسی ایله وهم حس بصری ایله

(محسوس)

اولان شیلردندر وشعر فارسیدن مثالی نته کیم
شیخ سعدی حضرتلری بیورر .

اندام تو خود حریر چینست

دیکر چه کنی قبای اطلس

اندام وحریر لمسله ادراك اولنورلر بینهماده وجه
شبه لطافت وملایمتدر ومسموعاتده شعر عربیدن
مثالی نته کیم متنبینك بو بیتنده واقعدر .

ودع کل صوت بعد صوتی فاننی

انا الصایح المحکی والاخر الصداء

معنی بنم صوتمدن صکره هر صوتی ترك ایله زیرا حکایت
کنده اولان صایح بنم وآخر اصوات صدادر کندونك
کلامنی اوازه وغیریلرك کلامنی اوازك عکسی اولان
صدایه تشبیه ایلمشدر واواز وصدا هرایکیسی حس
سمعی ایله محسوس اولان شیلردندر وشعر فارسیدن
مثالی نته کیم ظهیر فاریابی دیر .

صبر کلك تو در حل مشکلات امور

چنانکه نغمهٔ داود درادای زبور

ویاخود هرایکی طرف یعنی مشبه ومشبه به عقلی
اولورلر مثلا حیاتله علم کبی که هرایکیسی سبب

ادراكدر شعر عربيدن مثالى

اخو العلم حى خالد بعد موته
واوصاله تحت التراب رميم

وذوالجهل ميت وهوماش على الثرى
يظن من الاحياء وهو عديم

يعنى علم صاحبى بعدالموت ابدى زنده در حالبوكه
آنك اعضا ومفاصيلى زير خاكده چوريمشدر
وجهل صاحبى مرده در حالبوكه زمين اوزره يورر
اكرچه احيا زمره سندن ظن اولنور حالبوكه
اول عديم الوجوددر وشعر فارسيدن مثالى نته كيم
خواجهٔ جهان بيورر .

علمست چون حيات ابد اى پسر بكوش
واز چشمهٔ حيات خود آب حيات نوش

وياخود هرايكى طرف مختلف اولورلر يعنى برطرف
عقلى وبرطرف حسى اولور خلق حسنله بوى
خوش كبى كه بوى خوش محسوس وخلق حسن
معقولدر نته كيم « الخلق كيفية نفسانية تصدر
عنه الافعال بسهولة » ديمكله تعريف ايتمشلردر
پس كيفيت نفسانيه محسوساتدن دكلدر شعر
(عربيدن

عربيدن مثالى ابو العلا دير

وكالنار الحيوة فمن رماد
اواخرها واولها دخان

حياتى ناره تشبيه ايتمشدركه نار محسوس وحيات غير
محسوسدر يعنى حيات ناركبيدر پس آنك اواخرى
رماددر يعنى ترابدر واولى دخاندر يعنى بخاردندر
وشعر فارسيدن مثالى نته كيم خواجهٔ جهان بيورر .

از هر دو كون جان را مأوى دهان او بس
آرى بلا مكان جان دارد هميشه منزل

دهان محسوس ولا مكان معقولدر وياخود برطرفى
خيالى وبرطرفى حسى اوله كما قال الشاعر

كان محمر الشقيق اذا تصوب اوتصعد
اعلام ياقوت نشرن على رماح من زبرجد

يعنى كان شقيق محمر اسفله مائل اولدقده واعلايه
ميل قيلدقده زبرجددن اولان رمحلر اوزره نشر
اولنمش ياقوتدن علملردر شقيق شقايق نعمانيه
ديدكلرى برقرمزى چيچكدر كلنجك چيچكنه دخى
ديرلر تصوب مال الى السفل وتصعد مال الى العلو
معناسنه در علم وياقوت وزبرجد ورماح هربريسى

على الانفراد محسوسلردر لكن شو مشبه بهك
افرادينك تركيبندن حاصله اولان هيئت اجتماعيه
محسوس دكل خياليدر كه خارجده زبرجددن نيزه‌لر
اوزره ياقوتدن اعلامك وجودى يوقدر بلكه
بو برامردركه قوهٔ مخيله آنى بويله تخيل ايلمشدر
شقيق محمر نزول وصعود وقتنده عند هبوب النسيم
مشبه‌در وزبرجددن رماح اوزره نشر اولنمش
ياقوتدن علملر مشبه به‌در وجه شبه طرفينك احمرار
واخضراريدر حركت مخصوصه ايله بيله وشعر
فارسيدن مثالى نته‌كيم انورى دير

لعل درسكينهٔ كانون شده برخود پيچان
افعىٔ كهربا پيكر ومرجان عصبست

بو بيتده مشبه به خياليدر كه افعىٔ كهربا پيكر ومرجان
عصب خارجده موجود دكلدر بلكه برامردركه
قوهٔ مخيله آنى بويله تخيل ايلمشدر اما على الانفراد
افعى وكهربا وپيكر ومرجان وعصب خارجده
موجود اولان شيلردندر معنى برلعل اوجاغك درونده
كندو اوزره پيچان اولدى كويا مرجان سكرلو
كهربا پيكر برافعى در ديمك اولور وياخود برطرفى

(وهمى)

وهمى وبرطرفى حسى اولور كما قال امرىٔ القيس

ايقتلنى والمشرفى مضاجعى
ومسنونة زرق كانياب اغوال

مشرف يمن ديارنده برقريه‌نك اسميدركه سيوف
مقبوله اكا نسبت اولنوب سيف منسوب الى مشارف
اليمن ديورلر مسنونه بلنمش معاسنه‌در سن السيف
ديرلر چيان شمشير بلنمش وكسكين اولسه مسنونه
موصوف محذوفك صفتيدر اى سهام او رماح
محدودة الاتصال تقديرنده‌در زرق ازرقك انياب
نابك اغوال غولك جمعلريدر معنى شول رجل كه
بنى قتل ايله تخويف ايلر بنى اول قتل ايدرمى حالبوكه
مشارف يمنه منسوب اولان سيف ودخى انياب
اغوال كبى اولان صافيه ومجلاة ومحدودة الاتصال
سهملر بنم مضاجع ومصاحبمدر ديمك اولور انياب
اغوال مشبه به‌در حس ايله مدرك اولان شيلردن
دكلدر خارجده وجودى متحقق اولمدوغى اعتباريله
مع انها اكر ادراك اولنمق لازم كلسيدى حس ايله
ادراك اولنوردى وشعر فارسيدن مثالى اسدينك
بو قوليدر ·

فشافش تیرش بر وزن برد
چو آواز غولست در گوش مرد

فشافش تیر مشبه در که حسی در ومشبه به آواز
غولدر که محقق دکلدر بلکه بر امردر که وهم آنی
اویله توهم وتصور ایتمشدر وهمی وخیالینك میانده
فرق اولدرکه خیالی شول معدومدر که قوهٔ متخیله
آنی حواس ظاهره ایله ادراك ایلدیکی اموردن ترکیب
ایلر وهمی شول معدومدر که قوهٔ واهمه آنی کندو
تلقاء نفسندن اختراع ایلر مثالی غول بر شیدر که
ناسی سباع کبی هلاك ایلر دیرلر واکا ناب اثبات
ایلر سباعه ناب اثبات ایلدوکی کبی چونکم احوال
رکنین بوقدر بیان اولندی رکن آخر که وجه شبه در
آنك بیان اولنمسی هم لازم کلدی بلغا وجه شبهی بویله
تعریف ایلدیلر که « وجه الشبه امر مشترك له زیادة
اختصاص بالطرفین مع قصد اشتراکهما فیه تحقیقا
او تخییلا » یعنی وجه شبه بین المشبه والمشبه به
مشترك بر امردر یا تحقیق یوندن ویا تخییل یوندن که
اول امرك طرفینه زیاده اختصاصی اولسه اول
ایکیسنك اول امرده مشترك اولمسی قصدیله بیله

(وجه)

وجه شبه حقیقی اولدر که طرفینك ذاتنده متحقق
اوله وجه شبه تخییلی اولدر که وجه شبه احد
طرفینده ویاخود ایکی طرفده بیله بولنمیه الا بر سبیل
تخییل وتأویل وقید مشترك آنکچوندر که اکر وجه
شبه مشترك اولمسه تشبیه مطلقا ثابت اولمز وزیادهٔ
اختصاص قیدی اول اجلدندر که شول صفات که
مشترکدرلر وطرفینه زیاده اختصاص طوتمزلر اول
معتبر دکلدر مثلا زید واسد ذاتلرندن چوق نسنه ده
مشترکلردر وجودده وحیوانیتده وجسمیتده
وبونلردن غیریده اما چونکم زیاده اختصاصلری
اولدیغنه بناء تشبیهده معتبر دکللردر بلکه معتبر
اولان شول شجاعت صفتیدر که زیده واسده
زیاده اختصاصی واردر وقید قصد اشتراك
آنکچوندر که ممکن که بر امر مشترك اوله وزیادهٔ
اختصاص دخی طوته وجه شبه اولمیه واشتراکنه
قصد دخی قیلنمیه وتحقیقا وتخییلا قیدی آنکچوندر که
وجه شبه که امر مشترکدر وآنك طرفینه زیاده
اختصاصی اوله وقصد اشتراك دخی بولنه لکن
لا بر سبیل تحقیق فقط بلکه کاه بر سبیل تحقیق

وكاه بر سبيل تخييل اوله وجه شبه تخييلى اولدوغنه
شعر عربيدن مثالى نته كيم قاضى تنوخى ديمشدر .

وكان النجوم بين دجاه
سنن لاح بينهن ابتداع

دجا دجيه‌نك جمعيدر دجيه ظلمته ديرلر ضميرايله
راجعدر دجاها دخى روايت اولنمشدر بو تقديرجه
ضمير نجومه راجع اولور والوجه الاول اولى معنى
كيجه‌نك ظلمتلرى مياننده كان نجوم شول سنتلردركه
آنلرك ميانده بدعت ظاهر اولدى بو بيتده وجه شبه
اسود ومظلم اولان شىٔ جانبندن بياض ومشرقه اولان
اشيانك حصولندن حاصل اولان هيئتدر واول
هيئت ايسه مشبه‌بهدر يعنى سنن مابيننده اولان
ابتداعده موجوده دكلدر الا على سبيل التخييل
زيرا كه سنتده اشراق وسپيدى وبدعتده ظلمت
وسياهى على سبيل التخييلدر لا على طريق التحقيق
چونكيم جهل وبدعت صاحبى ظلمتده يوروين
كيسه كبى قالوركه اول طريقه مهتدى اولمز ومكروه
اصابت ايلمه‌دن هم نجات بولمز پس بدعت ظلمته
تشبيه اولندى لازم كلديكه آنك عكسى اولان

(سنت)

سنت ودخى علم ومعرفت نوره تشبيه قيلنه پس بلمكل كه
وجه تشبيه مطلقا يا طرفينك حقيقتدن غير
خارجدر يعنى وجه شبه تمام طرفينك ماهيتيدر
مثلا جنسيت كبى كه مثلا هذا الانسان مثلا فلان
فى الحيوانية كبى ودخى هذا القميص مثل ذاك
فى كونهما كتانا ديدكلرى كبى وياخود خارجدر
وبو دخى طرفينك حقيقتدن خارج اولان برصفتدركه
اول صفت يا ذاتده متمكنه اولان صفت حقيقيه‌در
وياخود حواس خمسه‌دن بريله ادراك اولنان
حسيه‌در مثلا قوۀ بصريه ايله ادراك اولنان
كيفيات جسميه كبى الوان واشكالدن ومقادير
وحركاتدن وبونلره متعلق اولان شيلردن وقوۀ سامعه
ايله ادراك اولنان اصوات قويه ودخى بين بين اولان
صوتلر كبى ودخى قوۀ ذائقه ايله ادراك اولنان طعومك
انواعى كبى كه اول حلاوت ومرارت وملوحت
وحموضت وبونلردن غيريسيدر وقوۀ شامه ايله
ادراك اولنان روائح طيبه ومنتنه كبى وقوۀ لامسه ايله
ادراك اولنان حرارت وبرودت ورطوبت ويبوست
وخشونت وملايمت ولين وصلابت وخفت وثقلت

وبونلره متصل اولان شیلردر ویاخود عقلیه‌در
زکادن وعلمدن وغضبدن وحلمدن وبونلرامثالی اولان
غرایزدن هرنه کیم کیفیات نفسانیه ایسه اول
عقلیه‌در ویاخود صفت اضافیه‌در واضافیه‌دن
مراد ذاتده هیئت متقرره اولمیه بلکه ایکی شیئه متعلق
برمعنی اوله مثلا حجتی شمسه تشبیه ایلکده ازالهٔ
حجاب کبی که اول ازالهٔ حجاب حجتک وشمسک ذاتنده
وذات حجابده هم هیئت متقرره ومتمکنه دکلدر
وکاه اولورکه شول اعتباری اولان شیلرک مقابلنه
حقیقی اطلاق ایدرلر که اول امر اعتباری متحقق
اولمیه الا بحسب اعتبار العقل شول صورت وهمیه
کبیکه منه‌نک چنکال ودندانه شبیه اوله وجه
شبهک تقسیمی برآخر طریق اوزره دخی ایتمشلردر
نته‌کیم وجه شبه یا واحد ویاخود متعدددر واحد
دخی یا حقیقة واحددر ویاخود حکما واحددر اکر
حقیقة واحد ایسه یا حسیدر وایکی طرفی دخی
حسیدر نته‌کیم ابن سکره دیمشدر «الخد ورد
والصدغ غالیة والریق خمر والثغر من درر» شاعر
خدی خمرتده ورده وصدغی که زلفدر خوشبوی
(اولمه‌ده)

اولمه‌ده غالیه‌یه وریقی تفریح عشاق ایلمه‌ده خمره
وندانی صفا وجلاده درره تشبیه ایلمشدر مشبه
ومشبه به تمام حسیلردر وجه شبه دخی تمام
حسیدر وبرآخر مثال دخی نته‌کیم متنبی دیمشدر

رایت الحمیا فی الزجاج بکفه
فشبهتها بالشمس فی البدر فی البحر

حمیا که شرابدر اونده شمسه تشبیه ایلدی وزجاجه‌دن
اولان پیاله‌یی استداره وانارده بدره وممدوحک
کفنی عطا وسخاده بحره تشبیه ایلدی معنی شرابی
کاسهٔ زجاجده آنک النده کوردم بن آنی دریاده اولان
ماه بدرده ظهور قیلان شمسه تشبیه ایلدم بو بیتده
دخی مشبه ومشبه به ووجه شبه هم حسیلردر
وفارسیدن مثالی نته‌کم کاتبی دیر

زهی خدنک توجا را ستون خانهٔ دل
مکان کوهر پیکان تو خزانهٔ دل

تیر ایله ستون میانده وجه شبه راستلکدر وکوهر
ایله پیکان ماببینده وجه شبه استداره ویاانارده‌در
وبونلرک جمله‌سی حسیدر مثال آخر بیت

زمهرت کشته چون یاقوت اشمکم فکنش درخاك

که از جنس جواهر به بود یاقوت سیلانی

اشك سرخ ویاقوت سیلانی حسیدرلر و وجه شبه که حمرتدر اول دخی حسیدر ویاخود وجه شبه عقلی وایکی طرفی حسی اولور کقوله تعالی (هن لباس لکم وانتم لباس لهن) ارلری وخاتونلری لباسه تشبیه ایلدیکه هرایکیسی حسیدر اما وجه شبه هر بری کندو مصاحبنك عرضنی حفظ وصیانت ایلمکدر بوعقلیدر وزن ایله شوهر ماییننده مشترکدر مثال آخر قال رسول الله صلی الله علیه وسلم «مثل اهل بیتی مثل سفینة نوح من تمسك بها نجا ومن تخلف عنها غرق» حضرت پیغمبر علیه السلام کندو اهل بیتنی سفینهٔ نوحه تشبیه بیوردی هرایکی طرف حسیلردر وبینهماده وجه شبه سبب حصول نجاتدر عقلیدر و شعر فارسیدن مثالی نته‌کیم حافظ شیرازی بیوردلر .

دل سرا پردهٔ محبت اوست

دیده آیینه دار طلعت اوست

اولا دلی سراپرده‌یه ودیده‌یی آیینه داره تشبیه ایلدیکه هردردی حسیلردر وبینهماده وجه شبه اول

(مصرعده)

مصرعده احاطت واستمالات یاحفظ وصیانتدر وثانیده سبب رؤیتدر وهر ایکیسی عقلیدر چونکم دیده آیینه دار اوله سیاهی دیده اکا آیینه اولور یاخود وجه شبه عقلی وایکی طرف دخی عقلی اوله شعر عربیدن مثالی

اخلاقه نکت فی المجد وایسرها

لطف یؤلف بین الماء والنار

بو بیتده اخلاقی نکته تشبیه ایلدیکه جمع نکته‌در ونکته بونده انتباه وفکرت معناسنه‌در وهرایکی طرف عقلیدر وبینهماده وجه شبه دخی عقلیدرکه اول عزیزالوجود اولمقدر نته‌کیم اخلاق حسنه ونکت شریفه هرایکیسی عزیزالوجوددرکه بین الانام کمیابدر پس ارکان ثلاثهٔ مزبوره عقلی اولور و شعر فارسیدن مثالی نته‌کم حکیم الدین انوری دیمشدر .

در امر تو امکان تغیر نهفتند

کوییکه مثالی ز قضا وقدر آمد

ممدوحك امرنی بونده قضا وقدره تشبیه ایلمشدر وهرایکیسی عقلیدر وجه شبه که عدم تغیردر اول دخی عقلیدر یاخود مشبه عقلی ومشبه به

حسی اوله نته‌کم شعر عربیدن مثالی ابو فراس
دیمشدر .

کان ثباته للقلب قلب
وهیبته جناح للجناح

مصف حربده میمنه و میسره‌یه جناحین دیرلر
و میان صفده واقع اولان عسکره قلب تعبیر ایدرلر
شاعر ممدوحك مصف حربده اولان ثباتنی قلب
لشکره تشبیه ایلدی ثبات عقلیدر و قلب لشکر حسیدر
و بونهماده وجه شبه سبب قوهٔ لشکردر هم ثبات
ممدوح وهم قلب لشکر عسکرك قوتنه سبب اولورلر
وکذلك ممدوحك هیبتنی هم جناح لشکره تشبیه
ایلمشدر هیبت عقلی و جناح لشکر حسیدر وجه
شبه بودرکه هیبت ممدوح و جناح لشکر هر ایکیسی
سرعت قتاله سببدرکه مصافده غالبا اول جناحین
جنك ایدرلر آندن صکره قلب جنك ایدر و شعر
فارسیدن مثالی نته‌کم فاضلی دیمشدر .

فکرت بهر کجا که رود وقت بازکشت
صیادوار بسته بفتراك صد شکار

بونده فکرت مشبه‌در عقلیدر و صیادکه مشبه‌به‌در
(حسیدر

حسیدر وجه شبه که فتراك عقله نیجه یوز شکار
معنانی باغلمقدر بو هم عقلیدر و بونك عکسی کاه
اولورکه مشبه حسی و مشبه‌به عقلی اولور شعر
عربیدن مثالی نته‌کیم بابك دیمشدر .

وارض کاخلاق الکرام قطعتها
وقد کحل اللیل السماك فابصرا

سماك کسرله ایکی نورلو یلدزدر مطلقا نورلو اولان
یلدزلره دخی اطلاق ایدرلر معنی اول برزمیندرکه
آنك قطعه‌سی اخلاق کرام کبیدر کیجه آنك ترابنی
کوکبنه و یا کواکب نیره‌یه کحل ایلدی پس اول
کواکب منور کوزی کوردی شاعر تشبیه ایلدی
ارضی که حسیدر اخلاق کرامه که عقلیدر وجه
شبه طیبیت و پاکیزه‌لکدرکه اول دخی عقلیدر
و فارسیدن مثالی نته‌کم انوری بوکه مناسب
انشاد ایلمشدر .

ای چو عقل اول از آلایش نقصان بری
چون سپهرت درجهان از بدو فطرت برتری

بو بیتده مخاطب ممدوح مشبه‌درکه حسیدر
و عقل اول مشبه‌به‌در عقلی و وجه شبه آلایش

نقصاندن بری اولمقدر بوهم عقلیدر واکر وجه
شبه حکما واحد اولورسه یعنی نفسنده وجه
شبه امور متعدده اولوب لکن اکا حکم واحد
ویریلوب واحد منزله سنده قیلنورسه بو دخی
یا حسیدر نته‌کم ابو البرکات دیمشدر .

ترى انجم الجوزاء والنجم فوقها
كباسط كفه ليقطف عنقودا

بونده جوزایی آنجق کفه وثریایی همان عنقوده تشبیه
ایلمك مراد دکلدر بلکه مراد نجوم مجتمعه دن حاصله
اولان هیئاتی قطف عنقوده کفنی باسط اولان
کیسه‌نك هیئته تشبیه‌در پس بونده وجه شبه
امور متعدده دن مأخوذدر که اول حسیدر مثلا
انجم وجوزا والنجم که مراد ثریادر بالای انجمده
وانجم جوزانك قطف عنقود ایچون ایکی الینی
آچه‌سیکه شاعر بو امور متعدده دن هیئت واحده
اخذ ایلیوب آنی وجه شبه دوزمشدر و بو بین الهیئتین
مشترك بر هیئتدر بو هیئت اکرچه امر عقلیدر اما
امور حسیه دن مأخوذ اولدیغی اعتبار ایله اکا
حسی دیمشلردر معنی انجم جوزایی وآنك فوقنده اولان
(ثریایی)

ثریایی سن قطف عنقود ایچون ایکی النی کشاده
قیلان کیسه هیئتنده کوررسن دیمك اولور شعر
عربیدن مثال دیکر

كأن شعاع الشمس في كل غدوة
على ورق الاشجار اول طالع
دنانير في كف الاشل بظنها
لقبض وتهوى من فروج الاصابع

آفتابك اوراق اشجار اوزره طلوعی وقتنده شول
شعاع که اشجارك شکافلرندن زمین اوزره دوشوب
متفرق و پراکنده اولور شاعر اول وقتده حاصله
اولان هیئتی تشبیه ایلمشدر اشل اولان کیسه‌نك
هیئتنده که آنك النده دنانیر اوله و اول دنانیری
مخالندن قبض ایلمك استدیه لکن حرکت
غیر طبیعی آنك قبضنه مانع اوله ودنانیر آنك
اصابعنك شکافلرندن زمینه دوشه وجه شبه
بونده دخی شول امور متعدده و مذکوره
ومجتمعه دن حاصله اولان هیئت مشترکه‌در که
نفسنده عقلیه‌در که اول اشیاء نیره‌نك زمین اوزره
حرکت قسریة ایله واقع اولمسیدر و لکن امور

حسیه دن مأخوذ اولدیغی جهتدن حسیه در
وحسی دینلمشدر شعر عربیدن مثال آخرنته کیم
ابو فراس انشاد ایلمشدر .

تهتز فی الکأس من ضعف ومن هرم
کانها قبس فی کف مقرور
کانت سراج اناس یهتدون بها
فی سالف الدهر قبل النار والنور

شاعر تشبیه ایلدی پیرك ضعف وشیخوختی جهتندن
کاسه ایچنده اولان شرابك لرزه وحرکت قیلسندن
حاصل اولان هیئتی شول آتش پاره نك هیئتنه که
اول آتش پاره براوشومش کیمسه نك النده اوله مقرور
مبرود معناسنه یعنی اوشومش کیمسه دیمك اولور
وکیفیت وجه شبه بونده دخی ابیات سابقه ده
اولدیغی کبی هیئت مشترکه وعقلیه درکه بین الهیئتین
حاصله اولمشدر که اول شیء ضعیف نورانینك لرزه
قیلسیدر غیر طبیعی اولان حرکتله وبو وجه شبهه
حسی دیدکاری امور حسیه دن مأخوذ اولدیغی
ایچوندر ومعنی اول باده احمر ضعف وهرم سببیله
کاسه ایچره دترر کان اول براوشومش کیمسه نك النده

بر آتش پاره در قبل النور والنار ایام سالفه دن اول ناسك
چراغی اولمش ایدیکه ناس آنکله اهتدا ایدرلردی
دیمك اولور وکلام فارسیدن بونك مثالی حضرت
مولانانك قدسنا الله بسره العزیز بو بیت شریفلریدرکه
بر غزللرنده بیوردلر .

هرکه پرسدت که مه زا برجه کونه واشود
باز کشا کره کره بند قباکه این چنین

امور متعدده وحسیه دن مأخوذ اولان هیئتکه
اول ماهك تدریجله ابردن خارج اولسی ونجات
بولسیدر تشبیه ایلمشلردر شول هیئته که اول محبوبك
قباسنك بندلرنی تدریجله آچه سی وقتنده
سینه سنك ظهوره کله سی وتابان اولسیدر وجه
شبه بر هیئتدرکه بین الهیئتین مشترکه واقع
اولمشدرکه شیء نورانینك تدریجله منکشف
اولسیدر بو ایسه عقلیدر اما امور حسیه دن
مأخوذ اولسی اعتباریله حسی دینلمشدر بالجمله که
هیئتی هیئته تشبیه ایلمك که تشبیه مرکب بالمرکب
دیدکاریدر کاه اولور که هیئتك اجزاسندن هر بری
آخرینه تشبیه ایلمك هم ممکندر کما قال الشاعر

وكأن اجرام النجوم لوامعا

درر نثرن على بساط ازرق

نجوم لامعه‌یی درره تشبیه وآسمانی بساطه ازرقه تشبیه حد ذاتنده برامر مستحسندر اما هیئتی هیئته تشبیه ایلکه نسبتله قتی آجقدر شعر فارسیدن مثالی نته‌کیم نظیری دیمشدر .

در ثریا ماه نو بشود در چرخ دورنث

همچو عظم پهلوی صیدی زدندان پلنك

ثریایی دندانه وماه نوی استخوان پهلوی‌یه وچرخی پلنکه تشبیه نفسنده برامر خوب وتشبیه مرغوبدر اما هیئتی هیئته تشبیه ایتمکله بو تشبیهك میانده چوق فرق واردر وکاتبینك بو بیتی هم بو قبیلدندر

بپا الشجهٔ زین اسبت صدفها

نماید چو برباد صرصر شکوفه

زین اسب اوزره موضوع اولان اصدافك هیئتی باد صرصر اوزره محمول اولان شکوفه‌لردن حاصل اولان هیئته تشبیه ایلشدر وحد ذاتنده صدفی شکوفه‌یه واسبی صرصره تشبیه بغایت خوبدر اما هیئتی هیئته تشبیه بوندن املح ومرغوبدرکه

اولورکه اجزادن هر برینی اجزایه تشبیه ممکن اولز .

بر تنت پیراهن کتان زتحریك نسیم

هست چون نوکبسهٔ لرزنده بربالای سیم

زیرا پیراهن کتانی نوکیسه کیبیدر دیمك مستحسن دکلدر اما هیئتی هیئته که تشبیه ایلمشدر خوبدر ویاخود وهمیدر « وهو ان یكون وجه الشبه منتزعا من عدة امور متوهمة » یعنی وجه شبه وهمی که حکما واحد اوله اولدرکه وجه شبه امور متوهمه‌دن منتزع اوله وبوکه مثال نته‌کیم ابن معتز دیمشدر .

اصبر على مضض الحسود فان صبرك قاتله

فالنار تأكل نفسها ان لم تجد ما تأكله

مضض وجع مصیبته وغمدن وغصه‌دن یانوب کوینمکه دیرلر تشبیه ایلدی حسودك اضطرابی اوزره صبر ایلیوب آنکله مجادله ومخاصمه ایتمامك آنك سبب هلاکی اولدیغنی شول آتش افروخته‌یه که آنك اشتعال والتهابنه سبب ومدد اولان حطبك انعدامندن آنك فنا وزوالی لازم کلمشدر وجه شبه بونده کندو کندوینی افنا ایلمکدر آنك نار حسدینك اشتعالنه سبب اولان شیئه عدم اشتعال نسبیله

وحسودك بو معنیده اشتراكی برامر وهمیدر كه شاعر
آنی توهم ایلمشدر وشعر فارسیدن بونك مثالی
نته كیم انوری دیمشدر .

بدخواه توخودرا به بزرگی چوتوداند
آری مثل است این كه چناری وكدویی

ممدوحك بدخواهنی كه اول كندوسنی رفعت
وشرفده ممدوحه برابر طوتر تشبیه ایلمشدر شول
كدویه كه اول كندوسنی بلند وسرسبز اولمه‌ده
چناره برابر طوتر بینهماده وجه شبه شیء حقیر
وسریع الزوالك كندوسنی شیء عظیم بعید الاختلاله
مشابه ومساوی بیلمسیدر پس چنار وكدونك وجه
شبهده اشتراكی برامر وهمیدر اما وجه شبهدن
قسم ثانیكه متعدد اولوب حكم واحد منزله‌سنده
اولمیه وتمام حسی اوله مثالی شویله دركه مطرانی
دیمشدر .

حكت لونا ولینا واعتدالا
ولحظا قاتلا سمر الرماح

یعنی اول محبوبه لون ولین واعتدال قامت ولحظ
قاتل حسیله سمر الرماحی حكایه ایلدی یعنی اكا تشبیه
(اولادی)

اولادی بونده وجه شبه امور متعدده‌در وحسیدر كه
محبوبه‌یی بحسب لون ولینت ولحظ قاتل واعتدال
قامت سمر رماحه تشبیه حسی اولان امور متعدده‌دندر
وشعر فارسیدن مثال

چون صبا در غنچه شكل وبوی ورنك آن دهان
یافت زد بوسه بكام وبوی خوش بگرفت ازان

شاعر غنچه‌یی شكلده ولونده وبویده دهان محبوبه
تشبیه ایلمشدر وبو امور متعدده ایسه تمام حسیدر
وگاه اولور كه بو امور متعدده عقلی اولور نته كیم
ابو العلاء المعری دیمشدر .

والخل كالماء یبدی لی ضمایره
مع الصفاء ویخفیها مع الكدر

خل دوستده دیرلر بو بیتده وجه شبه كه دوستله
آبك میاننده مشترك واقع اولمشدر امور متعدده‌دركه
تمام عقلیدركه اول وقت صفاده باطنده اولانی اظهار
وكدورت وقتنده اول ضمایری اخفا ایلمكدر وبونك
شعر فارسیدن مثالی بودر .

به قدر دانش ورتبت بعقل كل ازان مانی
كه غیر او نباشد كس كه باشد مر ترا ثانی

ممدوحی قدرده ودانشده ومرتبه‌ده عقل كلّه
تشبيه ايلمشلردر بو امور متعدده‌كه وجه شبه‌درلر
عام عقليدر چونكيم اقسام وجه شبه معلوم اولدی
پس هيئتی هيئته تشبيه ايلدكلری صورتده كاه اولوركه
همان مجرد هيئت اختيار ايدرلر دون الاوصاف
نته‌كيم ابن المعتز بو بيتده اختيار ايلمشدر ٠

كان البرق مصحف قارئ
فانطباقا مرة وانفتحا

يعنی كان برق شول بر قارينك مصحفيدر كاه منطبق
اولمق ايله منطبق اولور يعنی يومولور وقپانور وكاهی
منفتح اولمق ايله منفتح اولور يعنی آچيلور بونده شاعر
بعد الانقباض حاصل اولان انبساطك هيئتندن
غيری اوصافدن بر وصفه هيچ نظر ايلامشدر
يعنی شول بر هيئتكه مع عروض حركتی الانقباض
والانبساط برقدن حاصله اولمشدر شاعر آنی شول
قارينك مصحفندن حاصل اولان هيئته تشبيه
قيلمشدركه اول مصحف هم انطباق وانفتاح
حركتلريله جهتنه مرة بعد اخری حركت ايلر وجه
شبهده بوندن غيری بر وصفه دخی نظر قيلمامشدر

(شعر)

شعر فارسيدن مثالی

زسهم تير مژكان تو هر ساعت من خاكی
بر آتش چون كمان كردم ازين پهلو بران پهلو

بونده عاشقك آتش معنويده كاه بر جانبه وكاهی ديگر
بر جانبه منقلب اولمسندن حاصل اولان هيئتی كمانك
آتش صوری اوزره منقلب اولمسی هيئته تشبيه
ايلمشدر وبو حركتندن غيری بر آخر وصفه نظر
ايلامشدر اما قائلك بو قولی آنك مخالفيدركه دير
« الشمس كالمرآت فی كف الاشل » بونده اشلدن
مراد مرتعش اولان كيسه‌در وبو قولده شمسدن
شول حركت سريعهٔ متصله كه مع تموج الاشراق
حاصله اولور حتی اول حينده آنك شعاعی منبسط
اولوب جوانب دائره‌دن فائض اولمغه مشابه اولوب
آندن صكره ينه انقباضه رجوع قيلمغه مماثل اولور
شاعر بوندن بر هيئت اخذ ايليوب آنی كف اشلده
اولان آينه وآنك حركتندن حاصله اولان هيئته
تشبيه قيلمشدر وبونده بو حركتين مذكورتيندن
غيری اوصافك هيئته دخی مثلا اشراق واستداره
كبی اشارت قيلمشدر وبونك شعر فارسيدن مثالی

نته كيم طوطی نام شاعر ديمشدر .

خاك پايت كه درين چشمست مارا كه دران
متصل چون شيشهای ساعت ريك روان

بونده محبوبك خاكپاينك عاشقك كاه بر كوزينه
وكاهی بر كوزينه متصل كيتمه سندن حاصله اولان
هيئتی اخذ ايليوب آنی ساعت شيشه لرندن رمالك
متصل برندن برآخرينه كيتمه سندن حاصل اولان
هيئته تشبيه ايلمشدر وهمان بو هيئتندن يعنی خاكك
بر محلدن بر محله كيتمه سندن قطع نظر امر آخركه
اول صفای محليندر كه مراد ايكی كوز وايكی شيشه در
اكا دخی نظر قيلمش ومراد ايلمشدر وتشبيهدن غرض
غالبا مشبهه عائد اولمقدر واول مشبهه عائد اولان
غرض يا آنك امكانی بيان ايلر يعنی قچان بر امر غريب
وعجيب اولسه وقلوب ناسه آنك ممتنع اولمسنك فكری
كلسه آنك ممكن اولمسنی بيان ايلر كما فی قول ابی الطيب

وان تفق الانام وانت منهم
فان المسك بعض دم الغزال

يعنی ای ممدوح انام اوزره فائق اولدكسه حالبوكه
سن آنلردنسن استبعاد يوقدر زيرا تحقيقا مسك

(غزالك)

غزالك دمنك بعضيدر شاعر وقتا كيم ممدوحك
ناس اوزره فائق اولمسنی ادعا ايلديسه حتی اول
برأسه اصل وبنفسه جنس اولدی ديمك نكته سنی
ادا قيلديسه بو ظاهرا ممتنع كبی اولدی پس دعوا
ايچون حجت ابراز ايليوب بونك ممكن اولمسنی بيان
ايلدی شول حالی مشكك حالنه تشبيه ايتمكله كه
اول دمدن بعضيدر اما دمدن عد اولنمز زيرا
مشكك وجودنده شول اوصاف شريفه واردركه
اول دمده بولنمز بو تشبيه ضمنيدر صراحة دكلدر
وياخود اول مشبهك حالنی بيان ايلر وصفتلردن
نه كونه صفت اوزره اولديغنی عيان ايلر نته كيم
بر ثوبی سياه اولمده بر آخر ثوبه تشبيه ايلمك كبی
وياخود قوت وضعفده وزياده ونقصانده مشبهك
حالنك مقدارنی بيان ايلر ثوب اسودی بغايت سياه
اولمده غرابه تشبيه ايلمك كبی وياخود مشبهك حالنی
سامعك نفسنده مقرر قيلور وآنك شاننه تقويت
ويرر نته كيم سعيندن فائده حاصل اوليان كيمسه يی
راقم علی الماء اولان كيمسه يه تشبيه ايلدكلری كبی
مثلا «فلان كالراقم علی الماء» ديسه لر سن بو تشبيهده

علم فائده‌نك تقریرندن وآنك شاننی تقویتدن بر معنی
بولورسنكه آنی غیریده بوله‌مزسن زیرا حسیاتی
فكر عقلیاتی فكردن اتمدر نفسك اكا زیاده الفتی
اولدیغندن اوتوری وحسیاتك عقلیاته تقدم
قیلدیغندن اوتوری وشو اغراض اربعه وجه تشبیهك
مشبهده وجه شبه ایله اشهر واعراف اولمسنی
اقتضا ایلر ویاخود مشبهی عین سامعده تزیین
ایچوندر وجه اسودی مژكان ظبیه تشبیه ایلمك كبی
ویاخود تشبیهدن غرض تسویه وتقبیح اولوب
مثلا ذاتا اشیاء مقبوله‌دن اولوبده بعده بعض عارضه
سببیله لكه‌دار اولان برشیئی اشیاء منفوره‌دن برینه
تشبیه ایلدكاری كبی ویاخود مشبهی استطراف
مراد اولور یعنی ظریف وبدیع عد ایلمك اولور مثلا
شول كورلرده كه جمرات موقده اوله آنی موجی
آلتون اولان مسك دریاسنه تشبیه ایلدكاری كبی

هذا الفحم فیه جمر ملتهب
كبحر من المسك موجه الذهب

دیدكاری كبی استطراف دخی ایكی وجه اوزره‌در
بری صورتده ممتنع اولقدر عادتا اكرچه عقلا ممكن
(ایسه‌ده)

ایسه‌ده بو قسم مشبه ذهنده مطلقا نادر الحضور
اولقدر « كما فی تشبیه فحم فیه جمر موقد » وبر وجهی
دخی مشبهك ذهنده حضوری قتنده نادر اوله
كما فی قول الشاعر

ولا زوردیة تزهو بزرقتها
بین الریاض علی حمر الیواقیت
كأنها فوق قامات ضعفن بها
اوائل النار فی اطراف كبریت

یعنی چوق ازهار لاجوردی واردر كه زرقتلریله
یعنی كبودی رنك اولملریله بین الریاض یواقیت حمرا
اوزره یعنی ازهار سرخ اوزره تفخر ایدرلر كأن اول
ازهار لاجوردی شول قامات وساقات اوزره كه اول
قامات اول ازهاری حامله اولملغله ضعیفه اولدی
كبریتك اطرافنده اولان اوائل ناردر نارك اطراف
كبریته متصل اولدیغی صورتك ذهنده حضوری
نادر دكلدر لكن آنك حضوری عند حضور صورة
البنفسج مستطرف اولور وصورتین متباعدتینك
تقارن وتعانق مشاهده اولدقده مستبعد ومستغرب
كلور وآز اولور كه تشبیه دن غرض مشبهه عائد

اولور بو دخی ایکی نوعدر برنوعی مشبه به وجه
شبهده اتم واکمل اولدیغنی ایهام ایلر بونوع تشبیه
مقلوبده بولنور بو اول تشبیهدرکه ناقص بونده
مشبه به قیلنور آنك اکمل واتم اولسنی ادعا ایلمك
قصد ایلهدن اوتوری کما قال الشاعر

وبدا الصباح کان غرته
وجه الخلیفة حین یمتدح

معنی صباح ظاهر اولدی کان اول صباحك بیاضی
خلیفه نك وجهیدر مدح اولندیغی حینده شاعر
بونده خلیفه نك وجهی وضوح وضیاده صباحدن
اتم واکملدر دیمك ایهامنه قصد ایلمشدر وبونك
آیت کریمهدن مثالی (ذلك بانهم قالوا انما البیع
مثل الربوا) قولیدرکه کافرلر ربا حرام ایکن حلال
عد ایلدیلر و اول قدر مبالغه ایلدیلرکه ربائی حلده
اصل طوتوب وآنی مشبه به اتخاذ ایدوب بیعی اکا
تشبیه ایلدیلر حق کلام بوایدیکه انما الربوا مثل البیع
دیهلر دیکه سوز ربادهدر بیعدهدکلدر پس مبالغهدن
اوتوری تقلیب ایدوب انما البیع مثل الربوا دیدیلر
و برنوعی دخی مشبه بهکال اهتمامی بیان ایدر مثلا

بر کرسنه کیسهنك اشراق واستدارهده بدر کبی
اولان وجهی رغیفه تشبیه ایلمسی کبی بونوع تشبیه
اظهار مطلوب تسمیه ایدرلر رغیف عند الجائع
محبوب ومطلوب اولدیغی بیاندن اوتوری والا
وجهی بدره تشبیه انسب واولی ایدی چونکه ایکی
شیئك برامرده میاننی جمع ایلمك مراد ایلسهلر
ایکیسندن برینك نقصان وزیادهلکنه قصد ایلهدن
قطع نظر اگر اول شیلرده زیادهلك ونقصان بولنسون
وباخود بولنمسون بوتقدیرجه ترك حرف تشبیه ایلیوب
احد متساوینی ترجیح ایلمهدن احتراز ایدوب
تشابه ایله اکتفا ایدرلر کقول الشاعر

تشابه دمعی اذ جری ومدامتی
فمن مثل ما فی الکأس عینی تسکب
فوالله ما ادری ابا الخمر اسبلت
جفونی ام من عبرتی کنت اشرب

شاعر وقتاکیم دمع ایله خمرك میاننی متساوی اعتقاد
ایلدی وخمرتده برینك زائد وبرینك ناقص اولمسنه
قصد ایلمدی حرف تشبیهی ترك ایلیوب تشابه ایراد
ایلدی تا ایکی شیئك هر بری مشبه ومشبه به اولمغه

لایق اوله واکر اولکی طرفی متعدد اولورسه یعنی
مشبه طرفی مشبه به طرفی دکل اکا تسویه تعبیر
ایدرلر مثلا

صدغ الحبیب وحالی
کلاهما کاللیالی

قولی کبی معنی حبیبک زلفی وبنم حالم ایکیسی یله
کیجه‌لر کبیدر دیمک اولور واکر ایکنجی طرفی
متعدد اولورسه یعنی مشبه به اول طرف دکل اکا
تشبیه جمع دیرلر کقول الشاعر

بات ندیمالی حتی الصباح
اغید مجدول مکان الوشاح
کانما یبسم عن لؤلؤ
منضد او برد او اقاح

معنی بکا ندیم ومصاحب اولدیغی حالده صباحه دك
کیجه‌لدی شول اغید نامنده اولان شخص که آنك
قوشاغی یری محکمدرکان اول اغید لطافتده لؤلؤ کبی
منتظم اولمش ویاخود طولو کبی ویاخود اقحوان
چیچکاری کبی دیشلردن کولر وکشف دهان ایلردی
تشبیهاتده بوقدرله اکتفا اولندی وبوندن زیاده طلب

(ایلیلر)

ایلیلر مفتاحه ومتن تلخیصه حواله قیلندی وحقیقت
ومجازك شرح وبیانه شروع اولندی وبالله التوفیق
وفی یده ازمة التحقیق .

❊ الفصل الاول ❊

« فی بیان الحقیقة والمجاز الحقیقة هی الکلمة
المستعملة فیما وضعت له فی اصطلاح به یقع التخاطب »
علم بیانه نظر اولندقده مقصود اصلی همان
مجازدرکه اختلاف طرق مجازله حاصل اولور
حقیقتله دکل لکن حقیقت مجازه نسبتله اصل ومجاز
اکا کوره فرع اولدیسه اولا حقیقتدن بحث اولنوب
تعریفنه شروع قیلندی پس حقیقت اصطلاحده
شول بر معناده مستعمله اولان کلمه‌درکه اول کلمه
اول معنا ایچون وضع اولندی اصطلاحده که
تخاطب اول اصطلاحله واقع اولور لفظ مستعمله
غیر مستعمله اولان کلمه‌دن احتراز ایچوندرکه اکا
نه حقیقت ونه مجاز تسمیه اولنور وفیما وضعت له قیدی
غلطدن احترازدر مثلا انسانه اشارت اولندیغی
حالده خذ هذا الفرس دیمك کبی ودخی مجازدن
احترازدرکه اول ما وضع له‌ده استعمال اولنمامشدر

ودخی فی اصطلاح یقع به التخاطب قیدیله هر حقیقت
عرفیه یه تعریفك شمولی مراد اولنمش و اصطلاح
آخرده ما وضع لهنده استعمال اولنان مجازدن احتراز
قلنمشدر مثلا لفظ صلوة که لغتده دعا ایچون و عرف
شرعده ارکان مخصوصه ایچون وضع اولنمشدر
پس عرف شرعله مخاطب اولان کیمسه اگر آنی
دعاده استعمال ایلسه اکا نسبت اول تحقیقا مجاز
اولور شریعتده ما وضع لهنده استعمال اولنمدیغی
ملابسه ایله که اول ارکان مخصوصه‌در اگرچه
بحسب اللغه موضعنده استعمال اولندیسه‌ده
« والمجاز هو الكلمة المستعملة فی غیر ما وضعت له
فی اصطلاح به یقع التخاطب علی وجه یصح مع قرینة
عدم ارادة ما وضعت له » مجاز اصلنده مفعل وزننده
اسم مکاندر من جاز المکان یجوزه اذا تعداه یعنی مکاندن
گچدی بعده نقل ایلدیلر شول کلمه‌یه که اول مکان
اصلیسندن آخر معنایه تجاوز ایلیه یعنی مجاز
بر کلمه‌در که موضوع له اولان معنادن غیریده مستعمل
اوله شول بر اصطلاحده که تخاطب آنکله واقع
اولور بر وجه اوزره مستعمل اوله که صحیح اوله

(موضوع)

موضوع له مراد اولمدیغی قرینه ایله بیله قید مستعمله
غیر مستعمله اولان کلمه‌دن احتراز ایچوندر که
قبل الاستعمال حقیقت و مجاز صفتیله متصف اولمز
وقید فی غیر ما وضعت له حقیقتدن احتراز ایچوندر
وقید فی اصطلاح یقع به التخاطب که وضعت لفظنه
متعلقدر آنکچوندر که اصطلاح آخرده ما وضع له‌ده
مستعمل اولان مجاز هم تعریفده داخل اوله مثلا
لفظ صلاة که عرف شرعله مخاطب اولان کیمسه
آنی دعاده استعمال ایلسه مجاز اولور اگرچه فی الجمله
ما وضع لهنده استعمال اولنمشدر عند اهل اللغة
لکن ما وضع لهنده استعمال اولنمامش اولور شول
اصطلاحده که تخاطب آنکله واقع اولمش اولور که
مراد شرعیتدر وقید علی وجه یصح که مستعمله
متعلقدر آنکچوندر که بین المعنیین علاقه مصححه
اوله وقید مع قرینة عدم ارادة ما وضعت له
آنکچوندر که کنایت خارج اوله زیرا کنایت ما وضع
لهندن غیریده مستعمله‌در ما وضع له مراد
اولمسنك جوازیله بیله اگر عدم ارادت ما وضعت له
قرینه‌سی اولمزسه کلمهٔ مجازیه‌نك مقصود اولان

معنی اوزره دلالتی اولمز و بو تعریفین مذکوریندن
بو معلوم اولور که هر شول لفظ که معنای ما وضع
لهندن غیرده استعمال اولنه بر علاقه ایچون
معنای ما وضع له مراد اولمدیغی قرینه ایله بیله
اکا مجاز تعبیر ایدرلر ٭

٭ فصل ثانی مجاز مرسلی بیان ایلر ٭

مجاز مرسل اولدر که وجه شبه و مشابهت اولمقسزین
معنای مجازی ایله معنای حقیقی آراسنده علاقه
تمام اوله علاقهٔ معتبره نك انواعی چوقدر لکن
اون نوعه دك صایمشلردر اولا برشیئی جزئیله تسمیه
ایلمکدر یعنی مجاز مرسلك انواع علایقندن بریسی
برنسنه یه کندو جزئنك اسمنی اطلاق ایلمکدر مثلا
رقیبه عین دیدکاری کبی که عین رقیبك جزئیدر
و عین ایله رقیب میاننده علاقه اولدر که اول شخص که
رقیبدر عین آنده اصلدر که صفت رقیبی بدون العین
میسر اولمز و ثانیا یار و معین اولنه ید دیرلر نته کیم نعمته
و قدرته ید تعبیر ایدرلر دست ایله نعمت میاننده
علاقه مصدر نعمت اولوب هر نعمته علت فاعلیه
کبی اولدیغیدر و دست ایله قدرت میاننده علاقه

(اکثر)

اکثر قدرتك ظهوری الدن واقع اولور و قدرته دلالت
قیلن افعال مثلا ضرب و قطع و اخذ کبی غالبا آندن
ظهوره کلور و ثالثا برشیئه کلینك اسمیله تسمیه قیلمق
هم مجاز مرسلدر مثلا انامله اصابع اطلاق ایلدکاری
کبی کما قال الله تعالی (یجعلون اصابعهم فی آذانهم
من الصواعق حذر الموت) اصابع اصبعك جمعیدر که
بتون پرمقلره دیرلر بو اراده انامل مراد اولور که
اصابعك جزؤیدر و انامله اصابع اطلاقی مبالغه
ایچوندر که کأن بونلر پرمقلرینی قولقلرینه ادخال
ایلدیلر تا صواعق ایشتمیه لر و رابعا برشیئی اول شیئك
سببنك اسمیله تسمیه ایلمك دخی مجاز مرسلدر
نته کیم عرب رعینا الغیث دیرلر و رعینا النبات
دیمك معناسن مراد ایدرلر زیرا مطر نباته سببدر
بناء علی هذا سببی ذکر ایدوب مسببی مراد ایلدیلر
فلان اکل الدم دیدکاری دخی بو قبیلدندر که باباسنك
قاتلی دیته سبب اولور فلان دیت یدی دیمك اولور
خامسا برشیئی مسببنك اسمیله تسمیه ایلمك دخی مجاز
مرسلدر مثلا مطرت السماء نباتا دیوب غیث مراد
ایلدکاری کبی که نبات مسبب باراندر سادسا برنسنه یه

اولده اولدیغی حالك اسمنی اطلاق ایتمك هم بو قبیلدندر
نته کیم حق تعالی حضرتلری (وآتوا الیتامی اموالهم)
بیوردی یعنی شول کیسه لرکه یتیملردر آنلرهماللرینی
بعد البلوغ ویرك وبعد البلوغ یتیم دینمز پس زمان
ماضیده اولان اسمله تسمیه اولنمش اولور صلوا
علی القاتل دیدکاری هم بو قبیلدندر مثلا بر کیسه
بر کیسه یی اولدوروب آنی دخی آنك یرینه قتل
ایلدکلرندنصکره اکا قاتل تسمیه اولنمق زمان ماضیده
اولان اسمه کوره اولور سابعا برشیئه زمان مستقبلده
اوله جق اعتباریله تسمیه ایلمك هم مجاز مرسلدر
مثل قوله تعالی (انی ارانی اعصر خمرا) یعنی تحقیقا
بن کندومی واقعه ده عنب صقر گوردم وعنبه
خمر اطلاقی باعتبار مایؤول الیه در ثامنا برشیئه
محلنك اسمنی اطلاق ایلمك هم مجاز مرسلدر
کما قال الله تعالی فلیدع نادیه نادی مجلسه دیرلر مراد
اهل نادیه الحال فیه دیمکدر جرالنهر وسال المیزاب
هم بو قبیلدندر تاسعا برشیئه حالك اسمیله تسمیه
دخی مجاز مرسلدر کما قال الله تعالی (واما الذین
ابیضت وجوههم ففی رحمة الله فی الجنة التی تحل
فیها)

فیها الرحمة) یعنی لفظ رحمتدن مراد بونده جنتدرکه
رحمت اکا حاله ونازله در عاشرا برشیئه آلتك اسمیله
تسمیه هم بو قبیلدندر کما قال الله تعالی (واجعل لی
لسان صدق فی الآخرین) بونده لسان صدقدن
مراد ذکر حسندرکه لسان ذکره آلت اولمشدر .

الفصل الثالث فی بیان الاستعارة

اصحاب بلاغت استعاره نك تعریفن بویله ایلمشلردر
« الاستعارة هی اللفظ المستعمل فیما شبه بمعناه
الاصلی » یعنی استعاره شول لفظدرکه استعمال
اولنمش اوله اصلی اولان معناسنه مشابه اولان
معنیده مثلا رأیت اسدا یرمی دیدکاری کبی بو آراده
لفظ اسد استعاره درکه رجل شجاع اکا تشبیه
قلنمشدر بعضیلر دخی استعاره یی «الاستعارة هی
استعمال لفظ المشبه به فی المشبه» دیمکله تعریف
ایلمشلردر یعنی استعاره مشبه بهی مشبهده
استعمال ایلمکدر دیمك اولور مثلا لفظ اسدی رجل
شجاع معناسنده استعمال ایلمك کبی بو تعریف
اوزره متکلمه مستعیر دیرلر ومشبه به اولان شیئه
مستعار منه دیرلر ومشبه اولان شیئه مستعار له ولفظ

مشبهه مستعار تعبیر ایدرلر اول جهتدنکه مثلا
لفظ اسد برلباس کبیدرکه مشبه به اولان حیوان
مفترسدن آنی عاریت اخذ ایتمشلردر مشبهدن
اوتریکه اول رجل شجاعدر بو ایکی تعریفدن
استعارهٔ تخییلیه واستعارهٔ بالکنایه خارج اولور
ولهذا صاحب مفتاح بو ایکیسنی جامع تعریف
ایتمشدر « قال الاستعارة هی ان تذکر احد طرفی
التشبیه وترید الطرف الاخر به مدعیا دخول المشبه
فی جنس المشبه به » یعنی استعاره اولدرکه سن
تشبیهك ایکی طرفندن برینی ذکر ایلهسن وآنکله
طرف آخری مراد ایلیهسن مدعی اولدوغك حالده
مشبهك دخولنی مشبه بهك جنسندن مثلا رجل
شجاعکه مشبهدر اسد جنسنده داخل اولهسنی
ادعا ایلیوب رأیت اسدا فی الحمام دیهسن پس
بو تعریفده استعارهٔ تخییلیه واستعارهٔ بالکنایه
داخل اولورلر زیرا بو تعریفده مشبهبی ذکر
ایلیهلر وآندن مشبه مراد قیلهلر استعاره اولوب
داخل اولور وکذلك مشبهبی ذکر ایدهلر وآندن
مشبه به مراد ایلیهلر هم استعاره اولوب بو تعریفده
(داخل)

داخل اولور لکن صاحب مفتاحك بو تعریفنه
اعتراض ایتمشلردر واکا نیچه وجوه ایله جواب ویروب
آنی رد قیلمشلردرکه بو مختصرده ایرادی مناسب
کورلمدی اما تعریفین مذکورین مشبهبی ذکر
ایدوب همان مشبه مراد ایتمکله مقیدلردر
واستعاره برقاچ قسمدر اولا استعارهٔ تحقیقیهدر
واستعارهٔ تحقیقیه معناسی متحقق اولدیغندن
اوتوری استعارهٔ تحقیقیه دیدیلر کرکسه اول معنا
حسی اولمق جهتندن محقق اولسون وکرکسه عقلی
اولمق جهتندن محقق اولسون حسینك مثالی
نتهکیم شاعر دیمشدر ۰

لدی اسد شاکی السلاح مقذف
له لبد اظفاره لم تقلم

معناسی تمام السلاح اولان واکثر وقایعده قذف قلنان
ورمی اولنان اسدك قتندهدرکه آنکچون بین الکتفین
شعر کثیر واردرکه آنك طرنقلری قطع اولنمامشدر
پس اسد بونده رجل شجاع ایچون مستعاردر
بوایسه امر متحققدر حسا وعقلینك مثالی نتهکیم
حق تعالی حضرتلری کلام مجیدنده (اهدنا الصراط

المستقيم) بيوردى و بونده صراط مستقيمدن
مراد دين اسلامدر بوايسه امر متحققدر
من حيث العقل پس استعارهٔ بالكنايه ايله استعارهٔ
تخييليه نك تعريفنده كلام استعارهٔ بالكنايه شول
تشبيه دركه نفس متكلمده مضمر اوله ومشبه دن
غيرى آنك اركاننددن اصلا برشى تصريح ايليه
بلكه همان مشبهى ذكر ايليه فقط واول نفسده
مضمر اولان تشبيه اوزره مشبه بهه مختص اولان
برامرى مشبه ايچون اثبات ايلمكلك دلالت قيله
پس نفسده مضمر اولان تشبيهه استعارهٔ بالكنايه
ديرلر ويا استعارهٔ مكنيه تسميه ايدرلر واول تشبيه
مضمره كنايت تسميه اولنمسى تشبيهك مصرح
اولمديغى سببله در واول مشبه بهه مختص اولان
امرى مشبه ايچون اثبات ايلمكه استعارهٔ تخييليه
ديرلر مشبه مشبه بهك جنسندن اولمه سى تخييل
اولنديغندن اوتورى كما فى قول الهذيلى

وإذا المنية انشبت اظفارها
الفيت كل تميمة لا تنفع

تميمه شول بونجغه ديرلركه بركيمسه نك بوينه تعليق
(ايدرلر)

ايدرلر ضرر و بلادن صيانت ايچون صكره تعويذ
وهيكل معنالرينه دخى استعمال اولندى انشبت الظفر
فى الشئ ديرلر چقان طرنق برشيئه باتسه ودخول
ايتسه منيه موته ديرلر شاعر كندو نفسنده موتى
قهر و غلبه ايله اهلاك نفوس ايتمه ده سبعه تشبيه
ايلدى واظفاركه لوازم سبعندركه اغتيال واهلاك
آنلرسز سبعده كامل اولمز موته آنى اثبات ايلدى
پس هركى سبعه تشبيه استعارة بالكناية ديرلر
وآنكيچون اظفار اثبات ايلمكه استعارهٔ تخييليه تعبير
ايدرلر وشعر فارسيدن بونك مثالى نته كيم انورى
ديمشدر .

ماه ار نخواهد آنكه بود نعل مركبت
از ناخن محاق ابد چهره خسته باد

شاعر كندو نفسنده ماهى اولا مصيبت زده اولان
عورته تشبيه ايتمشدر نوريتك فقدانى واسطه سيله
اكا عارض اولان ملالده كه ناخن ايله چهره يه زخم
اورمق مصيبت زده اولان عورتلرك لوازمندندر بوكا
استعارهٔ بالكنايه ديرلر وناخن محاق ايله چهره سن
خسته قيلمغى ماهه اثبات ايلمكه استعارهٔ تخييليه

تسمیه ایدرلر بر آخر اعتبارله استعاره یی اوچ قسمه
تقسیم ایلدیلر مثلا اکر استعاره مستعارله
ومستعارمنهه ملایم برشیئه مقارن اولمزسه اکا استعارهٔ
مطلقه دیرلر عندی اسد دیدکاری کبی که بونده
مستعارله ومستعارمنهك لوازمندن برشیٔ مذکور
دکلدر بونك شعر فارسیدن مثالی بو بیتدر .

هر طرف سروی وهرسو شوخ دلجوی دکر
من کرفتار بلای خوی بد خوی دکر

محبوبی سروه تشبیه ایلیوب مستعارلهه ومستعار
منهه ملایم هیچ برامر دخی ذکر ایلمامشدر واکر
مستعارلهه ومستعارمنهه ملایم برشیئه مقارن
اولورسه اکا استعارهٔ مجرده تعبیر ایدرلر کقول الشاعر

غمر الرداء اذا تبسم ضاحکا
خلقت بضحکته رقاب المال

غمر خمر وزننده بونده کثیر معناسنه‌در ومبتداء
محذوفك خبریدر غمر الرداء دیمك کثیر العطا دیمك
معناسنه استعاره اولنمشدر شو علاقه ایله که
ردا صاحبنك عرضنی صاین اولدیغی کبی عطا
دخی صاحبنك عرضنی صیانت قیلور آندنصکره
(ردایی)

ردایی غمرله وصف ایلدیکه اول عطایه ملایم
ومناسبدر پس ممدوحی کثرة عطا ایله وصف ایلیوب
دیرکه اول ممدوح کثیر العطا برکیسه‌درکه تبسم
ایلسه ضاحك اولدیغی حالده یعنی حد تبسمدن
تجاوز ایلسه ضحکه شارع اولدیغی حالده آنك
خنده‌سی سببیله رقاب اموال سائلنك النده بسته
ومقید اولور غلق الرهن فی ید المرتهن دیرلر چون
راهن آنك انفکاکی اوزره قادر اولمسه فارسیدن
بونك مثالی بو بیتدر .

سرو تو مکر زپا نشیند
کین دل نفسی بجا نشیند

بو بیتده سروی قامت محبوب ایچون استعاره
ایلمشدر شول درازلك علاقه‌سیله که سروله
قامت محبوب میانده مشترکدر آندنصکره سروکه
مستعاردر نشستن صفتیله وصف قیلمشدر
واوچنجیسنه استعارهٔ مرشحه دیدیلر واستعارهٔ
مرشحه اولدرکه مستعارمنهه ملایم اولان شیئه
مقارن اوله کما فی قوله تعالی (اولئك الذین اشتروا
الضلالة بالهدی فما ربحت تجارتهم) بونده اشترایی

استبدال واختيار ايچون استعاره ايتمشدر شول
علاقه ايله كه اشترا بدلى ويروب سلعه يى اخذ ايتمكدر
واستبدالده هم دادن وستادن بولنور واكا ربح
وتجارتى ارداف ايتمكه ترشيح استعاره ديديلر زيرا
استعارهٔ مرشحه اكا ديرلر كه مستعار منهه ملايم
ومناسب برشیٔ مذكور اوله وشعر فارسيدن بونك
مثالى شاعرك بو قوليدر ٠

مى شوم پنهان زمردم چشم پوشم ازجهان
آن پرى ازچشم مردم چونكه مى باشد نهان

بو بيتده پرى يى محبوب ايچون استعاره ايتمشدر
شو علاقه ايله كه پرى نيجه نازك ولطيف ايسه
محبوب دخى اويله لطيف ونازكدر ومقارن قيلدى
شول شيئه كه اول چشم مردمدن پنهان اولمقدركه
پرى يه مناسب وملايمدركه اول مستعار منه‌در
كاه اولوركه تجريد ايله ترشيح ايكيسى بر محلده جمع اولورلر
كقول الشاعر « لدى اسد شاكى السلاح مقذف »
بو استعارهٔ مجرده‌دركه شاعر مستعار لهه ملايم
اولان شيئله آنى وصف ايلديكه اول رجل شجاعدر
له لبد اظفاره لم تقلم بو استعارهٔ مرشحه‌در زيرا

شو لبد واظفار ايله وصف مستعار منهه ملايمدركه
اول حقيقيدر لبد لبده‌نك جمعيدركه شيرك منكبين
اوزره اولان صاچلرينه ديرلر تقليم قلمك مبالغه سيدركه
قطعه ديرلر كه مراد عدم ضعفدر وبونك شعر
فارسيدن مثالى

آن ماه شب چارده ازما چو جدا شد
روزم همه شب شد چو ندانم كه كجا شد

بو بيتده ماهى محبوب ايچون استعاره ايتمشدر
وشب چهارده كه مستعار منهه ملايمدر اول ماهدر
ذكر ايتمشدر وشب چهارده كه مستعار لهه
ملايمدركه محبوبدر هم ذكر ايتمشدركه ترشيح
استعاره بودر واطلاق وتجريددن ترشيح ابلغدر
تشبيهدن مبالغه اوزره مشتمل اولديغندن اوتورى
علم بيانده استعاره يى درت قسم آخره دخى تقسيم
ايتمشلردر اكر اقسام مذكوره يه متعلق اولان مباحثه
بونده شروع اولنورسه اطناب واسهابه مؤدى اولور
بوقدرله اكتفا اولندى وكنايتك شرح وبيانه
شروع قلندى والتوفيق شیٔ عزيز لا يعطى الا لعبد
عزيز

❊ الفصل الرابع فی بیان الکنایة ❊

کنایت لغت عربده ترك تصریحه دیرلر مصدردر
کنیت بکذا عن کذا ویاخود کنوت عن کذا دیرلر
قچان تصریحی ترك ایلسه‌لر « وفی الاصطلاح لفظ
ارید به لازم معناه مع جواز ارادته معه » یعنی
اصطلاحده کنایت شول لفظدرکه اول لفظك
لازم معناسی مراد اوله اول معنانك مراد اولمه‌سنك
جوازیله بیله اول لازمله یعنی لازمی ذکر ایدوب ملزومی
مراد ایلمکدر مع جواز ارادة لازم لفظه مکنی به دیرلر
ومعنایه مکنی عنه تعبیر ایدرلر مثلا طویل النجاد
لفظی کبی نجاد بند شمشیره دیرلر وطویل النجاد
دیمه‌دن مراد آنك لازم معناسیدرکه اول طول
قامتدرکه طویل النجاد آندن کنایه‌در معنای
حقیقیسنك مراد اولمه‌سنك جوازیله بیله که اول
طول نجاددر وبو تعریفله ظاهر اولدیکه کنایت
مجازه مخالف اولور زیراکه کنایت ارادهٔ لازم معنای
حقیقیدر مع جواز ارادة معنای حقیقی مجاز بونك
مخالفیدرکه مجازده معنای حقیقی مراد اولمز مثلا
رأیت اسدا فی الحمام دیمکده حیوان مفترسی مراد
(ایلمك)

ایلمك جائز دکلدر بلکه بوندن مراد رجل شجاعدر
حاصل کلام اولدرکه کلمهٔ مستعمله‌دن مراد
یا معنای حقیقیدر ویاخود غیر حقیقیدر معنای
حقیقینك عدم جوازیله ویاخود غیر معنای حقیقیدر
معنای حقیقینك مراد اولمه‌سنك جوازیله بیله
اولکیسنه حقیقت دیرلر وایکنجیسنه مجاز دیرلر
واوچنجیسنه کنایه تعبیر ایدرلر اما کنایه‌ده معنای
حقیقینك مراد اولمسی واجب اولمز زیرا جائزدرکه
فلان طویل النجاد دیه‌لر وآنك نجادی اولمیه وفلان
جبان الکلب ومهزول الفصیل دیه‌لر واول کیمسه‌نك
اصلا کلبی وفصیلی اولمیه فصیل دوه کوچکنه دیرلر
مهزول لاغر دیمکدر زیرا بو الفاظدن مقصود
ضیفی چوق اولمق ومهمانه رعایت قیلمقدرکه
اول مقتضای کرمدر اعمدر بوندن که اول کیمسه‌نك
کلبی وفصیلی اولسون ویاخود اولمسون واتفاق بلغا
بونك اوزرینه‌درکه مجاز وکنایه حقیقتدن
وتصریحدن ابلغدر مثلا رأیت اسدا دیسك ویاخود
رأیت رجلا شجاعا مساویا للاسد فی الشجاعة دیو
تعبیر ایلسك اکرچه هر ایکی عبارت شجاعتده اسده

رجلك مساوى اولمه سنك افاده سنده مشترکلردر
لكن بونك ايله آنك ميانده تفاوت واردر زيراكه
رأيت اسدا ديمك تأكيد اثبات شجاعت افاده ايلركه
رأيت رجلا شجاعا مساويا للاسد فى الشجاعة قولى
اول تأكيدى افاده ايلمز واول مرتبهٔ تأكيد افاده
ايلمك لفظ اسدى مع اسقاط حروف التشبيه مطلق
ذكر ايلمكدن اولور كانه اول رجل شجاعتده نفس
اسد اولمش اولور پس اول كيمسه كه نفس اسد اوله
واول كيمسه كه اسده مساوى اوله آنك ايله بونك
ميانده اولان تفاوت قتى ظاهردر وكثير الرماد
ديمك هم كثير الضيف ديمكدن ابلغدر زيراكه
اثبات كثرة رماد كه لازم كثرت ضيافتدر تأكيد اثبات
وجود ملزومى افاده ايلركه اول كثرت ضيافتدر
اول سببله كه لازمك وجودى ملزومك وجودينه
دلالت وشهادت ايلر چونكيم شاهد يرنده اوله مدعى كه
ملزومك وجوديدر شهادتله ثابت اولمش اولور اما
كثير القرى ديمك مجرد شاهدسز بر دعوادر
بوقدر كنايتك شرح وبيان اولنمسى كفايت ايدوب
بوكا مناسب اولان تعريض وتلويح ورمز واشاراتك

(بيانه)

بيانه شروع اولندى واكا تذييل قلندى .

☼ الفصل الخامس ☼

« فى بيان التعريض والتلويح والرمز والاشارات
التعريض ذكر شئ غير مقصود يستدل به
على المقصود » يعنى تعريض برمقصود اولمين شئ
ذكر ايلمكدركه آنك ايله متكلمك مقصودينه استدلال
اولنه وتعريضه آنكچون تعريض ديديلركه متكلم
كلامى برعرضه يعنى برجانبه اماله ايدوب ومرادى
اول جانب اولميوب جانب آخرى مراد ايلر وياخود
آنكچون تعريض ديديلركه برشى عرض اولنوب
مقصود شئ آخر اوله واهذا كناياته معاريض ديديلر
وصاحب مفتاح تعريضى كنايتدن عد ايلمشدر
واكر غير مقصود اولان كلام ايله مقصود اولان
كلام ميانده يعنى لازم ايله ملزوم ماييننده وسائط
چوق اولورسه اكا تلويح ديرلر زيرا تلويح سنك
غيره ايراقدن اشارت ايلمكدر مثلا كثير الرماد
قولندن معناى مقصوده كه ممدوحك كثرت ضيافتى
ومهماننوازلغيدر چوق وسائط واردر زيرا كثرت
رماددن ذهن كثرت احتراق حطبه انتقال ايدر

كثرت احتراق حطبدن كثرت طباخه وكثرت
طباخدن كثرت خورندكان طعامه وكثرت خورندكان
طعامدن كثرت مهمانه وكثرت مهماندن مقصود كه
مضيافيت ممدوحدر اكا انتقال ايلر پس بومعنى
لفظ تلويحه مناسبدركه ايراقدن اشارت ايلمكدر
واكر مقصود اولان كلامله غير مقصود اولان كلامك
ميانده وسائط لزومده خفا ايله برابر قليل اولورسه
اكا رمز ديرلر مثلا عريض القفا وعريض الوسادة
ديدكلرى كبى وساده يصدوغه ديرلر عريض الوساده
قولندن عريض القفا اولسنه انتقال اولنوركه
عريض القفا اهل فراست قتلرنده حماقت وبلاهته
دلالت ايلر بوصورتده عريض الوساده قولندن
معناى مقصود ميانده كه اول حماقتدر بو واسطه
اولوركه اول عريض القفادر اما عريض القفاديمه‌دن
مقصود اولان معناكه حماقتدر هيچ واسطه يوقدر
زيراكه اهل فراست قتلرنده قفانك يصى اولسى
بلاهته دلالت ايلر « وفى الصحيحين عن عدى بن
حاتم رضى الله عنه قال لما نزلت وكلوا واشربوا حتى
يتبين لكم خيط الابيض من الخيط الاسود عمدت

(الى)

الى عقالين اسود وابيض فجعلتهما تحت وسادتى
وجعلت انظر من الليل ولا يتبين لى فاذا تبين لى الابيض
من الاسود امسكت فلما اصبحت غدوت الى رسول الله
صلى الله عليه وسلم فاخبرته فضحك وقال عليه السلام
انك لعريض القفا انما ذلك بياض النهار وسواد
الليل كنى رسول الله عليه السلام بذلك عن بلاهته
عدى وقلة فطنته » اما عريض القفادن بلاهت
وحماقته انتقالده نوعا خفا واردركه هركس بادئ
نظرده اكا مطلع اولمز وبوكا رمز ديرلر وقلت واسطه
رمزه مناسبدركه اول خفية قريبه اشارت ايلمكدر
زيرا حقيقت رمز اصلانده لب وابرو ايله اشارت ايلمكه
ديرلر واكر وسائط قليل اولوب ملازمتده خفا اولمزسه
اكا ايما واشارت تعبير ايدرلر شعر عربيدن بونك مثالى
بودر .

اوما رأيت المجد القى رحله
فى آل طلحة ثم لم يتحول

يعنى ايا مجد وكرمى سن كورمدكمى كه آل طلحه‌نك
قتنده اول رحلنى القا ايلدى آندنصكره اول يردن
براخريره كتمدى وتحول ايتمدى ولزوم معناى بيت

آندن مقصود اثبات كرمدر اكرچه واسطه واردر
لكن آنده خفا يوقدر مثلا واسطه مجدك عدم تحولندن
آل طلحه قننده مجدك مقيم اولمسنه انتقال وآل
طلحه قننده مجدك مقيم اولمسندن مجدك هر آل
طلحه يه ملازم اولمسنه انتقالدر وبوڭ فارسيدن
مثالى نته كيم خواجه كمال خجندى خواجه محمد
عصار حقنده كه مؤلف كتاب مهر ومشتريدر
بيورمشلردر .

زما اى صبا با محمد رسان
خدا را درودى كه آورا سزاست
پس آنكه بگوا زمنش در نهفت
كه اى ساز معنى بتول توراست
گرفتم كه باشد ترا صد گرفت
بهريك غزل كه اختراع مراست
نه آخر غريب ديار تواند
ترا با غريبان خصومت چراست
زبيداد تست اين همه بر غريب
كه شعر من آوارهٔ شهرهاست

بونده مقصود اصل بو بيت اخيردر وذكر ابيات
(سابقه)

سابقه بو بيت اخيرك معناسنك ظهورندن اوتوريدر
بيداددن مراد ظلمدر « والظلم وضع الشىء فى غير
موضعه والتصرف فى ملك غيره » ديمكله تعريف
اولنمشدر وبيداد لفظى بو محلده بغايت خوب واقع
اولمشدر ديمك استركه سنك بنم شعرمه اعتراضك
محلنده دكلدر ومخاطب شول معناده كه تصرف
ايلمشدر حق غيردر شيخ كمالك كه شعر من آوارهٔ
شهرهاست ديمه‌دن مرادى شهرلرده مشهور
اولمسيدركه آواره شدن شعرديمه‌دن شهرته انتقال
اولنور وشهرت شعردن اول شعرك مطلو بيتنه
مطلو بيت شعردن انتقال اولنور شعرك خوبلغنه كه
مقصود متكلم اولدر اكرچه وسائط چوقدر اما
بو معنانك مقصود اولمسندن هيچ خفا يوقدر
وشول وقتده كه برلفظدن معناى تعريض مراد اوله
معناى تعريضه نظرا اول لفظدن حقيقت ومجاز
وكنايتله متصف اولمق مراد اولمز اكرچه معانىٔ
ثلثه‌دن هربرى برسبيل تعبت آنده موجود ايسه‌ده
نته كيم (المسلم من سلم المسلمون من يده ولسانه) حديثى
بو معنايه خوش مثال اولور اكر مراد بونكله تعريض

اولورسه بونك معناى اصليسى اسلامى شول كيسه يه
منحصر قيلمقدر مسلمانلر آندن سلامت اوزره اوله لر
وكنايت معناسيكه لازم معناى اصليدر يعنى موذيدن
مطلقا اسلاميتك انتفاسيدر ومعناى تعريض معين
اولان مؤذيدن اسلامى نفى ايلمكدر وكلام فارسيدن
بونك مثالى نته كيم سيد قاسم انوار بيورر .

هركه يار شيوه وناز ابتدا كند
عاشق كسى بود كه دل وجان فدا كند

بو بيتده معناى اصلى عاشقلغى شول كيسه يه
انحصاردركه چون يار شيوه و نازه ابتدا ايليه اول
كيسه كندو جاننى اكا فدا ايليه ومعناى اصلى يه
لازم كلان معناى كنايتى اولدركه عاشقلغى مطلقا
نفيدر هر شول كيسه دنكه يار شيوه و نازه
ابتدا ايليه اول كيسه جاننى اكا فدا ايليه ومعناى
تعريض عاشقلغى شخص معيندن نفى ايلمكدر پس
سائر حقيقت ومجازى دخى هر باركه آنكله تعريض
مراد اولنه اكا كوره قياس ايليه والسلام

☼ باب ثالث شعرك اقسامنى وبديعه متعلق اولان ☼
☼ بعض محسناتنى بيان ايلر ☼

(صرافان)

صرافان بازار شعرقتلرنده كلام منظوم سكز قسمه
منقسمدر اولا غزل ثانيا قصيده ثالثا تشبيب رابعا
ترجيع خامسا رباعى سادسا فرد سابعا مثنوى ثامنا
مسمط فضلاى عجم اقسام مذكوره نك هر بريني
على حدة تعريف ايلمشلردر « فالغزل ابيات ذات
مطالع متحدة الوزن والقافية غير متجاوزة عن اثنى
عشر بيتا » يعنى غزل شول مطلع صاحبى اولان
بيتلردركه آنلرك وزنى وقافيه سى متحد اوله اون ايكى
بيتى متجاوز اولميه وبو زمانده شرط اولدركه
بش بيتدن اقل اولميه مثلا خواجه حافظك بو غزل
رعناسى كبيدر .

بشنو اين نكته كه خودرا زغم آزاده كنى
خون خورى كر طلب روزئ ننهاده كنى
تكيه برجاى بزركان نتوان زد بكزاف
مكر اسباب بزركى همه آماده كنى
خاطرت كى رقم فيض پذيرد هيهات
مكر از نقش پراكنده ورق ساده كنى
اجرها باشدت اى خسرو شيرين دهنان
كر نكاهى سوى فرهاد دل افتاده كنى

کار خود کر به خدا باز کذاری حافظ
ای بسا عیش که از بخت خدا داده کنی

وغزلك تركیدن مثالی بودر لمصنفه

دوشورمز مو قدر عیبی کوکل اول وجه ذی شانه
مکر غارت کر عقل اولمغی زلف پریشانه
هوای کاکلی یارك ویرادن کوکلـه حالت
کلوبدر بوتن وجانم اودمده رقص ودورانه
نوای نیدن عاشـقلر اولورلر زنده دل هردم
ولی زاهد بونی صانور همان برقوری افسانه
دوشلدن آتش عشقه سمندر تك دل شـیدا
یانمده اولدی افسانه حدیث شمع وپروانه
شراب وشمع وشاهددن تمتع استـین عاشق
رسوخی مجلسـنده اول کرکدر کیره میـدانه

اما عرب قتلرنده ابیات غزله عدد معین یوقدر وغزل لغتده حدیث النساء الحسنی معناسـنه در یعنی کوزل عورتلر سوزی وجماعت عرب ایسه کلاملرنده ستـایشی اکثر نسوانه متعلق ادا ایدوب خطابی مؤنثه ایده کلمشـلردر پس وجه تسمیه آنده وصف

(محبوب)

محبوب محبوبه اولدیغی اعتباریله‌در « والقصیدة ابیات ذات مطلع متحدة الوزن والقافیة متجاوزة عن اثنی عشر بیتا » یعنی قصیده شول برقاچ بیتلردرکه مطلع صاحبیدر متحد الوزن والقافیه‌در اون ایکی بیتـدن متجاوزه‌در فضلای عجم قتـلرنده نهایت مستحسـنه یوز بیت مقداری اولقدر اما عند العرب حد معین طوتمزلرکیم عمر بن فارض حضرتلرینك تائیه‌سی آلتی یوز بیتدن زیاده‌در « والتشبیب ابیات من اول القصیـدة الی المدح مشتملة علی ما ینشـط خاطر الشاعر به » تشبیب لغتده شاعر قصیده‌سن محبوبك جمال وکمالیله تزیین ایلمکه وکندو عشـق ومحبتده اولان حال پرملالنی اکا سویلمکه دیرلر « کما قال فی تاج المصادر التشـبیب صفة جمال زنی کردن وحال خود در عشـق باوی بکفتن » واصطلاح شعراده تشبیب شول برقاچ بیتلردرکه اول قصیده‌دن مدح ممدوحه‌دك آنك اوزرینه مشتمله‌درکه شاعرك خاطری آنکله منشط اولور پس هرنه‌نك ذکریله که خاطر متنشـط اوله اول نوع سـوزه شعرا تنشـیط خاطر قیلدوغیچون تشبیب دیدیلر « الترجیع شـعر

مخصص بيت ذی قافيتين كل حصة منها ابيات
ذات مطلع وتتحد وزنا وقافيه » ترجيع شول شعردركه
اول ايكی قافيه صاحبی اولان بربيتله حصه قيلنمش
اوله واول حصه‌لردن هر برحصه شول مطلع صاحبی
برقاچ بيتلردركه وزن وقافيه جهتندن متحده
اوله‌لر واول مخصوص اولان بيته شعرا ترجيع بند
ديرلر واول بند غالبا مكرر اولور وكاهی مكرر اولميوب
هر قسمده همان بربيت ذكرقيلنور ترجيع لغتده كيرو
دوندرمكه ديرلر هرحصه‌نك عقبنده اول بندی كيرو
دونديروب تكرار ذكرايلدكاری ملابسه ايله بونوعه
ترجيع تعبيرايدرلر « والرباعی بيتان متفقان فی وزن
وقافيه يختص به هذا النوع من الشعر واولها
ذوقافيتين » يعنی رباعی شول ايكی بيتدركه بروزنده
وبرقافيه‌ده متفق اوله‌لركه اول وزنه شعرقسمندن
بونوع مختص اوله واول ايكی بيتك اولكی بيتی ايكی
قافيه صاحبی اوله مثلا

درويشی را ذوق وطلب می بايد
علم وورع وحال وادب می بايد
ازراحت تن نفورمی بايد بود
(الفت)

الفت برياضت وتعب می بايد
وبونك تركيدن مثالی لمؤلفه

خالق كون ومكان خلق ايديجك اكوانی
بعض انسانی عجب موذی بالطبع ايتمش
شكل انسانده كوررسن نيجه حيوانی كيم
يوقله سلك سرين آنك ديرسن اكابرايت ايمش

« والقطعة ابيات متحدة الوزن والقافية بغير مطلع »
يعنی شول متحدة الوزن والقافيه اولان بيتلردركه آنك
مطلعی اولميه وفی اللغة القطعة من الشیء طائفة
منه وكلام منظومدن بونوعه قطعه ديمه‌سی مطلع
سز قصيده‌دن برپاره اولديغی اعتبارله‌در مثلا

برتوخوانم زدفتر اخلاق
آيتی در وفا ودر بخشش
هركه بخراشدت جكر بجفا
همچوكان كريم زر بخشش
كم مباش از درخت سايه فكن
هركه سنكت زنده ثمر بخشش
از صدف يادكير كوهر حلم
آنكه بردسرت كهر بخشش

والفرد بيت واحد ذوقافيه اوقافيتين «فرد بر بيتدر كه
يا بر قافيه صاحبى وياخود ايكى قافيه صاحبى اوله
وبوكا تنها بر بيت اولدوغيچون فرد ديديلر شعر
عربيدن مثالى

ولو ان مابى من جوى وصبابة
على جمل لم يبق فى النار كافر

وشعر فارسيدن مثالى

اين عالم فانيست وفانيست درو
اين كهنه جهانيست چهانيست درو

وبونك تركيدن مثالى لمصنفه

باطنك سن ايله كرد ماسوادن جمله پاك
تا اوله قلبك سنك آيينه كبى تابناك

« والمثنوى ابيات متوافقة الاوزان متخالفة
القوافى كل واحد منها ذوقافيتين » يعنى مثنوى شول
متوافقة الاوزان ومتخالفة القوافى اولان بيتلردر كه
اول بيتلردن هر بريسى ايكى قافيه صاحبى اولهلر مثلا

بشنو اين نى چون حكايت ميكند
وز جدا يها شكايت ميكند

كز نيستان تا مرا ببريده اند
از نفيرم مرد وزن ناليده اند

(وبونك)

وبونك تركيدن مثالى مبدأ ومعاد نام رسالهمزدن
بو برقاچ بيتدر لمؤلفه « بر حكايت ديهين آنى
ايشيت ٠ فهم ايدوب معناسن آنكله ايش ايت ٠
اول حكايتدر كه قطب العارفين ٠ حضرت سلطان
فخر العاشقين ٠ اوليا واصفيانك بهترى ٠ اتقيا
وعارفينك مهترى ٠ سرور سردفتر اهل ولا ٠ شه
جلال الدين رومى بو العلا ٠ دفتر سابعده ايراد
ايلدى ٠ نظمه كتوروب آنى ياد ايلدى » الى آخره
والحاصل كلام منظومدن بو نوعه مثنوى تسميه
اولنمسى ابياتدن هر بريسى ايكى قافيه طوتدوغى
اعتباريلهدر وبونك دخى تحقيق وتفصيلى مثنوى
شريفك اولنده تحرير وتسطير ايلمشزدر لازم كلورسه
آنده طلب اولنه « والمسمط هى المصاريع المتفقة
فى الوزن والقافية مع المصراع الاخير المتفق
فى الوزن دون القافية » ومسمط شول وزنده وقافيهده
متفقه اولان مصرعلردر كه قافيهدن ماعدا وزنده
مصرع اخيرله متفق اولهلر وحيد تبريزى علم عروض
وقافيهيه متعلق اولان رسالهسنده ديمشدر مسمط
درت مصرعدن اون مصرعه وارنجهيهدك صحيح

اولور يعنى شعرى درت بخش ايدرلر اوچ بخشنه دك
بر كونه قافيه كتوررلر ودردنجى بخشنده اصل قافيه
كتوررلركه شعرك بناسى اول قافيه اوزره اوله
وكذلك بش بخش ويا آلتى بخش ويا يدى بخش
ايلسه لر اونه وارنجه يه دك بوكا كوره قياس ايله تعريف
مذكور بونك جمله اقسامنى شامل اولوركه اول
مربع ومخمس ومسدس ومسبع ومثمن ومتسع
ومعشردر مربعك مثالى نته كيم شاعر ديمشدر ٠

زامدن نو بهار   باغ چو بتخانه شد
كشت رخ كل چو شمع   باد چو پروانه شد
پيشهٔ بلبل كنون   كفتن افسانه شد

كل زخوشى پاره كرد ٠ برتن خود پيرهن ٠ ابر
بوقت بهار ٠ چونكه كشو دست كف ٠ ژاله نكر
چون كهر ٠ لاله سراسر صدف ٠ نالهٔ مرغان
شده ٠ برفلك ازهرطرف ٠ باغ شده چون صنم ٠
باد شده چون شمن ٠ وبونك تركيدن مثالى بودر
لمصنفه اى شاه محن سوزم ٠ وى ماه دل افروزم ٠
روح فرخ اندوزم ٠ جانمك ايچنده جان ٠ قبله بى اواره
قالدم قتى بيچاره ٠ لطف ايله بو بيماره ٠ وصلكله

(قبله)

قبله درمان ٠ برعاشق سكرانم ٠ برواله وحيرانم ٠
برعقلى پريشانم ٠ قبله بى سركردان ٠ هرير ده
عيان سن سن ٠ اماكه نهان سن سن ٠ يل كون
ومكان سن سن ٠ الا سوزه يوق امكان ٠ اولدمكه
يوزن كوردم ٠ پايينه يوزم سوردم ٠ كورنجه رخ زردم ٠
اولدى چو كل خندان ٠ ديديكه رسوخى بن ٠ قيلدم
سنى مستحسن ٠ شمدنكيرو يانمدن ٠ آيرلمه صقين
برآن ٠ ومخمسك مثالى نته كيم خواجه عماد كرمانى
ديمشدر لكن ضرورت شعردن اوتورى بونده
مصرع آخر سائر مصاريعله قافيه ده دخى موافق
واقع اولمشدر ٠

(مخمس)

ساقيا بركنار آب زلال
تشنكانرا زجان كرفت ملال
درقدح ريزمى كه نيست وبال
ماچنين تشنه وزلال وصال
همه عالم كرفته مالامال
بادهٔ لعل ناب ميجوييم
خويشتن را خراب ميجوييم
بيخوديم وشراب ميجوييم

غرق آبیم و آب میجوییم
در وصالیم و بی خبر ز وصال

و مسدسك مثالی نته کیم خواجه عماد بیورر .

(مسدس)

ای عشق تو با جان من از مبدأ فطرت
وصل تو صفای دل و هجر تو کدورت
صورت نتوان بست که از خامهٔ قدرت
پیدا شده باشد چو رخ خوب تو صورت
نی کسوت ادراك تو بر قامت فکرت
نی دامن اوصاف تو در دست فصاحت
بیرون ز وصال تو دلم را طلبی نیست
جز یاد تو در خاطر غمگین طربی نیست
در کشور خوبی چو تو یاقوت لبی نیست
تاریکتر از روز فراق تو شبی نیست
فریاد من سوخته دل بی سببی نیست
دود از سر آتش رود و خون ز جراحت

و مسبعك مثالی نته کیم نصیر ادیب دیمشدر .

(مسبع)

شب چو کشاد از نسیم نافهٔ مشك تتار
سنبل شب داد بوی غالیهٔ زلف یار

(عنبر

عنبرسار افشاند طرهٔ شب بر نهار
عود قماری بسوخت مجمر چرخ از بهار
باز شده گوش گل بهر نوای هزار
باد چو عطار شهر در چمن روزکار
ساخت ز مشك عبیر لخلخهٔ عنبری
سوسن تر بر شکفت در چمن آسمان
لاله و نسرین نمود چرخ چو هر بوستان
شکل مجره است جوی چرخ چو آب روان
زهره بسان سمن شعریٔ چون ارغوان
صورت استارکان همچو شکوفه عیان
مشتری از برج خویش همچو گل از گلستان
مه بمیان نجوم همچو گل عبهری

و مثمنك مثالی نته کیم شاعر دیمشدر .

(مثمن)

چو او گیتی نیاورد و نیارد
زمانه جنك او جستن نیارد
اگر بر دل خلافش کس نگارد
بچنگال اجل گردن بخارد
ز بس کو دوستان را حق گذارد
ز بس کز دشمنان ذلت گوارد

مر اورا دوست ودشمن دوست دارد
که نیك بی بدست وخیر بی شر
جهان دائم بکام شاه بادا
سرای دشمنش شهراه بادا
یکی روزش بقاده ماه بادا
همی تاجش زمهر وماه بادا
زراز روزکار اکاه بادا
زمانه بندهٔ درکاه بادا
زرویش چشم بد کوتاه بادا
خدایش یار باد وچرخ یاور

ومنسعك مثالی نته کیم منوچهری دیمشدر .

(منسع)

همی کردد صبا پیرامن کل
همی درد زدل پیراهن کل
هوا کرنیست عاشق برتن کل
چرا بندد کهر بر کردن کل
بنسان کشته بستان معدن کل
نخسبد مرغ جردر دامن کل
جهان روشن روان ازدیدن کل

(دل)

دل مستان خوشان ازچیدن کل
خروشان عندلیب ازشاخ عرعر

ایا ابر سیه برچرخ نیلی
نه دریا ونه جیحون ونه نیلی
چرا چندین کهرباری بسیلی
چرا تندی کنی نه زنده پیلی
بتاب دربا دریا عدیلی
بیاب از آتش دوزخ بدیلی
کهی اثبات احیارا دلیلی
کهی ارزاق عالم را کفیلی
چو دست جود شاهنشاه جعفر

معشرك مثالی نته کیم چوهری دیمشدر .

(معشر)

ای بهنکام شجاعت چون علی مرتضا
صد چو رستم پیش قهرت زال در روز وغا
رودهٔ خصم تو هریك اژدری شد جان کزا
در درون وی سنانت چون زبان اژدها
بر سر خوان نوالت طاس بغرایی سما
مطبخت را مهر ومه هر دو دو سنك اسیا

خاك درگاهت مس آز وامل را كيميا
پيش دریای كفت غرق عرق ابراز حيا
بحر از رشك كفت ديوانه گر نبود چرا
هر سرمه شورشی پيدا كند چون بنگری
ای فلك ناديده باچندين بصر مثل تو كس
برسر بحر جلالت آن شعاع مهر خس
تامگر يابد بپابوس ترا او دست رس
پير گشتست اين سپهر نيلگون در اين هوس
محمل قدر ترا خورشيد ومه همچون جرس
كهكشان تنگست وسنجابی سپهرت چون فرس
طوطئ سبز فلك را ساخت قدرت در قفس
كشته كيوان برسر خوان نوالت چون مگس
رفته بد جود از جهان احياش دست كرد وبس
كو مسيحا تا ببيند معجز پيغمبری

اكثر شعرا مستزاد ومعما ولغزی غزل ورباعی ومفرد عدادندن عد ايليوب بشقه بر قسم ايتمشلر لكن بو امور ثلثه اول اقسام ثمانيه يه قسيم اولمسی اعتباريله اول اقسامك ذيلنده بونلر دخی ايراد اولندی « المستزاد كلام منظوم يستزاد بعد مصراعه

اوبيته فقرة من النثر » ديو تعريف ايلمشلردر يعنی مستزاد شول كلام منظومدر كه آنك هر مصرعندن صكره وياخود بيتندن صكره نثردن بر فقره زياده قيلنه وشرط اولدر كه اول زائد اولان منثور بحسب المعنی اول كلام منظومه مرتبط اوله اول امر زائده نظرا بو قسم شعره مستزاد ديديلر ومستزاد ايكی قسمدر قسم اول اولدر كه منثور مصرع مذكورك عقبنده ايراد اولنه وقسم ثانی اولدر كه منثور بيت مذكورك عقبنده ذكر قيلنه قسم اولك كلام عربيدن مثالی ابن فارض حضرتلرينك بو مقاليدر .

(مستزاد)

ما رمت من الحبيب تعجيل وصال
من خيفة بين
الا نفرت طباعه منه وقال
ما وصلك دين
ناديت وقد ماس من العجب ومال
يا قرة عين
الوصل حرام منك والهجر حلال
ذا الشرع من اين

شعر فارسيدن مثالی نته كيم ابن حسام ديمشدر .

(مستزاد)

آن کیست که تقریر کند حال گدارا
در حضرت شاهی
از نغمهٔ بلبل چه خبر باد صبارا
جز ناله و آهی
هرچند نیم درخور درگاه سلاطین
نومید نیم هم
از راه ترحم بنوازند گدارا
گاهی بنگاهی
پر دل ترازان زلف سیه پوش ندیدم
یك کافر جادو
کو بشکند از طرهٔ مشکین بمدارا
هر لحظه سپاهی

مثال آخر نته کیم خواجوی کرمانی دیمشدر .

(مستزاد)

کس نیست که گوید زمن آن ترك خطارا
کر رفت خطایی
باز آی که داریم توقع زتو یارا
با وعده وفایی

باز آی که سر در قدم اندازم و جانرا
در پای سمندت
چون می ندهد دست من بی سروپارا
جز نعل بهایی
در شهر شما قاعده باشد که نپرسند
از حال غریبان
آخر چه زیان مملکت حسن شمارا
از بی سروپایی

و بونك ترکیبدن مثالی

(مستزاد)

صحبتلرمز هب بزم ای جان یراشوغی
سن جانله خوشدر
زیرا که قوالك دردینه درمان یراشوغی
سلطانله خوشدر

وقسم ثانی اولدر که آنك مثالی فخری دیمشدر .

(مستزاد)

رفتم بطبیب و گفتمش بیمارم
از اول شب تا بسحر بیدارم
درمانم چیست
نبضم چو طبیب دید و گفت از سر لطف

جز عشق نداری مرضی پندارم
محبوب تو کیست
رفتم بر یار و گفتمش دلدارم
داغی ز غم عشق تو بر دل دارم
در من نگریست
گفتا تو کدام دردمندی چه کسی
صد عاشق چون تو در سلاسل دارم
کو نام تو چیست

« والمعمی کلام موزون یدل علی اسم من الاسماء بطریق الرمز والایماء » معمی شول کلام موزونه دیرلر که اسمادن بر اسم اوزره رمز وایما طریقیله دلالت ایلیه ومعما تعمیه دن مشتقدر وتعمیه اورتمکه دیرلر ومناسبت بین المعنیین اولدر که بو نوع کلامده دخی ستر ایتمك واردر زیرا بونده بر کیمسه نك اسمنی ستر ایدوب بر طریقله اکا اشارت ایدرلر معمانك مخصوص قواعدی یوقدر اکرچه قواعد بسط ایلمش چوقدر بو جمله دن معمانك ایکی طریقی واردر اول اولدر که بر اسمه اشارت وایما اوله ومعنای لطیف دخی مستفاد اوله نته کیم خواجه حافظ شیرازینك بو مطلعی کبی

(معما)

(آنانکه)

آنانکه خاك را بنظر کیمیا کنند
آیا بود که گوشهٔ چشمی بما کنند

بونده علی نامنه اشارت واردر گوشهٔ چشمدن عین آلنوب بما که عربجه لی دیمکدر اکا قرین قیلنسه علی اولور وایکنجی طریق اولدر که آنجق همان اسمه اشارت اولوب معنای لطیف مستفاد اولمیه نته کیم خواجو شهاب اسمنه کوره دیمشدر .

بما یی لی ا یله ترجمه ده مصنف سهو ایتمشدر . سعد

(معما)

آه مقلوب در میانهٔ شب
نام آن سرو ماه رو باشد

شهابك شنیله باسی که شبدر آنك میانده آه مقلوب واردر « واللغز کلام موزون یدل علی ذات شیٔ من الاشیاء علی وجه یمیزه عن جمیع ما عداه » یعنی لغز شول کلام موزوندر که اشیادن بر شیئك ذاتنه دلالت ایلیه اول شیئك بعض صفات وعلاماتنی ذکر ایتمکله شو وجه اوزره که اول شیئی تمییز ایلیه آنك ماعداسی اولان شیلرك جمله سندن لغز اصلنده شول یبان فاره سنك دالیکارینه دیرلر که اکری بوکری یوللری اوله واکری وچاپراشق یوله دخی دیرلر که سالکنه مشکل کله صکره نقل اولندی شول سوزه که آنده

برمعمایه رمز واشارت اوله آنك علامتی ذكر اولنمغله واول علامتلركه كركسه اسمك اولسون وكركسه معمانك اولسون اسمك اولدیغنه مثال شول طورنه دیدكاری قوشك كه آنك نامنه فارسیجه كلنك دیرلر دینمشدر .

اول نه قوشدركیم كسیجك باشنی اقساق اولور
آیغن كسك كلن كبی سكا قرناق اولور

وبعض لغز واردركه بروجهدن هم معما اولور نته كیم بهشت حقنده دینمشدر .

(لغز)

چار حرفست نام محبوبی
كه تمنای اهل عالم كشت
هست چاری چنان عجب كه ازو
دو اگر بفكنی بماند هشت

مثال آخرنی حقنده دینمشدر .

(لغز)

حكیما چیست مار هفت دیده
به بی جرمی سرو دمش بریده
بده كس می زنندش روز تا شب
بروهرگز گناهی كس ندیده

(مثال)

مثال دیگر مولانا شرف الدین خلال حقنده دیمشدر .

(لغز)

آن تیر صفت كه شد دهان آماجش
در طور كلام راز گو معراجش
هر چند بخردی وضعیفی مثلست
حكام دهند از بن دندان باجش

مولانا عبد الرحمن جامینك تتی نامنده واقع اولان بو ابیاتی هم معما وهم لغز قبیلندندر بیوررلركه

چیست آن نام مركب از سه حرف
كز دو گوهر هریكی را زیورست
حرف اول تارك مارا كلاه
حرف آخر یار مارا افسرست
اول وآخر چو دانستی ترا
دانش آنها باوسط رهبرست

دو گوهردن مراد ایكی نقطه در وهر برحرف ایكیشر نقطه ایله مزیندر چونكیم تا ایله یایی بیلدك قافدن غیری ایكی نقطه لو حرف حروف ایچره یوقدر پس آنی دخی بیلكه اول ایكی حرفك بیلمسی رهبر اولور .

الفصل الاول

« فی بیان ماهیة السجع واحکامه واقسامه (السجع)
توافق الفاصلتین من النثر علی حرف واحد فی الاخر »
سجع لغتده قمری آوازینه وهدیر حمامه‌یه دیرلر
واصطلاحده کلام منثوردن ایکی فاصله‌نك آخرده
حرف واحد اوزره موافقت ایلمسنه دیرلر وسجع
اوچ قسمدر برینه متوازی وبرینه مطرف وبرینه
دخی متوازن دیرلر وهر برینی علاحده تعریف ایدرلر
« فالسجع المتوازی توافق الفاصلتین من النثر فی الوزن
وعدد الحرف والروی » یعنی سجع متوازی کلام
منثوردن ایکی فاصله‌نك وزنده وعدد حروفده
وحرف رویده موافق ومساوی اولمسیدر کلام
الهیدن بونك مثالی (فیها سرر مرفوعة واکواب
موضوعة) وحدیث رسولدن مثالی « اللهم اعط کل
منفق خلفا ممسك تلفا » بیوردقلری کبی که مرفوعه
وموضوعه وخلف وتلف وزنده وعدد حروفده
وحرف رویده موافقلردر نثر عربیدن مثالی (فلان ابرد
من البرد) فی زمن الورد دیدکلری کبی ونثر فارسیدن
مثالی (قرای سیوف ازرقاب ضیوف ساحتن واقارب
(راطمهٔ

راطمهٔ عقارب داشتن نه مطابق خصال اکابر سلف ونه موافق فعال افاخر خلف است) وبو سجعه
موازی تسمیه اولنمسی هر ایکی لفظ وزنده وعدد
حروفده برابر اولدیغی ملابسه ایله‌در « والسجع
المطرف هو توافق الفاصلتین من النثر فی الروی فقط »
سجع مطرف نثردن رویده ایکی فاصله‌نك توافقنه
دیرلر کما فی قوله تعالی (ما لکم لا ترجون لله وقارا
وقد خلقکم اطوارا) وقار واطوار لفظلری حرف
رویده موافقت ایدرلر آنجق که اول الفدن صکره
واقع اولان رادر اما وزن وعدده مخالفت ایدرلر که
وقار فعال وزننده واطوار افعال وزننده‌در نثر عربیدن
مثالی « جنابه محط الرجال ومخیم الامال » دیمك کبی
ونثر فارسیدن مثالی (رأیت شوکت اشرار بنیروی
بازوی اغترار باوج تمرد واستکبار رسیده بود
بیکبار نکونسار کشت) بونده اشرار واغترار واستکبار
ونکونسار هر بری بر آخر وزنده سجع واقع اولمشدر
« والسجع المتوازن توافق الفاصلتین من النثر فی الوزن
فقط » یعنی سجع متوازن کلام منثوردن ایکی
فاصله‌نك آنجق وزنده موافقت ایلمسیدر کلام

الهیدن مثالی (وآتیناهما الکتاب المستبین وهدیناهما الصراط المستقیم) مستبین ومستقیم بر وزن اوزره درلر اما حرف رویده بری برلرینه مخالفلردر نثر عربیدن مثالی « قد اتسع المجال بعد التضائق واتجه المراد بعد التمانع » وتحقیق کلام اولدر که بو نوع کلام سجعدن خارجدر زیرا کلام منثورده سجع نظمده قافیه حکمنده در وبو قسم اکر کلام موزونده واقع اولدیسه قافیه دیمزلر پس بو سجعدن خارج اولور واهل انشا قتلرنده سجعده قصر فقره مطلوبدر « کما سئل صاحب اسماعیل بن عباد ما احسن السجع قال ما اخف علی السمع » وغایت قصر فقره اولدر که آنك فقره سی آنجق ایکی کلمه اوله مثل قوله تعالی (یا ایها المدثر قم فانذر وربك فکبر وثیابك فطهر) ویاخود اوچ کلمه اوله مثل قوله تعالی (فاذا فرغت فانصب والی ربك فارغب) وحق اولدر که سمعه اخف واحب اولان قبول طبعه اقربدر وفصحای عرب فقرهٔ اولی وفقرهٔ ثانیه وثالثه نك آخرلری حرف سین اولوب وفقرهٔ رابعه نك آخرنده قرب مخرجی اولدیغی جهتدن حرف صاد کتورمکی

(جائز)

جائز کتورمشلردر « کما قیل کن سبعا خالسا اوذئبا خایسا اوکلبا حارسا ولا تکن انسانا ناقصا » وبونی دخی بیلکه بعضی کلامده سجع وقفله حاصل اولور اکر وقف اولمسه سجع فوت اولور نته کیم « ما اقرب ماهو آت وما ابعد مافات » اکر بو ترکیبی اعرابیله اوقوسه لر مناسبت سجع فوت اولور زیرا فات ماضیدر پس تا مفتوح اوقنور وآت اسم فاعلدر ناقصدر آخرینه تنوین کتورمك لازم اولور پس بو کونه محللرده رعایة للسجع وقف لازم کوریلور بعضیلر بویله دیدیلر که قرآن عظیمده واقع اولانلره اسجاع دینمز رعایة للادب وتعظیما للکلام الرب زیرا سجع اصلده هدیر حمامه دیرلر بلکه حضرت قرآنده اولانلره فاصله تعبیر ایدرلر پس کاه اولور که صورت کتابتده کلمات فواصلی اخواتنه موافقتدن اوتوری تغییر ایدرلر نته کیم واوی اولان کلمه یی یا ایله یازارلر کما فی قوله تعالی (والضحی واللیل اذا سجی) ضحی واویدر اخواتنه موافقتدن اوتوری یا ایله یازدیلر وکاه اولور که ایکی فاصله نك توافقندن اوتوری کلامده اولان مفعولی حذف ایدرلر کما فی قوله تعالی (ماودعك

ربك وماقلى) وماقلاك ديمدى جملهٔ سابقه‌يه نظرا
وماقلاك كرك ايدى لكن توافق فاصله‌لرينه رعايتدن
اوتورى كاف حذف اولندى وكاه اولوركه غير منصرفى
رعاية للفواصل منصرف ايدرلر نته كيم (قواريرا
قواريرا) آيتى رعاية للفاصلة منصرف قيلندى
وبوقدرله اسجاعك تحقيقى كفايت اولندى ومحسنات
بديعه‌نك تحقيقنه شروع قيلندى .

❊ الفصل الثانى فى بيان علم البديع ❊

« علم البديع وهو علم يعرف به وجوه تحسين الكلام
بعد رعاية المطابقة ووضوح الدلالة » يعنى علم بديع
شول علمدركه آنكله وجوه تحسين كلام بيلنور وضوح
دلالت ومقتضاى حاله مطابق اولمسنه رعايتدن
صكره يعنى شو وجوه محسناتدن عد اولنمز الا شو
ايكى امره رعايتدن صكره پس وجوه تحسين كلام
ايكى قسمدر برقسمى معنويدركه اولا بالذات تحسين
معنايه راجعدر وبرقسمى دخى لفظيدركه تحسين
لفظه راجع اولور اما قسم معنويكه طباق وتضاد
بوقسمدندر وتضاد اكا ديرلركه ايكى ضد اولان
وبرى برينه مقابل كلن معنالرى برمحلده جمع ايليه‌لر
(واول

واول جمع يا ايكى اسم قبيلندن اولور مثلا (وتحسبهم
ايقاظا وهم رقود) كبى كه ايقاظله رقود ضدلردر
وياخود ايكى فعل جهتندن اولور يحيى ويميت كبى
وياخود ايكى حرف نوعندن اولور (لها ما كسبت
وعليها ما اكتسبت) كبى زيرا لامده معناى انتفاع
وعلى ده معناى تضرر واردر كاه اولوركه طباق نفى
واثباتله ده اولور (ولكن الناس لا يعلمون ظاهرا
من الحيوة الدنيا) كبى ودخى (ولا تخشوا الناس
واخشون) كبى ومراعات نظير دخى بوقسم
معنويدندر مراعات نظير اولدركه برى برينه مناسب
لفظلر كتوره‌لر مثلا

سوسن وكل ارغوان ولاله‌را حسنت كرفت
مهر وماه طلعتت را زهره زان شد مشترى

بيتى كبى بوكا تناسب وتوفيق وتلفيق دخى ديرلر
وبوقسم معنويدندر (لف ونشر) بودخى ايكى قسمدر
يالف ونشر مرتبدر نحو قوله تعالى (ومن رحمته
جعل لكم الليل والنهار لتسكنوا فيه ولتبتغوا من فضله)
اولا ليل ونهارى على التفصيل ذكر بيوردى آندن صكره
لتسكنوا فيه قولنى ايله كوره ولتبتغوا من فضله قولن

نهاره كوره على الترتيب ذكر قيلدى وياخود لف ونشر
غير مرتبدر كقول الشاعر

هو شمس واسد وبحر
جودا وبهاء وشجاعة

جود بحره كوره بها شمسه كوره وشجاعت اسده
كوره دركه على غير ترتيب ذكر اولنمشدر تجريد دخى
بوقسم معنويدندر وتجريد برقاچ قسمدر انسانك
كندو نفسنه خطاب ايلمسى بوقسملردندر يعنى
تجريد اولدركه انسان كندو نفسندن صفاتده
كندويه مماثل برشخص آخر نزع ايليوب اكا خطاب
ايليه مثلا امرأ القيسك

تطاول ليلك بالاثمد
ونام الخلق ولم ترقد

ديدوكى كبى كه خطاب كندو نفسنه در ومدح
بما يشبه الذم دخى بو قسم معنويدندر ومدح
اولدركه ممدوحى مدح ايدوب بعده برلفظ كتوره سن كه
اول لفظ ذم ظن اولنه اما اول دخى مدحدر كقول الشاعر

فلا عيب فيهم غير ان سيوفهم
بهن فلول من قراع الكتايب

(فلول)

فلول فلك جمعيدر فل وجه شمشيرده اولان كسره
ديرلر كتايب كتيبه نك جمعيدر كتيبه جيشه ديرلر
يعنى بونلرده عيب يوقدر بونلرك سيوفى مضاره ٔ
جيوشدن مكسورلردر يعنى اكر فلول سيف عيب
ايسه اول عيبدن آنلره عيب ثابت اولور وفلول سيف
ايسه عيبدن اولمق محالدركه اول كمال شجاعتدن
حاصل اولور پس بومدحدر لكن ذمه مشابهدر
وبونك شعر فارسيدن مثالى

ترا پيشه عدالست لكن بجود
كند دست تو بر خزائن ستم

مدح بما يشبه الذم اولديغى كبى ذم بما يشبه المدح
دخى بوندندر وبونك مثالى

فخر عالم سن ولكن فاسى يوق
كوهر كان سن ولكن راسى يوق
ديلرم حقدن بونى هر روز وشب
ساكه برمركب ويره كم باسى يوق

بيتلريدر تجاهل عارف دخى بو قسم معنويدندر
تجاهل عارف اولدركه برنسنه يى بلوركن بلمزلنه
شعر عربيدن مثالى

بالله یا ظبیات القاع قلن لنا
لیلای منکن ام لیلی من البشر

ومثال آخر من الشعر العربی

المع برق سری ام ضوء مصباح
ام ابتسامتها بالمنظر الضاحی

شاعر عالمدرکه لیلی ارض مستوینك ظبیاتندن دکلدر لکن تجاهل طریقیله استفهام ایلمسی مدحده مبالغه مراد ایلر وکذلك محبوبه‌نك وجهی برق وسراج کبی اولدیغنی بلورکن مدحده مبالغه‌دن اوتوری تجاهل طریقیله استفهام قیلور اما وجوه محسنات کلامدن نوع لفظی که بوندندر جناس بین اللفظین اول ایکی لفظك تلفظده ویا کتابتده بری برینه مشابه اولمسیدر اکثر حروفی متفق اولمق اوزره ویدی قسمه منقسم اولور اولا تجنیس تامدر وتجنیس تام اولدرکه ایکی لفظ ویاخود دخی زیاده تلفظده وکتابتده وحرکاتده وسکناتده وعدد حروفده براوله وهیچ بریسنده ترکب اولمیه مثلا ایکی یرده خر لفظی کلسه ایکی معنایه اوله نته کیم حضرت مولانا من کل الوجوه اولانا قدسنا الله

(بسره)

بسره الاعلی بیوررلر ٠

کوش خر بفروش ودیکر کوش خر
کین سخن را درنیابد کوش خر

نثر عربیدن مثالی

زایر السلطان الجائر
کزائر اللیث الزائر

ونظم فارسیدن مثالی

ای چراغ همه بتان خطا
دور بودن زروی تست خطا

وثانیا تجنیس ناقصدر وتجنیس ناقص اولدرکه ایکی لفظ حروفده براوله‌لر اما حرکات وسکناتده مخالف اوله‌لر پر و پر وسکر وسکر کبی وبعض فضلا بوکا تجنیس محرف دیدی هیئتلرنده انحراف اولدیغندن اوتوری حدیث شریفدن مثالی (اللهم کما حسنت خلقی فحسن خلقی) ونثر عربیدن مثالی (جبة البرد وجنة البرد) ونظم فارسیدن مثالی

دهانت بود درج یاقوت وهست
بسی در مکنون دران درج درج

وثالثا تجنیس زاید بوکه تجنیس مذیل دخی دیرلرکه

حركاتده وحرفده تمام اتفاق اولدقدنصكره بريسنك آخرنده زياده حرف كله چشم وچشمه وپروا وپروانه كبى بوكه زايد ديديلر آخرنده زياده حرف اولديغندن اوتورى ومزيل ديديلر ذيلنده زياده اولديغى اعتباريله بعضيلر مزيل ايكى حرف زياده اولنه ديديلر ورابعا تجنيس مكرردر وتجنيس مكرر اولدركه بريسنك اولنده زياده حرف اوله دم وآدم وساق ومساق كبى وبعضى فضلا زياده لك اورتاسنده اولنى دخى بوقسمدن طوتدى جدوجهد وشروشهركبى حديث شريفدن مثالى (من طلب وجد وجد) در ونظم فارسيدن مثالى

چو چشم تراهست پيكار كار
بود جان من زان دل ازار زار

خامسا تجنيس مركبدر وتجنيس مركب اولدركه همان تجنيس تام كبى اوله تلفظده وحركاتده وسكناتده وعدد حروفده اكا مشابهت قيله اما بونك برطرفنده ويا ايكى طرفنده تركب اوله نثرفارسيدن مثالى

من در جهان تازنده ام
در راه مهرت تازنده ام

ونظم فارسيدن مثالى نته كيم حضرت مولانا قدس الله بسره الاعلى جلد سابعك ديباجه سنده بيوردلر .

مرا رخ بارخ اهل دلانست
دلى كو قابلست اهل دل آنست

مثالى آخر

زهى مهر رخت را كرم بازار
من آزرده را از لطف بازار

وسادسا تجنيس مطرفدر وتجنيس مطرف اولدركه آخرلرنده اولان حرفك برى مغاير اوله غافر وغافل كبى اكر ايكى حرف مغاير اولسه تجنيس فوت اولور مثلا غافل وغاسق كبى كه بو تجنيسك اكثر حروفده اتفاق ايلمك شرطندندر حديث شريفدن مثالى (الخيل معقود بنواصيها الخير) نثرعربيدن مثالى « لفظه در نضيد وخطه روض نضير » ونثرفارسيدن مثالى « دل كريم ازازارا زاد باشد » ونظم فارسيدن مثالى

كفتى بدهم دادتو كرجان بدهى
صد شكر خداى راكه دادم دادى

سابعا تجنيس خطدر وتجنيس خط اولدركه هيئتده

وصورتده ورسم كتابتده ايكى لفظ وياخود دخى
زياده برى برينه مشابه اوله‌لر ولكن نقطه ده مخالف
اوله‌لر عاقل وغافل وبر وتر كبى بوكه تجنيس تصحيف
دخى ديديلر آيت كريمه‌دن مثالى (وهم يحسبون
انهم يحسنون صنعا) وحديث شريفدن مثالى
(عليك باليأس من الناس) ونظم عربيدن مثالى

به عاد اعلام العلوم عواليا
واصبح اثمان الثناء غواليا

ومغايرت حروفله اولان تجنيس واول مغايرت
كركسه اولده اولسون وكركسه اورتاده وكركسه
آخرده اولسون تجنيس مطرفده داخلدر پس قلب
كل اولسون قلب بعض اولسون مثلا فتح وحتف
وعورات وروعات وسفر وسهر وحسد وحسن كبى
بونلر هب تجنيس مطرف حكمنده درلر اشتقاق
دخى محسنات لفظيه‌دندر واشتقاق اولدركه
لفظلرك حروفى برى برينه متقارب ومتجانس اوله
قرآن عظيمده وحديث شريفده بوچوق واقع
اولمشدر قرآن كريمدن مثالى (ياسفا على يوسف)
ودخى (واسلمت مع سليمان لله رب العالمين) ودخى
(وجنى

وجنى الجنتين) كبى وحديث شريفدن مثالى (الظلم
ظلمات يوم القيمة) كبى نظم عربيدن مثالى

هنيئا لسادتنا فى هراة
لقاء الكرام وماء الكروم
وفى مقلتى منذ فارقتهم
غمام يجود بماء الغموم

ونظم فارسيدن مثالى

چونوش لعل تو دار الشفاء بيمارست
بجان خسته شفامى رسد ازان شفتين

رد العجز على الصدر دخى محسنات لفظيه‌دندر
وآلتى نوع اوزره اولور نوع اول اولدركه لفظ اول
بعينه مذكور اوله وينه اولكى معناسى مراد اوله
نثر عربيدن مثالى (الحيلة ترك الحيلة) كبى ودخى
القتل انفى للقتل ديدكلرى كبى ونثر فارسيدن
مثالى كوهر شناس داند قدر كوهر ديدكلرى كبى
ونظم عربيدن مثالى

سكران سكر هوى وسكر مدامة
انى يفيق فتى فيه سكران

ونظم فارسيدن مثالى

صبامی رساند بمن بوی دوست

که باداد وصد آفرین بر صبا

ونوع ثانی اولدرکه لفظ اول بعینه مذکور اوله اما
معنا مغایر اوله وبو حقیقتده تجنیس تامدر بونك شعر
فارسیدن مثالی بودر

بازغم تو مرغ دلم را شکار کرد

باشد کسی رهاندش ازچنك بازباز

نوع ثالث اولدرکه لفظ اول بعینه مذکور اوله
واولکی معنا دخی مراد اوله اما اول لفظ مصرع
اولك تا اولنده واقع اولمیه نظم فارسیدن بونك مثالی

کرچه دردل بجز از مهر ووفا نیست مرا

میندانم که تو باینده چه داری دردل

نوع رابع نوع ثالث کبی اوله اما اولکی معنی مراد
اولیوب غیر معنا مراد اوله نظم عربیدن مثالی

واذا البلابل افصحت بلغاتها

فانف البلابل باحتساء بلابل

اولکی بلابل بلبلك جمعیدر انف نفی دندر امردر
وصکره کی بلابل بلبالك جمعیدرکه حزن مراد
اولور وآخرده کی بلابل بلبلهنك جمعیدرکه خمر
(بریقنه)

بریقنه دیرلر احتسا حسوندر شربه دیرلر ونظم
فارسیدن مثالی

کرئما بده داد من ازفلك

چو ایزد تراهرچه بایست داد

ونوع خامس اولدرکه هرمصرعك اولنده وآخرنده
اولان لفظلر اصلده ومعنیده متفق اولهلر ولکن
صیغهده متفاوت اولهلر قرآن عظیمدن مثالی (ولقد
استهزئ برسل من قبلك فحاق بالذين سخروا منهم
ما كانوا يستهزؤن)وحديث شريفدن مثالی (من مقت
نفسه امنه الله من مقته) در ونظم عربیدن مثالی

وما ان شئت من کبر ولکن

لقیت من الاحبة ما شابا

ونظم فارسیدن مثالی

امیرا کرمرا معزول کردی

سرانجام همه عمال عزلست

بیتیدر ونوع سادس اولدرکه اولده وآخرده اولان
لفظلر اصلده برلفظدن مشتق اولیوب معناده
دخی مختلف اولهلر نظم فارسیدن مثالی

نالم ازعشق ان صنم شب وروز

وين كه ازناله كشته ام چون نال

وقرآن عظيمدن مثالى (فنادى فى الظلمات ان لااله الاانت سبحانك انى كنت من الظالمين) در وعرف شعراده اصل رد العجز على الصدر اولدركه احد لفظين مكررين ويامتجانسين آخر بيتده ولفظ آخر صدر مصرع اولده واقع اوله كقول الشاعر من شعرالعربى

سريع الى ابن العم يلطم وجهه

وليس الى داعى الندى بسريع

بونك تمامى « حريص على الدنيا مضيع لدينه . وليس لمافى بيته بمضيع » در وقلب دخى محسنات لفظيه دندر وقلب اكا ديرلركه اكر كلامى عكسنه اوقوسك يعنى يوقارودن آشغه اوقودوغك كبى حرف اخيردن باشليوب آشغه دن يوقارويه اوقوسك بعينه ينه حال اوليه اوله قرآن عظيمدن مثالى (كل فى فلك) ودخى (ربك فكبر) ونظم عربيدن مثالى

مودته تدوم لكل هول

وهل كل مودته تدوم

ومجموع بيت مقلوب اولديغنه نظم عربيدن برآخر مثال (اراهن)

اراهن نادمنه ليل لهو

وهل ليلهن مدان نهارا

ونظم فارسيدن مجموع بيتك مقلوب اولمسنه مثال

رامشم درمان دردم كرم يار

راى مرکم درد نامردم شمار

ونثر عربيدن مثالى (ساكب كأس) ونثر فارسيدن مثالى (دارم همه مراد كبى) و برمصرع قلب اولديغنه مثال (شوهمره بلبل بلب هرمهوش شكر بترازوى وزارت بركش) بودخى مقلوبدر و بونلره مقلوب مستوى دينور اما مقلوب بعض كلمه لرك بعض حروفنده تقديم وتأخير اولان كبيدر حديث شريفدن مثالى (اللهم استر عوارتنا وامن روعاتنا) ونظم فارسيدن مثالى

ازان جادوانه دوچشم سياه

دلم جاودانه عديل عناست

ومقلوب كل كلمه لرك جميع حروفنده تقديم وتأخير اولاندر نثر عربيدن مثالى (كفه بحر وجناحه رحب) كبى ونثر فارسيدن مثالى (يارب مارا ارام ده) كبى ونظم عربيدن مثالى

حسامك للاحباب فتح
ورمحك للاعداء حتف

كبى لزوم مالايلزم دخى بوندندر وبوكه اعنات دخى
ديرلر متكلمى عنت ومشقته دوشوردوكيچون والتزام
مالايلزم اولدركه حرف رويدن اول سجعده لازم
اولمين حرفى مجرد تزيين ايچون كتورهلر فرضا اكر
كتورمسهلر دخى سجع وقافيه آنسز تمام اولوردى
قرأن عظيمدن مثالى (فاما السائل فلا تنهر) كبى
راحرف روى منزلهسندهدر وآندن اول فاصلهٔ‌لرنده
هانك كلمهسى لزوم مالايلزمدركه سجع آنسز دخى
صحيح اولوردى (تضمين مزدوج) دخى بوندندر
(وتضمين مزدوج) اولدركه سجع وقوافى رعايت
اولندقدنصكره بعضى لفظلر كتورهلركه وزنده
وقافيهده برى برينه مشابه اولهلر قرأن عظيمدن
مثالى (وجئتك من سبأ بنبأ يقين) كبى وحديث
شريفدن مثالى (المؤمنون هينون لينون) كبى
ونثر عربيدن مثالى (فلان زين بعلمه الجم ومجده
الاشم زمانه وفاق بفضله الباهر وحسبه الزاهر
اقرانه) لفظ زمانه واقرانه قافيهدر باقيسى مزدوجدر
(ونثر

ونثر فارسيدن مثالى (فلان بسيرت كزيده وعادت
پسنديده معروفست وبخدمتكارى حضرت
وطاعت دارى دولت موصوف) ترصيع دخى
بوندندر ترصيع لغتده جواهرى بر نسنهنك اوزرينه
پركتمكه ديرلر واصطلاحده بيتك ويانثرك الفاظى
برى برينه قافيه اولمغه ديرلر قرأن عظيمدن مثالى (ان الابرار
لفى نعيم وان الفجار لفى جحيم) كبى وحديث شريفدن
مثالى (اللهم تقبل توبتى واغسل حوبتى) كبى ونثر عربيدن
مثالى (من اطاع غضبه اضاع ادبه) كبى ونظم
عربيدن مثالى

وافعاله للراغبين كريمة
وامواله للطالبين نهاب

ونظم فارسيدن مثالى

اى جهانرا بدولت تو قرار
وى زمانرا بخدمت تو مدار

مثال آخر

اى فلك راهواى قدر تو بار
وى ملك را ثناى صدر تو كار

☼ الفصل الثالث ☼

« فى بيان معرفة الاقتباس والدرج واحكامها »

چونكيم اقتباس احاديث وآيات ودرج امثال وابيات
نور حدقهٔ فصاحت ونور حديقهٔ بلاغتدر بونلرڭ
بشقه جه احكامنى تعيين ايتمك لازم اولدى وماهيتلرينى
سويلمك واجب كلديكه بو فقيرڭ قتنده اقتباس
احاديث وآيات ودرج مثال وابيات شول اشجار ميوه داره
بكزركه صكره دن آشلنمش اوله و بر درخت ميوه داردن
باغبان بر شاخ لطيفى قطع ايدوب آنى بر آخر شاخه
مواصله قيله مذاق طباع سليمه ده بونڭ ميوه سى
نه مرتبه الذ واحلى اولديغى معلومدر كذلك ميوهٔ
قبول واستحسان دخى اغصان احاديث وآيات وامثال
وابياتڭ شجرهٔ طيبهٔ كلامه انضماميدن صكره كه
حاصل اوله اذهان مستقيمه صاحبلرينه نيجه اطيب
واشهى كلديكى اهل دله مفهومدر پس اقتباس كه لغت
اقتباس قبسدن مشتقدر قبس لغتده آتش شعله سنه
و پاره سنه ديرلر واصطلاحده «هو ان يضمن الكلام
شيئا من القرآن والحديث لا على انه منهما» يعنى
اقتباس قرآندن وياخود حديثدن كلامى بر شيئه
متضمن قيلمقدر كه اول قرآندن وياخود حديثدن اولمق
طريقه سى اوزره اولميه يعنى شول وجه اوزره اوله كه
(كلامده

كلامده اول شيئك قرآن كريمدن ويا حديث
شريفدن اولديغنه بر اشارت اولميه بوقيدله شوندن
احترازاولنديكه اثناى كلامده اول مقتبس اولان شيئك
قرآندن ويا حديثدن اولمسنه اشارت اوله مثلا
كلامده (قال الله تعالى كذا وقال النبى صلى الله عليه
وسلم كذا) دينسه بو تقديرجه اقتباسدن اولمز
واقتباس ايكى قسمه منقسمدر اولكى قسمى مستحسن
وايكنجى قسمى مستهجندر وقسم اول دخى ايكى
قسمه منقسم اولور بر قسمنه احسن و بر قسمنه حسن
ديور (والاقتباس الاحسن ما ينشط من مرابطة
السامع مع تضمن معنى مؤداه للنصح النافع) يعنى
اقتباس احسن اولدركه آنڭ مقتبس ايله مقتبس منه
ميانده واقع اولان ارتباطى سامعى نشاطه كتوره
نصح نافع ايچون مؤدى اولان معناسنڭ تضمنى
ايله بيله نثر عربيدن مثالى نته كيم حريرى ديمشدر
• فطوبى لمن سمع ووعى وحقق ما ادعى ونهى النفس
عن الهوى وعلم ان الفائز من ارعوى وان ليس
للانسان الا ما سعى وكما قال صاحب اطباق الذهب
لا يغرنك من الظلمة كثرة الجيوش والانصار انما

يؤخرهم ليوم تشخص فيه الابصار والاقتباس الحسن ما ينشط من مرابطته الطبع ولا يكون مؤداه مخالفا للشرع » يعنى اقتباس حسن اولدركه مقتبس ايله مقتبس منه میاننده واقع اولان ارتباطى جهتندن طبع سامعى نشاطه كتوره وحال بوكه اول اقتباسك مؤداسى شرع شريفه مخالف اوليه نته كيم سرحد شامك محافظلرندن بريسى روم لشكرينك اوزرينه كلك و كندويه غالب اولق مظنه سنده اولوب مأمون خليفه يه بو آيتى يازوب كوندردى وهمان آيتله اكتفا ايلدى (ان القوم استضعفونى وكادوا يقتلوننى فلا تشمت بى الاعداء ولا تجعلنى مع القوم الظالمين) ومأمون خليفه دخى آنك جوابنده بونى يازوب كوندردى (فلنأتينهم بجنود لا قبل لهم بها ولنخرجنهم منها اذلة وهم صاغرون) اكر سؤال اولنورسه كه اقتباس بر كلامى قرآندن وياحديثدن متضمن قيلمقه ديرلر اما آيتدن وياحديثدن غيرى هيچ بر كلام اولمديغى تقديرجه اكا اقتباس اطلاقى نيجه صحيح اولور جواب اولدركه بو كونه محللرده اكرچه بحسب الظاهر برآخر كلام يوقدر

(اما)

اما كلام ديكر بونك ضمننده منطويدركه محل اكا قرينه اولور وآيت كريمه اكا دلالت قيلور نته كيم اول محافظان سرحد شام اولان كيمسه نك مكتوبنك مقدمه سنده شو معنا منطويدركه ديمشدر « لقد كنت لمحاربة الكفار طالبا وبدولتك عليهم غالبا حتى كان يستنفر منى عساكر الكفار كحمر مستنفرة فرت من قسورة وفى هذه المرة جاؤا بقوم لا يحصى حتى ساووا كثرتهم كثرة الرمل والحصاء وقريب ان يأسرو الملوك و حراس ثغر المسلمين لان القوم استضعفونى وكادوا يقتلوننى فلا تشمت بى الاعداء ولا تجعلنى مع القوم الظالمين » ومأمون خليفه نك جوابنده دخى شو معنا منطويدر « فلو ان العدى متكاثرون وانتم من كثرة عددهم حائرون فلنأتينهم بجنود » الى آخره بعضيلر قتنده صافى آيت كريمه اولسه اقتباس دكلدر بلكه آيت كريمه يى كندو معناسنده استعمالدر شو وجه اوزره آندن متكلمك مقصودى مستفاد اولور نته كيم قاضى فاضل مصرى مدحنده ابن نبيه ديمشدر ٠

قت ليل الصدور الا قليلا

ثم رتلت ذكركم ترتيلا

ووصلت السهاد اقبح وصل
وهجرت الرقاد هجرا جميلا

قل لنا في العيون ان لعيني
في بحار العيون سبحا طويلا

مسمعي كل من ملام عذول
حين القى عليه قولا ثقيلا

انا عبد لفاضل ان علي
قد تبتلت له تبتيلا

جل عن سائر الخلائق طرا
فاخترعنا لمدحه التنزيلا

وشعر فارسيدن مثالي نته كيم مولانا جامي حضرتلري
بيورورلر .

دردا و هزار بار دردا دردا
كامروز ندارم خبري از فردا

فردا كه شوم فرد ز بيكانه وخويش
رب ارحمني ولا تذرني فردا

بعض فقها كتب فتاواده بويله ديديلر كه شول آيت كه
آنك معناسي حق تعالى حضرتلرينه مضاف اوله
آنك غيره اضافتي جائز دكلدر بونلر اقتباسك تعريفني
(بيلمامشلردر)

بيلمامشلردر وتعريف اقتباس لا على انه منه ديكله
مقيددر و بو قيددن بو معنا منفهم اولور كه مقتبس
حالت اقتباسده آيتك معناي لغويسي ملحوظ اولور
مورد آيت دكل نته كيم استاد العلما سيد شريف
جرجاني رحمة الله عليه ديباجهٔ شرح مفتاحده بويله
بيورور « قلت يا اهل الكتاب لستم على شيء قالوا ان
هذا الشيء عجاب ماسمعنا بهذا في آبائنا الاولين فأتنا
بما تعدنا ان كنت من الصادقين فارينا هم من آياتنا
الكبرى فظلت اعناقهم لها خاضعين » سيد شريف
حضرتلرينك اهل كتابدن مرادي علماء سمرقنددر كه
مولانا سعد الدينك معتقدلريدر (فارينا هم) كه آيت
كريمه ده فاعلي حضرت حقدر كندوسنه اضافت
ايلدي تعريفك مفهومندن وسيد شريفك وفضلاي
عصرك استعمالندن بو معلوم اولور كه بو نوع
اقتباسي مانع اولانلر رخسارهٔ ظاهر كلامه نظر
قيلنلر ور حيق تحقيقي نوش ايلمه دن محروم قالنلردر
« والاقتباس المستهجن ما ينفر من مؤداه الطبع
السليم لكونه مخالفا للشرع القويم » يعني اقتباس
مستهجن اولدر كه طبع سليم اول اقتباسك

مؤداسندن متنفر اوله اول مؤدانك شرع قويمه مخالف اولماسندن اوتورى نته كيم شاعر ديمشدر .

اوحى الى عشاقه طرفه

هيهات هيهات لما توعدون

وردفه ينطق من خلفه

لمثل ذا فليعمل العاملون

وشول وقتده كه مأمون خليفه حسن بن سهل نام وزيرينك توران نام دخترينى نكاحله آلدى وتوران مذكوره فضل وبلاغتده غايت يد طولى صاحبى ايدى چونكيم مأمون شب زفافده اكا ال اوزاتدى اول دختره كمال حياسندن حيض طارى اولدى مأمونه خطابا (اتى امر الله فلا تستعجلوه) ديدى مأمونه آنك مقصودى معلوم اولميوب وقاعده سعى ايلدكده توران ياامير المؤمنين (فار التنور) ديدى پس مأمون دخى (سآوى الى جبل يعصمنى من الماء) ديدى توران اكا (لا عاصم اليوم من امر الله) ديو جواب ويردى مأمونك اقتباسى حجت وبشاعتده فتى زياده در وكاه اولوركه اقتباسده مقتبس منه كندو اصلى اوزره باقى قالوب اصلى اولان معناسندن

(او)

نقل اولنمز كقول الحريرى (فلم يك الا كلمح البصر اوهو اقرب حتى انشد واعرب) بوندن مقصود حريرى شدت قربدر وقرآنده دخى آيت كريمه همان بويله در وقال الحريرى ايضا (قلنا شاهت الوجوه وقبح اللكع ومن يرجوه) حديث شريف دخى (شاهت الوجوه) درنته كيم بويله روايت اولنديكه يوم حنينده حرب مشتد اولدقده حضرت نبى عليه افضل الصلوة والسلام زميندن براوچ طپراق آلوب وجوه مشركينه آتى القاقيلوب (شاهت الوجوه) بيورديلر ابن عبادك بوقولى هم بوقبيلدندر .

قال لى ان رقيبى سیء الخلق فداره

قلت دعنى وجهك الجنة حفت بالمكاره

(حفت الجنة بالمكاره وحفت النار بالشهوات) حديثندن مقتبسدر وكاه اولوركه معناى اصليدن نقل ايدوب آخر معنا مراد ايدرلر كما قال ابن الرومى

لئن اخطأت فى مدحك اخطأت فى منعى

لقد انزلت حاجاتى بواد غير ذى زرع

شاعرك غير ذى زرعدن مرادى بونده شول شخصدركه آنده نفع اولميه اما قرآن عظيمده مقصود

ارض مكهٔ مباركه‌دركه آنده آب ونبات يوقدر پس
ابن رومى بونى معناى اصلدن خير ومنفعت اولمين
شخصه نقل ايلدى بلغا لفظ مقتبسده وزندن اوتورى
وياخود وزندن غيريدن اوتورى زياده ونقصان ايتمكله
وياخود تقديم وتأخير ايتمكله ومضمردن ظاهرى
ابدال ايتمكله تغيير ايلمكى جائز كورديلر (ولابأس
بتغيير يسير فى اللفظ المقتبس للوزن اوغيره) ديو تعبير
وتقرير ايلديلر كقول الشاعر

كان الذى خفت ان يكونا
انا الى الله راجعونا

راجعوناده الفى برسبيل اشباع زياده ايلدى ولله
حذف ايلدى ومضمر محلنده ظاهر كتوردى كه آيت
كريمه (انالله وانااليه راجعون) در ومكان مظهرده
مضمر ايراد اولنمه‌نك شعر فارسيدن مثالى مولانا
جامى حضرتلرينك بو بيتيدركه بيورر .

نقد عمر زاهدان درتوبهٔ مى شد تلف
قل لهم ان ينتهوا يغفرلهم ماقدسلف

وآيت كريمه‌ده (قل للذين كفروا ان ينتهوا يغفرلهم
ماقد سلف) لهم لفظى فى الذين كفروا مكاننده ايراد
(ايلدى)

ايلدى نثر عربيده نقصانك مثالى فقط حريرينك
كلمح البصر اواقرب حتى انشد واعرب ديدوكيدركه
آيت كريمه اوهو اقرب درلفظ هوينى حذف ايلمشدر
ونظم فارسيدن نقصانك مثالى مولانا جامينك
بو بيتيدركه بيورر .

شد برقع روى چومهت زلف شب اسا
سبحان قدير جعل الليل لباسا

ضمير متكلم مع الغيرى حذف ايلمشدر آيت كريمه
(وجعلنا الليل لباسا) درپس درجه كلهلم درج
لغتده برشیٔ دورمكه وبرشیٔ برشیئك ايچنه ادخال
ايلمكه ديرلر واصطلاحده « هوان يضمن الكلام
شيئا من كلام الغير حكما منثورة اوامثالا مشهورة
اوالكلام المنظوم اومسائل العلوم واصطلاحاتها
على انه كلام الغير » يعنى درج غيرك كلامندن برشيئه
كلامى ضامن قيلمقدر شول حالتده كه اول حكم منثوره
وياخود امثال مشهوره وياخود كلمات منظومه وياخود
مسائل علوم وياخود اصطلاحات علوم اوله شول
وجه اوزره كه اول شیٔ غيرك كلامى اوله بو قيدله
غيرك شعرنى كلام ميانئنده ايراد ايلمه‌دن احترازاولنديكه

اکر اویله اولورسه اکا درج دیکز حکمت منثوره‌نك
مثالی نته‌کیم طغرائی قصیدهٔ لامیهٔ عجمده دیر

حب السلامة یثنی هم صاحبه
عن المعالی ویغری المرء بالکسل

لوکان فی شرف المأوی بلوغ منی
لم تبرح الشمس یوما دارة الحمل

وبونده مندرج اولان حکمت منثوره حکمانك السفر
والظفر توامان دیدکلریدر ودخی دیمشلردر که
(لایختار سقر السفر الامن یطلب جنة الظفر) مثال
دیکر نته‌کیم متنبی دیمشدر .

لعل عتابك محمود عواقبه
فربما صحت الاجسام بالعلل

وبونده حکمت منثورهٔ مدرجه رب علة تورث صحة
مفهومیدر وشعر فارسیدن مثالی نته‌کیم شیخ
کمال دیمشدر .

ای دل تو غم اشك روان خور نه غم جان
از آمدنی فکر کن از رفته میندیش

بونده مندرج اولان حکمت منثوره بودر که دیمشدر
(خف ماهوآت ولاتحزن علی ماهوفات) ونثر
(فارسیده)

فارسیده اولان حکمت مدرجه‌نك مثالی نته‌کیم
خواجهٔ جهان دیمشدر « برخاطر عاطر که آینهٔ
صورت حل مشکلات باطن وظاهراست مخفی
نیست که حبل المتین استحقاق کمند کنکرهٔ ارزاقست
وقابلیت واستعداد شجرهٔ ثمرهٔ کل مراد والحمد لله
تعالی که رایت استحقاق ان یکانهٔ آفاق مماس سطوح
افلاك عظماست ودر ذکر قابلیت تامش خواص
وعوام را امید واثق ورجاء صادق است که فیضان
کل مراد بروفق استعداد وطبق میلان فؤادان
مهر سپهر ایجاد میسر وحاصل باد بو عبارتده مندرجه
اولان حکمت منثوره الاستعداد مرأت المراد »
مفهومیدر وامثال مشهوره‌نك شعر عربیدن مثالی
ابو فراس دیدی .

یهون علینا فی المعالی نفوسنا
ومن خطب الحسناء لم یغلها المهر

بونده مثل مشهور (لاینکح الجمیل الابالمهر الجزیل)
دیدکلریدر ونظم فارسیده اولان مثل مشهور
نته‌کیم شیخ کمال دیمشدر .

سرو مائل بقدتست چه حاجت بدلیل

همه دانند که الجنس الى الجنس يميل

بونده مثل مشهور الجنس الى الجنس يميل) قوليدر
ونثر فارسيده درج اولان مثل مشهور بودر « هر كسى
را انحفاظى وانحطاط بقدر غلط واحتياط است
ورفعت شانش فراخور بتلفظ واحتياط لان كل
شاق برجلها شناط » علم فقه دن مسئله نك درج
اولسنه مثال نته كيم شافعيلردن برى بيورمشدر ٠

فلا تقتلوه اننى انا عبده

وفى مذهبى لا يقتل الحر بالعبد

ومسئلهٔ فقه دن مثال ديكر نته كيم قاضى عبد الوهاب
مالكى ديمشدر ٠

ونائمة قبلتها فتنبهت

وقالت تعالوا واطلبوا اللص بالحد

وقلت لها انى فديتك غاصب

وما حكموا فى غاصب بسوى الرد

علم صرفده اولان امثالك مثالى نته كيم شيخ شمس الدين
بن عفيف مصرى ديمشدر ٠

يا ساكنا قلبى المعنى

وليس فيه سواك ثانى

(لاى)

لاى معنى كسرت قلبى

وما التقى فيه ساكنان

مثال ديكر نته كيم سلمان ديمشدر ٠

تا ز تصريف جهان هر سر سالى در باغ

كل مضاعف شود و نركس اجوف معتل

عيش ماضيت كه فهرست نشاط است وطرب

باد پيوسته بر شك از نعم مستقبل

علم نحوك مسئله سنك درج اولمسنك مثالى
نته كيم قاضى فاضل مصرى ديمشدر ٠

فكانى الف ولام فى الهوى

وكان موعد وصلك التنوين

مثال آخر نته كيم قاضى نظام الدين عمر نام بركيسه يه
خطابا ديمشدر ٠

فاعدل تكن من حروف الدهر ممتنعا

فالصرف ممتنع للعدل فى عمر

وعلم منطق مسئله سنك درج اولمسنك مثالى
نته كيم صفى الدين حلى ديمشدر ٠

وكيف يحد الشوق عندى بضابط

وليس له جنس قريب ولا فصل

مثال دیکر

منحتکم صدق المودة كاملا
فكأن جزائی عندکم ظاهر النقص

کموجبة کلیة ان عکستها
فحاصلها جزئیة عند ذی الفحص

مثال آخر هم بو مسئله ده دیمشلر ·

مقدمات الرقیب کیف غدت
عند لقاء الحبیب متصلة

یمتنع الجمع والخلو معا
دائما ذاك حکم المنفصلة

وعلم منطقله علم حکمت اصطلاحلرینك جمع ودرج اولمسنك مثالی نته کیم مولانا قاضی صدر الدین دیمشدر ·

ممکن بود که هستئ عالم فنا شود
وین ممتنع که عشق تو منفك زما شود

در تنکنای عکس نقیض خیال یار
ترسم که صورتم زهیولا جدا شود

ومسئلهٔ کلام وحکمت درج اولمسنك مثالی نته کیم فضلادن بری دیمشدر ·

ای آنکه جزء لا یتجزی دهان تست
طولی که هیچ عرض نداود میان تست

کردی بنطق نقطهٔ موهوم را دونیم
پس مبطل کلام حکیمان زبان تست

وعلم هیئتك اصطلاحنه مناسب اولان مثال نته کیم خواجهٔ جهان دیمشدر ·

اشهب قدر ترا نعل از متممهای چرخ
خارج المرکز شده بردست شبدیزت سوار

ومسئلهٔ علم حکمته متعلق اولان اصطلاحك نثر عربیدن مثالی « رب کما جعلت نظر العقل فی مدارج معارج البرهان السلمی کلیلا عن ادراك نهایة قدره وارتقائه اجعل اطول امتداد البرهان التطبیقی اقصر من مقدار مدة عمره وبقائه » ومسئلهٔ علم نجومك شعر فارسیده درج اولمسنك مثالی نته کیم انوری دیمشدر ·

کر مشتری جوی زبهای تو کم کند
یکپاره مرغزار فلك خوشه رسته باد

ماه ار نخواهد آنکه بود نعل مرکبت
از ناخن محاق ابد چهره خسته باد

ومسائل تصوفك شعر فارسیده درج اولنسنك
مثالی نته كیم مولانا جامی حضرتلری بیوررلر ·

انكان حسن بود ونبود ازجهان نشان
فالان ان عرفت علی ما علیه كان

اعداد كون وكثرت صورت نمایش است
فالكل واحد یتجلی بكل شان

نوریست محض كرد براوصاف خودظهور
نام تنوعات ظهورش بود جهان

هرچند در عیان ونهان نیست غیراو
فی حد ذاته نه عیانست ونی نهان

ونثر فارسیدن مثالی نته كیم خواجهٔ جهان بیورر ·
(معین است كه جمال چهرهٔ مقاصد ومطالب بی ارتكاب
صنوف بشداید ومتاعب نمی توان دید وجواهر
زواهر افراد مراد بی تیشهٔ جد واجتهاد ازقعر كان
امكان نمی شاید كشید بدوسند این حال وشاهد
این مقال آنكه حضرت یوسف علیه السلام باعلو
رتبت نبوت وكمال عطوفت یعقوب بسبب ابوت
بی مشقت قعر چاه وتراكم دود آه بنقطهٔ اوج جاه نرسید)
وصال دوست طلب میكنی بلا كش باش

كه خار وكل همه بایكدكر تواند بود

كسی بكردن مقصود دست حلقه كند
كه پیش تیر بلا ها سپر تواند بود

معلوم اوله كه اقتباسده تغییر جائز اولدیغی كبی زیاده
ونقصانله تغییر مدرج دخی جائزدر نته كیم مولانا
جامینك بو بیتنده واقع اولمشدر ·

زدشیخ شهر طعنه براسرار اهل دل
المرء لایزال عدوا لما جهل

لایزال لفظن زیاده ایلیوب ضمیر منصوب ومتصل
اولان هایی حذف ایلمشدر كه اصلنده كلام
(المرء عدو لما جهله) در ونقصان طریقیله اولان
تغییرك مثالی نته كیم شیخ كمال دیمشدر ·

من طلب كردم وصالش روز وشب
یافتم آخر بحكم من طلب

حكمت مشهوره اصلنده (من طلب وجد وجد) در
ونثر فارسیدن مثالی مطلع انوار كرامت وشرف
ومجمع آثار (من عرف نفسه فقد عرف) دیدكاری
كبیدر حكمت مشهوره اصلنده (من عرف نفسه فقد
عرف ربه) در وبوكا علم بدیعده صنعت اكتفا دیرلر ·

فصل فی بیان تقسیم الکلام الی وجه آخر

بعض افاضل کلامی بو طریق اوزره تقسیم ایدوب
دیدیلر که کلام البته یا منظوم ویاخود منثوردر
واعمدر اکا که برمعنا اوزره کلامك دلالتی جزؤك
اول معنا اوزره دلالت قیلمسی اعتباریله اوله ویاخود
کلك دلالت ایتمسی اعتباریله اوله وبوندن دخی
خالی دکلدر که یا برمعنایه دلالت ایلیه ویا ایکی معنایه
دلالت ایلیه ویاخود اوچ معنایه دلالت ایلیه یاخود
دخی زیادهیه اکر کندونك وضع اولندیغی بالذکر
برمعنایه دلالت ایدرسه اکا حقیقت دیرلر واکر ایکی
معنایه دلالت ایلرسه پس نظر اولنور اکا که هر
ایکیسنده حقیقتمیدر ویاخود برنده حقیقت وبرنده
غیر حقیقتمیدر اکر برنده حقیقت وبرغیر معناده
غیر حقیقت ایسه بو صورتده هر ایکی معنانك
اورتهسنده البته برعلاقه لازمدر اکر اول علاقه
مشابهت وملازمت جهتندن اولمازسه اکا مجاز مرسل
دیرلر واکر بینهماده اولان اول علاقه مشابهت
وملازمت طریقیله اولورسه اکا استعاره دیرلر
واکر ایکیسنك میانده اول علاقه ملازمت حسبیله
(اولورسه)

اولورسه اکا کنایت دیرلر واول کلام که آنجق
کندونك موضوع لهی اولان برمعنایه دلالت ایلیه که
اکا حقیقت دینله آنك مثالی زید قائمدر فی المثل که
بو آنجق برمعنایه دلالت ایدر که اول زیده قیامی
اثبات ایلمکدر که بوکا حقیقت دیدیلر واول نسنه که
ایکی معنایه دلالت ایلیه وهر ایکی معنا متضادان
اولهلر آنك مثالی افضل رسل حضرتلرینك
بو مقالهیدر که بیوررلر (اذا لم تستحی فاصنع ما شئت)
بونك برمعناسی شول وقتده که سن استحیا ایلیهسن
پس هرنه دیلرسك آنی ایشله دیمك اولور وبرمعناسی
دخی که بونك مفهوم مخالفهسیدر شول زمانده که
سن مستحیی اولهسن هر دیلدوکك فعلی ایشلرسنکه
آندن سکا عار لاحق اولور پس هر ایکی معنا
متضاد اولدیلر زیرا معناء اولده نفی حیا ومعناء ثانیده
اثبات حیا اولور وبونك نثر عربیدن برمثالی دخی
اولدر که برکون برمجلسده سنیلردن وشیعیلردن
ایکی جماعت حاضر ایدیلر اول مجلسده برفاضل
کیمسه وار ایدی اول فاضلدن سؤال ایلدیلر که
(من افضل الناس بعد رسول الله) یعنی رسول

حضرتلرندنصکره افضل ناس کیمدر دیو سؤال ایتدیلر
اول فاضل بونلره (من بنته فی بیته) دیو جواب
ویردی یعنی اول کیمسه‌درکه آنك بنتی آنك
خانه‌سنده‌در بو عبارتدرکه ایکی معنایه دلالت ایلر
بری اولدرکه بعد النبی افضل حضرت ابو بکردرکه
آنك دختری حضرت رسولك خانهٔ سعادتلرنده‌در
دیمك اولور و بر معنا دخی اولدرکه بعد النبی
صلی الله علیه وسلم افضل حضرت علیدرکه آنك
قزی فاطمة الزهری حضرتلری حضرت علینك
اونده‌در دیمك اولور و بو کلامله سنیلر وشیعیلر
اول فاضلدن خشنود اولدیلر معناء اول اوزره
افضل ابو بکر حضرتلری اولور ومعناء ثانی اوزره
افضل حضرت ابو بکر اولمیوب حضرت علی اولور
و بو لفظ هم ایکی معنایه دلالت قیلور تواریخده بویله
مسطوردرکه چونکیم عقیل بن ابی طالب امیر المؤمنین
حضرت علیدن خلافتلری زماننده کندو
وظیفه‌لرینك زیاده اولمسنی التماس ایلدکلرنده حضرت
علی اکا دیدیکه اهل عفافه کفاف اوزره زیاده طلب
ایلمك مناسب دکلدر پس عقیلی بو جوابدن نوعا
(بیحضور)

بیحضور اولوب ومهاجرت اختیار قیلوب معاویة
بن ابی سفیان قته کلدی ومعاویه حضرتلری تعظیم
بسیار واکرام بیشمار ایلدکدنصکره برکون اکا
حضرت علی جانبنه اولان نفرت وتضادنی اثبات
وکندو طرفنه اولان مودت واتحادینی تحقیق
واظهار ایلمه‌دن اوتوری کرکدر بو مجمعده علی ملاء الناس
حضرت علی‌یه اکر بنی سورسك لعنت ایلیه‌سن
دیدی هر نه قدر عقیل امتناع واجتناب ایلدیسه
معذور طوتیوب اقدام ایلدکده بعد ازان عقیل
مجمع اناممده بویله دیدیکه (ایها الناس ان علی بن ابی
طالب اخی وامرنی امیر المؤمنین معاویه ان العنه
فلعنة الله علیه) و بو عبارت دخی ایکی ضد اولان
معنیلری متضمندرکه ذو الوجهیندر زیرا اکر ضمیر
علیه معاویه‌یه راجع اولورسه لعنت اکا راجع اولور
واکر ضمیر حضرت علی‌یه راجع اولورسه لعن معاویه
حضرتلرینه راجع اولماز واول نسنه‌که غیر متضاده
اولان ایکی معنا اوزره دلالت ایلر وهر ایکی معناده
بیله حقیقت لغویه اولور آنك کلام فارسیدن مثالی
اتکیم سودایی خواجویه جواب طریقیله‌در .

سروقد تو آمد و بر چشم ما كذشت
منزل چو ديده است ندانم چرا كذشت

بو بيتده ايكى معنا افاده ايلين لفظ ديده در كه لغت فارسيده بين المعنيين مشترك واقع اولمشدر كه اول چشمه ديرلر وايكنجى مرئى معناسنه اسم مفعولدر ايكنجى معنا قريبدر غير مقصوددر واولكى معنا بعيد ومقصوددر وقرب وبعد سوق كلامدن مستفاد اولور والا لفظك هر ايكى معنايه نسبتى حقيقيدر واول نسنه كه ايكى معنانى لسانين اعتباريله افاده ايلر آنك مثالى نظيرينك بو بيتيدر ٭

كفتم اى ماه لقا چهره نما شو كفتا
قطرهٔ نيست كه مرآت جمال مانيست

لفظ ما لسان عربده آب ايچون موضوعدر وزبان فارسيده متكلم مع الغير معناسنه در وبونده آب معناسنه اولمق قريبدر لكن غير مقصوددر متكلم مع الغير بعيددر ومقصوددر لفظ هر ايكى معناده حقيقت لغويه در واول نسنه كه ايكى معنا مابينده بر علاقه دن لابددر واول علاقه دخى بلا مشابهة ولا ملازمة واقع اولمشدر آنك مثالى افضل رسل (حضرتلرينك)

حضرتلرينك بو حديث شريفيدر كه كندولرك ازواج مطهره سنه خطاب ايدوب (اطولكن يدا اسرعكن لحوقا بى) بيورديلر يعنى سزدن شول كيمسه نك كه الى اوزون اوله بكا لحوق يوننده اول جمله كزدن سريعتر اوله بيورديلر پس حضرت رسالت عليه الصلوة والسلام دار بقايه رحلت بيوردقلرنده ازواج مطهره رضوان الله عليهن اجمعين (شوقا الى لحوقه) كندولرينى اولچديلر تا قنغيسنك الى اوزوندر كوره لر چونكيم زينب رضى الله عنها بو جمله دن مقدم دار بقايه رحلت بيورديلر بيلديلر كه اطول دستدن مراد انفاق وصدقاتى چوق ايلين ايمش وحضرت رسول اطول يددن صدقات كثيره ويره نى مراد ايلمش كه زينب حضرتلرى رضى الله عنها بو جمله دن زياده سخا وعطايه ال اوزادردى وبيننده علاقه اولدر كه يد مصدر عطا وصدقاتدر پس مجاز مرسل قبيلندن اولور اكر بين المعنيين علاقه مشابهت طريقيله اولورسه اكا استعاره ديرلر كما فى قوله تعالى (اومن كان ميتا فاحييناه) تقدير كلام (اومن كان ضالا فهديناه)

دیمکدرکه میندن مراد ضال واحیادن مراد هدایت
قیلقدر وکقول الشاعر

فان تعافوا العدل والایمانا
فان فی ایماننا نیرانا

یعنی اکر سزای کافرلر عدل وایمانی کریه عدایلیوب
آنی قبولدن اعراض ایلرسکز پس تحقیقا بزم
یمینلریمزده نیران واردر یعنی اللریمزده شول سیوف
واردرکه شعلهٔ نیران کبی برق اورر ولمعان قیلور
پس نیران شمشیر برآنده استعاره اولور واکر بین المعنیین
علاقه ملازمت طریقیله اولورسه اکا کنایت تعبیر
اولنور مثلا حق تعالی حضرتلرینک بو قول
شریفیدرکه (ولاتؤتوا السفهاء اموالکم) بیورر
سفیه خفیف العقل اولان نادانه دیرلر وبونده سفهادن
مراد صبیاندرکه نادانلق لازم کودکاندر پس ذکر
لازم وارادهٔ ملزوم قبیلندن اولور مع جواز ارادة لازم
واول نسنه که کلامدن اوچ معنایه دلالت ایلر اکر
برنده حقیقت وباقیسنده غیر حقیقت اولورسه
آنک مثالی برکیسه فی المثل بو جمیعده (المسلم من سلم
المسلمون من یده ولسانه) دیسه وآنلره تعریض ایلسه

بو کلام اوچ معنایه شامل اولور معنای اول حقیقیدرکه
اول شول کیسه یه اسلامی حصر ایلمکدرکه مسلمانلر
آنک الندن ودیلندن سالم اولهلر ومعنای ثانی مکنی
عنهدرکه لازم معناء اولدر وبو معنا مطلقا موذیدن
نفی اسلام ایلمکدر واوچنجی معنا که تعریضدر
موذیٔ معیندن نفی اسلام ایلمک اولور واکر ایکی معنایه
دلالت ایلیوب ایکیسنده بیله حقیقت معنا مراد
اولورسه آنک مثالی شعر عربیدن بو رباعیدر ٭

لله ظبی زارنی فی الدجی
مستنفرا متمایطا فی الخطر

فلم یقم الا بمقدار ان
قلت له اهلا وسهلا ومر

تمایط تباعد معناسنهدر خطر خوفه دیرلر معنا الله
حقیچون برظبی شب تاریکده بنی زیارت ایلدی خوف
وخطرده بندن مستنفر اولدیغی وتباعد قیلدیغی
حالده پس طورمدی اول الاشول قدرکه بن اکا
اهلا وسهلا ومر دیدم بیت اخیر ایکی معنا طوتر
معنای اول اول آهو طورمدی الاشول قدرکه بن اکا
اهلا وسهلا ومر دیدم نصف لفظ که حبادر رعایة

اصنعة الاكتفا مرحبادن قطع اولنمش وجدا
قيلنمش اولور ومعناى ثانى اول آهو بنم قتمده اكلنمدى
الاشول قدركه آنجق بن اكا اهلا وسهلا ومرديدم
اولقدر اكلنمديكه بن مرحبا لفظنى تمام ايليم ديمك
اولور وآنك شعر فارسيدن مثالى كمال خجنديڭ
بو بيتيدركه بيورر .

دلبر چه زود خط برخ داستان كشيد
خطى چنين لطيف بماهى توان كشيد

معناى اول استفهام انكارى طريقى اوزره اولان
سؤالدركه اول بو نجلين برلطيف خطى برماه چكمك
ممكن اولورمى يعنى روى ماهه بويله برلطيف خط
چكمكه كيمسه قادر اولماز ديمك اولور ايكنجى معنا
بر سبيل اخبار ديركه بو نجلين برلطيف وخوب
خطى برماه رويك صفحهٔ رخسارينه چكمك ممكن
ولايقدر واكر كلام لفظ يسيرده معانىٔ كثيره يه دلالت
قيلورسه بلغا اكا جامع الكلم ديرلر ولهذا حضرت
نبى مكرم صلى الله عليه وسلم (اوتيت جوامع الكلم)
بيورديلركه هر بيوردقلرى حديث شريف نيجه
معانىٔ لطيفه يه شامل اولور وبعضيلر « جامع الكلم

مايكون لفظه قليلا ومعناه جزيلا » ديمكله تعريف
ايلديلر وبعضيلر دخى « هو كلام يشتمل على فوائد
كثيرة » ديو توصيف ايلديلر وبونك آيت كريمه دن
مثالى (فاستقم كما امرت) آيت كريمه سيدركه
بو كلام جامع جميع مصالح دنيوى واخرويدر
ودينده ودنياده اصل عظيمدر لكن امر اولنديغى
اوزره استقامت بغايت صعب وشديددر زيرا جميع
مأموراتده ومنهياتده واخلاقده وملكاتده وكل
حالاتده افراط وتفريطدن اجتناب ايلوب صراط
مستقيم اوزره سلوك ايلمكدر بو ايسه غايتله اصعبدر
ولهذا قال النبى صلى الله عليه وسلم (شيبتنى سورة
هود) يعنى هذه الاية منها وحديث شريفدن مثالى
(حفت الجنة بالمكاره وحفت النيران بالشهوات)
حديثيدركه جنتك اطرافى مكارهله محفوفه اولدى
بيورمه لرى دين وطاعتده اولان مكاره وشدايدك
جمله سنه شامل اولور وجهنمك اطرافى شهواتله
محفوفه اولدى ديمه لرى هم كفر ومعصيت اولان
جميع مشتهياته دلالت قلور پس بو لفظ قليل معناى
كثيرى جامع اولور ومدح رسولده انورينك بو بيتى

هم جامع الكلم در .

ای کائنات را بوجود تو افتخار

وی بیش از آفرینش وکم ز آفریدکار

برمدح که جمیع صفات حمیده ملاحظه سیله دینله اول جامع الکلم اولور که جمیع آفرینشدن زیاده وحضرت آفریدکاردن کم اولمق جمله اوصاف جمیله‌یی جامع اولدیغنه دلالت قیلور وباب ذمده جامع الکلم اولان هم بو بیتدر .

ای که در جمع صفات بدبد انرا سروری

ذم ذاترا چه کویم چون زهر بدبد تری

آنك ذمی شاعر بر وصفه دون وصف تعیین وتخصیص ایتمیوب مذمومك مذمتهای نامحصوره مستحق اولدیغنی سویلدی وآنی ذم ایلمکی کندونك دائرهٔ قدرتندن خارج عد ایلدی بو هم جامع الکلم قبیلندن اولور بلکل که عند الفضلا کلامك منثورا ومنظوما مستحسن اولمسنك برنیچه شرطی واردر جملهٔ شروطندن بری سلاست ومتانت ولطافت که امور ثلثه‌در شو اوچندن بریله کلام متصف اوله « سلاسة الکلام کیفیة تقتضی جریان الکلام (بسهولة

بسهولة علی اللسان » یعنی سلاست کلام بر کیفیتدر که کلامك لسان اوزره سهولتله جاری اولمسنی اقتضا ایلر شعر عربیدن مثالی سید العرفا ابن فارض حضرتلرینك تائیه‌سندن بو بیتدر .

وانی وان کنت ابن آدم صورة

ولی معنی فیه شاهد بابوة

وشعر فارسیدن مثالی نته کیم شاهی دیمشدر .

من بودم ودل تو بردی ان نیز

خود دکه کو غمت کجا نشیند

ونثر عربیدن مثالی نثر (لازال جریان القضاء مرآتا لنفاذ امره وآخر مدی الدهر ذیلا لبقاء طول عمره) ونثر فارسیدن مثالی نثر (بندهٔ صافی الوداد که ترکیب لسان وجنانش از مایدهٔ جودان خنداست وکسوت ثناء ان دود ماراب سوزن طبع تیز ورشتهٔ جان دوزان) حاصل کلام اسباب سلاستك اعلاسی شول حروفدر که آنك اجتماعندن لسانه ثقلت کلور کلامده اول کونه حروف اولمیه وجریان سهولت نفسه مانع کلمیه « ومتانة الکلام کیفیة تقتضی ان تکون کلماته جزیلة وترکیبه مفرغا » یعنی متانت

كلام شول بر كيفيت جزيله اولمسى وآنك تركيبنك
دوكلمش اولمسنى اقتضا ايليه جزيل اكرچه اصل
لغتده هيزم غليظه ديرلر اما ركيكك ضدى اولان
فصاحت معناسنده هم استعمال ايدرلر بونده
ركيكك ضدى اولان فصاحت معناسنده در
ومفرغ دوكلمش معناسنده در ومقصود اولدر كه
اول لفظك اكثر حروفى مجهوره ومستعليه وشديده
اوله زيرا جزالت كلماتده حروف مستعليه وشديده
اولانك عظيم مدخلى واردر حروف مستعليه مثلا
(خصض قطغظ) كه يدى حروفدر كه بونلرله اسان
حنكدن جانبنه مرتفع اوله وحروف شديده (اطبقت
جدكه) حرفلريدر كه سكز حروفدر وحروف
مهموسه (ستشحثك خفصة) حرفلريدر اون حرفدر
وبونلردن غيريسى هب مجهوره در وآنك تركيبى
مفرغ اوله ديمه دن مقصود اول كلام تكلفله ديلمش
اوليه وبربسته اوليوب بلكه برسته اولاكه
(بربسته دكر باشد وبرسته دكر) ديمشلردر وبو
معنا كلامده شول زمان حاصل اولور كه كلماتده
ادات دخى كمتر اوله وانصباب كلامه مانع اولان ادالر
(اوليه)

اوليه وكلام فارسيده وتركيده نظما ونثرا كلمات
عربيه نك چوق اولمسى سبب حصول متانت كلام
اولور كه الفاظ جزيله كلمات عربيه ده قتى چوق واقع
اولمشدر كلام عربيدن مثالى امرأ القيسك بو بيتنك
ايكنجى مصرعيدر كه براسبى وصف ايلكه
ديمشدر .

مكر مفر مقبل مدبر معا
كجلمود صخر حطه السيل من على

وشعر فارسيدن مثالى نته كيم حكيم انورى ديمشدر .

سبابهٔ بقراط قضايك حركت يافت
شريان حسود تو وشريان بقم را
در نعره خناق اردودر جلوه تشنج
كرپاس تو يارى ندهد كوس وعلم را
تا خاك كف پاى ترا نقش نبستند
اسباب تب لرزه ندادند قسم را

بعض نسخه ده قسم يرينه سقم يازلمشدر تب مناسبتيله
لكن تغيير ناسخدر انورينك كندو خطيله منتسخ
اولان نسخهٔ صحيحه ده قسم يازلمش وقسم محله
انسب اولمشدر زيرا بين الناس مقرردر كه دروغه

قسم سبب عروض تب لرزه در پس شاعر مذکور
دیرکه ای ممدوح تا سنك كف پايك خاكنی نقش
باغلدیلر وتصویر ایلدیلر سوکند دروغه تب لرزه
اسبابن ویرمدیلر بلکه سوکند دروغه اسباب
تب لرزه نك ویرلمسی سنك خاك پايك نقش باغلدیغندن
صکره اولدی یوخسه سوکند دروغ اوزره تب
مذکور آندن اول یوغیدی دیمك اولور بو سوز حد
ذاتنده قتی متین در ونثر عربیدن مثالی (اللهم
كما جعلت سنابل عواید کرمه اوفر من ان تقاس
بصواع البدر والشمس اجعل مدة طول بقائه اکثر
من ان تعد بذراع اليوم والامس) کلامیدر ونثر
فارسیدن مثالی بودر (چنانکه اعداد احبا مرة
بعد اخرى در تجارب بیان ومحارب امتحان
دیده اندکه اسلوب ابداع وضروب اختراع این قلیل
البضاعه قصیر الباعه چون معجزهٔ موسی بقلم عصا
آسا از طرف حساد جماد فواد وصخره نهاد ینابیع
تحسین بر مجاری لسان جاری داشته است ومانند الحان
داود از جبال طباع هر ضد وحسود صدای آفرین
بگوش هوش صدیق وحقود رسانید) « ولطافة
(الكلام

الكلام كيفية تقتضى كون كلماته طيبة لينة مع المعنا
المنشط للجنان » یعنی لطافت کلام بر کیفیتدرکه
اول کلامك کلماتنك قلبه نشاط وطرب ویرجی معنا ایله
بیله طیبه ولینه اولمسنی یعنی نرم وخوش آینده اولمسنی
اقتضا قیلور وبصر بصیرتله وجه معناسنه نظر
اولندقده درونه مسرت بخش اولمغی مستلزم اولور
شعر فارسیدن مثالی نته کیم جمال تبریزی دیمشدر ٭

همای جو آینه رخ خود همه کس را
بشنو سخن من که اثرهاست نفس را

ونثر عربیدن مثالی (لازال خطیب اللسان على
منابر الانسان ذاكرة بثنائه وامام القلم فی محاريب
حروف الكلم ساجدا بدعائه) ونثر فارسیدن مثالی
(سلامیکه نفحهٔ نسیم مستطابش آتش حسرت
در سینهٔ لالهٔ سیراب انداز دو شمهٔ از فوایح گلزار
بهارش خون مذاب در ناف اهوی تتار مسك ناب
گرداند) که اولور سلاستله متانت بر کلامده جمع
اولور مثالی عمر بن فارض حضرتلرینك بو بیتی کبی که
ابتدای قصیده ده واقع اولمشدرکه بیوردلر ٭

سقتنی حمیا الحب راحة مقلتی

وكأسى محيا من عن الحسن جالى

ونظم فارسيدن مثالى

كاف كمال تست ذوات دوات كون

ورنه سواد هستئ كونين از كجاست

❊ الباب الرابع فى ماهية علم الانشاء وموضوعه ❊
❊ وتعريفه وانواع المكاتب والمراسلات ❊

شارع علم انشا اولانلره اولا لازمدركه علم انشانك ماهيتنى بيله لر آندنصكره على بصيرة اول علمه شروع قيله لر انشائى تعريف ايلين بلغا بويله ديديلركه «هو علم يعرف به محاسن التراكيب المنثورة من الخطب والرسائل ومعايبها من حيث انها خطب ورسايل» يعنى علم انشا برعلمدركه آنكله خطب ورسائلدن اولان تراكيب منثوره نك محاسن ومعايبى بيلنور خطب ورسائل اولديغى جهتدن چونكيم تعريفى بيلمك اجزاى تعريفى بيلمكه موقوفدر لازم كلديكه تعريفك اجزاسى بيان اولنه اولا تعريفك جملهٔ اجزاسندن برى علمدر وبويله محلارده علمدن مراد نفس مسائله تصديق مراد اولور وياخود شول ملكه در يعنى شول كيفيت راسخه دركه نفس انسانى اول كيفيت (راسخه)

راسخه سببيله احوال اشيانك ادراكاتنه قادر اولور وتعريفده يعلم ديميوب يعرف ديدلمسى آندن اوتوريدركه آنك متعلقى تراكيبدر وتراكيب ايسه جزئياتندر ومعرفتى جزئياتده استعمال ايدرلر محاسن حسنك جمعيدر على غير قياس وتراكيبدن مراد مركبات ومنثوردن مراد منظومك مقابليدركه (الاشياء تبين باضدادها) در وخطبه‌نى دخى بوكونه تعريف ايليوب ديديلر «الخطبة كلام منثور مؤلف من المقدمات اليقينية والمقبولة والمظنونة اواحديها ترغيبا اوترهيبا اوكليهما مصدرا بالحمد والتصلية مع كون مخاطبه غيرمعين» يعنى خطبه شول بركلام منثوردركه مقدمات يقينيه‌دن ومقبوله‌دن ومظنونه‌دن وياخود شو اوچندن بردن ترغيبدن ويا ترهيبدن اوتورى وياخود هر ايكيسيله بيله حمدله و تصليه ايله مصدر اولديغى حالده تأليف اولنمشدر اول كلامك مخاطبى معين اولمامغله بيله بلكه هركيم قابل استماعدر اول كلامله مخاطبدر (والمقدمة اليقينية قضية تفيد اليقين) يعنى مقدمهٔ يقينيه شول برقضيه دركه يقين افاده ايليه «واليقين هو اعتقاد ان

شیٔ كذا مع مطابقة بالواقع واعتقاد انه لا يمكن ان يكون الا كذا » يعنی يقين شول اعتقاددركه تحقيقا برشی نفسنده شويله در ديه اول اعتقادك واقعه مطابق اولمسيله ودخی يقين اول نسنه يه اعتقاددركه اول نسنه ممكن اولميه الا اويله اولمق

ومقدمات يقينيه آلتی قسمه منقسم اولور آنك اولی اوليانذر واول شول قضايادركه عقل اول قضايانك ايكی طرفنی مجرد تصور ايتمكله وبينهماده واقع اولان نسبتی ملاحظه قيلمغله شو شويله در ديو جزم ايلر مثلا (الكل اعظم من الجزء والواحد نصف الاثنين) كبی وايكنجيسی شول قضايادركه آنك ثبوتی قضايای قياسيه ايله ظاهر اولور مثلا « الاربعة منقسمة بمتساويين وكل منقسم بمتساويين فهو زوج فالاربعة زوج » بو محلده الاربعة زوج برقضيه در وقياسی اولان قضيه لر (وهی منقسم بمتساويين وكل منقسم بمتساويين زوج) در واوچنجيسی مشاهداتدر ومشاهدات شول قضايادركه عقل مجرد حس ظاهر واسطه سيله حكم ايلرنته كيم شمسك وجودينه وآنك مضی اولمسنه ونارك حار اولمسنه

(حكم)

حكم ايلر واكر عقل مجرد حس باطنله حكم قيلورسه مثلا درونده اولان خوفه وغضبه حكم قيلديغی كبی بوكا وجدانيات ديرلر دردنجيسی مجرباتدر واول شول قضايادركه حس واسطه سيله عقل اكا حكم ايلر آنك تكراريله وقياس خفی واسطه سيله واول قياس خفی مثلا بودر (ان الوقوع المتكرر علی نهج واحد دائما او اكثريا لم يكن اتفاقيا لابد ان يكون هناك سبب) يعنی برنسنه نك دائما نهج واحد اوزره متكرر واقع اولمسی وياخود اكثر واقع اولمسی مادامكه اتفاقی اولميه لابد آنده برسبب اولور اكرچه اول سببك ماهيتی معلوم دكل ايسه چونكيم عقل اول سببك حصولنی بيله مسببك وجودينه قطعا حكم ايلر مثلا بزم شرب سقمونيا مسهلدر ديو حكم ايلديكمز كبی بشنجيسی حدسياتدر واول شول قضايادركه عقل حدس واسطه سيله اكا حكم ايلر (نور القمر مستفاد من الشمس) ديديكمز كبی چونكيم حدس تشكلات نوريهٔ قمريه نك اختلافنی قمرك شمسدن وبعيد وقريب اولمسی حسيله ادراك ايليه نور قمرك نوری شمسدن مستفاد اولديغنه حكم ايلر وحدسياته

دخی تکرر مشاهده ومقارنت قیاس خفی لازمدر
پس مجرباتله حدسیاتك ماینده فرق شویله اولورکه
مجربات معلوم السببیة ومجهول الماهیه‌در اما
حدسیات هم معلوم السببیة وهم معلوم الماهیه‌در
معا آلتنجیسی متواتراتدر واول شول قضایادرکه
برجماعتك السنه‌سیله ثابت اوله که اول جماعتك
کذب اوزره توافقی اولمیه مثلا کعبهٔ شریفك وجودینه
بزم السنهٔ حجاجدن ایشتمکله حکم ایلدیکمز کبی
(والمقدمة المقبولة کلام یقبل من شخص یعتقد
فیه لزیادة علم اودین اوامر سماوی) یعنی مقدمهٔ
مقبوله شول برکلامدرکه اول کلام مقبول قیلنه شول
برشخصدنکه آنك حقنده یازیاده عقل وعلمه ویادین
کامله اختصاصندن اوتوری ویا امر سماویدن
اوتوری اعتقاد اولنه مثلا انبیا واولیا وعلمانك سوزلری
کبی که بونلر حقنده اعتقاد اولنمشدر (والمظنونات
هی قضایا یحکم بها العقل راجحا مع تجویز نقیضه
کقولنا فلان یطوف باللیل فهو سارق) یعنی مظنونات
شول قضایادرکه عقل آنك سببیله برجانبی ترجیح
ایلدیکی حالده حکم ایلر شو شویله‌در دیو آنك
(نقیضنی)

نقیضنی تجویز ایتمکله بیله مثلا بزم فلان کسنه کیجه
کزر پس اول سارقدر دیدیکمز قول کبی (والرسالة
هی کلام منثور یکتب لغرض غیر بیان العلوم والخطب
یعنی رساله شول منثور اولان کلامدرکه اغراضدن
برغرض ایچون کتابت اولنه که اول غرض علملری
وخطبه‌لری بیان ایلمیه بلکه نوع واحددن آنجق
برقاچ مسئله بیان ایلیه (کما عرفها بعض العلماء هکذا
قال الرسالة هی المجلة المشتملة علی قلیل من المسائل
التی یکون من نوع واحد والمجلة) بفتح المیم والجیم
هی الصحیفة التی یکون فیها الحکم کلام منثور یکتب
لغرض قولی اغراضدن برغرض ایچون مکتوب
اولان کلمات منثوره‌نك جمله‌سنه شامل اولور (وغیر
بیان العلوم والخطب) قیدیله بیان علوم ایچون
کتابت اولنان کتب خارج اولور ودخی خطبهٔ
جمعه وخطبهٔ عید وخطبهٔ نکاح واوایل کتب
مصنفه‌ده تحریر اولنان خطبه‌لر هم خروج قیلور
وتعریف انشاده (من حیث انها خطب ورسائل)
قیدی خطب ورسائلك معائب ومحاسنی من وجه
بو علمدن بیلندیکنه اشارتدر وتعریفك جملهٔ

اجزاسندن بری دخی موضوع علم انشادرکه
علومدن هر بر علمك تمایزی اول علمك موضوعنك
تمایزی حسبیله در (وموضوع كل علم مایبحث فیه
عن اعراضه الذاتیه) یعنی هر علمك موضوعی
شول شیئدرکه آنده بحث اولنور اول شیئك
اعراض ذاتیه سندن مثلا بدن انسان صحت ومرض
حیثیتده موضوع علم طبدر واجزاسنك كمیت
وكیفیتی جهتندن موضوع علم تشریحدر وتكالیف
شرعیه ایله مكلف اولدیغی سمتدن موضوع علم
فقهدر وموضوع علم انشا خطب ورسائلدن
وغیریدن تراكیب منثوره در وعلم انشایه اصل علت
غائیه تراكیب نثریه نك معایب ومحاسنن بیلمكدر
چونكیم تعریف انشا نه ایدیكن بیلدك منشینك دخی
ماهیتنی واقسامنی وشرائطنی هم بیلمك لازمدر منشی لغتده
انشا ایدیجی دیمكدر وانشا خلق وتقدیر معناسنه در
نته كیم (فلان منشیء الاحادیث) دیرلر واصطلاحده
(المنشی من یكون له ملكة یقتدر بها علی اداء المعنی
المقصود علی النمط المحمود عند البلغاء) یعنی منشی
شول بركیسه درکه آنكیچون ملكهٔ راسخه اوله که

(اول)

اول كیفیت راسخه سببیله مقصود اولان معنایی
بلغا قتلرنده محمود وپسندیده اولان اسلوب اوزره
ادا ایلمكه قادر اوله وبلغا منشیلری درت قسمه
تقسیم ایلمشلردر قسم اول شول منشیء حقیقیدرکه
منشیلك تعریفی اكا اطلاق اولنسه صحیح اولور
وبوعصرده منشی حقیقی قتی آز بولنور وقسم ثانی
شول كیمسه لردرکه كندو قریحه لرندن انشایه قوت
وقدرتلری یوقدر اما تراكیب بلغادن برقاچ فقره لری
جمع ایلیوب بری برلرینه ربط ایلمكه قادرلردر وبا
وجود ربط معنایه لطافت ومناسبت الفاظه رعایت
ایلمكده ماهرلردر وقسم ثالث شول كیمسه لردرکه
بلغانك فقرات متفرقه سنی بر یره جمع ایلیوب بری
برینه ارتباط ویرمكه استعدادلری واردر ولكن
بین الفقرات تناسبه وبحسب الالفاظ هم مناسبته
ومتانت وسلاستنه رعایت قلمغه قدرتلری یوقدر
وقسم رابع شول كیمسه لردرکه بلغانك كلماتندن برقاچ
فقراتی سرقه ایلیوب مابینلرینه صورتا ارتباط ویررلر
لكن معنایه نظر اولندقده اصلا مناسبت وارتباط بولنمز
(وهم یحسبون انهم یحسنون صنعا) وبو اقسام

ثلثه یه منشیان حقیقی اولانلر کاتب دیرلر پس منشی
اولمه‌نك ومنشیان حقیقی مرتبه‌سنی بولمه‌نك برنیچه
شروطی واردر جمله شروطندن بری اولدرکه منشی
اولان کیمسه تراکیب بلغایی چوق تتبع ایلیه تا نظمده
ونثرده هرکسك کلماتنك مراتبنه عارف اوله ومرتبهٔ
ادنادن احترازقیله وکندوسوزلرینی مرتبهٔ اعلایه
ایصال ایلمکه قوت واستعداد بوله ولهذا صاحب
مفتاح تعریف علم معانیده (هو تتبع تراکیب البلغا)
دیمشدر الی آخره تتبع تراکیب فعل مقوله‌سندندر
وعلم معانی ایسه کیف مقوله‌سندندر اما اول علم
بو فعل واسطه‌سیله حاصل اولدیغی اجلدن
تعریف علم معانیده لفظ تتبع تراکیب البلغا ایراد
ایلمشدرکه تقریر اولنان کلامه اشارتدر وجمله
شروطندن بری دخی اولدرکه منشینك خزانهٔ قوت
حافظه‌سی آیات کریمه‌دن واحادیث صحیحه واشعار
فصیحه وامثال وحکم ملیحه‌دن مملو ومشحون اوله
تا هر برینی محلنده اداقیله وبرشرطی دخی اولدرکه
چون برلفظك اولنده واو اصلی واقع اولسه آنك
اوزرینه واو عاطفه کتورمیه مثلا عالم سرایر وواقف
(ضمایر)

ضمایر دیمك کبی اما واقف سرایر وعالم ضمایر دینسه
اولی اولور الحاصل منشی اولان کمسنه کندونك پای
عباراتنی تنافر حروف خارندن محفوظ قیلمق کرك وکلمات
وفقرات میاننده تناسب الفاظ واسجاع وقوافیه
رعایت قیلدقدنصکره اوزان فقراته دخی راعی اولمق
کرك مثلا (وآتیناهما الکتاب المستبین وهدیناهما
الصراط المستقیم) آیت کریمه‌سی کبیکه فقرهٔ
ثانیه‌نك اکثر کلماتی فقرهٔ اولك وزننده واقع اولمشدر
اکر کلمات وزنده مطابق اولمازسه باری قلت وکثرت
حروفده مطابق اوله ویاخود کلمات بری برینه متساوی
اوله واکر متساوی دخی اولمازسه کرکدرکه اول کلماتکه
آنك حروفی زیاده اوله فقرهٔ ثانیه‌ده اولمق کرکدر
فقرهٔ اولی فقرهٔ ثانیه‌دن اطول اولسه مقبول دکلدر
قلت وکثرت الفاظده فقرهٔ ثانیه فقرهٔ اولایه مساوی
اولدیغنه مثال (فاما الیتیم فلا تقهر واما السائل
فلا تنهر) کبی ودخی (والعادیات ضبحا فالموریات قدحا
والمغیرات صبحا فاثرن به نقعا فوسطن به جمعا)
آیت کریمه‌سی کبی وفقرهٔ ثانیه فقرهٔ اولیدن اوزون
اولدیغنه مثال (والنجم اذا هوی ما ضل صاحبکم

وماغوى) آيت كريمه‌سى كبيدر واكر بعض فقرات
ميانده سجعه رعايت اولنمازسه بارى متوازيان اولمق
لازمدر كما فى قوله تعالى (واتخذوا من دون الله آلهة
ليكونوا لهم عزا كلا سيكفرون بعبادتهم ويكونون
عليهم ضدا) ومنشينك دخى ذكر اولنان شروطدن
غيرى شرطلرى چوقدر مطولاتده طلب اولنه وبونده
بو قدرله اكتفا قيلندى

❊ فصل فى بيان الاقسام والاركان وشرائط ❊

❊ ما يكتب الناس بعضهم الى بعض ❊

بلكل كه هچان بر كيمسه بر كيمسه‌يه بر كاغد يازسه آندن
خالى دكلدركه مرسل مرسل اليهدن يا اعلا اوله
وياخود اكا مساوى اوله ويا آندن ادنى اوله اكر مرسل
اعلى اولورسه نظر اولنه كه اول پادشاهميدر وياخود
غيريميدر اكر پادشاه اولورسه اول مسطوره منشور
يا فتحنامه وياخود فرمان ديرلر واكر مرسل اعلا
پادشاهك غيرى اولورسه اكا مثال تعبير ايدرلر مثلا
وزرا وامرانك مكتوبلرى كبى واكر مرسل مرسل اليهه
مساوى اولورسه اول نوشته‌يه مكتوب ديرلر واكر
مرسل مرسل اليهدن ادنى اولورسه اول مسطوره

(عرض)

عرض وعريضه تعبير ايدرلر ورقعه وتذكره‌يى اعلادن
ادنايه وادنادن اعلايه ومساويدن مساوى‌يه
ارسال جائزدر وعهدنامه وتهنيت نامه وتعزيت نامه
دخى مسطورات مشتركه‌دندركه ايكى پادشاهك
برى بريله وسلاطينك امرا وامرانك معاهده‌لرى
بين الانام شايعدر وتهنيت نامه وتعزيت نامه متساويان
ميانده وادنادن اعلايه واقع اولديغى همقتى آشكار
وزايعدر پس منشى اولان كيمسه‌يه لازم اولوركه
اكر منشورده واكر فتحنامه‌ده ودخى عهدنامه‌ده
وتهنيت نامه‌ده وتعزيت نامه‌ده وفرمان ومثال
ومكتوب وعريضه ورقعه‌ده مراتبه رعايت ايليه
ومرسل ايله مرسل اليهك شانلرينه مناسب سوز
سويليه پس منشور وفتحنامه وعهدنامه وفرمان
ومثال كه اولوا الامره لازم اولان شيلردر بو اقسام
منذكوره‌نك قواعدى انشائياته متعلق اولان كتبده
مسطور ومنشيان ديوان پادشاهى اولانلرك
قتلرنده معروف ومشهوردركه بو مختصرده آنلرك
ايراد اولنمسى دأبمزدن دوردر اما بونده متداول اولانى
وناسه لازم كلان موجز ومفيد عبارت اوزره

هر نوعدن برمقدار تحریر ایلیه لم بو جمله دن بری اولا
خلافت نامه درکه مشایخ عظام برکیمسه یی ارشاد
انام ایچون خلیفه قیلدقلری ایامده یازوب آنک الینه
ویررلر و بو خلافت نامه نك برنیجه شروطی واردر
اولا حمد خدا وثانیا صلوة وتسلیم علی النبی المصطفی
وثالثا بیان علوشان عرفان وتقوی وترك تعلق ماسوی
ورابعا بو اوصافله متصف اولان کیمسه لرك علوشاننی
بیان وخامسا خلیفه نك تربیت طالبانده اولان سعینك
مشکور وجد واجتهادینك مبرور اولمسنی اعلان
وخلیفهٔ مذکورك کندو شیخنك طریقی اوزره استقامت
قیلمه سنی رجا ایلمکدر برسبیل اختصارانك مثالی بودر

(صورت خلافت نامه)

حمد وسپاس بیحد وبیقیاس اول خالق الجن والناسه
اولسونکه هامهٔ همت طالبان حکمت ومعرفتی تاج
وهاج کرامت وعاطفتله مشرف قیلدی و بو فرقهٔ
بی تفرقه نك کوش هوشلرینی قرطهٔ ارادت ودرر الهاماتله
مشنف ایلدی وصلوات تامات اول صاحب
لوای خطاب لولاك حضرتلرینك ذات پاکی اوزره
واصل اولسونکه اول حضرت غایت ایجاد روشنان

(افلاك)

افلاك وقاید کاروان اقالیم خاکدر وآل کرام واصحاب
عظامی اوزره هم ورقات شجر وقطرات مطر عددنجه
حق تعالی حضرتلری صلوة وتسلیمات نازل قیلسونکه
اول صاحب سعادتلرك هر بری فلك شریعت وآسمان
طریقت اوزره برنجم تابناکدر بعد هذا روشن
ضمیران محفل امکانه علی الاطلاق هویدا وظاهر
وناظران چهرهٔ جمال استئهال واستحقاق اولانلره
ظاهر وباهردرکه اکمل کل دوات وافضل جمیع
رتبت علم وحکمت حاصل قیلمق وتقوی ودیانتله متصف
اولمقدرکه بو صفات عالی منقبتله اتصاف وفور موهبت
کمال قربتی اعلام واشعار قیلور و بو اخلاق کریمه ایله
تخلق قیلان کروه پرشکوهك جمال امتیازی
بسط شرح ومدحتدن مستغنی اولورکه (الصباح
اغنی عن المصباح) در بناء علی هذا قدوة العرفاء
والسالکین واسوة الصلحاء والواصلین شیخ فلان
زاد الله له التوفیق و نور مرأت قلبه بصقل
الکشف والتحقیق که نور فقر وصلاح چهرهٔ علو
قدرندن لامع وآفتاب استئهال تربیت طلاب فلك
حالندن طالعدر بو فقیره خلیفه قیلندی وشوق

سرشت و عاشق سیما اولان طالبلری و مفاوز علم
و عرفانه سلوك قیلان محبلری قوت همت و ید تربیتله
سما آسا حضیض بشریتدن بر تر و بالا قیلمق ایچون
نائب مناب اولندی دست رجا خلقهٔ باب التجا اوزره
محکم اورلمشدر که درویش مذکور مأمور اولدیغی
نهج مستقیم اوزره ثابت قدم اوله و تصفیهٔ باله محافظت
و تسقیهٔ زلال وصاله مواظبت قیله والسلام . و بر شیخه
محب و مرید اولان کیمسه نچان اول عزیزه مکتوب
یازمق لازم کلسه کرکدر غایت عبودیت و تواضع
اظهار ایلیه و مسکنت و تذلله متعلق سوز سویلیه بعده
مرادین اداقیله و مستمد دعا و همت اوله مثلا بو مکتوب
بلاغت مصحوب کبی

(صورت مکتوب مرید با شیخ خود)

سلام علی المولی الذی انا عبده
وحق لمثلی ان یکون له عبدا
هو السید الندب الذی رأس اسمهی
وحد سنانی حین لم یعرف الحدا
علیه سلام کلما فاح نشره
مدی الدهر نوجا احجل البان والزندا

(مهب)

مهب نسیم عنبر شمیم فضل عمیم و مصب فیض عمـ . .
ایزد قدیم اولان آستان فیض بخش طالبان و آشیان
دستکیر مستمدانك باحهٔ فضائل شعار و ساحهٔ
معارف دثارلری صوب عزت اوبنه مراسم بساط
بوسیٔ دستکاه فضائل پناه لازال محفوفا بعون
الاله عم الاه لب ادبله مؤدی قیلنوب اول مقام عالیده
روی نیاز مالیده اولندقدنصکره مسامع خدام کرام
سدره مقامه عرضه داشت بندکی بودرکه

کهی ز خسته دلان یاد میتوان کردن
بدین بهانه دلی شاد میتوان کردن

مفهومی اوزره بو حال زاردن استخبار ایلمك خاطر عاطر
معجز آثاره که جلوه کاه الهامات پروردکاردر کذار ایدرسه
بحمد الله همم علیه و کرم جلیله لری برکاتنده فوق التراب
شکسته بسته و جان رسته یز لکن اشتیاق
مطالعهٔ جمال صوری بر مرتبه یه ایرشمشدر که قابل
تحریر و ممکن تعبیر دکلدر .

نه انچنان بلقاء تو کشته ام مشتاق
که وصف آن بزبان قلم توانم کفت
بسالها نتوانم که در شمار آرم

وكرچه بيش بود عمركم توانم كفت
زصد هزار مطول حديث مختصرى
مكر بخدمت توچون رسم توانم كفت

اميددركه رب الارباب كمون غيبدن برسبب
خفى مهيا ايليه كه باعث حسن التفات اوله بنه
وكرمه طالب نوازا اول ستوده فعال ومعدن
مكارم خصالدن متضرعدركه بوديار بعيدده خدمت
صفا بخشكردن وحيد وطريد اولان اقل عبيديكزى
خاطرعاطر فيض مأثريكزدن اخراج وابعاد بيورمبوب
وقت صفاده ياد وبرخيردعا ايله قلب ناشاد يمزى مسرور
وشاد بيورمق رجاسنده يز باقى هميشه وجود
پرجودكز مودود ودائرهٔ سماع وصفاده موجود
اوله بصاحب مقام المحمود چپان بركندودن اعلا
كيمسه نك اوغلى وجوده كلسه واكا برتهنيت نامه يازمق
مراد اولنسه اظهار مسرتنى مشعر وحمد وشكرى
مستلزم اداار ايليه آنك مثالى برسبيل اجمال بودر ٭

(صورت تهنيت نامه)

خاطر پاك وضمير دراك صفدران مصف ادراكه
ماننـد نور مهر دائرهٔ افق سپهردن قتى واضح

وظاهردركه اول درثمينك تيار بحار خالق مايشاء ويختار
حضرتلرندن ظهورى سبب فرحت وابتهاج خواطر
اولمشدر واول (اصلها ثابت وفرعها فى السماء)
قوالنك مفهومنه مظهر اولان شجرهٔ دولتدن اول
ثمرهٔ قلبك بروزى زياده موجب حصول انتعاش
نواظر كلمشدر اول سلالهٔ سعادت منالك كوكب
ذاتنك افق سما دولت واقبالدن طلوعى واسطه سيله
ساحت خواطر اهل باطن وظاهر صنوف ازهار
سرور وضروب كلهاى حضور وحبوره طواوب
رشك كلشن آسمان ونمودار رياض جنان اولدى
ولمعهٔ اشعهٔ صبح فرحك ظهورى سببيله آثار ظلام
شب ترح برمقتضاى (فمحونا آية الليل وجعلنا
آية النهار مبصرة) زايل اولوب كوكلره ضيا وكوزلره
روشنالك كلدى ايزد متعال جل عن الشبه والمثال
اول صدر نشين محفل استحقاق تبجيل ومصدر
افعال واقوال جميل مشار اليه افاضل ومحكوم عليه
مفهوم كل فضائل اسوهٔ واقفان رموز حسن تدبير
قدوة ناظران وجوه محذرات تقدير حضرتلرينك
ذات شريفلرينى هرساعتده بشارت جديد وهر

لحظه‌ده فرحت وبهجت مديده مخصوص قيله وبنيان
مدت بقالرى هم مماثل صرح ممرد سما مرصوص
اوله حبل المتين رجا كنكرهٔ كاخ النجايه قتى استوار
اولنوب وپاى نيت ركاب سمند تيز كام همت اوزره
محكم برقرار قيلنوب بوكونه دعايه شروع اولنديكه
وهاب بيعلت جلت قدرته وعلت حضرتلرى اول
دولت سمات اولان قرة العينى كماله ايركوره وآنك
ذائقهٔ ذاتنه مايدهٔ سعادت ونعمت محاسن عادتدن
پرورش ايركوره وجميع آفت وضرردن محفوظه ومهد
سعادت وحجرهٔ حمايتده عين عنايتله بعينه التى
لاتنام ملحوظ قيله . وچونكه بركندودن اعلا كيمسه‌نك
بركيمسه سى وفات ايلسه اكا تعزيت نامه يازلدقده
اسلوب وقاعده بودركه برسبيل اختصار تحرير
اولندى .

(صورت تحرير تعزيت نامه)

تاطلوع مواكب كواكبه عروض غروب اولدقچه
ومخدراى عرايس ازهاره تطاول صرصر خزان
تعاقب وتزاحم قيلدقچه اول جناب عوالى مراتبك
كواكب مناقب وازهار مآربى بين المشارق والمغارب
(عروض)

عروض افول ولحوق زبولدن محروس ومصون اوله
بالقلم والنون بعد اداء دعاى قدر جليل وعمر طويل
ضمير منيرلرينه كه چهره نماى صور تقديردر
مخفى وپوشيده دكلدركه تغير عالم وفناى ذوات
بنى آدم برامردر وقوعى محقق وشرب صهباى حيات
اوزره خمار مماتك مرتب اولمسى وتعاقب قلمسى برحادثه‌در
ظهورى مصدق باوجود بوحالك محقق وبومقالك
مصدق اولمسيله بيله اول جناب مرحوم ومغفور
ومشكور السنهٔ جمهور اولان امير فلان الدينك
(برد الله مضجعه وجعل اعلى غرف الجنان مرجعه
فوتى خبرندن عواصف هموم وآلام ساحت دل
مستهام اوزره اول قدر وزان اولدى وباران كروب
واحزان بنيان تن ناتوان اوزره اول مقدار نزول قيلدى كه
ملك حيات شدة غموم وهمومدن قريب اولديكه ويران اوله
وارض بدن بر فحواى (يوم تبدل الارض غير الارض)
تبدل وتحول قيله واب ديده‌لرم دريا اولوب آسمان
وزمينه رخنه صاله

چندان كريست مردم ديده كه چون حباب
اختر برآب ديدهٔ مردم شناكند

في الحقيقه بو واقعهٔ جانسوز وغم افروز بر مصيبتدر كه آنك مشاهده سندن اوتوری فلك مستعلی لباس نيلی كيمش وديدهٔ سحاب سيلاب دموعی اطراف وجوانبه بواجلدن صب ايلمش ومنجوق علم آه طويلی اودا رفع ايليوب احبادن اولانلرك هر بری صياح وصراح وعويلی قبهٔ قبهٔ آسمانه اير كورمشدر ٠

چندان گريست ديده كه من بعد اگر كسی
آيد بسوی ما نتواند زما گذشت

ولكن عقل كه استادكارخانهٔ ملك امكان ومهندس اساس قصر كون ومكاندر كوش هوش جنانه بونداپی ايلدی وبو كونه سويلديكه ای درد والمدن خسته وای حزن وغمدن شكسته بوقدر تكاثر كروه جزعدن وتوافر اندوه وفزعدن نه حاصل وتلاطم لجهٔ بحر بكادن وتصادم عواصف تأوه موهم الاشتكادن سفينهٔ تسلی وآرام قنغی كشينك ساحل سينه سنه واصلدر پس (اذا عمت البلية طابت) معناسنی فهم ايله (انا لله وانا اليه راجعون) ديو سويله ديو جان ودله تسلی ويرمشدر پس اول حميده خصالتك دخی ذمت همتلرينه واجب ولازمدر كه

(نقش)

نقش غم زدا اولان صبر جميل كه مستلزم حصول اجر جزيلدر صفحهٔ صحيفهٔ قلبه يازه لر وشعار سكون وقراری واسطهٔ رضای خدا ونتيجهٔ تميمهٔ ثواب عقبا دوزه لر كه سهام تقديرده سپر صبردن غيری چاره بولنمز وضربت حسام قضايه سر تسليمی قومه دن ايو تدبير قيلنمز همان آيينهٔ قلبی ژنكار هموم وغمومدن پاك ايليوب متوفی اولان مرحومك روحی ايچون دعايه مشغول اولمق منهج صوابه اقرب واول جنابك مكارم اخلاقنه انسبدر حضرت وهاب كل مسئول اول متوفی اولان مرحومك حلهٔ حسناتنی طراز قبول الله موشح ومرقد معطرينی انصاب سحاب فضل وانعاميله مرشح ايليه عمرتو دراز باد برب العباد ٠ بالجمله كه مكتوب ايكی كونه اولور يا خطاب ويا جوابدر اگر خطاب اولورسه بعضيلر قتنده اون اوچ وبعضيلر اون ايكی وبعضی كتاب قتلرنده اون ركنی واردر اولا ثنا ثانيا دعا ثالثا اسم مكتوب اليه رابعا سلام وتحيت خامسا عرض اشتياق سادسا طلب ملاقات سابعا تاريخ كتابت ثامنا اعلام

احوال تاسعا توقع والتماس عاشرا دعا ایله اختتام
ایلمکدر مثال رکن ثنا آسمان ارتفاع خورشید
شعاع دیمک کبیدر ویاخود صدر محافل افاضل
علما بدر فلك فضائل عظمی دیمک ویاخود درایت
شعار وکفایت دثار دیمک کبیدر ومثال رکن
دعا زین الله سماء السلطنة بثواقب سیوفه
القواضب کما زین سماء الدنیا بزینة الکواکب دیمک
کبی ویاخود دام سداده وقورن بالنجح اجتهاده دیمک
کبیدر ومثال رکن مکتوب الیه شمس فلك الخلافه
ویاخود بدر سماء الوزاره ویاخود فلان الدین بن فلان
دیمک کبیدر ومثال رکن سلام وتحیت الوف تحیات
وافیه وصنوف تسلیمات زاکیه دیمک کبیدر ومثال
رکن اشتیاق شرح شوق شرف ملازمت که
عمامهٔ هامهٔ سعادت وکرامتدر حیطهٔ تقریردن
بیرون ودائرهٔ تحریر وتعبیردن خارج وافزوندر
دیمک کبیدر ومثال رکن طلب ملاقات توفیق
ادراك ملازمت اکسیر کرامت که واسطهٔ دولت
وفائدهٔ دنیا وآخرتدر وهاب کل مسئولدن امید
واثق ورجای صادق برله مرجو ومأمولدر که

(عن)

عن قریب مبذول اوله دیمک کبی ویاخود شرف
التقا که ثمرهٔ شجرهٔ بقا ومنظرهٔ ایوان ارتقادر
بی موجبات تفوق اندفاع مرذوق دل متاع اوله دیو
تعبیر ایلمک کبیدر ورکن تاریخه مثال بوضراعت
نامهٔ اخلاص ختامه اول ماه شعبانده اول آستانهٔ
سعادت آشیانه ابلاغ اولنمغه فایز اولدی دیمک کبی
ویاخود بو صحیفهٔ مودت مقال اوسط شهر شوالده
شرف ارسال بولدی دیو تعبیر ایلمک کبیدر ورکن
اعلام احواله مثال خدام عالی مقام که نتیجهٔ مقدم
وتالی لیالی وایامدر عرض بندهٔ بیکام اولدرکه دیمک
کبی ویاخود احوال پرملالمزدن اکر دریای لطفلری
جوشه کلوب برشمه سؤال اولنورسه دیو تعبیر ایلمک
کبیدر ورکن توقع والتماسه مثال ملازمان درکاه
دولت پناهدن مأمول اولان اولدرکه بوبندهٔ
ضراعت بضاعتك کردن خاطرینی قلاید حصول
رجا ومراد ایله تزیین قیله‌لر دیمک کبی ویاخود مترقب
ومتوقع اولان اولدرکه چمن باطن وظاهر احبابی
سحاب خطاب مستطابلریله منضر قیله‌لر ومطیب
اوله‌لر دیو تعبیر ایلمک کبیدر ودعا ایله اختتامه مثال

همیشه اول فلك رتبت وملك سریرت پایهٔ عزت
وسعادتده مسرور وشادمان اوله یوب العباد دیمك
کبیدر واکر مکتوب جواب اولور ایسه ارکان خطاب که
مذکور اولدی برایکی رکن آندن زیاده اولور بری ذکر
وصول مکتوب وبری دخی آنك سلام تحیاتنه مقابله
ومواجهه قیلمقدر مثال مکتوب بلاغت اسلوب
ومسرت مصحوبکه جناب فضائل مآب وفواضل
منابدن ادام الله تعالی بقاه وزاد فی الدارین ارتقاه
بو محب خالص الفؤادلرینه شرف وصول بولدی
ومأخوذ اشرف ساعات وایمن اوقاتده کلوب واصل
اولدی تحیات مسکیة الفوحات وتسلیمات وردیة
النفحات مقابله ومواجهه قیلندی دیمك کبیدر
واوایل مسطوراتده اسماء اللهدن براسمی تبرکا وتیمنا
لفظ هویه مقارن ومفهوم مکتوبه مناسب تحریر
ایلمك هم بر قاعده در مثلا طلب عطاده هو الکریم
واستعانتده هو المعین واستغاثه ده هو المغیث تحریر
ایلدکلری کبی وشرط رقعه نظمله اولمقدر اما اکر
نظم اولمازسه مقتضای حاله مناسب موجز ومقید
عبارتله تحریر اولنه که قبول واستحسانه اقرب

وحصول مأموله انسب در نته کیم افاضل عربدن
بری جامع علوم وادب اولان اکابردن برینه عفو
ومرحمت طلبنده یازمشدر رقعه (هربت منك الیك
واستغثت بعفوك لدیك فاذقنی حلاوة رضاك کما اذقتنی
مرارة قلاك) مثال دیکر برکیمسه برفاضلی بر تهمتله
حبس ایلدکده اول فاضل کندویی حبسدن
استخلاص ایچون عربی ترکیب اوزره بونی یازوب
اول کیمسه یه کوندردی .

(صورت دیکر)

نزع الله ما کان فی صدری من غل وجعلت جنابك مما
سلف فی حل والکریم اذا اوثق اطلق واذا اسر
اعتق . وافاضلدن بریسی هم عتاب طریقیله خدمت
مآب اولان اصحابندن برینه یازوب کوندرمشدر .

(صورت دیکر)

دل حزین از غایت تحسر چنان در تحیر است که نمیداند
شکایت آن غرائب مناقب را بدهر عجایب معایب
کوید ویا از شکایت دهر منقلب المزاج بسوی آن مکرم
امتزاج کوید لانهما فی احتیاز العقوق رضیعا لبان
وفی نسیان الحقوق شریکا عنان واکر مقصود

طلب عطا اولسه اظهار طلب عطا ایتیوب همان
مدح وثنا ایله اکتفا ایتمك وکلامی منظوم سویلمك
اولادر زیراکه مدح سائل متضمن طلب عطادر
نته کیم برشخص صاحب دیوان خواجه شمس الدینه
بوکونه یازوب ویردی

عالم همه پرکار وکف خواجه نقط
پیوسته بکرد نقطه می کردد خط
محتاج باوکه ومه ودون ووسط
دولت ندهد خدای کس را بغلط

خواجهٔ مذکور ناظمدن سؤال ایلدیکه نه یردنسن
اول کیمسه دیدیکه فلان یردنم خواجه آنك جوابنده
بورباعی یی یازوب الینه ویردی

صد بره سپید همچو سینهٔ بط
کزرنك دکر نباشدش هیچ نقط
ازکلهٔ خاص ما نه ازجای غلط
چوبان بدهد زود بدارندهٔ خط

لفظ نقط که جمع نقطه در هرایکی رباعیده محلنده
واقع اولامشدر زیرا رباعیٔ اولده پرکاردیوب دائره
مراد ایتمشدر مجاز مرسل قاعده سی اوزره پس
(مرکز)

مرکز دایره ایسه برنقطه اولور فقط نقط اولماز
ورباعی خواجه ده لفظ هیچ واقع اولمشدرکه
هیچ لا معناسنه در وآنك مرادی شمول نفی افراددر
مثلا لا رجل فی الدار دیسك افراد رجالدن دارده
هیچ برفرد یوقدر دیمك اولور اما لا رجال فی الدار
دیمك نفی جمیع افراد رجال ایتمز بلکه جمع رجالی
نفی ایلر واول دارده برایکی رجل اولسه جائز اولور
پس هیچ نقطه بنباشدش دیمك کرك ایدی هیچ نقطه
یرینه بوایسه وزنه کلمز پس هیچ نقطه محلنده اولماز
واکر طلب عطا برسبیل تصریح اولورسه باری
اول کلامك ترکیبی نظیف واسلوبی لطیف اوله
نته کیم واقدی بصره یه معن بن زایدك جودی ایچون
کلوب معن کندو باغنده جویبار کنارنده اوتورر
خبرین آلوب واقدی بو بیتی برلوحه یه یازوب اول
جوی اوزره براغوب طشره ده طوردی

ایا جود معن ناج معنا بحاجتی
فمالی الی معن سواك شفیع

معن چونکیم بیتی لوحه دن آلوب اوقودی ناظمه
اول مجلسده اوچ بیك آلتون انعام ایلدی واکر نظم

مقصوده مناسب میسر اولمازسه عبارتی نظیف
ومعناسی لطیف بر رقعه‌یه ایله نته‌کیم فضلای
عربدن بری کندوسنه فقر وضرورت اصابت
ایلدکده اول عصرده اولان امرادن برینه بونی یازوب
کوندردی رقعه « یا ایها العزیز مسنا واهلنا الضر
فان تحسن الینا فلنا الحمد والشکر والا فلك العذر
ومنا الصبر دون الجبر »

(تحریر صورت شفاعت نامه)

وشفاعت نامه‌نك موجز ومفید مثالی بودرکه بو فقیر
عمی زاده‌مز حقنده روم ایلی قاضی عسکری اولان
عزمی زاده افندی حضرتلرینه اطال الله عمره
وزاده یازوب کوندرمشدر عزتلو سعادتلو افندی
حضرتلرینك مجلس عالیلرینه بسیار تحف تحیات
وجناب سامیلرینه بیشمار ادعیه وتسلیمات ارسالندن
صکره باعث تحریر رق رق دعاکوی اولدرکه عمی
زاده‌مز عبدالله بنده‌کزی سلك ملازمتکزه داخل
ایتمکله مرادن حاصل وامیدنه واصل ایدوب
لطفکزله دلشاد ودست احسانکزله ویرانهٔ قلبن آباد
قلمش سز رب العباد حضرتلری عمر ودولتکز وعزت

وسعادتکز همیشه زیاده قلسون ودنیا وآخرتده مراد
ومقصودکز مهیا وآماده اولسون اما اول خسته
دله اطمئنان کلمدن وشفای صدر حاصل اولمدن
اوتوری رزونامه‌ده اولان نامنی کندوسی کورمك
رجا اولنور .

اذا ابدأت بالاحسان تمم
وما الاحسن الا بالتمام

مفهومی اوزره ملازمت تذکره‌سنی ویرمك دخی توقع
قلنور معلوم شریفلریدرکه (افضل الاعمال ان تدخل
علی قلب اخیك سرورا وتقضی حاجته) حدیث
شریفنك مصداقنجه قلب محزونی سوندرمك افضل
اعمال اولمشدر اکرچه

نه لایقست بمهر سپهرا علی کفت
که نور ذاتیٔ خودر ازما دریغ مدار

قوانك فحواسی اوزره ذات خورشید منیرکزه
خاصیت ذاتیه‌کز اولان پرتو احسانکزی اول فقیرك
اوزرندن دریغ ایتمك دیمك قتی نامناسب ونالایق
کلمشدر .

ولیك مهر قرابت کرفت جیب دلمرا

که دست حسن سپارش زذیل لطف مدار

موجبنجه غلبهٔ مهر وشفقت خیالی بو کونه کلماتك
صدورنه سبب اولمشدر همواره افاضهٔ انوار
احسانش بروفق طبع سائل بادوضمیر منیران حضرت
بتطییب وتعمیر خاطر مائل بالانسان الکامل و برسیل
خطاب اولان مکتوبه مثال مقدما بو فقیرك
تلامیذندن اولان وصکره وعظ ومشیخت مرتبه سن
بولان شیخ احمد چلبینك بو حقیره کوزمزده اولان
علت زائل اولوب روشنالك بولدقده یازوب
کوندردیکی مکتوبدر .

(صورت مکتوب برسبیل خطاب)

زبدهٔ مرشدان مولانا من جمیع الوجوه اولانا اعنی
شیخم افندم اسماعیل ذوالکمالات صاحب التکمیل
بحمدالله سبحانه وتعالی ظاهر وباطنکز معمور
اولدیغی کبی نقطهٔ غین عین شریفکزدن زائل
اولوب تن کوزی دخی دیدهٔ جان کبی کشاده و پرنور
اولدیغندن احبا واصدقا کرك کوزلری تمام روشنالك
بولوب دیدار پرانوارلری مشاهده سنه حضرت
موسی وار (ارنی انظر الیك) سرودنی سراینده

(و)

وبالذات نفس نفیسلری شمه سنی استشمامدن
اوتوری (انی لاجد نفس الرحمن من قبل الیمن)
نغماتنی مترنم وکوینده اولمشلردر امیددر که دیدار
شریفلریله مشرف اولمق میسر ولقای لطیفلرینی
مشاهده قیلمق مقدر اوله بشفیع یوم المحشر حق
تعالی بیلور هربار خاکپای کیمیا اثارلریله اکتحال
ایلین اعیاندن بو بندهٔ دیرینه وذرهٔ کمترینه لری حقنده
واقع اولان پرسش وسؤال استماع اولندقده
بو افسرده دله باعث حرارت وتاب اولوب علی التوالی
جناب عالیلری جانبنه مانند حدید ومقناطیس تمائل
وانجذابدن برآن خالی دکلزدر .

یاقرة العین سل عینی هل اکتحلت
بمنظر حسن مذ غبت عن نظری

غب ذا بنم سعادتلو سلطانم السنهٔ یاراندن بوعد
کریمکز استماع اولندیکه اول کندو فتوحات عینیه
وفیوضات لاریبه کزدن کصحف مکرمهٔ مرفوعهٔ
مطهرهٔ اولان برکتاب مستطابکزله بوجانبی تشریف
وتلطیف بیوره سز قال الله تعالی فی حق اسمعیل
علیه السلام (انه کان صادق الوعد) الایه وقال

الشيخ الاكبر رضى الله عنه (فى فص حكمة علية فى كلمة اسماعيلية)

فلم يبق الا صادق الوعد وحده
وما لوعد الحق عين تعاين

الى آخره اميددركه عن قريب انجاز اولنه وارسال ايله تشريف قيلنه وميدان محبت عنوانكزده كردان اولان ودوران قلان دده افنديلرك جمله سنك خاكپاى عرش فرسالرينه يوزلر سوروب جمله سندن دعالر وهمتلر التماس اولنور متضرعدركه بو فقيرى دخى سكان آستانه لرندن شمار بيوره لر باقى همېشه رشحات حيات بخشلريله مرده اولان دللره حيات ويرمدن وجود شريفلرى خالى اولميه وكلمات حيات مضاهاتلرى محزون ومكدر اولان كوكللره سرور وصفا ايركورمدن فارغ كلميه بمنه وكرمه

وجواب طريقيله اولان مكتوبه مثال بو فقير پرتقصيرك بونك مقابله سنده يازوب مذكور خطيب احمد چلبى به ارسال ايلدوكى مكتوبدر

(صورت مكتوب على وجه الجواب)

يكى رقعه ديدم زانشاء طبعت

چو كوهر كه درعين عنبر فشانى
سخن زاسمان برزمين آمد اول
كنونش تو برآسمان مى رسانى

يعنى مكتوب پرفتوحكزكه آنك هر بر حرفى رشك جام صبوح ومدام معانيسى ممد حيات ومفرح روحدر اول معدن فضل وكمال لازال خطيب اللسان على منابر الاسنان ذاكر ثنائه وامام القلم فى محاريب الحروف والكلم ساجدا بدعائه برادرم خليل ايله حفظه الله عن التضليل والتكيل بو عليل وغليله ارسال بيورمشلر ايمن اوقات واشرف ساعاتده كلوب واصل اولوب مطالعه اولندقده آنك حجال سطورندن جمال چهرهٔ وفور تعظيم ومحبت ظهوره كلوب ونقاب حروف وكلماتندن جبهه اخلاص وصفوت نمايان سواد مدادندن ديده لريمز روز شنالك بولدى ودماغ جانمز معطر اولدى فلاعز ومن الشمس ان يلوح ومن المسك ان يفوح حقا بودركه

برين لطافت وخوبى كسى نيارايد
بحجلهاى عبارت عروس معنى را

اكثر زمانده خاطر فاتره بو خاطره خطور وبو انديشه

مرور ایلوب دیردم

سر دفتران عشق که در بزم مکرمت

پیوسته می زجام وفانوش کرده اند

ایا چه بود شانکه بیکبارکی چنین

رسم وفا ومهر فراموش کرده اند

اما چونکیم اول جناب اخوت مآب برقاچ دفعه کتاب
بلاغت نصابلریله عرق اخوت وخلتی حرکته
کتوردی فی الحال شجرهٔ طیبهٔ مواخات واتحادنو باوهٔ
محبت ودادی بتوردی وشمول غبار وحشت وخس
وخاشاك نفرت وبرودت که چشم دل وجانی کلیل
واعمش قلمش ودیدهٔ دله پرده اولمش ایدی ابادی
عبارات محبت انکیزکز وانامل استعارات مودت
آمیزکز بالکلیه انی چشم جان ودلدن رفع ایدوب
کوتوردی

کر از جفای تو روزی دلم ز تو برمید

کمند لطف تو بازش بعنف باز آورد

الوف تحیات صنوف تسلیمات که آنك صفایح صفاسی
رقوم سمعه وریادن معرا ومفهوم کلمات استعارات
لایقه وعبارات رایقه وفائله محلی اوله محاذات ومواذات

قیلندوغندن ولوازم صفای طویت ادا وفوایت
مقتضای حسن نیت قضا اولندیغندن صکره چونکیم
وعده یه وفا ایلمك صادق اولانلرك شانندن اولدیسه
اول فتوحات غیبیه نامنده موعود اولان کتاب روح
افزامزی ودخی بیك اوتوز تاریخنده مثنوی شریفك
مشکل اولان ابیات بلاغت سماتنه تحریر ایلدوکمز
نسخهٔ پرسوادمزی که صورت حك ومحو ونسیان
وسهوله پردر اول عارف اسرار محو وصحو ومصلح
نسیان وخطا وسهو اولان یار قدیمه اتحاف وارسال
اولندی کرم عمیملرندن مرجودر که معذور طوته لر
بعثت الیك کتابا وبالله انه

لاحلی من النفس المقیمة فی جنب

وهل هو الا نسخة انا اصله

وهل هو الا کالمحرر فی الکتب

وفی النسخة السوداء فانت عارفها

من المحو والاصلاح والحل والضرب

ترقب وترصد اولنور که بساتین محبت واتحاد غصون
سطور وازاهیر معانی وافره النورله احیانا منصور
وموشح اولنه واوراق چمن وفلق ووداد انصباب

سحاب خطابلريله مخضر ومرشح قلنه زيرا

سموم هجر کند روضهٔ محبت خشك
اکرنه واسطهٔ رشحهٔ قلم باشد

باقی همیشه استقامت خیام صداقت والتیام طناب
صفا واوتادو فايله مستدام اوله ودررولآلی مواخات
سلك بقا ودوامده انتظام بوله وبنیاد موالات ووداد
همچوارم ذات العماد استحکام واشتداد اوزره اوله
بالنبی واله الامجاد وبونلردن غیری هم خطاب
وجواب مکاتب طرق مختلفه واسالیب متنوعه اوزره
یازیلور ولآلیٔ عبارات ودرر اختراعات وصناعات
سلك تعبیر وبیانه نیجه وجوهشتی اوزره دخی دیزیلور
پس هرشول کیمسه نك كه سمند طبعی میدان بلاغتده
چابك سوار اوله مضمار ادا وعبارتده اول کیف مایشا
جولان ایلرومنشی وبلیغ اولان کیمسه سوزی هرنه طریقله
تعبیر ایدرسه مقبول ومستحسن سوبلر پس ارباب
بلاغت واصحاب فصاحتك قواعد مکاتبی بلمکه
احتیاج قالمز وطرز واسلوبه رعایت قیلمده منشیٔ
حقیقی اولان کیمسه آخره تقلید واقتدا قیلمز بسط
قواعد وتمهید ضوابط مجرد بوفنده مبتدی اولان

(کیمسه لر)

کیمسه لر ایچوندر ومبتدی اولانلر ایچون ایسه
بوقدرله اکتفا قلندی وعنان ادهم قلم صوب فراغته
عطف اولندی تاکیم سوار دل قیل وقال ورطه سندن
ازاد اوله وفضای عالم رازه سیر قیله وبی سوز اولان
سوزی قویوب سوز وکذار طالبی اوله

چند ازین الفاظ واضمار ومجاز
سوز خواهم سوز باآن سوز ساز
آتشی از عشق برجان برفروز
سربسر فکر وعبارت را بسوز
لفظها ونامها چون دامهاست
لفظ شیرین ریك اب عمر ماست
ان یکی ریکی که جوشد اب ازو
سخت کمیابست روانرا بجو

استغفر الله من قول بلا عمل لقد نسبت به نسلا لذی
عقم اللهم اجعل حبك احب الاشياء الى وافتح
ابواب العلوم والمعارف على اعوذبك من علم لا ينفع
ومن قلب لا يخشع ومن عمل لا يرفع ومن دعاء لا يسمع
اللهم احسن عاقبتنا فى الامور كلها اعطنى من لدنك
لسانا صادقا وقلبا سليما كن بى رؤفا رحيما اغفر خطيئتى

وجهلی واسرافی فی امری واجعلنا من الهادین
المهدیین غیر ضالین ولا مضلین برحمتك یا ارحم
الراحمین وسلام علی المرسلین والحمد لله رب العالمین
بعون الله الملك المعین

شارح مثنوی شیخ اسماعیل انقروی مرحوم خواجهٔ
جهانك مناظر الانشاسنی مأخذ ایدرك بو کتابی
تألیف ایلمش اولدیغندن حین طبعنده بر نسخهٔ
صحیحه‌یه دسترس اولنه‌مدیغنه بناء بعض اشتباه
اولنان محللری مذکور مناظر الانشایه مراجعتله
ممکن مرتبه تصحیح اولنمشدر .

برنجی دفعه اوله‌رق تصویر افکار مطبعه‌سنده
طبع اولنمشدر . فی ٢٠ ربیع الاخر ١٢٨٤ سنه

باسمه سبحانه وتعالى

اشبو مناقب شريف وطريقتنامهٔ لطيف طريقت
عليهٔ خلوتيه رجالنك جانب رومه توجهله هجرت
بيوروب منتشر اولدقلريني ❋ و اداب طريق
واطوار سلوك سنيه‌لريني مبين ومحتوى اولوب وسيما ❋
حضرت سنبل سنان ❋ وجمال خلوتى ❋ و مصلح
الدين مركز افندى ❋ ويعقوب افندى حضراتلرينك
كرامات ماهره ومناقب جليله‌لريني مبيندر قدس الله
اسرارهم ونفعنا الله بانفاسهم القدسية العليه

مناقب شريف وطريقتنامهٔ پيران
ومشايخ طريقت عليهٔ خلوتيه
قدس الله سرهم السنيه

بسم الله الرحمن الرحيم

حمد ايله اولسه ابتدا كلام ✲ خير ايله ختم اولوب بو اوله تمام ✲ حمد آنكدر كه اسمى اعظمدر ✲ ذاتى پاك وصفاتى اكرمدر (نثر) حمد بى پايان وشكر بى كران اول خالق زمين وزمان ورزاق انس وجان حضرتلرينك جناب كبرياسنه مخصوصدر كه زمرهٔ انسانده نيجه اصحاب عرفان مرشدين وارباب وجدان باتمكين ايجاد وقلوب هدايت مصحوبلرين مجالاى اسما وصفات ومراياى تجليات ذات ايلدى (اذا راوا ذكر الله) اظهار بطون قدرتى وابراز كمون حكمتى ايچون ارسال رسل وانبيا ايدوب سر سريان وجود ساميسنى سراير

عبادنه كشف وحجب اكوانى بصائر عبادندن رفع ايچون مشايخ واوليا كوندروب بو زمرهنك ايچندن مجموع صفات كمالات ذات پاكنه حضرت سيد البشرى مظهر وروح شريف ونور لطيفن (خلق الله الاشياء من نورى) موجبيله حقايق كونيه مصدر ايلدى (بيت) كن فكان بازارينك سرمايهسى ✲ اون سكز بيك عالمك پيرايهسى ✲ وصلهٔ صلوات كثيرة البركات اول سنبل چمن شفاعت وكلبن سمن هدايت ✲ مركز دائرهٔ نبوت قطب افق غيب وشهادت ✲ سلطان سريرلى مع الله برهان منير بى اشتباه محمد رسول الله حضرتلرينه منصوصدر كه امت شرف رتبهتن حريم حرم قربته دعوت ايدوب خلعت كرامت ايله تشريف و (كنتم خير امة اخرجت للناس) وصفيله توصيف ايدوب (الشيخ فى قومه كالنبى فى امته) ديمكله تعريف ايلدى (بيت) خواجهٔ اولاك وسلطان رسل ✲ مقتداى رهنماى جزؤ كل ✲ ودخى اصحاب واحباب واتباع واشياعنه كه هر بريسى

جادهٔ شریعتده نجوم هدایت ومادهٔ طریقتده رجوم
اهل غوایت اولوب اصحابی کالنجوم بایهم اقتدیتم
اهدیتم مقتضاسی اوزره کبرای دین ومقتدای اهل
یقین اولمغله امت مرحومه یه خدمت وتربیت
ایتمشلردر (بیت) آل واصحابش نجوم راه حق ☼ برده
در صدق وصفا هر یك سبق ☼ امابعد ارباب بصیرت
واصحاب فطنت وصاحب طبیعت واهل معرفته
پوشیده دکلدرکه نبوت سعادتندن صکره شریفترین
مراتب عالیه ولطیفترین مناصب سامیه ولایت
خاصهٔ الهیه درکه ثمرهٔ شجرهٔ عبادت ونور حدیقهٔ
معرفتدر (قال الله تعالی وما خلقت الجن والانس الا
لیعبدون) ای لیعرفون کرچه (الله ولی الذین امنوا
یخرجهم من الظلمات الی النور) حکمی ایله جمیع
مؤمنین ومؤمنات ولایت عامه شرفیله مشرفلردر
ولکن (الا ان اولیاء الله لا خوف علیهم ولا هم یحزنون)
بیوریلان کلام سعادت انتظامك مظاهری اولنلر
کبار مشایخدرکه خلق ایله حق ماییننده برازخ اولوب

کمالدن صکره تکمیل ایله تفصیل ومجموع کمالات
انسانیه یی تحصیل ایتمشلردر ☼ اکرچه الطرق الی الله
بعدد انفاس الخلایق ☼ مفهومیله حقه واصل اولان
طریقلرك حد وعدی یوقدر ولکن اقرب طرق
الی الله واسهل سبل بی اشتباه طریقهٔ انیقهٔ خلوتیه درکه
فخر عالم صلی الله علیه وسلمدن بو زمانه کلنجه تغییر
وتحریف اولنمامشدر ☼ هر عصرده مشایخ خلوتیه
علیهم التحیه علوم ظاهریه ایله علوم باطنیه یی جمع
ایدوب عقاید صافیه ایله اصول صحیحهٔ صریحه اوزره
کتاب وسنته متابعت واجماع امته موافقت عادتلری
اولوب هر حاللری دلائل نقلیه ایله مبرهن وشواهد
عقلیه ایله مبیندر (نظم) بولر شول بندهٔ درکاهدرکه
☼ اولوبدر بند غمدن جانی ازاد ☼ اکرچه ظاهرا
پرغم کورینور ☼ ولی باطنلری درخرم وشاد ☼ مثالیدر
بولر نار خلیلك ☼ طشی پرسوز وایچی کلشن آباد
(شعر) سبقت لهم من الله الحسنی ☼ والزمهم کلمة التقوی
خرق الحجب انوارهم ☼ وجالت حول العرش اسرارهم

(نثر) جميع عقلانك عقلى وفطنتى وحكمانك فكرى
وحكمتى اتفاق ايدوب بونلرك سيرتلرندن واخلاقلرندن
بريسنى تبديل ودخى اعلى سيرته تحويل مراد ايدنسه‌ز
طريق وسبيل بولمق محالدر زيرا بونلرك مجموع حركات
وسكناتلرى مشكوة نبوتدن اقتباس اولنمغله اكرم
ناس اولمشلردر (ليس وراء النبوة نور يستضاء به)
روايت صحيحه ايله وارد اولدى كه امام المتقين
سيد الاولياء والعارفين ☼ يعسوب الواصلين
مطلوب الكاملين خورشيد سپهر امامت جمشيد سرير
كرامت واقف معارج لاهوت عارف مدارج ناسوت
منبع عيون مجاهده مجمع فنون مشاهده فاتحهٔ كتاب
ولايت خاتمهٔ مصحف وصايت آيينهٔ اسماء وصفات الهى
لايق مرتبهٔ خلافت وشاهى صاحب اقسام المناقب
ناصب اعلام المناصب اسد الله الغالب على ابن ابى
طالب رضى الله عنه وكرم الله وجهه بركون رسول كبريا
محمد مصطفى صلى الله عليه وسلم حضورزينه كلوب
يارسول الله (دلنى على اقرب الطرق الى الله وافضلها

عند الله واسهلها على عباد الله تعالى) ديدى يعنى
بنى برطريقه دلالت ايله كه الله تعالى‌يه اقرب وعند الله
افضل واحب والله قوللرينه اسهل وغير اصعب اوله
ديدى حضرت صلى الله عليه وسلم (عليك بما نلت
به النبوة) ديو بيورديلر يعنى اوزريكه لازم اولسون
شول عمل كه بن نبوته انكله واصل اولدوم ديدى
حضرت على اول نه مقوله عملدر ديو سؤال ايديجك
حضرت يانصرت مداومت ذكر الله فى الخلوات يعنى
تنهاده ذكر اللهه مداومتدر ديدى حضرت على دخى
(هكذا فضيلة الذكر وكل الناس ذاكرون) يعنى
ذكر اللهك نفعى جاق بويله‌ميدر حال بوكه جميع
خلق ذاكرلردر ديدى ☼ فخر عالم صل الله عليه وسلم
ياعلى وجه ارضده الله الله دير برآدم وار ايكن قيامت
قوپماز ☼ حضرت على يارسول الله پس ذكرى نه
وجهله ايتمك كركدر مقبول اوله بكا تلقين بيورك ديدى
حضرت سيادت پناه صلى الله عليه وسلم (غمض
عينيك وانصت حتى اذكر ثلاث مرآت وانت تسمع

مني ثم قل انت ثلاث مرآت وانا اسمع منك) يعنى
كوزلرك يوم وسكوت ايله حتى بن اوچ كره ذكر ايده‌يم
سن دكله صكره سن دخى ذكر ايله بن استماع ايده‌يين
ديدى ودخى اول مبارك مكحل كوزلرين ايكى عالمدن
يوموب رفع صوت ايله ومد ايله (لا اله الا الله) ديو اوچ
دفعه صاغ جانبلرندن نفى ايله ابتدا ايدوب صول
جانبلرينه اثبات ايله ضرب ايتديلر * حضرت على
سكوت ايدوب دكلدى بعده كندى دخى بو اسلوب
اوزره اوچ كره (لا اله الا الله) ديدى حضرت رسول
اكرم صلى الله عليه وسلم استماع ايدوب جبريل امين امر
رب العالمين ايله بكا دخى بو اسلوب اوزره تلقين ايلدى
ديو تعيين ايلدى بيورديلر حضرت على دخى مر الايام
والليالى اشتغالده اهمال ايتميوب ترقيات روحانى
وتجليات سبحانى اول قدر ميسر اولدى كه فتح فتوح
ايله عالم ارواح آچلوب كورمدكلرين كوروب بلمدكلرين
بلمكه باشلدى (فوصل الى ما لا عين رأت ولا اذن سمعت
ولا خطر على قلب بشر) بعده حضرت على فرزند

ارجمندلرى امام حسن وامام حسين حضرتلرينه
ودخى حسن بصرى يه وكميل بن زياده رضى الله عنهم
تلقين ايلدى حسن بصرى حبيب عجمى يه * بودخى
داود طائى يه * بودخى معروف كرخى يه بر روايتده
امام حسين اوغلى زين العابدينه * بودخى اوغلى امام
محمد باقره * بودخى اوغلى امام جعفر صادقه * بودخى
اوغلى امام موسى كاظمه * بودخى اوغلى امام على
رضايه * بودخى ينه معروف كرخى يه * بودخى شيخ
سرى سقطى يه * بودخى قز قرنداشى اوغلى شيخ
جنيد بغدادى يه * بودخى ممشاد دينورى يه * بودخى
شيخ محمد كردى يه * بودخى شيخ ولى الدين قاضى يه *
بودخى شيخ عمر بكرى يه * بودخى شيخ ابو النجيب سهر
وردى يه * بودخى شيخ قطب الدين ابهرى يه * بودخى
شيخ ركن الدين نجاشى يه * بودخى شيخ شهاب الدين
تبريزى يه * بودخى شيخ جمال الدين ازهرى يه *
بودخى شيخ ابراهيم زاهد كيلانى يه * بودخى شيخ اخى
احمد خلوتى يه * بودخى شيخ پير عمر خلوتى يه * بودخى

شیخ اخی مرم خلوتی یه ❊ بودخی شیخ عزالدین
خلوتی یه بودخی شیخ پیرصدرالدین خلوتی یه ❊ بودخی
حضرت سیدیحیی شروانی یه ❊ بودخی ملا پیراحمد
ارزنجانی یه بودخی شیخ محمد جمال خلوتی یه که
چلبی خلیفه دیمکله مشهوردر ❊ بودخی شیخ سنبل
سنان افندی یه ❊ بودخی شیخ مرکز مصلح الدین
افندی یه ❊ و بوایکیسی دخی شیخ یعقوب افندی یه
بودخی قطب العارفین حسن افندی حضرتلرینه
قدسنا الله باسرارهم وافاض علینا من برکات
اثارهم وانوارهم کرچه بوسلسلهٔ علیه ده ذکر اولنان
صاحب سعادتلرك هربرینك مناقب عدیلة الکواکبی
ایچون نیجه فصل وبابی مشتمل بر کتاب تدوین
اولنمق قابلدر فاما بورسالهٔ عجالة الوقتی ترتیب
ایتمکدن مقصود اصلی بودرکه

﴿ بیت ﴾

❊ پادشاه دین ودولت ماه برج عدل وداد ❊
❊ افتاب اوج رفعت حضرت سلطان مراد ❊

(ادام)

ادام الله ایامه وانام الانام فی ظله واقامه حضرتلری که
مخصوص خواص مواهب وهاب ازل ❊ خلیفهٔ
سلطان لایزال ولم یزل ❊ غرهٔ غرای جبین سلطانی
آبروی نسل عثمانی (قطعه) ناصر شرع نبی زینت
دور قمری ❊ عالم علم علی عادل عدل عمری ❊ فضلا
مرجعیدر سدهٔ فضل وکرمی ❊ صلحا ملجائیدر عزتله
خاك دری (نثر) مظهر انوار فتوت مصدر اثار مروت
مرکز دائرهٔ سیادت قطب فلك سعادت شمع فکن
فصاحت سروچمن صباحت نمك خوان ملاحت
قمر سماء سماحت ❊ بر پادشاه دین ودادر که کسوت
پادشاهیده درویش سیرت ولی خصلت قبای اطلس
شاهیده آل عبا صفالرین کسب ایتمش ❊ بر دلیر ولایت
سیردرکه شمشیر لا ایله ذوالفقار وار آثار صوریه نك
حجبن تارومار ورسوم کثرت هجومندن اصلا مغیر
اولمیوب مقام تمکینده قرار ایتمشدر (ذلك فضل الله
یؤتیه من یشاء (بیت) سلاطین عزلت کدایان حی ❊
منازل شناسان کم کرده پی (نثر) اولنلر اکر بودریای

كثرته واقع اولسه‌لر صفای وحدتلرین فراموش
وشراب غفلتلرین نوش ایتمك محقق ایدی الحق
انصاف بودركه (بیت) كوندوزین خلق عالمه شاه
اول ٭ كیجه‌لرده كدای دركاه اول ٭ دیو ارواح
قدسیه‌نك تأییداتیله مؤید اولوب كاه وبی كاه اسب
تواضعه سوار واولیای كبارك مزارات متبركه‌لرین
كشت وكذار ایتمك (ع) كریهٔ زنده به‌ازشیر مرده ٭
دینلرك كلام خامنه التفات ایتمیوب ثقات رواتك
(اذا تحیرتم فی الامور فاستعینوا من اهل القبور)
دیو نقل ایتدكلری رسول پراصولك حدیث شریفنه
اعتقاد واعتماد اوزره سلف صالحین وائمهٔ متقدمین
طریقنه سالك اولدقلری آخر زمان افتاده‌لرینه
بر نعمت عظمی دركه كیجه وكوندوز دوبدوز جمیع
عمللرین قویوب بو نعمته شكر ایتسه‌لر بیكده برین ادا
ایده‌میه‌لر (بیت) تنمده هر قیلم بر دیل اولورسه ٭
قیله‌مم شكرنی بیك ییل اولورسه (بیت فارسی) كر بكویم
وصف آنش بردوام ٭ بكذرد عمر ونكردد این تمام

(نثر)

(نثر) بو حقیر كثیر الذنوب مبتلای بلای عیوب
یوسف بن یعقوب كه حالا (بیت) طریق خلوتینك
چاكریم ٭ مزار سنبلك خاك دریم (نثر) دیلدم كه
پادشاه حضرتلرینك ركاب همایون وجناب سعادت
مقرونلرینه خلوص عبودیتم اعلام ایچون بر لطیف
رساله تألیف ایلیم مضمون منقبت مشحونی طریق
خلوتیه‌نك دیار رومه كلوب منتشر اولماسنه سبب
وباعث كیملر اولمشدر ٭ وغایت مشهورلری كیملردر
اجمال اوزره بیان ایدوب وخلفالرندن دخی
نامدارلرینی عیان ایلیم ٭ وسند سعادتمز چلبی خلیفه
وسنبل افندی ومركز مصلح الدین افندی ویعقوب
افندیلر كه جمله‌سی متعاقبا بر سجاده‌یه جلوس ایتمشلردر
بونلرك سیرتلرندن ومنقبتلرندن (القلیل یدل
علی الكثیر ٭ والقطرة تنبئ عن الغدیر ٭ دیو بر
منقبت ذكر ایلیم (نظم) كر مرا از حال مردان
نیست بهر ٭ ذكر ایشان به كه اندر كام زهر (نثر) تا كیم
ذكر اولنان اعزهٔ كرام نه مقوله واجب الاحترام

کسنه‌لردر ظاهر اولوب ارواح قدسیه‌لرندن
فیوضات روحانیه وفتوحات ربانیه‌نك حصولنه سبب
اوله ویعقوب افندیدن صکره اوغللری سنان چلبی
افندی که برادر مؤلف هذا الکتابدر انلر جلوس
ایدوب ❊ بعده بزم شیخمز قطب العارفین والمشایخ
وعالم کتب اربعه اعنی قرآن وتورات وزبور وانجیل
حسن افندی حضرتلری جلوس ایتمشلردر ❊ اولا
معلوم اوله که سابقا سلسله‌ده ذکر اولنان حضرت
سید یحیی که کبار اولیادندر ❊ شروانده شماخی
ناحیه‌سنده باکو نام موضعده ساکن اولوب زمان
حیاتلرنده کیجه وکوندز اون ایکی بیك مرید
صاحبی تسلیم خلوت وعزلت ایدوب اکثری مرتبهٔ
کماله واصل اولمشدر ❊ روایت اولنور که سید یحیی عالم
مثالده کندوبی سماء دنیایه چقمش ودامانه بر مقدار
کندم آلوب جو بجو کوشه بکوشه شرق وغربه
وعجمه وعربه نشر ایلر ❊ شیخ پیر صدر الدین
حضرتلرینه واقعه‌سنی عرض ایتدکده ❊ کثرت آثار

خلافت ووفرت انوار ولایت ایله تعبیر ایلر ❊ بو جمله
فقراسنك ایچندن درت کمسه مجاز وممتاز وسرفراز
اهل نیاز اولمشدر (اولا) شیخ ملا پیر احمد ارزنجانی که
معرفة اللهه مظهر اولمشدر (ثانیا) دده عمر روشنی که
عشق الهی‌یه مظهر اولمشدر (ثالثا) ملا علی خلوتی که
جذبهٔ الهیه‌یه مظهر اولمشدر (رابعا) ملا حبیب
قره‌مانی که زهد وتقوی وورعه مظهر اولمشدر و بو
چاریارك درویشلری وخلیفه‌لری هر دیاری پر انوار
ایدوب اطراف اکناف عالمی احاطه ایتمشدر فاما
ملا حبیبك مشهور خلیفه‌سی جمال افندیدر که مقبول
جمیع عالم ومقتدای بنی آدم عصرینك فریدی ودهرینك
وحیدی ظاهر وباطنی معمور ومشهور کمسه‌در مرقد
منورلری حضرت ابو ایوب انصاری علیه رضوان
الباری مقابله‌سنده سودلیجه‌ده اولوب زیارت اولنور ❊
انك مشهور خلیفه‌سی قونیه‌ده ازلی زاده اولوب حالا
انك خلیفه‌سی وشنه افندیدر ❊ ملا علینك مشهور
خلیفه‌سی ادرنه‌ده ملا مسعود واستانبولده سلیمان

خليفه كه صوفيلر حمامى جوارنده در ٭ وطشرده شيخ
سنان كه قريهٔ شيخ سنان آكيلور وتيره ده امام زاده كه
مفتى شيخ وبايزيد رومى انلردندر ديوانه شجاع
دخى انلردندر ٭ الآن بعض فقرالرى موجود در
ولكن قريب الانقراضدر مشهور كمسه سى استماع
اولنمز وده ده عمر روشنى نك مشهور خليفه سى مصرده
شيخ ابراهيم كلشنى دركه حالا سجاده سنده اوغلى
نك اوغلى شيخ على باقيدر ٭ وشيخ شاهين وشيخ
تمرتاشى كه حالا شيخ كريم الدينك شيخيدر (وملا
پيراحمد ارزنجانى كه جمله دن پير وبيش قدم
جميل الشيم عزيزدر سنده سعادتمز اولان چلبى
افنديڭ شيخيدر

﴿ ذكر چلبى افندى قدس سره العزيز ﴾

چلبى خليفه اق سرايده متولد اولوب شيخ جمال الدين
اقسرايى كه علما ايچره تأليفات وتصنيفات ايله
معروف وحضرت ابى بكر رضى الله عنه نسلندن

اولمغله موصوفدر انك اولادندندر قاضى عسكر زاده
اولديغيچون چلبى ديو شهرت بولمشدر مخلصلرى
جمالى خلوتيدر ٭ مرحوم مفتى على چلبى كه حالا
موجود اولان مولى الموالى افتخار الاهالى فضيل
افنديڭ والديدر وپيرى پاشا كه مرحوم سلطان
سليمك مقبول وزيريدر چلبى خليفه نك عمى لرى
اولوب جد اعلالرى جمال الدينه نسبت اولوب
بونلره جمالى زاده لرديرلر چلبى افندى قدس سره العزيز
نيجه مدت موالئ عظامه خدمت ايدوب هر مرتبه
علم ظاهرده مكنت حاصل ايتدكدنصكره

﴿ بيت ﴾

٭ جاه بردستمال ايمش بلدم ٭
٭ نقشى انك خيال ايمش بلدم ٭

(نثر) ديو طريقت صوفيه يه رغبت وكندى نفسى
ايله نيجه زمان مجاهده ورياضت ايدوب بعده
طريق زين الدين خافيدن بركمسه يه واصل اولوب
اول طريقدن اجازت بولدقدنصكره قناعت ايتميوب

خلوتیه دن شیخ طاهر که قوی الحالت برکسه
ایمش ولکن امی اولمغین فیض دیه جك یرده حیض
دیرایمش چلبی افندی نیجه روزکار اکا دخی ارادت
کتوروب بالاخره چلبی نك قوت مشربن کوروب
من بعد بن سنی ارشاده استطاعتم یوقدر سید
یحیایه وارمق لازمدر دیو اشارت ایدیجك چلبی
حضرتلری دخی شروانه عزیمت ایدوب کیدر ایکن
آذربایجانده ملا پیر احمد ایله مواصلت میسر اولور
حضرت سید پیردرخدمتنه اصابت عادتا مستبعددر
اکر بو جانبه ینه عودت میسر اولورسه مراد حاصل
اولور دیو رحتلرینه اشارت ورمز ایدرلر ☼ حکمت
اللهیه چلبی افندی شروانه داخل اولدیغی کون
سید یحیا وفات ایدوب نمازنه حاضر اولور واول
کیجه حضرت سیدك قبر منوری اوزره استخاره
ایدوب متوجه اولیجق حضرت سید یحیی وار اوغل
پیره ایرش همان امانت معرفتم اکا تسلیم اولنمشدر
خلیفة الخلفام اولدر دیو سپارش روحانی واقع

اولیجق ینه پیره مراجعت ایدوب برمقدار مصاحبت
ایله اصل مقصود میسر اولوب ارشاده اجازت
ودیار رومه ارسال ایلر برمقدار زمان توقاتده اولوب
بعده اماسیه یه کلوب مرحوم سلطان بایزید ولی اماسیه ده
شاهزاده ایکن چلبی حضرتلرینه محبت ایدوب
هرزمان شرف صحبتلری ایله مشرف اولورلردی
مرحوم سلطان محمدك وزیری احمد پاشا سلطان
بایزیدی کاهی والدینه غمز ایدوب بلکه قتلنه رمز ایدر
ایمش سلطان بایزید غایت متألم اولوب قپوجی باشی یی
حضرت شیخه کوندروب برمرادم وار حصولیچون
توجه بیورسونلر الله تعالی خیر ایسه میسر ایلیه
اکر مرادی تعیین اتسونلر دیرلرسه انلره معلوم
اولوب اظهاری لازم دکلدر دیه سن دیمشلر ☼
قپوجی باشی رسالتی ادا ایدیجك عجبا مرادی
نه اوله دیو تفحص ایدیجك دیمك لازم دکل
دیو بیوردیلر دیمش خوش امدی وارکیت ان شاالله
الفتاح یارین علی الصباح کل خبر ال دیمشلر علی السحر

اولور ایمش ینه قپوجی باشی بولنوب سلطان بایزید
مرحومك مرعی ومقبول بنده‌سی حاجی مصلح الدین
دیو غایت سور ایمش الان بعض احکامده قپوجیلر
باشی حاجی مصلح الدین دیو یازلمشدر ❊ حضرت
شیخك اخلاص اوزره مریدی اولمغین استانبولده
قالمسنی توقع ایدوب سلطان بایزیددن یدی قله
سمتنده قزل کلیساسی دیمکله معروف کوشه‌یی
استدعا ایدوب ❊ پادشاه دخی عطا ایدوب برعظیم
خانقاه عزلت پناه وعمارت وجامع ومدرسه وحمام
بنا ایدوب چلبی حضرتلری طقوز ییل مقداری
تشریف ایدوب اطراف واکنافدن قوابل روزکار
اولنلر شمع جمعنه پروانه‌وار جمع اولوب

بیت

❊ کعبة العشاق باشد این مقام ❊
❊ هرکه ناقص آمد اینجا شد تمام ❊

هرکسه که چلبی حضرتلرینك نظر کیمیا اثرلرینه واصل
اولمشدر قطعا بی بهره قالمیوب ❊ طریقتدن حصه دار

اولمشدر ❊ الحمد لله تعالی که بن ضعیفلره دخی انلرك
خدام ذوی الاحتراملرندن اولمق میسر ایتدی ❊
سلطان بایزید مرحوم ایکی دفعه کلوب زیارت
ایتمشدر خانقاهه جلوس ایدوب قلب سلیم ایله اهل
تسلیم مریدلر جمعیتیله اولقدر شغل ومجاهده
ایتمشلرکه نیجه درویشلر صومعه‌لرنده صباح میت
بولنوب تجلی ناریله نور محض اولمش بولنور ایمش ❊
حتی شیخ حضرتلری بیوررلر ایمش که ❊ بو خانقاهده
بر شغل عظیم اولدی که الی یوم القیام آثار انواری
بردوامدر ❊ فی الواقع بعض اصحاب مکاشفه‌نك
اتفاقی بودرکه رجال الله وحضرت خضر
علیه السلام استانبوله کلسه‌لر برایاصوفیه‌ده وبرده
مصطفی پاشاده حاضر اولورلر بو بابده نیجه قصه‌لر
واردر اطنابدن اجتناب اولنوب ترك اولندی ❊
روایت بودرکه سلطان بایزید عصرنده زلزلهٔ کبری
وطاعون اکبر اولوب اکثر ناس فرار وسر کوهسارزده
قرار اختیار ایتمك مقرر اولوب بو خوفدن اهالیٔ

ناسك قلوبنه خوف وهراس عارض اولوب پادشاه
حضرتلری اوزمانك كبار علما وصلحاسنی جمع ایدوب
استخاره واستشاره ایدرلر عاقبت افكارلری بویله
اولورکه ☼ بر مستجاب الدعوة شدید القوة كمسه یی
روضهٔ مطهرهٔ سلطان انبیا وشفیع روز جزا علیه
صلوات الله وسلامه طرفنه ارسال ایدوب بومصیبت
عظمانك اندفاعیچون استشفاع ایده لر ☼ اتفاق
ایتدیلرکه بوخدمت علیه نك عهده سندن كلز الا
فی زماننا چلبی خلیفه كلور ☼ خصوصا جد اعلالری
حضرت صدیق اكبركه اول حضرت سید البشر ایله
هم بالش وهم بستردر دیو پادشاه حضرتلرینه
دفع عرضحال ایتدكلرنده شیخ حضرتلرینه قرق
بیك اقچه ایله بر استر وقرق نفر درویشه اللیشر
فلوری انعام ایدوب عامهٔ علما واركان دولت واعیان
سلطنت امرا ووزرا وقاضیعسكرلر كلوب حضرت
شیخی اسكداره چكوررلر ☼ اتفاق كلام بودركه
بونیت اوزره اسكداره كچدكلرنده كچدكلری كبی

زلزله وطاعون بالكلیه رفع اولوب نابدید وناپیدا
اولور حضرت شیخ بكا ایدوب بزم قدم شومز شهردن
خروج ایتمكله فقرانك دعالری محل قبوله عروج
ایتدی دیو هضما لنفسه تواضع بیوررلر ☼ پادشاه
بحمد الله مصلحت بغیر مشقة كورلدی ومراد میسر
اولدی احسان ایدوب ینه خانقاهه مراجعت
وتربیت فقرایه مباشرت ایتسونلر دیدكده آخر
عمریمزدر حج صوری دخی میسر اولمش دكل ایدی
الآن حضری اسباب سفره تبدیل ایدوب (واذا عزمت
فتوكل علی الله) دیو شام شریفه واصل اولدیلر ☼
اول دیار مقدسه نك اهالی وموالیسی كافة استقبال
ایدوب هزار تعظیم واجلال ایله برمقامه انزال ایتدیلر
قافلهٔ حج خروج ایتدكده همان محرم اولوب
چیقوب اوچ منزلدن صكره راه طریق بیت الله
العتیقده رحیق تحقیق نوش ایدوب عالم آخرته انتقال
ایدنلرك دفتر اعمالنه الی یوم السؤال بر حج مبرور
ثوابی مسطور اولمق دولتی نه عجب لذتدر دیو رحلتلرینه

اشارت ايدوب فقرايى حضورلرينه دعوت ايدرلر ۞
ووصيت ايدوب حجاج با ابتهاجك هر موسمده
مرور ايدوب ذهابا وايابا عبور ايلدكلرى سبيل اوزره
دفن اولنمق مراد ايدينورلر ۞ وكريمه لرى صفيه
خاتونى قطب العارفين سنبل افندى حضرتلرينه
وصيت ايدوب ۞ سجادهٔ ارشادى دخى بونلره
سپارش ايدوب فقرايه نوازشلر وتسليت وتعزيتلر
وخير نصيحتلر ايدوب قلب سليم ايله روح شريفلرينى
جناب حقه تسليم ايدرلر ۞ روح الله روحه ونور
ضريحه

﴿ بيت ﴾

۞ سدى شكسته كه تا دور روزكار ۞
۞ دركوش طاس چرخ بماندازان طنين ۞

فاما (ع) چارهٔ نيست درين مسئله الا تسليم ۞

﴿ نظم ﴾

۞ ايكن بونقش نكار جهانه الدائمه ۞
۞ كه پايدار دكلدر مزخرفات جهان ۞

۞ قضا اليله يازلمش جميع اشيانك ۞
۞ وجودى صفحه سنه كل من عليها فان ۞

﴿ نظم ﴾

۞ عليك سلام الله يا شيخ المشايخ ۞
۞ ورحمته ماشاء ان يترحما ۞
۞ فاكان شيخ هلكه هلك واحد ۞
۞ ولكنه بنيان ملك تهدما ۞

﴿ بيت ﴾

۞ نيلدك اى چرخ خونى نيلدك قان ايلدك ۞
۞ حضرت شيخى الوب بوملكى ويران ايلدك ۞

(نثر) مرحوم چلبى خليفه نك كرامات غريبه سى
وكلمات عجيبه سى اولوب زمانك فريدى
ومشايخك وحيدى ايدى ۞ فضل عرفانه عامهٔ
ناس اعتراف ايتمشلر ايدى دده عمر روشنى بيورمش كه
كرچه ۞ حضرت سيدك كمالاتنه نهايت يوق ايدى
درت كسه مظهر اولمش ايدى ولكن جمله يى بر كيسه
قويوب مهرليوب چلبى خليفه يه تسليم ايتديلر ۞

زهد وتقوی ومعرفت وعشق وجذبهٔ موهبت
مجموعا چلبی ایله رومه کیتمشدر دیو شهادت ایدوب
شیخ اردبیل سنان افندیی تبریزدن حضرت شیخك
خدمتنه کوندرمشلردر ☼ لسان تصوفده عربی
وفارسی وترکی لطیف تألیفلری واردر ☼ احادیث
اربعینی اشارت اوزره تأویل ایدوب قرآن عظیمدن
بعض سوره‌لری تحقیق ایتمشدرکه ☼ علمای
عظام استماع ایتدکده انکشت تحیرلری درکامدر
اشراق ضمایرده بی نظیر ایدی توحیدده متعلق
غزللری واردر درویشلر اثناء ذکرده تبرکا
ویمنا اوقورلر بو بیتلر انلردندر

❊ غزل ❊

☼ صفحهٔ صدرنده دائم عاشقك افکاری هو ☼
☼ شاکرك شکری هوالله ذاکرك اذکاری هو ☼
☼ سدره سیرینه محقق ایرسیه جبریل امین ☼
☼ اولمسه انك دیلنده دمبدم تکرار هو ☼
☼ ناله‌دن نی دلدی بغرم هودیو نالان ایدر ☼

☼ مولویلر مثنویدن باشلدی اشعار هو ☼
☼ روضهٔ هوده مقام ایت ای جمال خلوتی ☼
☼ تاوجودك ملکنه کشف اوله بو اسرار هو ☼

(نثر) الان مبارك خرقه‌لری وسیاهلری وکسوهٔ
متبرکه‌لری ومجاهده ایتدکلری کمرلری خانقاهده
محفوظ اولوب بعض امراضه دوا ایچون صفاء
نیت ایله کلوب دعا تمنا ایتسه‌لر بعنایة الله تعالی
شفا میسر اولور

❊ شعر ❊

☼ پادشاهان جهان چون بغمی خسته شوند ☼
☼ استعانت زدرکوشه نشینان طلبند ☼
☼ کرچه درسفرهٔ شاهان بود انواع نعم ☼
☼ لقمهٔ عافیت ازخوان کدایان طلبند ☼

(نثر) چلبی افندینك انفاس طیبه‌لرینه واصل
اولنلرده کمسه محروم قالمامشدر ☼ هر بری
استعدادی مقداری طریقتدن حصه‌دار
اولمشدر ☼ ولکن کمال ظهور ایله عالمده مشهور

اولنلرك بريسى شيخ ويسدركه زماننده يتمش
بيك مريده كسوه كيدرمشدر * شيخ داود انك
مريديدركه مهدى اولمق تهمتيله قتل اولنوب
شهيد اولمشدر * فى الواقع مابينلرنده بركفت وكو
اولوب جهلهسى ايچره خطا وغلط واقع اولوب
صراط مستقيم اوزره هادى ومهتدى ديمكى
تعبيرده تقصير ايدوب خارجده مهدى معناسن
اشاعه ايتديلر قضاء الهى ايله سبب خسرانلرى
اولدى * اللهم عافنا * وبرخليفهسى دخى خيرالدين
افنديدركه * زماننده ولايت وكرامت ايله موصوف
عزيزدر * قوكراپالى مصلح الدين افندى كه
اسكدارده مدفوندر انك خليفهسيدر * وقسطمونيده
شعبان افندى دخى خيرالدين افندينك خليفهسيدر
حالا بونلرك خلفاسى وآثارى بى نهايه اولوب پادشاه
حضرتلريله كلان شيخ شجاع افندى شعبان
افندى سلسلهسندندر * وچلبى افندينك برخليفهسى
دخى قاسم چلبيدركه * استانبولده طاوق بازارى

قربندهكى ديكيلى طاش قربنده خادم على پاشا
انك ايچون برزاويه بنا ايتمشدر * خيلى معرفة الله
ايله ودرويشلك ايله معروف ومشهور عزيزدر * قاسم
چلبى نك ايكى خليفهسى ظهور ايدوب برى رمضان
خليفهدركه شيخ سرخوش بالى خليفهنك شيخيدر *
وبرى دخى صوفيهده بالى افنديدركه * اول طرفلرى
احيا ايدوب كندى نك وخليفهلرينك فقراسى اون
بيك واردر * مرحوم قطب العارفين وغوث المتأخرين
نورالدين زاده شيخ مصلح الدين افندى انك
خليفهسيدر وقورد افندى دخى انكدر كثرهم الله
تعالى * وچلبى افندينك برخليفهسى دخى شيخ
اردبيل سناندركه اياصوفيه قربنده كندويه كلان
صدقات ايله برزاويه بنا ايدوب كماينبغى اوقافن
تعيين ايتمشدر خلوتى يه مشروطدر * وچلبى نك
برخليفهسى دخى ازنيقى صلاح الدين افنديدر
خيلى عظيم القدر مطبوع الاطوار انسان كاملدر
سنبل افندى مرحوم اكرچلبى افندى يه ايرشمسم

اكا ارادت كتورردم ديو شهادت ايدرمش وچلبي
افنديك برخليفه‌سي دخي عشاقلي علاءالدين
افنديدر غايت اولو عزيزدر مغنيساده قارلي زاده
ويكيت باشي واستانبولده حالا موجود اولان شيخ
سليمان افندي علاءالدين افندي خليفه‌سيدر ☼

ذكر مناقب حضرت سنبل سنان قدس سره

چلبي افنديك خليفه‌سي وقائمقامي ودامادي
شيخ سنبل سنان افنديدركه مولدي مرزيفون
ونشو ونماسي حميد ايلنك يورلي اولوب علم ظاهرده
هدايه وشرح مواقف حفظنده ايدي مواليدن
افضل زاده خدمتنده اولوب كاهي مشايخ مجلسنه
واروردي ☼ بركون برواقعه كوروركه خلق برقويدن
صو اورز بودخي الملق مراد ايدينور صوقويونك
اغزينه چيقوب بلا تعب الور ☼ چلبي افندي‌يه تعبير
ايتدرمكه كلدكده همان مولانا وجودكده موجود
اولان فيوضات الهيه‌نك غلياني وارانجق ايللر
تعب ونصب سبي ايله تحصيل ايتدكلري فيضلر سكا

قارشو كلور نيچون قوتكي فعله كتورمزسن ديو
اشراق مافي الضمير ايدر وسنبل افندي‌يي الوب
سينه‌سنه باصوب سنده رايحهٔ محبت الله وار ديو سنبل
ايله قوقله‌شرز همان شيخ سنبل عرف واضافتي وجاه
ورياستي ترك ايدوب مجاهده كمرين بلينه برك ايدر
اول قدر شغل اوزره اولوركه چلبي افندي حضرتلري
صومعه‌سنده حضور ايده ميوب متصل سنبلك
حجره‌سن دور ايدرمش ☼ اوج ييلدن صكره
خلافت ويروب ديار مصره كوندرمش چراكسه
زماننده ديار مصرده كلي اعتبار بولوب فضل
وعرفانه جميع علماء مصر اقرار ايتمشلردر ☼ چلبي
افندي شام شريف طريقندن حجه توجه ايتدكده
مصره مكتوب كوندرمش ايدي كه كعبة الله‌ه كله‌سن
بعض خدمت واردر ديو نيجه اسرار اشعار بيورمش
سنبل افندي مصر يولندن مكهٔ مكرمه‌يه واروب
شرفها الله تعالى شيخ حضرتلريني كله ديو منتظر
ايكن بعض فقرا امام طونلري ايله باش اجق يالن ايق

کلوب حضرت شیخك ندای صدای ارجعی یه
نعره زنان جولان کنان لبیك اللهم لبیك دیو کعبهٔ
حقیقی یه وصلتندن یعنی دار محنتدن دیار جنته
رحلت ایدوب عید وصله جانن قربان ایتدیکندن
خبرویردیلر (بیت) عیدوصله تك ایرشمککه امکان
اولسون ❁ بر باشم واراودخی یولکه قربان اولسون)
(نثر) سنبل افندی انالله وانا الیه راجعون دیو
مصیبتنه صبر ایدوب بوابیات ایله عامل اولدی
(نظم) اولدی عبرتنمای دیدهٔ جان ❁ آیت کل
من علیها فان ❁ ارجعی طبلی چالنور هر دم ❁
خواب غفلتده جمله خلق جهان ❁ کمسه قالمز
بودار فانیده ❁ کرکدا وغنی وپیر جوان ❁ ذی
سعادت اکاکه عمرنده ❁ قلمیه کمسه خاطرین
ویران ❁ کوریراغك کوکل که پیك اجل ❁
ایردی برلحظه دخی ویرمز امان) (نثر) بعد
اداءالنسك طریق شامدن استانبوله سلوك ایدوب
خانقاهه جلوس ایلدیلر ❁ روایت اولنورکه

(شیخ)

شیخ سنبل خانقاهه کلنجه اوچیوزدرویش جمع اولدیلر
اهالی وموالی اعیان وارکان استقبال ایدوب شرایط
تعزیت وتهنیت رعایت اولندقدن صکره شیخك وصیتی
اوزره کریمه‌سی صفیه خاتونی نکاح ایدوب اوتوزاوچ
ییل سجادهٔ ارشادده قائم اولدی ❁ والدم مرحوم نقل
ایدردکه حضرت شیخ فقرانك مجاهده‌ده تکاسلن
مشاهده ایتدکده بن اون سکز ییل ارقه‌می یره قومادم
وبرشیئه استناد ایتمدم صومعه‌نك اورته‌سنده تحیاته
اوتورر کبی نومی اول حالت اوزره کچوردم دیرایدی ❁
موالیدن خطیب قاسم اوغلی شیخ سنبل جنید وقتدر
زمانه ایرشدیکمز عظیم نعمتدر دیو شهادت ایدرمش ❁
عمر مشرب قوی مذهب جلالی غالب اهل صلابت
وجلالت کمسه ایدی هیچ کمسه مقابله‌یه قادر دکل ایدی
(حکایت) سرای بورنده اولان کوشکی سلطان سلیم
مرحوم بنا ایتمك مراد ایدوب امر اولندقده مصطفی
پاشا جامعی ایجره اولان یشل مرمر دیرکلری المق مراد
ایدوب معمارلر وچاوشلر کلوب دیرکلری یرندن قلع

ایتمك قصد ایدیجك حضرت شیخ عصا ایله چیقوب
صورت غضب کوسترمش سلطان سلیم ایشتدکده
فراغت ایدك دیوامر ایدوب آخر میراخور جامعنك
دیرکلرین المشلر حالا کوشکده اولان انلردر ☼ طریقتی
کامل حقیقته واصل صاحب الکرامت کثیرة الواردات
مستجابة الدعوات عزیز ایدی ☼ عصرنده اولان
شیخلرك سلطانی ایدی قطعا دنیایه التفات ایتمزدی
فقراغیرتن چکوب مجاهده ومشاهده ایله اکلنوردی ☼
والدم مرحوم نقل ایدردی که شیخ برمجلسده مقصود
دده دیو برکسه یی تذکر ایدوب مدح ایلدی تفحص
ایلدم مکر روم ایلنده سیروزده شیخك برامی خلیفه سی
وارایمش مقصود دده ایمش ☼ حضرت شیخ وفات
ایدوب بوحقیر روم ایلنه کتدکده عن قصد سیروزه
واردم همان شهره دخول ایتدکده برپیر نورانی مقابله
کلوب اوغل مقصودیمی استرسن دیدی اظهار کرامت
ایدیجك الن اوپدم برمقدار شرف له صحبتیله مشرف
اولدم ☼ شیخی نه مرتبه فهم ایلدیکز دیو سؤال ایلدی

بز انجق ظاهرینی بیلورز باطننی کیم ایدراك ایده بیلور
دیو جواب ویردم ☼ بنمله شیخ مابینده برسر واردر
تنبیه ایتمش ایدی زنهار کمسه یه دیمیه سن دیو وصیت
ایتمش ایدی الی الان کمسه یه دیمدم ولکن سکا تقریر
ایده یین دیدی (حکایت عجیبه) مقصود دده ایدر بن
توقاتده اهل صنعت ایدم برجمعه کونی کوردم که خلق
کروه کروه ایرکندن جامعه عجله ایله کیدرلر بن
دخی واردم مکر برعزیز کلمش وعظ ایدرمش استماع
ایتدیکمده قلبمده تأثیر ایدوب درویش اولمغی محقق
ایدوب واروب النه یاپشدم ☼ بکا ایتدی که خیرسنی
ارشاد ایده جك کمسه دخی سجاده نشین دکلدر دیدی ☼
بوعزیز کیمدر دیدم ملا حبیبدر دیدیلر توقاتده اون بش
سنه دخی توقف ایدوب بعده استانبوله کلدم اون بش
سنه دخی مرور ایتدی برجمعه کون ایاصوفیه یه واردم
برکمسه وعظ ایدردکلدم بنه بنم حسب حالم سویلدی
جمیع اندیشه لردن خلاص اولدم قلبم نور ایله مملو
اولدی بوعزیز کیمدر دیو سؤال ایلدم یدی قله قربنده

مصطفى پاشا خانقاهنده اولور سنبل افندى ديرلر
ديديلر خدمت شريفنه واردم يوزلر سوردكده توقاتده
ملا حبيب الينه ياپشديغك زمانده ديديكى كلام
خاطركده ميدر ديدى ☼ عقلم باشمدن كيدوب بونى
سزه كيم ديدى ديدم حقك يولنده بو مقوله نسنه‌لر
سهلدر همان شغل ايتمك كركدر اصل مراد غيريدر
ديدى ☼ من بعد شيخ ايله اورتامزده پرده قالمدى
متصل شيخله حضورده ايدك مشكلاتم حل ايدوب
واقعه‌لرم تعبير ايدردى درويشلر بنى شيخه ملاقات
ايتمز ظن ايدرلردى عاقبت خلافت ويروب روم ايلينه
كوندردى خيره بولى نام بر قصبه‌يه واردم جامعنده
ايكى ركعت نمازه شروع ايتدم بر تازه جوان كلوب
مصافحه ايتدى مقصود دده خوش كلدك صفا كلدك
ديدى بنم اسمم مقصود ايديكنى ندن بلدك بن خود
عمرمده روم ايلينه كلمش دكلم ديوابرام واقدام ايلدم ☼
ايتدى بن بر صالح كمسه‌نك اوغلى ايدم بابام وفات
ايلدى بن دخى بر قاچ قلندرلر ايله قاچوب سياحته

وكسب معرفته كتمك استدم بابام دوستلرندن
بر كمسه نصيحت ايليوب بكا استخاره نمازين تعليم
ايلدى واقعمده بر پير كلوب قلندرلرى محكم ضرب
ايدوب فلان كون جامعه بر درويش كلور نامى مقصود
دده در ديدى انك ايچون كلوب سزه ملاقى اولدم ☼
ديو شيخ سنبل افندى حضرتلرينك اوصافن
بيان ايتدى مكر اول واقعه سنده ظاهر اولان پير
حضرت شيخك روحانيتى ايمش ☼ والدم مرحوم
ايدر اول جوان مقصود دده‌نك خدمتنده فوت
اولوب الان مزارى انكله بر يره‌در نقل صحيح ايله
منقولدركه كليبوليلى زعيم محمد چلبى ايدر بن
حضرت شيخدن انابت ايدوب كليبولى‌يه صله‌يه
واردم قضاء الهى ايله بر جوان صاحب جماله
علاقه ايدوب اول قدر مبتلا اولدم كه بران قرار
واستقرارم قالميوب كيجه وكوندز كارم كريه وزار
وعقل وفكرم تار ومار ايدى بر كون چار وناچار
اول دلبر شيوه كار ايله خلوتده بر حمامده جمع اولمغه

قول وقرار ایدوب جماعه واردم جوان مقدما کلوب
خلوته قوطه اصمش دیو ایشیدوب هزار شوقله
(بیت) حلهٔ جنت اولورسه چکه ین جاك ایده ین ❋
دم وصلتده بکا حائل اولور پیرهنم (نثر) دیو
صوینوب خلوته کیردم کوردم شیخ سنبل قورنا
باشنده اوتورر ❋ همان نیجه اولدیغم بلمیوب کیرو
دوندم اثوابمی کیدم اسکلیه کلدم استانبوله کیدر
کمی وارایمش همان اول کون قوی روزکار ایله کلوب
شیخه خانقاهده ملاقات ایتدم ❋ حضرت شیخ
سنبل افندی بنی کوردیکی کبی نه ظن ایدرسن شیخ
مریدنی کوزلمسه شیطان وهوا انی هلاك ایدر
توبه واستغفاری تجدید ایله دیو امر ایلدی ایرق
بحمدالله هوای نفسانیه دن خلاص اولدم (بیت)
نفس الندن یقایی قورترمق ❋ دکه بر پهلوانك
ایشی دکل ❋ قز بجك کوزلری اوکلب عقور ❋ قوماز
ارکك طوکوزی دیشی دکل (نثر) والد مرحوم
بوحکایتی نقل ایدردی ودردی که بویله قابل

مرید اهل تسلیم اولیجق کوزه درلر کانه کمال اتحاد
بردائره یه واررکه بر روح ایکی جسده حول ایدر
(حکایت) پدرم مرحوم دیر ایدی که حضرت شیخ
اهل سماع ایدی کندی بیله قالقاردی هر قچن
شیخ سماعه کلسه جامعك قبه سی رفع اولوب هواده
ملائکه نك دورانلرین کورردك ❋ اول زمانده منکرلر
وار ایدی واعظ عرب خیلی اطاله ایدردی علما
ایکی فرقه ایدی اکثری شیخ سنبل افندی طرفنده
ایدی مباحثهٔ علمیه ده کمسه غالب اولماز ایدی ❋
حتی بر کون موالیٔ عظام واهالیٔ فخام سلطان محمد
جامعنه جمع اولمشلر مرحوم شیخی دعوت ایتدیلر
فقرا ایله واردق صاری کرز استانبول قاضیسی و کرز
سیدی صحن مدرسی وسائر موالی جمله حاضر ایدیلر ❋
مرحوم واردقده ایاق اوزره قالقوب استقبال ایتدیلر
محرابه کچوب اوتوردی ایکی جانبنه نظر ایلدی
نه خوب جمعیتکز وار سببی ندر دیو بیوردیلر ❋
صاری کرز افندی براز غلیظ الطبع کمسه ایدی

ایتدی سنك درویشلرك توحید ایدرکن دوران ایدرلر
بونك اصلی ودلیلی ندر بیان ایله ☼ شیخ ایتدی که
برکسه نك اختیاری النده اولمسه اکا شرعا نه حکم
اولنور ☼ صاری کرز ایتدی بونلر مسلوب
الاختیارلرمیدر شیخ ایتدی بی اختیار حرکت
ایدنلری دخی واردر ☼ صاری کرز ایتدی عقللری
دخی باشنده طوررمی یوخسه مجبورمی اولورلر ☼ شیخ
ایتدی خیر عقللری کاملدر صاری کرز ایتدی
نه عجب هم بی اختیار ومجبور اولالر وهم عقللری
طوره بونه مقوله سوزدر ☼ شیخ ایتدی هیچ سنی حما
طوتمشمیدر ایتدی بلی شیخ ایتدی یانیچون دتریوب
حرکت ایدرسن عقلك باشنده یوقیدی بی اختیارلق
عقلك زوالنی ایجاب ایلمز سن اولدن دخی حماقت
اوزره ایدك فلان مدرسه ده بلورمیسن بنم حجره مك
قاپوسی اوکندن کچمکه حذر ایدردك ینه بن اول
سنبل سنانم مع زیادة دیو الزام ایدوب ☼ دونوب
کرزسیدیه بقا افندی سن مصطفی پاشا وزیر اعظم

ایکن مدرسه مزده مدرس ایدك پاشا جمعه کیجه لرنده
درویشلرك صحبتنه حاضر اولوردی سن دخی
حاضر اولوردك عرفکی چقاررردك وصوفکی
دخی چقاروب صوفیلر ایله سماع ایدردك اول
زمانده بومسئله یی بلمزمی ایدك یوخسه بیلوب پاشایه
خوش کلسون دیومی ایدردك اغراض نفسانیه دن
نه حاصل اولور (حب الدنیا رأس کل خطیئة) موجبی
اوزره کناهك باشی ایاغی سزده در هر برین ملزم
ایتدی ☼ وارك حالکزده اولك دیو قالقوب منزلنه
روانه اولمادین منبره چیقوب اول قدر حقایق
ودقایق بذل ایدرلرکه اکثر موالی بیعت ایدوب
اون سکز دانشمند هوشمند درویش اولوب
وطریقه کیروب جبه ودستاری چیقاروب تاج
وخرقه کیرلر (روایت) ایدرلرکه فاتح مصر وشام
مرحوم سلطان سلیم خان شام شریفه واردقده
جامع بنی امیه نك منبری التنده برصاحب تصرف
عزیز ایله مصاحبت ایدوب فتح مصردن خبر

ویروب استانبولده سنبلدن غافل اولمه دیو وصیت
ایتمشدر ❁ حتی مرحوم سلطان سلیم تبدیل صورت
ایله کاهی سنبل افندی یه کلوب ملاقات ومصاحبت
ایدرلر ایدی ❁ وحضرت شیخه برمور جوقه سمور
کورك ایله قاپلتمش ویروب کندی قفتانمدر البته کی
دیو التماس بیورمشلر مرحوم اکثر زمانده کیرلر ایلدی
❁ مرحوم سنبل افندینك مناقب ومعارفی ومراتب
وعوارفی قابل تعبیر وتحریر دکلدر ❁ سنه ۹۳٦
ستة وثلثین وتسعمائه تاریخنده وفات ایدوب سلطان
محمد جامعنده نمازینی قیلوب بعده مصطفی پاشا
جامعنده کندیلر ساکن اولدقلری خانقاهده وسط
حرمده دفن اولنمشلردر واوزرلرینه تربه یاپلمشدر
الآن زیارت اولنور کمال پاشا زاده مرحوم (نظم)
پیشوای صاحب اهل ادب ❁ مقتدای طالب روم
وعرب ❁ رهبر اهل طریق خلوتی ❁ بوالوفا کیم
شیخ سنبلدر لقب ❁ ملك فانیدن بقا اقلیمنه ❁ کتدی
توحید ایله او شیرین لب ❁ ایلدی شهر محرمده سفر ❁

لیلة الاثنینده اول ذونسب ❁ اغلادی اول کون
بولت یأس یاشین ❁ دوکدی کوزلر یاشنی هر ابن
واب ❁ منکری دوکمزسه کوز یاشن نه طاك ❁
سنك خارادن چقارمی صو عجب ❁ یر وکوکلردن
قو انس وملك ❁ جمع اولوب قلدی نمازین بی تعب ❁
هاتف غیبی دیدی تاریخنی ❁ نور اوله سنبل سنانك
قبری هب ❁ ۹۳٦ (نثر) دیو تاریخ بیورمشلردر
هرزمان مجلسلرده وانعاملرده کندینك اوستی
یاننه الوردی روح الله روحه العزیز ❁ ودوران
وسماع حقنده برلطیف رساله یازمشدر که سنبل
افندینك اصول وفروعده وعلم کلامده مهارتی اندن
معلوم اولور مرحوم سنبل افندینك اثاری وخلفاسی
بی نهایه اولوب بری قرمان دیارنده جم سیاه افندی
درکه کرامات ایله مشهوردر اولدیارده الآن فقراسی
وخلفاسی لایعددر ❁ وبریسی دخی آق شهرده
جمال افندیدرکه تألیفات وتصنیفات ایله وخلقدن
انقطاع ایله مشهوردر عالم وعارف عزیزدر ولکن

چوقلق كسه يى ارشاد ايتمشدر ☼

❁ ذكر مناقب حضرت مركز افندى قدس سره ❁

حضرت سنبلك خلفاسندن بوى پير و پيشقدم
صاحب الهمم قطب دائرهٔ ولايت مركز مصلح الدين
افنديدركه اسم شريفلرى موسى ولقبلرى مركز
مصلح الدين در مولدلرى اناطوليده كرميان
ايلنده عشاقدندر بالغ اولالدن اخر عمرينه دك
جماعتى ترك ايتمشدر (روايت اولنوركه سوختهلكى
حالنده اكر جماعت ترك ايتمك واقع اولسه يانده
قاچ اقچه بولنورسه برقاچ كسه يه ويروب كلك
جماعت اولالم جماعتك ثوابندن محروم قالميهلم ديو
ابرام ايدردى اكر بز نمازى قلدق ديسهلر نافله يه
نيت ايدك بن امام اولايم دير ايدى شرح عقايد
اوقوركن اماسيه يه چيقوب ملا حبيب قرمانى يه ملاقات
ايلدى وبيعت ايتمشدر همان درويش اولايم ديو
قصد ايتمش ايكن ملا حبيب سنك شيخك هنوز سجاده

نشين دكلدر ديو عوق ايلدى ☼ بعده دانشمند اولوب
بورسه ده مفتى اولان ولى الدين اوغلى احمد پاشا
خدمتنه واصل اولدى فاما متصل مشايخ مجلسنده
ملازمت ايدوب تفسير وحديث منيفه مطالعه ايدوب
كاهى دانشمند صورتيله اياصوفيه ده وعظ ايدردى
قوت حافظه سى اول قدر ايدى كه اوچ ايده قرآن
عظيمى من اوله الى اخره تفسير شيخ ايله حفظ ايدوب
تفسير قاضىٔ بيضاوينك دخى اكثريرى خاطرنده
بالفعل ايدى ☼ استانبولده اولان مشايخ عظامك
هر برينك مجلسنه وارردى ولكن سنبل افندى يه منكر
ايدى دوران ايدرلر ووحدت وجود سويلشرلر ديو
زهد وتقوى طرفى غالب اولماغين وملا حبيب دخى
سيد يحيانك تقواسنه مظهر دوشوب ابتدا ملا حبيبه
ايرشمكين مركز افندينك ورعى غالب ايدى ☼
(حكمت الهيه) بر كيجه بر عجب واقعه كوروب جميع
مشايخه تعبير ايتدرر جدا متسلى اولهمز سنبل افندى يى
سومديكى اجلدن قطعا اكا وارماز ☼ ينه واقعه سنده

کورر که سنبل افندی کلوب حجره سنه کیرمك استر بودخی
حجره نك قپوسن محکم بند ایدوب اردندن طیانور
سنبل افندی محکم زور ایدوب ایچری کیرر واقعه کی
سویله دیر بودخی واقعه سین تقریر ایتدیکی کبی تعبیر
ایدر مرکز افندی خوابندن بیدار اولدقده ملاحظه
ایدرلر که حق تعبیر بویله اوله ناچار اولوب شیخه کلور ※
حضرت شیخ کوردکی کبی نه عجب مصلح الدین
قپویه طیانامدك دیر همان انکاری برطرف اولوب
بیعت ایدر ولکن اتیمز میرزا بابا کریمه سن الوب
متأهل اولدیغیچون خانقاهده کلوب ساکن اولمازدی
تنها کندی خانه سنده شغل ایدوب کلوب مشکلاتن
سؤال ایدوب شیخ حل ایدردی وینه کیدردی بوطریق
اوزره سلوکن تمام ایدوب حضرت شیخ سنبل افندی
مرکزه خلافت ویرر ※ برمقدار زمان استانبولده
قوغاجی دده زاویه سنده اولوب عاقبة مرحوم سلطان
سلیمان خان علیه الرحمة والرضوان حضرتلرینك
والده سی مغنیساده برجامع وبرخانقاه بنا ایدوب

سنبل افندیدن مرکز افندی یی طلب ایدر انلرده واروب
مغنیساده نیجه مدت احیاء طریقت ونشر سنت
ایدر ※ مرحوم سلطان سلیمان خان هر زمان مجلس
شریف هدایت الیفلرینه حاضر اولوب بکا ایدرلردی
مرحومك مجلسی غایت مؤثر ایدی قطعا کوزلرین
اچمزدی اول قدر مستغرق اولوردی که اوچ کون
اوچ کیجه سویلسه بر کلامن بر دخی اعاده ایتمزدی
وکسل دخی کلمزدی (وبی ینطق) سرینه مظهر
دوشوب الله امریله خلقی حقه دعوته کوندرلمش
ایدی ※ اکر پیغمبر کلمك جائز اولسه که فخر عالم
صلی الله علیه وسلم (لانبی بعدی) بیورمشدر محقق
نبی اولوردی زیرا مسلمانلری صلاحه قندرمغه نصب
نفس ایتمش ایدی (روایت) اولنور که سفر اوزره
کیدرکن بیابانده بر دهقانی کورسه یانینه واروب
ایمانی بیلورمسین ونمازك فرایض وشرائطن بیان
ایدوب فلاندر فلاندر اسلام ایله کفر اراسنی فرق
ایدن نمازدر وتارك الصلوة کافردن دخی یرامزدر

(ان الصلواة كانت على المؤمنين كتابا موقوتا (بيت)
مؤمنين اوزره صلواة اولدی كتاب موقوت ☼ قيلمیانلردر
انی ايكی جهانده ممقوت (نثر) وزنهار بو كاولری آج
وآب وعلفه محتاج قومه وتحملاری قدر يوكلت وبی
نهايت لت اورمه كه وبالدركه علما ديمشلردر (يخاصم
ضارب الحيوان لا يوجهه الا بوجهه) وبو كشت
زارده كه كشت وكذار ايدرسك نيتك احياء موات
اولسون ومؤمنين ومؤمناته ايصال نفع ايتمك اولسون
هر قدميكه نيجه حسنات كتب اولنوب سيئاتك عفو
اولنور وهر دانه كه بذر ايدرسين برحبه سی ضايع اولمز
كفهٔ ميزانكده اضعاف مضاعف حاصل ويرر ديو
مزرعهٔ دللرينه تخم معارف بذر ايدردی ويانـنـه
دوشوب نيجه فرسخ يركيدردی درويشلر شيخ كانجه
منتظر اولورلر ايدی (لطيفـه) روايت اولنوركه
برجمعه كون بالی كسری نام قصبه ده بولنوب بعد الصلوة
منبره عروج ايدوب نصيحته شروع ايلر باغ زمانی ايمش
خلق كروهله قالقوب كيدرلر وخلوتی صوفيسی انجق ديو

كنديلر بروسه ده امير سلطان احباسی اولدقلريچون
تخفيف دخی ايدرلر ☼ مرحومك عادت كريمه لری
اثناء وعظده مبارك كوزلرين يومق ايدی همان استعاذه
ايله شروع ايلر جامعك قيمی برمقدار استماع ايتدی
اول دخی طشرده باغلی ايمش كتمك ايستدكده
جامعك مفتاحلرين كتوروب شيخ افندی كتديكك
زمانده جامعی اجق براقيه سن پركيدوب كيده سن ديو
ندا ايدر ☼ مرحوم كوزين اچوب كورر جامعده بنی
ادمدن برفرد قالمامش قيم خواجه يوری واركيت بن
برقاچ آيت كريمه تفسيرينی نقل ايتمك نيتيله شروع
ايتدم علم مجلسنه ملائكه راغبلردر (وحفتهم الملئكة)
نصله ثابتدر ديو ينه كوزلرين قپايوب يومدی جاق
ايكنديه دك سويلر مرحومك بو خلوصی ايله حالاتن
كورنلرك تسليملری دخی زياده اولور ☼ مرحوم
درويشلرينه ابدال ديو خطـاب ايدردی وهرقنده
كتسه تنها كيدردی يوزنده انوار ولايت واثار هدايت
درخشان ايدی سنته رعايت ايدوب حماره بنردی ويانه

برتو بره ایله موجود اولان میوه‌لردن کوتوروب نابالغ
اوغلانجقلره ویرردی ❊ وکاهی بعض مکتبلره
کلوب اکر اطفال سبقلرین المش بولونسه معلمه منت
ایدوب شفاعت ایدردی واطفال مسرور اولسونلر
دیو ازاد ایتدیرردی وبنم ایچون خیر دعا ایدك سز
معصوملرسز دخی مکلف اولمدیکز دعاکز مستجابدر
بو یوزی قاره صقالی اق عاصی قوجه ایچون دعا ایلك
بولا که قیامتده یوزی اغ اوله دیوب اغلرایدی یارب
بو معصوملرك دعاسن رد ایلمه دیو تضرع ایدردی ❊
محصل کلام تواضع ومسکنتده بر عظیم حیثیت
صاحبی اولوب سلف مشایخنك نمونه‌سی ایدی ❊
بو حقیر بر دفعه والدم مرحومه حیفا ودریغا که بایزید
بسطامی وجنید بغدادی زمانلرنده دنیایه کلوب
انلری کورمدم دیو تأسف ایلدم مرکز افندی‌یی
کوردك یتمزمی بو دخی انلر کبی برآدمدر دیو جواب
ویردی (حکایت) مصر دفتردارلغندن معزول اولان
دخانی زاده‌نك باباسی کاتب محمد چلبی حکایت

ایلدی که بن سنبل افندی احباسندن ایدم مرکز
افندی‌یه قطعا کلمدم تمام اوچ ییلدن صکره بر کیجه
واقعمده سنبل افندی حضرتلرینی کوردم دیرکه
های محمد چلبی غافل اولمه مرکز بندن یکدر همان
وار یوخسه تمام اولورسن دیدی طوغری کلدم مرکز
افندی‌یه واردم ❊ همان بنی کوردیکی کبی اصمارلنمیجه
کلدك ولکن سنبل افندینك مرکز بندن یکدر دیدیکی
سنك انکارك ازاله‌سیچوندر یوخسه شیخ سنبل افندی
اعلالردن اعلادر طبقه‌سی عالیدر قیامتده بزانك
رکابنده حشره راضیلرز دیدی ❊ نیجه اولدوغم
بلمدم بیك جان وباشیله مرید اولدم مرحوم سفری
غایت سوردی مرحوم ومبرور سلطان سلیمان خان
غازی کورفوس سفرینه حرکت بیوردقلرنده همان
بیله کیدوب واروب کانجه عسکر اسلامه متصل وعظ
ونصیحت ایتمشدر ❊ مرحوم سلطان سلیمان چلبی
ایکن مغنیساده محب اولمغین بزم مرکز افندی دیو
غایت سوردی ❊ والد مرحوم روایت ایدردی که

شیخ سنبل سنان انتقال ایتملی اولیجق اوزرنده حاضر
بولنان خلفا وفقرا سجادهٔ ارشادی کیمه تعیین
بیوررسز دیو استفسار ایلدیلر ❋ معین الله تعالی
حضرتیدر ولکن کلن عبد حبشی دخی اولورسه
زنهار تخفیف ایتمیوب متابعت ایدەسز دیمش کیتمش
ایدی ❋ حکمت ربانیه ایله مرحومك وفاتندن اون
کون صکره مرکز افندی کلوب قطعا کمسه مقید اولمدی
وبر حجرەسنه تکلیف ایدر درویش بولنمادی زیرا
مرحوم فقرا اراسنده طورەش دکل ایدی شیخله
افاقدن اتفاق ایتمش ایدی ❋ چون الوب حجرمه
کیتدم خدمت ورعایت ایتدم اول کیجه استخاره قیلوب
کوردم که برعالی مقامده بر کرسی وضع اولنوب خاص
وعام کلامنه منتظرلر ❋ مرکز افندی یشیل عمامه ایله
کلوب کرسی یه عروج ایتدی اوتوردیغی کبی یشیل
عمامه سی سیاه اولدی ❋ برکسه ندا ایلدی که یشل شریعتی
صورتیدر وسیاه طریقتی یوزیدر بوکسه نك شریعتی
وطریقتی معموردر ❋ همان صباح اولدقده بلدم که

مرحومك عبد حبشی دیورمز ایتدکی بونلر اوله بیعت
ایلدم نیجه درویشلر حقیری کوردیلر بیعت ایتدیلر
اکثری مخالفت ایدوب مرحومك مشهور نامدار
خلیفه سی بی نهایه دکلمی دیو مرکز افندی حضرتلرینی
تخفیف ایتدیلر عاقبة الامر بریسی فلاح بولمادیلر ❋ فاما
کندیسی خانقاهده ساکن اولمامغین فقرا ضبطندن
غافل وسیاست صوفیه دن ذاهل سادەدل ایدی ❋
حقیر تعلیم ایدوب مرحوم شویله ایدردی دیو
تفهیم ایدردم انکیچون حقیره اولادندن زیاده
محبت ایدوب هم درویشم وهم شیخمسین (اناواتقیاء
امتی برآء من التکلف) دیو تکلفاتی وعرف واضافتی
تارك مستجاب الدعوات ایدی ❋ برحماری وار ایدی
متصل مرکبی اول ایدی بردفعه محکم چاغروب
شیخه اغر کلدی آوازك طوتلسون دیدیکی کبی
من بعد حماردن نفس کلمز اولدی نیجه مدت دخی
بسلیوب صکره قدس شریفده برسقایه هبه ایتدیلر ❋
مرحوم مرکز افندی مهیب صورتلی وصحابه سیرتلی

عزيز ايدى طقسان ياشنده وفات ايدوب هجرتك
طقوز يوز اللى طقوزنده سلطان محمد جامعنده
شيخ الاسلام مفتى ابو السعود افندى جنازه سنه كلدكده
دنياده بى ريا بوكسه يى كورمش ايدك ديوب نمازين
قلديلر ✹ جنازه سى امت محمده عظيم مصيبت وغريب
عبرت ايدى يكى قپونك خارجنده كندى بنا ايتديكى
جامع شريفك حرمنده دفن اولنمشدر حالا زيارت اولنور
اول يرلر ارض خاليه ايكن كنديلره كشف اولوب
مجمع الارواحدر ديو اول مقامى تعيين ايدوب
وشواراده بر ماء جارى متصل زارى ايدر ديو
قازديرب برآب روان چقمشدر بعده حمام بنا ايدوب
اول اطرافه مركز ولايتى ديو بر مملكت اولمشدر
خلفاسى بش يوز نفردن متجاوزدر (روايت)
اولنور كه حالا ديار هندده خليفه سى واردر صاحب
جمعيتدر ممالك عثمانيه خود آثار پر انوارى ايله مالا
مالدر ✹ خصوصا ولد اسعدلرى شيخ احمد مركزى
جذبهٔ الهيه صاحبى مؤثر الكلام مقبول خواص

وعام عالم وفاضل عامل وكامل بر وجود ايدى كه
مرحوم جميع خلقه اوغلم احمد بندن چوق يكدر
ديو شهادت ايدردى ✹ نيجه عدد ممدوح تأليف
وتصنيفى قالوب لغت قاموسى تركى يه ترجمه ايدوب
سكسان جزوء برعظيم كتاب اولمشدر جميع علما
وجودنه راغبلر اولوب كاتبلر طوتوب نسخه سن
الماغه طالبلردر كنديلردن صكره چوق معمر اولميوب
انتقال ايتمشلردر ✹ بو داعئ حقير مرحوم مركز
افندى يه ايرشوب نيجه درسلر تعليم بيوردقلرندن
صكره الحمد لله تفسير شريفدن سورهٔ كوثرى تبركا
وتيمنا قرائت ايتدرمشلردر كوثر كه خير كثيره
اطلاق اولنور اميددر كه دنيا وعقباده خيرات
كثيره ايله بهره مندلك ميسر اوله امين يارب العالمين

✿ ذكر مناقب شيخ يعقوب افندى رحمة الله عليه ✿

جهان ايچره اودر خير الولد كيم ✹ رعايت ايده حق

والدینی ❊ حقوقی انلرك اوستکده چوقدر ❊ قومه
ادم ایسك بو ینکده دینی ❊ شوکم جاندن سکا دیر
قرة العین ❊ سن انك خدمتن بیل فرض عینی)
(نثر) یعقوب افندی حضرتلری مرحوم اناطولیده
کرمیان ایلنده شیخلو نام موضعده متولد اولوب
اباعن جد سپاهی زاده‌در ❊ نیجه مدت علم ظاهره
خدمت وموالیٔ عظام ایله صحبت ایدوب یانلرنده
تمام مرتبه رغبت اوزره عیش وعشرته مشغول
ایکن بر کیجه واقعه‌سنده قیامت قوپمش کورب
کندویه انواع عقوبت ایدرلر بیك درلو تضرع
واعتذار وتوبه واستغفار ایله خوابدن بیدار اولوب
(بیت) طوتالم بر نفس نفس اوله خودکام ❊ دکرمی
ییللر کیم اوله بدنام) دیوب عیش عشرتدن
اول قدر بیزار ویارانندن فرار ایدوب شیخ سنبل
حضرتلرینك دامان پرامانه تشبث ایدر جان ودلدن
بندهٔ فرمانبر اولوب مجاهده وریاضت ایدرکه التی
آی کچر صو ایچمز ومتصل اوچ کونده بر افطار ایدر

خلقهٔ ذکر اولسه کندویی پاره پاره ایدوب اکثر
اوقاتده درویشلر لایعقل اوله‌رق براقوب کیدرلر ایمش
شیخ سنبل درویش اولیجق کرمیانی یعقوب دده کبی
اولمق کرکدر دیو مدح ایدرلر ایمش ❊ بر نیجه ییل
بو مجاهده اوزره کچوب اجازت ویررلر حضرت
شیخ دخی وفات ایدر عجبا سجاده کیمه نصیب
اوله دیو درویشلر منتظرلر ایکن مرکز افندی
کلوب والد مرحوم دخی وجه مشروح اوزره
استخاره قیلوب مرکز افندینك جلوسن محقق
معلوم ایدیجك بونلره توقف لازم کلور ❊ زیرا مرحوم
مرکز افندی فناسی غالب کمسه ایدی وصورتا پلاس
پوش اولوب فنا اوزره اکثر ناس طرف خلافده
اولوب حقارات ایله نظر ایدرلر ایدی وسجاده‌یه
لایق دکل اعتقاد ایدرلر ایدی صورت پرست اولنلر
اوزرینه نسنه دوشورمزلردی لکن اهل حاله مسئله
معلوم ایدی (قطعه) نه بلدون معرفت حالینی
جهال ❊ باقرلر سبلت وریش وابلسه ❊ صنورلر

خلعت اهلینی ملائك ٭ دیمزلر کلب ارباب پلاسه ٭
بولرك اکثریدر نقش دیوار ٭ که بکزر رنك وصورت
برله ناسه)   (نثر) کلمة اللهی اعلا وخصمایی
تسکین ایدوب وشرر شرت اشرایی اطفا والد
مرحومه میسر اولمش ایدی لازم کلوب برمجق
سنه دخی توقف ایلدی تاکیم اختلاف ایتلافه مبدل
وشقاق وفاقه محول اولدقدنصکره مرکزدن دخی
مجاز اولوب برجانبه ارشاده متوجه اولدیلر بونیت
اوزره ایکن استخاره ایدیجك روم ایلنده یانیه نام
برکوشه‌دن ندا کلوب بوجانبده تشنه دل طالبلر
وسیر وسلوکه راغبلر واردر امر باری تعالی وتقدس
بویله جاریدرکه واروب احیاء طریقت واجراء سنت
ایده‌سن دیو اشارت واقع اولور ٭ اتفاق اول اثناده
مصطفی پاشا عمارتنه بر زعیم مسافر قونوب خانقاهده
درویشلرك سوز وکدازلرین وتضرع ونیازلرین
کوروب فی الجمله میل ومحبت ایدوب شیخه کلور
سلطانم بن اقصای ارضده روم ایلنده یانیه دیرلر

برکوشه‌ده اولورم ایمان واسلام وسائر احکام دینی
علی التمام بیلوب اعلام ایدر کمسه یوقدر عجبا
اول دیاره برخلیفه ارسال اتسکز مسلمانلره کلی فائده
حاصل اولور ایدی دیو سویلدی ٭ شیخ دخی والدم
مرحوم ایله کمی کوندرلم دیو مشاوره ایدیجك همان
یانیه دیدیکی کبی استخاره‌ده کی اشارت خاطرینه
کلوب بن کیدرم دیر ٭ شیخ اول مقوله یرده نیلرسن
سنك مقامك بزم یریمزدر دیو سجاده‌یی اشارت ایدر
والدم مرحوم البته اول دیاره وارمز لازم کلمشدر
دیو زعیم مزبور ایله چیقوب کیدر ٭ زعیم نادان
مرحومه اوچ اقچه جهت ایله بر امامت تکلیف ایدر
مرحوم دخی بزم خدمتمز مجرد جهت دنیا دکلدر
(ان اجری الا علی الله) بزم خدمتمز غیری نسنه‌در
دیو حکمته حواله ایدر صورتا قبول ایلر مرحوم
ایدر کوردم برکمسه مسجده محزون کلور غمناك
کیدر فراست ایله بلدمکه سابقا امام بوکمسه اولوب
بکا تکلیف اتمشلر مکر فقیر الحال واهل عیال ایمش

همان نیت ایتدم که امامتی کندم ایدم وجمله وظیفه یی
ینه اول امام عتیق اولان فقیره ویرم بویله ایلدم
ولکن زنهار کمسه یه دیمه دیو تنبیه ایتدم ❁ برقاج
کوندنصکره امامه برجذبه ایریشوب بیعت ایلدی
واطرافدن فوج فوج طالبلر کلوب بیعت ایتدیلر
امام اولدیغمز مسجد جماعتی الماز اولدی ❁ کیجه
وکوندز توحید وشغل برمرتبه یه واردی که اطرافدن
سنجاق بکلری وافر زعما وقضات کلوب کیمی
انابت وکیمی بیعت وکیمی دیارینه دعوت ایدرلر
ایدی اول زعیم دخی غیرته کلوب جمیع مالکن
درمیان ایدوب برجامع برخانقاه وبرعمارت بنا ایدوب
اول قصبه نك عام سپاهیلری واطرافك خلقی
کروه کروه کلوب تلقین ذکر الوب دلونیه وقارلی
ایلی واولونیه سنجاقلری خلقی جمله مرید اولوب
هرقصبه ده بر زاویه بنا اولنمشدر الان مرحومك
خلفاسنه مشروطه اولوب احیا ایدرلر ❁ بوحقیر
دخی یانیاده دنیایه کلوب الان اقربامز اول دیارده در

حکمت ربانیه اول زمانلرده لطفی پاشا یانیه بکی
اولوب خاتونلری مرحومه ومبروره صاحبة الخیرات
شاه سلطان حضرتلری محبت ایدوب بیعت ایلرلر
بعده اکلمیوب بکلربکی اولوب استانبوله کلمك
لازم کلدکده مرحوم والدیمه استانبولك مشایخنی
سؤال ایلر مرکز افندیه وارهسن دیو تنبیه ایدوب
شاه سلطانك مرکز افندی یه ارتباطنه علت مستقله
پدرم مرحوم اولمشدر ❁ بعده لطفی پاشا وزیر اعظم
اولوب شاه سلطان داود پاشا محله سنده برجامع
وبرخانقاه بنا ایدوب والدم مرحوم ایچون حکم
کوندروب یانیه دن کتوردیلر ❁ بوحقیر اول زمانده
درت یاشمده ایدم محفه ایله کتوردیلر کلوب داود
پاشاده اون سکز ییل ساکن اولوب سلطانك نعمتلریله
پرورده اولمشزدر والدم مرحوم داود پاشاده مرکز
افندی مصطفی پاشاده اولوب مابینلرنده محبت ومودت
وتسلیم وارادات برمرتبه ده ایدی که درویشلر اتفاق
اوزره کاه بونلر انلره وکاه انلر بونلره کلوب احیاء طریقی

كاه‌ايله كوررلردى ❊ مركز افندى وفات ايدوب اوغلى
احمد چلبى استانبوله كلمكى اختيار ايتمجك
استانبولك جميع مشايخى سجاده‌يى مرحومه تكليف
ايدوب ابرام ايتديلر والدم مرحوم شاه سلطانك
خاطرينى ترك ايتميوب تردد ايدجك سنبل افندى عالم
واقعه‌ده كلوب بنمله بردوشكده ياتمقدن عارمى ايدرسن
كل يوخسه سن بلورسن ديو غضب ايدر ناچار اولوب
كلورلر ❊ شاه سلطان دخى بنم تكيه‌مى قودى كتدى
ديو بحضور اولوب اكلنميوب زاويه‌يى مدرسه ايلدى
الآن اللى اقچه مدرسه اولمشدر ❊ مرحوم مصطفى
پاشا خانقاهنه شيخ سنبل سجاده سنه جلوس
ايتدكدنصكره حالى كوندن كونه افزون اولوب انوار
روحانيتى درخشان وآثار ولايت يوزندن تابان اولمغله
جميع ناس محبت ايدوب مخلصلرى اولمش ايديلر
قلوبده برمرتبه‌ده محبوب ايدى كه منكر اولنلر
بالضرورى محب اولوب اتفاق ارا ايله مقبول علما
وصلحا ايدى مجلس وعظنده بركمسه حاضر اولسه

برنيجه زمانه‌دك كوزلرندن ياش كتمزدى ومن بعد
مجلسى ترك ايتمز ايدى ❊ آداب مشايخى رعايتده
وعرض فقرايى صيانتده قدر شامخ وقدم راسخ
صاحبى ايدى بوحقير بردفعه كه خاطر رديه‌دن
شكوى ايدوب كاهى نماز ايچره افكار غلبه ايلرديدم
مبارك باشن صالوب نه عجب الحمد لله فرق بيلدركه
نماز ايچره قلبه ماسوى كلمش دكلدر ديو ترك خواطره
ترغيب ايله تأديب ايلديلر ❊ فى الواقع بر زمانده داود
پاشا جامعى كهنه اولمغله برجمعه كونى خلق سنت
قيلاركن قبه‌دن برعظيم كيرج صوه قوپار خلق
قبه بالكليه كوجدى ظن ايدوب فرياد ايدوب فرار
ايتديلر ❊ مرحوم قطعا نمازى بوزميوب ومتغير
اولمادى بلكه الله اعلم خبردار بيله اولمادى (حكايت)
مولديمز اولان يانيه‌ده مشهوردركه پروزيه كافر
غلبه ايدوب حصارى الوق مقرر اولوب مسلمانلردن
حصار ايچره اون سكز كمسه قالوب طوپلرى دخى
بطال اولوب جمله‌سى بدحال اولجق والدم مرحوم

دائما استغراقده وتوجهده ایدی زهدیله عشق
جمع ایتمش ایدی اهل دنیادن برفرده باش اکمز ایدی
بغیر دعوة کمسیه وارماز ایدی واصلا دنیا کلماتنی
ایتمزدی هرکسه که یاننه کلوردی همان فنایه
وترك دنیایه متعلق کلماته باشلیوب اخرته ترغیب
ایدردی مقبول الاطوار مسلم هر دیار کثیرا لاعتبار
واهل وقار بر پیر نورانی وشیخ حقانی ایدی ☼ مرحوم
سلطان سلیمان خان علیه الرحمة والرضوان زماننده
براز مدت بر قطره باران رحمت نزول ایتمامکین
خلقه اضطراب عارض اولوب استسقایه چیقلمق
امر اولنور ☼ پادشاه حضرتلری دخی بیله چیقوب
اوق میداننده بر عظیم جمعیت کبری اولمش ایدی که
انجق اوله حتی اکثر خلق مقصود اصلی مرحوم
شاه زاده سلطان بایزید فتنه سنك ازاله سیدر
استسقا بهانه در دیرلر ایدی اول عظیم جمعیتده
علما وفضلا وامرا ووزرا ووضیع وشریف وقوی
وضعیف جمع اولمش ☼ شیخ الاسلام ومفتی الانام

ابوالسعود عمادی حضرتلرندن واروب استیذان
ایتدیلر دعایی کیم ایتسون دیدیلر پادشاه ایتمك کرك
ویاخود پادشاه اعتبار ایتدیکی آدم کرکدر دیجك
پادشاهه اعلام ایتدیلر ☼ یعقوب خلیفه دعا ایتسون
دیو والدم مرحومه ابرام ایتدیلر اول قدر فرار ایلدی
قاچوب کزلندی چاره اولمدی چاوشلر طرف طرف
کزوب (اطیعوا الله واطیعوا الرسول واولی الامر منکم)
پادشاهك امریدر دیو منبره چیقاردیلر ☼ مرحوم
هر زمانده حقیره اول جمعیته وارمغه سن سبب
اولمش ایدك بزی کثرته اوغرادوب عمرمده چکمدیکمی
چکدم حجابه مبتلا اولدم دیرلر ایدی ☼ ومرحومك
حکمت آمیز کلماتی وشرر انکیز نکاتی وار ایدی جاهل
مقدم سفیه مبرم اولور دیر ایدی کاهی موزون کلام
دخی سویلر ایدی وبو نظمی مرحوم حسب حال
ایدنمش ایدی غالبا مرحومك زاده طبعلریدر
(بیت) بن نه خدمتکار نه مخدوم اولیدم کاشکی ☼
کلمیدم عالمه معدوم اولیدم کاشکی ☼ بو مطلعی

بیوردقلری زمانده حقیر کستاخانه سؤال ایتدم که
وجود خیر محضدر علی الخصوص بوقدر فضائله
وفواضله مقارن اولوب نیجه کمسه‌لره دخی نفعکز
عام وخاص اوله معدومیتی ترجیحه باعث ندر دیدم
بر نیجه وجهله جواب صواب بیوردیلر (اولا) بوکلام
عالم وحدتك لذتندن مفارقت المی تذکر اولندیغی
زمانده لسان حالدن قاله کلمشدر (وثانیا) شرایط
نعمت وجود که اداسنده نیجه اهل شهود عاجز ومرتبهٔ
کماله آز کمسه حائز کورلدیکی اثناده مقام عجزده وارد
اولمش کلامدر (وثالثا) بوکلام مقام قالده دینلمش
دکلدر مقتضای بعض حالدر بومرتبه‌ده فخر عالم
صلی الله علیه وسلم (یالیت رب محمد لم یخلق محمدا)
دیو بیورمشلر ۞ ودخی حضرت علی هیچ کمسه‌یه رشك
ایتمزم الا دنیایه کلمینلره رشك ایدرم دیمشلر ۞ ودخی
نیجه اولیاء کبارك هر برینك بومقامده بر کلامی واردر
دیو درر حقایقدن نیجه دقایق نشر ایدوب بومقدار
یادمده قالمشدر ۞ مرحوم سنه تسع وتسعین وتسعمایه

ذی القعده‌سنك اون یدیسنده یوم ثلثه‌ده وفات ایدوب
غروب شمس ایله خروج روحلری برابر واقع اولدی
اخر کرامتی بو اولدی که قضاء حاجت ایچون قالدرمشلر
ایدی کوزلری اچق دکل ومبارك لسانی منقعد ایدی
ینه قبله جانبنی ادراك ایدوب (لا تستقبلوا القبلة
ولا تستدبروها) کلامیله عمل قصد ایدرلر اول حالنده
تدارك ایدوب قبله‌دن انحراف قصد ایدرلردی ۞
جمیع مشایخ اتفاق ایتمشلردیر که استقامت کرامتدن
افضلدر استقامت اکا دیرلر که کشی‌نك هواسی سنت
رسوله تابع اوله ترك ایتمك استسه قادر اولمیه ۞ مرحومك
فوتنده بو تاریخ بو حقیردن صدور ایتدی (تاریخ)
شیخ یعقوب اول عزیز پاك دین ۞ ایلدی عزم ره
دار القرار ۞ کلدی یاپدی اوستنه بو قبه‌یی ۞ پادشاه عالم
کردون وقار ۞ جمع اولوب بو روضه‌یه کروبیان ۞
خدمت ایتمکله ایدرلر افتخار ۞ ایدیجك تاریخ فوتندن
سؤال ۞ دیدی هاتف کتدی قطب روزکار ۞ محصل
کلام اکر پدرم اولمسه دخی فضائلنی بیان ایتمك اوا وردی

ولكن بوقدر ايله اكتفا اولنديغنك سببى حقا
بودركه مقصود اصلى اجمالا احوال طريق خلوتيهٔ
عليه يى بياندر بحمدالله بومقدار ميسر اولدى كرچه
(يوسف اعرض عن هذا) ديو كويا نداكلوردى ولكن
خاطر كليل وذهن عليل بوطريقك لطايفك بذل
ايدوب خلق عالمه كشف ايتمسين مراد ايدينوب اقدام
اولندى (لمؤلفه خاتمه) بوكتابك تعجب ايلمكز ✲حظى
ناحظ اولورسه بين الناس ✲جامهٔ اطلس ايله ديبادن ✲
خوش كلور جسم اوليايه پلاس ✲ هيچ كلمز كماله
نقصان ✲ كيسه ارباب فضل كهنه لباس ✲ اميددركه
(عندذكر الصالحين تنزل الرحمه) موجبنجه فيض بارى
يارى قبلوب قلوب ناظرينه نفرت ايرميوب ودل بى
ضل سامعينه سكينت وطمانينت ميسر اولوب (بيت)
ما ان مدحت محمدا بمقالتى ✲ ولكن مدحت مقالتى
بمحمد ✲ مقتضاسى اوزره مرجودركه بوذكر اولنان
علماء عظام ومشايخ كرام حرمتنه بورساله مبارك
اولوب چارقطب كه چار اركان عالمى ضبط ايلر وچار

عنصر كه مواليد ثلاثه يى ايجاد ايلر ✲ وچار فصل كه
عالمى دور ايلر وچار ملايكه كه عرشى حامللردر وچار
يار كه اركان ديندر وچار مذهب كه اهل سنت وجماعتدر
وچار ركن كعبه كه قبلهٔ هر قبيله در ✲ وچار خليفه كه
حضرت سيد يحيى كمالاتنه مظهردر وچار عزيز كه
بورساله ده مذكوردر ✲ الهى بونلر حرمتنه بن ناچاره يى
نفس وشيطان ودنيا وهوا شرلرندن خلاص ايدوب
شريعت وطريقت وحقيقت ومعرفت نورلريله منور
ايله بيلومى دلمده قيل لسانمده دكل ومعرفتم درونمده
قيل زبانمده دكل (خاتمهٔ رساله) خدا ناميله ديل دبرت
دعايه ✲ ثنا وحمد وشكر ايله خدايه ✲ دعادرينه دلدر
چونكه حقه ✲ دهان آچوب نثار ايت انى خلقه ✲ بنى
بنلكدن آل قورتر الهى ✲ كه كيده بنده دن بنلك
كناهى ✲ چيقار بنى ارادن سن قوماغل ✲ محبت رنكنى
دلدن يوماغل ✲ كوزيمى روشن ايله قيل ميسر ✲
خدايا سا كه باقق لذتن ور ✲ كه هرشيئه باقه كوزم
كوره حق ✲ سوا كورميه كوره سنى انجق ✲ قچن

بوندن کوچم اولم مسافر ☼ جمالك کعبه سنده قیل مجاور ☼ یلم سعیك صفاسنده اولم پیك ☼ دیم هر صوته بن لبیك لبیك ☼ سوادن ایلوب عاری و عریان ☼ بنی عید وصاله ایله قربان ☼ تمنی قصد ایدوبن دیدم ای شاه ☼ خدا اولده واخرده الله ☼

وافق الفراغ من طبع هذا الرسالة الخلوتیه بحمده وحسن توفیقه سنه تسعین ومأتین بعد الالف من هجرة النبویه علی صاحبها افضل الصلوة واکمل التحیه احسن الله ختامها حامدا لله تعالی ومصلیا علی نبیه واله ☼ وحسبنا الله ونعم الوکیل

رسالة فی تحقیق التصوف لمولانا قطب العارفین الشیخ مصطفی الخلوتی الچرکشی قدس الله سره

بسم الله الرحمن الرحیم

معلوم اوله که ارباب قلوبك تحصیلی وتحصیلنده
سعی بلیغ ایلدکلری تصوف احوال ثلثه دن عبارتدر که
تجلیٔ افعال وتجلیٔ صفات وتجلیٔ ذات ایله تعبیر
اولنور ✲ لکن حین افاده ده احوال ثلثه صاحبلری
حالات ثلثه ده فرق ضاله دن اوچ فرقهٔ باطله یه
مشابهلردر تجلیٔ افعال صاحبلری جبریه یه وتجلیٔ
صفات صاحبلری حلولیه یه وتجلیٔ ذات صاحبلری
الحادیه یه مشابه کورینور لکن جبر وحلول والحاددن

مبرالردر ✲ بو تجلیات ثلثه یه مظهر اولان ذوات کرام
ایله طوائف ثلثهٔ مزکوره نك بینلرینی تفریق ایدن
شرع محمدی وارکان احمدیدر که اکر برکسه دائرهٔ
شریعتده داخل ومرکز استقامتده ثابت اولوب
مقامات ثلثه دن وتجلیات سابقه دن تکلم ایدر ایسه
عرفان الٰهی واسرار ربانیدر وکندودن ظهور
ایدن خارق عاده کرامتدر لکن عندالله وعندالرسول
وعندالمرشدین مذموم وبی ادبلکدر ✲ واکر دائرهٔ
شریعتدن خارج ومرکز اتقادن ذره مقداری مائل
اولورسه کندوسی ضال وکلامی الحاد وافساددر
وظهور ایدن خارق عاده سحر واستدراجدر صوفیه ده
ملامیون حضراتی عوام ناس عندنده ومحجوبین
قتنده حسب الظاهر شریعته مخالف اقوال وافعال
واطوار ایله کورینور ایسه دخی لکن تحقیق وتدقیق
اولنسه قطعا وقاطبة شریعت احمدیه یه سرمو
مخالفتلری یوقدر ✲ انجق طبایع شریفه لرنده سر
واخفا محبتی مرکوز اولمغین محجوبین عندنده ظاهرا

شريعته مخالف حقيقتده موافق اقوال وافعال
واطوار ايله نفسلرين مستور ومخفى قيلورلر ذاتنده
بوفرقهٔ مستورين كامللردر مكمللر دكلدرلر ونفسنده
راشدلردر مرشدلر دكلدرلر انلردن استدعا صحيح
واسترشاد صحيح دكلدر اعتقاده لايق اقتدا صحيح
دكلدر زيرا طالب تصفيه اولنلرى شك وشبهيه القا
ايدرلر مرشديت شك وشبهيه القا ايتمك دكلدر
بلكه جميع ناسك قلوبندن ريب وشكى اخراج وازاله
ايتمكدر وامر ارشادالله ذوالجلال حضرتلرينك
عنايت ازليه‌سى وجذبهٔ ربانيه‌سيدركه برقولنى
افعالا وصفاة وذاتا كنديه جذب ايدوب نيجه
مدت قصر جمالنده مهمان وتحت وصالنده سلطان
قلندقدنصكره تكميلا للارشاد مقام بشريته
انزال وارسال ايدوب طوائف ثلثه كه كفار وعوام
وخواصدر كفارى كفردن ايمانه وعوامى
معصيتدن طاعته وخواصى ماسوادن وصالته دعوت
ايله مأمور وطرف رحمانيه‌سندن خلافت ايله منصور

ومؤيد قلنمشدر اول عبد انبيادن ايسه نبوت تشريعيه
اوليادن ايسه نبوت تعريفيه تسميه اولنور مرشد
كامل ومربى واصل ذات نبوتدن حصه مند اولملريله
انبياء عظام نه كونا فرائض وواجباتى وسنن
ومستحباتى وسائر اركان شريعتلرينى قومى بيننده
اقتدالرى قصديله جهرا وعلنا اجراسيله مأمور
اولدقلرى كبى مرشدلر دخى اوراد واذكار وخلوت
وعزلت وفرائض ونوافل وسائر اركان طريقلرين
مريدلرى بلكه سائر ناس بيننده اقتدالرى قصديله
جهرا وعلنا اجراسيله مأمورلردر ومحل اتهامدن
احتراز ملتزملريدر وعبادات وطاعتلرنده وسنن
محمديه‌يه اتباعلرنده وسير احمديه‌يه سلوكلرنده اصلا
عجب وريا اولمز انلر برقومدركه (لا اعبد ربالم اره)
اكراميله مكرم اولمشلردر قوللرى عين توحيد وفعللرى
عين اخلاصدر ☼ اما كروه ملاحده عبادات
ظاهريه ابرارك حالى وعبادات باطنيه مقربينك
حالى ديو اعتقادلرى كفر وفسادر عبادات

ظاهریه‌یی ترك عین الحاد اولدیغندن ماعدا صفحهٔ
قلبلری حرف دیندن ونقطهٔ تصوفدن خالی
ولسانلرنده نیجه حرافات وشطح وطامات جاری
ومعین شریعت غرا اولان علماء اتقیایه بعض برله
معرفت باری وتصوف ادعاسنده اولوب طریق
علیه‌یی شریعت غرادن ایرو برطریق عد ایدوب
حال وذوق ایله صدوز ایدن اهل اللهك كلام
مطلقلرین لسانه كتوروب كندولرینه قال ومشایخ
ایله علما بیننده متفق علیها اولان عبادات وطاعاتی
ورياضات ومجاهداتی ترك ومختلف فیها اولان
بعض افعالی وجوب مرتبه سنده كندولرینه
عادت وحال بلكه معصیته آلت قیلان اول زمرهٔ
ضالین واول فرقهٔ خاسریندن تصوف دور
ومعرفت حق انلردن مهجور ❋ وبو جهتدن علماء
سلف وخلف بعضیسی تحقیقا وبعضیسی تقلیدا
اول كروه ملاحده‌یی زجر ومنع خصوصنده عارف
وكاملی فرق ایتمیوب صورت اطلاقده نیجه رسائل

تحریر وتحشیهٔ كلمات تقریر ایلدیلر ❋ لكن عارفی
محجوبدن وكاملی ناقصدن بیان ومقبولی مردوددن
فرق ایتمیه‌رك زجر ورد امر متبوع اولمدیغی اجلدن
بوبابده ائمهٔ صوفیه دخی نیجه كتابلر تألیف ونیجه
رساله‌لر تصنیف ایلدیلر علما ایله مشایخ میانلرنده
اولان نزاع لفظیدر معناده متحدلردر اتحاد
معنویئ فهم ایتمیان بی ادبلرك لفظنده
تكثیر نزاعلرینه اهل الله راضی
اولمازلر

تمت

مم

م

نغمهٔ سحر

منثور بعض خيالات وآثار سائره ايله مذيل ديوانچهٔ اشعار

محمود اكرم

سنه

١٢٨٨

شاعر پاکیزه کو عزتلو ممدوح فائق بك افندی
حضرتلرینك احسان بیوردقلری
تقریظ بلیغدر .

« آفرین میر اکرم خوش طبع
قیلدی آثارینی سراسر جمع

اکدیرر شو اثر گلستانی
اولسه شایسته خطی ریحانی

ورق تازه‌سی سمنسادر
هر غزل برغزال معنادر

بونی تکرار ایدنلر عاشق اولور
چونکه معشوقی وصفنده بولور

موج اورر جوی جان مدادنده
تاب تعبیر وار سوادنده

رشك ایدر آفتاب مطلعنه
خامه سرداده اولدی مقطعنه

اشته ❊ فائق ❊ قلم کلوب وجده
ایلدی بیت اکرمه سجده

طوردی دیوان حقده اول آگاه
جلوه قیلدی قثم وجه الله

اولدی بادیء شرح صدر قلم
سراقرأ وربك الاکرم »

مقدمه

مسوده تحریریچون اوراق پریشانی قارشدیردگن
ودن طقوز سنه اقدمدن بش آلتی ییل اوله‌کانجه قدر
مدت ایچنده سویلمش اولدیغم اشعار مجموعه‌سی الیمه
کچدی . انسانک نظم ونثره متعلق هر براثری صحیفهٔ
حافظه‌سنده منقوش قالمق ممکن اوله‌میوب مطالعه و نظم
اشعاردن ایسه او ارالق (بیلم ندن) بردنبره او درجه
نفرت ایتمشیدم که کندی محصول طبیعتم اولان اشعارمی
قید ایتمش اولدیغم مجموعه‌یی بیله بر کره الوبده
باقه‌یی ایستمامش و او جهتله مندرجاتی ندن عبارتدر
ونصل شیلردر کلیا اونوتمشیدم . بناء علیه باقه‌لم نه وار
نه‌یوق دیه مجموعه‌یی اله الوب یوقارودن اشاغی کوز
کزدیردیکمده مندرجاتی واقعا اکثریت اوزره او اوچیوز
ییلاق فکر و مضمونلردن عبارت ایسه‌ده بو اشعار و آثار
(مؤخرا سویلدیکم بر ایکی پارچه شیلر مستثنادر)
بلبل طبیعتمک اوان شباتمک برنجی کونلرنده‌کی ترنمات
و کفتاری و زمین فکرتمک الک اول د[illegible] اولان
ازهاری اولدیغیچون نظرمده اعادهٔ قیمت واعتبار ایلدی .
نته‌کیم هوسکاران خنیاکران مرغانک هنکام سحر

ایشیدیلان نغماتی صنعتجه ناموزون و بی آهنکده اولسه
ینه طبیعته مؤثر اولور و بر تلانک نابهنکام اوله‌رق
سبزنمای ظهور اولان ازهار ونباتاتی رنک ورایحه‌جه
قباده اولسه ینه مشام و باصره‌یه خوش کلور !
ایشته عنوان شباب اثار و یادکاری اولان بو مجموعهٔ
اشعارک اوراق پریشان اراسنده و طولاب التلرنده
سوریونوب طاغلمق و یاخود یاداللره کچمک و یاغمق کبی
بر طاقم قضاره اوغرامسی هنوز محفوظ کنج استعدادی
اولان رایحه‌سنی افاقه نشر ایده‌مدن کرفتار آفت ذبول
اولان نشکفته غنچه‌لر کبی محو و بی نشان اولمسنی موجب
اوله‌جغندن شو حاله کوکلم بردرلو قائل اوله‌مامغله و بونک
بو کبی قضالردن تأمینی نسخه‌سنک تکثیرینه و بوده طبع
و نشرینه منوط بولنمغله طبعنه قرار ویردم .
مجموعهٔ اشعارم سکز اون پارچه قصائدله یوز قرق
یوز اللی پارچه غزلیات و برخیلی تاریخ و قطعات
و مفرداتدن مرکب بیوجک بر دیوانچه ایسه‌ده
مندرجاتندن برخیلیسنک طبع کلفتنه بیله دکری اولمدیغندن
مطالعه‌کارینه ایراث کلال ایتمامک ایچون انلری تماميله طی
وحذف ایدرک بر صورت منقحه‌ده طبع وتمثیل وینه عنوان
شباب اثارندن اولمق اوزره قلمه آلمش اولدیغم بعض اوفق
تفک اثارنثریه‌می دخی اخرینه علاوه وتذییل ایلدم ودرکار

اولان مناسبتی جهتیله (نغمهٔ سحر) تسمیه ایتدم .
بوقارووده دخی بیان ایلدیکم وجهله شو مجموعه‌نك
مندرجاتی یکی برشی دکل و ادبیات عثمانیه‌نك محتاج
اولدیغی ترقیاتك حصولی کندی همتلرینه قالان افکار
جدیده اربابی نثرك اولدیغی کبی نظم عثمانینك دخی
لطافتی مسلم بولنان طرز غربیده اولمسی طرفنده مائل
ایسه‌ده بوکونکی کونده عموم بالخصوص شعر وادبسنده
اسکی اصولی نظر اعتبار ومرغوبیتده طوتمقده بولنمش
وافکار جدیده اصحابی ایسه نظم ایچون هنوز شمدیکندن
دها مطبوع ومقبول برچغر آچه‌مامش اولدیغندن طرز
عتیقده کشیدهٔ سلك نظم ایدلمش اولان اشعارك
شمدیلك طبع ایله انظار عمومیه‌یه وضعنه جرأت پکده
مناسبتسز عد اولنمز وبونك ایچون صاحبی دوچار
تعریض واستخفاف ایدلمز ظن ومأمولنده‌یم .

آکرم

توحید

مدد ای کلك فیضکار مدد !
ایتدم عزم ثنای رب احد
جل شانه زهی آله صمد
لم یزل لم یلد ولم یولد

« هر کیاهی که از زمین روید
وحده لاشریك له کوید »

او خداوند قادر و قهار
که ایدر دهره لطفنی ایثار
کوسترر ذاتنی بتون آثار
نیجه ممکن وجودینی انکار ؟

« هر کیاهی که از زمین روید
وحده لاشریك له کوید »

بادو کهسار و مرغ وجوی روان
اختر و ماه و مهر نور افشان
هر بری بر لسان ایله هر آن
وحدت خالق ایدر اعلان !

« هر کیاهی که از زمین روید
وحده لاشریك له کوید »

حکمتی قیادی عالمی ایجاد
آنده کوستردی نیجه کون و فساد

قیلماق اوزره وجودینه اشهاد
کیم اودر قدرتیله بی انداد
« هر کیاهی که از زمین روید
وحده لاشریك له کوید »

حیف کیم بعض جاهلان عنود
اوله‌رق چرك شرك ایله آلود
حقی برقاچ کمان ایدر یاخود
ایلر انکار حق ولیك چه سود
« هر کیاهی که از زمین روید
وحده لاشریك له کوید »

ای ایدن قدرتی بنی بیهوش !
ایلسم هرنه دم حوالهٔ کوش
طویارم کیم بتون جماد و وحوش
ذکر و فکرکاه اولمده پرجوش
« هر کیاهی که از زمین روید
وحده لاشریك له کوید »

* اکرمه * جای اولنجه تحت ثرا
ایلسون عشق پاك ذات خدا
سبز خاك مزارینی کویا
که دیسون استماع ایدن حقا
« هر کیاهی که از زمین روید
وحده لاشریك له کوید »

نعت

الکنت زدای ناطقه نام محمدی
راحت‌فزای روح کلام محمدی
اکراه ایدر جهانه نکاه ایتمدن کوزم
اولدقجه دالده عشق وغرام محمدی
شام و سحر منارهٔ نخل اوزره بلبلان
تسبیح ایدر صلاة و سلام محمدی
که سدره‌کاه عرش برین اولدی نور وار
حصر اولمدی بوخاکه مقام محمدی
قانون یاپار عقول نظام امور ایچون
موجود ایکن شریعت تام محمدی !
* اکرم * سعادت دوجهان ایسه مقصدك ؟
طوت راه شرع حشر قیام محمدی

دیکر

شرع مقبولکله سنسن مقتداسی عالمك
ای نبی ای شافع روز جزاسی عالمك !
محض جان ایتدی سنی ای رحمة للعالمین !
انس وجنه خالق ارض وسماسی عالمك
سنسن اول سلطان اورنك رسالتکیم بتون
درکهکده بنده درشاه وکداسی عالمك

مرتفعدر اولقدر ایوان قدرك كیم اكا
بركین سلم دكل عرش علاسی عالمك

پرتو انوار رویكدن فقط بر ذره در
آفتاب و ماهتاب پرضیاسی عالمك

فیض عشقكله بری قیل معصیتدن ✻ اكرمی ✻
یارسول الله سنسن مصطفاسی عالمك !

ستایش [۱]

معمر قیل جهان طوردقجه یارب شاه ذیشانی
اودر زیرا حقیقتده وجود عالمك جانی

نیجه شاه اوج لطفك ماهتاب عالم آراسی
نیجه شاه آسمان شوكتك خورشید رخشانی

زمانه لطف طبعی تربیتبخشای آسایش
جهانه فیض عدلی مایهٔ اكسیر عمرانی

مسلم دستنه شمشیر دشمنكیر بهرامی
مسخر تیغنه سرتاسر ملك جهانبانی

مرصع شبچراغ دولتیله تاج دارایی
مشعشع برق تیغ سطوتیله تخت عثمانی

سلیمان كوكبه عبد العزیز عرش مسند كیم
پرستاری فریدون و سكندر اولسه ارزانی

[۱] سنه ۱۲۸۱ ده تنظیم اولنمش ایسه ده تقدیم اولنه مامشدر.

خداوند جهان دادآور ذیشان دورانكیم
قیلر عدلی یدی اقلیمه سرتاسر نكهبانی

چراغ افروز دولت پرتو انداز جلالتكیم
ایدر انوار لطفی عالم امكانی نورانی

اوفاروقی شیم حاتم كرمكیم نو بنو ایلر
اساس ملكی محكم عدل وداد ولطف واحسانی

دل پرفیضیدر اول بحر موجاموج رأفتكیم
ایدر پردر وكوهر كیسه ودامان امكانی

جلای قلبنك ماه فلك مفتون و مجبوری
صفای طبعنك ارواح قدسی دنك و حیرانی

او بر بدر منور در سپهر جاه و اجلاله
ثریادر اكا جمعیت ترتیب دیوانی

یا بر خورشید كردون سخاوتدر كه همواره
زر و سیم ایله ایلر بحر و بره پرتو افشانی

رحیق مدحیدر اول شراب بزم قدسیكیم
وبرر كیفیتی فكر ایلدكجه ذوق روحانی

نیجه تقدیر اولنسون پایهٔ ایوان اجلالی
كاولور اندیشه‌سی حیرتفزای عقل انسانی

دكل هر شاهه اسان مظهریت بو تجلی یه
اكا مخصوصدر بو مرتبه دارات سلطانی

کمال همتی حکم زمانی ایستسه تغییر
قیلر هم رونق نوروز هنکام زمستانی

انکچون سویلمش بو بیتی کویا نفعئ استاد
الهی نور غفرانیله اولسون قبری نورانی

« فروغ رأیی چرخ دولتك هم مهری هم ماهی
کف جودی جهان همتك هم بحری هم کانی »

کذار ایلرسه فرضا صرصر کوه افکن قهری
ایدر بر کلخن آتشفشان صحن کلستانی

بو هیئت بومهابتله عجمی اولسه بی شمشیر
عتابی پنجه تاب صولت سام و نریمانی

فلکده ماه نو ظن ایله آیینهٔ چرخه
کمال تابشندن دوشدی عکس تیغ برانی

فروغ برق تیغ قهری کراهان اعدایه
ایدر افروخته بیك مشعل وادئ نیرانی

دکلدر انجم سیاره اولمش چرخه‌دك پیوست
شرار نعل رخش باد پای خرده جولانی

نه رعنا رخش دلکشدر که کاهی کاسه رفتاره
صاور بر شعلهٔ جواله‌در سیر ایلیان آنی

دکلدر رخش بو بر بوالعجب سر و تماشادر
کیم ایلر جلوه که هر ذرهٔ ناچیز پرانی

خرام ایتسه نه‌دم اول پرچم مشکین ایله ایلر
نسیم کلشن فردوس واری عنبر افشانی

شتاب ایتدکجه کرد راهیدر اول ابر آتشکیم
شرار برق دوزخ شعله در هر قطره بارانی

قدر قدرت شهنشاها ظفر یاور خداوندا
ایا پیرایهٔ اورنك اجلال جهانبانی !

سن اول شاهنشه پرجود و همتسنکه قیلدك هب
فریح و مکرم انواع نعمله زیر دستانی

زمانکده هنر قدری بیلندی بکدی اولدمکیم
همان یکسان ایدی عالمده دانایی و نادانی

رسوم لطف وجودك قالمامشدی نامی دللرده
بحمدالله که احیا ایلدك آیین احسانی

محصل هرجهتله بریکانه شاه ذیشانسن
که مثلك کورمامشدر تخت عالی بخت عثمانی

دل وطبعی نه پرنشئه قیلدی فیض اوصافك
عجمی ایلسم بو دمده شوقیله غزلخوانی

نه افسونکاردر اول شیوه کارك چشم فتانی
ایدر بك نظره ده برباد هم دینی هم ایمانی

بولاشمز غمزه‌نك جایکلکندن قانه دامانی
زمین وچرخی طوتسه جوشش خون شهیدانی

اورتبه آتشيندر پرتو حسن نكه سوزى
كه خورشيد اولهمز پيش نظرده آينه دانى

فراهم بخت ناسازم كبى ابروى پرچينى
مشوش حال محزونم كبى زلف پريشانى

كوكل خواهشكر زخم بلادر غمزهسندن ليك
دكل اكا مساعد حكم بخت نابسامانى

نه سنكين دل نه بى شفقت نه بى پروادر اول آفت
ايدر هردم دل بيچارهيه جور فراوانى

بنه هپ اقتضاى طالعمدندر بو محنتلر
روا كورمم اوشوخ سركشه بيهوده بهتانى

تهى ظن ايتمه ايدل بويله خونريز اولديغن اول ماه
ايدرمش تيغنه سنك فسان هر جوهر جانى

خداوندا بنم اول شاعر اعجاز پرورم كيم
كوريدى رشك ايدردى شعرمى عرفى وخاقانى

قيلر پرنشئه اهل طبعى جام نظم رنكينم
مثال ساغر فيض آور صهباى رمانى

نواسنج مقال اولدقجه كاهى بلبل طبعم
كريبان چاك ايدر كل كبى خجلت عندليبانى

مدادم هردم احياى معانى ايتمده ايله
خجالتله رهين دشت ظلمت آب حيوانى

دكلدر بكر مضمون طبع پاك تابدارمده
زليخادر كاولور اغوشكير ماه كنعانى [١]

يازلمش تا ازل سردفتر نظم آوران اوزره
جناب طبعمك بو وجهله القاب وعنوانى

سخن سنجان رومك سحرساز معجز آثارى
نكته بيلان عصرك شاعر پاكيزه اذعانى

بو استعداد مادر زاد ايله اما عجبدر كيم
فلك زندان ايدر اندوه وغمله باكه دورانى

كنهمى ايشلدم سعى ايلدمسه كسب عرفانه
نه ندر بيلسم ايا باكه بويله ظلم وعدوانى

شكاياتم فلكدن صانمه بيبخت اولديغمدندر
غرض تخليصدر دست جفاسندن كريبانى

بكا بر بوندن اعلى بخت واقبال اولمز عالمده
كه طوتدى طبعمك كوش جهانى صيت عرفانى

اوده اولمزسه كركافى دكلمى بكا بو دولت
كيم اولدم سن كبى برشاه ذيشانك ثناخوانى

دعايه باشله بودملرده ❋ اكرم ❋ صدقله زيرا
دعادر شرط اعظم سوز بونجه حدو پايانى

جهانكيم روز رستاخيزهدك بويله اولوب برجا
اوله تا بزم امكان جلوهكاه نوع انسانى

---

[١] بو فكر اختراعيدر.

کمال عافیتله تخت شوکتده مکین اولسون
مظفر ایلسون همواره ذاتن لطف یزدانی

خدایار ومعین ایتسون اکا هرایشده توفیقن
صفا وشادیٔ خاطرله کچسون جمله ازمانی

ستایش [۱]

هلال ماه روزه اسمان اوزره هویدادر
سراسر روی ارضه هر کیجه انوار بخشادر

هلال اما که خوان نعمت غفران یزدانه
حقیقتده مسلمانان ایچون انکشت ایمادر

خوشا ماه صفابخش قلوب اهل ایمانکیم
قدومیله کروه مؤمنین اشکفته سیمادر

زهی ایام فرخفال وخوشحال مبارك کیم
جهان ازاده غمدن شمدی هرسولرده پویادر

اولورمی غیری رندان خداخواهشکر عشرت
نوال سفرهٔ افطاری کور هم کیف صهبادر

جوامع باغزار نوبهار فیض اقدسدر
منار اوزره مؤذن عندلیب نغمه‌پیرادر

اولوب قندیل رنکارنك ایله پرسو بسو اسواق
اوترتیب دلارا اوزره کویا نجم غرادر

[۱] سنه ۱۲۸۱ ده تنظیم اولنمش ایسه ده تقدیم اولنه مامشدر.

زمینده آسمان شکلنده پرنقش ونکار اولدی
بیلمز خاك استانبولمیدر یا چرخ والادر

دکلدر انجم سیاره شهر آیین ایدوب صبیان
هوالنمش قنادیل پرانوار شب آرادر

عجب رونق پذیر لطف مولا اولدی عالم کیم
کوکل فرط مسارندن بو بیت پاکی کویادر

مجسم شوق وشادیٔ طربزای کدر آشوب
مکمل سور یغما کستر اندوه فرسادر

ایکی آفت کبیدر معنیده روز و شب روزه
کاولنسه نظرهٔ امعان بری بیرندن اعلادر

نه روز آیینهٔ صفوتور رخسارهٔ امید
نه‌شب کنجینهٔ نایاب فیض لطف مولادر

بری همچون جمال پاك جانان پرفروتابش
بری ماننده خط تازهٔ دلبر مطرادر

عجبمی عاشقانه برغزل طرح ایلسم شمدی
خیال یار زیرا دلده آتشبار سودادر

نکاهی فتنه‌ده هاروته بر استاد یکتادر
که‌عالم سرتسر سحریله سرکردان وشیدادر

تعالی الله زهی مهر جمال فیض باریکم
مه‌وخورشید کردون روزوشب وقف تماشادر

کوکل بیچاره یار آواره روی بخت ایسه قاره
عجب دعوا عجب سودا عجب اولمز تولادر

خیال قامتی اکسك دکل بر لحظه خاطردن
همیشه ملك دل محشر کبی پرشور وغوغادر

نیجه باقسون بیاض کردن بلاوریه زیرا
کورنجه عکسنی آینه‌ده سرمست سودادر

نیجه دادابلسون عشاقنه اول خودپرست ناز
که جانسوزیٔ عشقندن اوده معتاد شکوادر

پناه آور اولوب درکاه لطف وعدلنه دائم
انکچون داد خواه پادشاه کشور آرادر

او شاهنشه که ادنا بندهٔ درکاه والاسی
یدی اقلیمه اسکندر کبی فرمان فرمادر

او شاهنشه که ریزه‌سنك کردان سم رخشی
مرصع تاج شاهان جهان اوزره هویدادر

او شاهنشه که وصف ذات پرجود و عطایاسی
شکرریز زبان قدسیان عرش اعلادر

سلیمان پایه خان عبدالعزیز داد فرما کیم
وجود پاکی دهره نعمت مولا تعالی‌در

یکانه شهسوار عرصهٔ زرم وجلادتکیم
شرار نعل رخشی تاب سوز خیل اعدادر

خدیو روزکار معدلتکیم صیت اجلالی
صمم بخش شهنشاهان هفت اقلیم دنیادر

عجب بر نسخهٔ پاك فیوضات خدادر کیم
نه کونه فضل وهمت دیرسن اندہ جمله پیدادر

فهیم نکته داندر موشکاف اهل خبرتدر
دلاوردر سخیدر داور دیندار ودانادر

خدیو بنده پروردر نکته سنج و سخنوردر
پناه سلطنتدر ملتجای دین ودنیادر

مرصع تختکاه دولت اوزره شاه ذیشاندر
معلا آسمان شوکت اوزره ماه غرادر

فروغ رأی عالمکیری مهر ومه کبی روشن
ضمیر انوری آینه‌لر واری مجلادر

میان بزمده نازنده بر شوخ قمر طلعت
کهی میدانه چیقسه شیر کوه انداز غوغادر

نوله کر پایه سکان علوی چهره سای اولسه
خضیض آستانی عرش اعلادن معلادر

نوله اسکندری کر قیلسه میرآخور اصطبلی
عنانکیر کحیلان سبك جولانی دارادر

نه کوچدر بویله بر شاهنشهی ممدوح ایدنك کیم
کمال جود وفضل وشوکتی بیرون اطرادر

ذو دستی عالم‌بخش در وگوهر قیلر گویا
بری کان مروتدر بری بحر عطادر

گوزنده در وسیم وگوهروزر ذره‌دن کمدر
یاننده شبچراغ عالم آراسنک خارادر

ایدر هر مردهٔ صدسالهٔ دردوغمی احیا
نسیم خلق گویا کیم دم جانبخش عیسادر

سراسر عالمی تسخیره قیلسه همتی نیت
نفوذ امر وفرمانی همان موقوف ایمادر

نه کوچلك وار جهانی ملکنه ضم ایتمکه زیرا
جنود فوز ونصرت هم عداد موج دریادر

جنود اولماسه‌ده یك باشنه توفیقه مظهردر
که‌دائم مقصدی اجرای امر وحکم مولادر

زمان عدل ودادنده بقول نفعیٔ ساحر
«غزاله صیدگاه شیرزجای تماشادر»

اگر مقصودایدنسه روزکاری طوردیرر فی الحال
سلیمان کبی احکامی رهین حسن اجرادر

وجود پاکی بر صنع بهین دست قدرتدر
نه‌کلمشدر نظیری نه کلور بیمثل وهمتادر

انك مدحنده گویا سویلمشدر سامیٔ مرحوم
بو بیت دلنشین کیم متین وپاك ورعنادر

«نهاد پاکی عطر قابلیتله مخمردر
ضمیر فطرتی اکسیر حکمتله مربادر»

نیجه توصیف اولنسون بویله برفیض مجسمکیم
نه‌تعبیر ایلسم الطافنه نسبتله ادنادر

قدر قدرت خداوندا جهانپرور شهنشاها !
وجود اسعدك پیرایهٔ تخت معلادر

سن اول شاهنشه اورنك داد ومعدلتسنکیم
زمان لطف وجودك صبح عیدآسا طربزادر

کرمده سن کبی برداخی گورمشمی عجب دوران
کمینه بخششك دلسیرساز پیر وبرنادر

نه قادر شکرینی بولطفکك ایفایه ادمکم
جهان محنتدن ازاده تألمدن مبرادر

سکا عرض عبودیتدر انجق مقصدم یوقسه
کف جودك همازه لطف واحسانه مهیادر

بکاهم بوندن اعلا نعمت اولمز کیم مسرتله
سخنده طبع شوخم شمدی جست وبیحابادر

عجب پاکیزه‌گو برشاعروجی آزمایم کیم
یازلسه لوحهٔ خورشیده شعر پاکم احرادر

دمادم عالم اندیشه‌ده معراج ایدر طبعم
نی خامه‌م تصورده براق باد پیمادر

اولور کیم کورسه هول فتنه سندن حشره دك مدهوش
دوات چه نشانم طاس سحر ابن سینادر

دلم بر سومنات بت پرستان تخیلدر
که طبعم مریم آغوشنده اندیشه‌م مسیحادر

بونکچون بیرینك کاری معایبدن تنزهدر
انکچون دیکرینك عادتی معنایی احیادر

عجب عشرتکه حسن یاندر مشرب صافم
که هر لفظ ترم برساغر سرشار معنادر

اولورمی نشئه‌ور حساد شعرآبدارمدن
که هر برنقطه‌سی عیننده برداغ سویدادر

ادای شوخ رنکینمده بوقدر شیوهٔ تقلید
بومحضا باکه مخصوص اوزکه بروادیٔ زیبادر

اولورسه بویله اولسون نظم دروکوهر کفتار
تماشاسی پریشانیده عقد ثریادر

بوخاصیتله نظم ونثرده کر طبع پرفیضم
تفرد ادعاسی ایلسه مقبول دعوادر

بتر * اکرم * نه مدح شمدی فرض عین اولان انجق
دعای دولت واقبال شاه عالم آرادر

کلوب تاهرسنه شهر صیام مغفرت انجام
قدومیله مسرت بخش قلب پیر و برنادر

معمر هم مظفر ایلیه حق ذات قدسیسن
اوایامه دکین کیم رستخیز حشر برپادر

ستایش [١]

حبذا ماه مبارك اثرو فرخفال
که سعادتله اودر مؤمنه سرنامهٔ سال

حبذا ماه صفا پرور وذوق آیینکیم
خاطرودلده نشاطی نه کدرقور نه ملال

ماه مسعود جلی شعشعه یعنی رمضان
کیم اولورشکل هلالی نیجه بیك نعمته دال

اویله برماه دل افروزکه شیخ وشابی
بیقرار ایلمه‌ده شوقله هر روز ولیال

ایله دقتله نظر غرهٔ غراسنه کیم
آزاولورچهرهٔ خوبانده بیله بویله هلال

اویله در نشئهٔ افطار یکه بخش اهتزازی
رند مینوشه شرابیله طولی ساغر آل

کوندزی روشنیٔ فیض ایله مستغنیٔ مهر
کیجه‌سی شعشعهٔ شوقله چون وقت زوال

مجرم روسیهی روزه ایدر ایلرسه
مظهر مغفرت حضرت حق جل جلال

---

[١] سنه ١٢٨٣ ده تنظیم اولنمش ایسه ده تقدیم اولنه مامشدر .

او زماندر بو که صابون تضرعله کیدر
دامندن کشینك اوث کنه چرك وبال

فسقه میل ایتمدن ازاده اولورسه نوله خلق
که شیاطینك اور یرپانه الله شکال

مقدم فیض قیلوب عالمی یکسر روشن
ویردی هر مملکته بشقه جه بر صورت وحال

قیلدی بو بلده‌یی بازار مسرت کویا
جمله اسواقنی شنلکله ایدوب مالا مال

ایتدی هر معبدی هم حالت کلزار بهشت
اولدی واعظلر اکا بلبل پاکیزه مقال

غرق اولوب پرتو انوار قنادیله منار
کورینور باقسك اوزاقدن شجر طور مثال

طرح اولوب کوشه بکوشه نیجه جمعیتکاه
هر بری خلقك ایدر برطرفه استعجال

اولدی اسباب تماشا وطرب آماده
استماع نغمات ایله یاخود سیر خیال

اوله مز حاصلی بر بویله مفرح ایام
عاشق صادق مهجوره مکر روز وصال

منت اول حضرت خلاقه که اولدم بنده
هله ازادهٔ اندوه و غم ورنجش بال

قالمدی آینهٔ دلده غبار اکدار
بویله بر لطفی فلك ایتمشیکن بکا محال

کلدی بوشوقله هم طوطئ خامه‌م نطقه
خیلی دم محنتله اولمشیدی ابکم ولال

اولدی لذتده جان ذائقهٔ سامعه‌یه
دهندن بو مفرح غزل تازه مآل

لب و دندان صفا بخشك ایا ماه جمال
بکزر اول حقهٔ مرجانه کاوله انده لآل

عکس نالهٔم کورینور انده مثال شعله
اولقدر صفوتی وار سینه‌كك ای چشمی غزال

باغ جنتده ده غرس ایلمامشدر رضوان
قد نازك کبی موزون و سرآزاده نهال

ایردی خورشیده هواداریٔ عشقکله کوکل
بولدی بر ذره ایکن مرتبهٔ عال العال

آه لایقمی بزی دمبدم ازارك ایله
ایلمك بویله کدرناك و پریشان احوال

قالورز بویله پریشان اکر اولمزسه معین
لطف شاهنشه پرجود و پسندیده خصال

نیجه شاهنشه او کیم طینت پاکن قیلمش
جوهر عدل ایله زینده خدای متعال

نیجه شاهنشه اوکیم ایسـتسه بر بنده‌سی
یدی اقلیمه ایدر والیٔ با استقلال

نیجه شاهنشه اوکیم دور و زمانه اوله‌مز
حکم فرمانی بر صورت ایله رده مجال

اوخداوند معظمکه مباهات ایلر
حشمت و فرشکوهیله سریر اجلال

اوجهانداور افخمکه جهانه اولمش
خاکبوس در اجلالی اعز امال

رأی پرنور بدر اول مهر جهان آرا کیم
ایلمز کردش ایام اکا ایراث زوال

علم و عرفانده بر شاهد عادلدر کیم
مظهر عاطفتی اولمده ارباب کمال

اوزیمانکیم ایدر عسکرینک هر بریسی
اولین حمله ده اردوی عدوبی پامال

پرتو کوکبنک خیره‌سی چشم خورشید
صفوت مشربنک تیره‌سی انهار زلال

ضعفایه کرمی کنج نثار احسان
فقرایه نعمی سفره‌کش بر و نوال

ابر احسانی طراوتده کلزار صلاح
قهری آتشفکن خرمن سرمان ضلال

هرنه امر ایتسه فلك حکمنی اجرا ایلر
اولقدر یار و مساعددر اوشاهه اقبال

لطف طبعی اوقدر درکه کف دستی ایدر
معدن ویم کبی هر یانهٔ جواهر ابذال

دادکر پادشاها داور عالی کهرا
ای خداوند فلك جاه و همایون اقبال !

فهم و دانشده عدالتده کرامتده سکا
کلمدی شمدی یه دك هیچ نظیر و امثال

ایلدك همتکله شانی اعلا حقا
هرنه لازمسه ایدوب سلطنته استکمال

فیض الطافك ایله خلق جهان کورمده در
عهد عدلکده حضور دل و اسایش حال

عاجزم وصف شریفکده سنك والحاصل
الهمز مدحتکی صفحهٔ افکار و خیال

سوز تمام اولدی همان لازم اولان ای ❋ اکرم ❋
ایته در خیر دعایه ال آچوب استعجال

تاکه هر سال کلوب یمن ایله شهر رمضان
انی تعقیب ایده هم سعد ایله ماه شوال

عمرینی شوکت و اجلالنی افزون ایتسون
کثرت شوق و سرور یله خدای متعال

—

ستایش [١]

عیدك اوله مسعود ایا آصف اکرم
حق مثل کشیریله ایده ذاتکی خرم

اول مسند اقبال و سعادتده مکین تا
یوزلر سوره خاك قدم لطفکه عالم

سنسن او کرمپرور افخم که سزادر
رومال اوله‌رق پایکه فخر ایلسه ادم

چون ایلدم اوصافکه بو وجهله جرأت
اخلاصمی تأمین ایده‌یم جمله‌دن اقدم

محتاج ایده مولا بنی نامرده سوزمده
گر شائبهٔ سمعه دن آزاده دکلسم

ای سرور عالم سن او ممدوح جهانسن
یوقدر سکا ماننده شو عصر ایچره حق اعلم

اصناف کمالات و هنر سکا مسخر
الطاف و عنایات و کرم سکا مسلم

فیض نظر عاطفتك فرق انامه
ذراته ضیا گستریٔ نیر اعظم

مشوار گزینکله ادب مجلسی معمور
اطوار متینکله ریاست یری محکم

---

[١] تنظیم وتقدیمی ١٢٨٧

سنسن او حکیم حکم آراکه نظرده
رسطو و فلاطون سکا نسبتله قالور کم

فکرك نیجه بیك مسئلهٔ حکمته واقف
رأیك همه اسرار الوهیته محرم

اخلاقکی اوصافکی حقیله بیلانلر
دعوا ایدر اولدیغکی بر فیض مجسم

صدیق یاخود حیدر کرار دینلسه
چوقمی سکا بو خلق ایله ای ذات مفخم

اعجاز رقدر قلم خرده نگارك
بو دعوی‌یه ایشته (تملق) شاهد اعظم

حقا او یگانه اثر معجز ادادر
اوقات نشاط و کدرمده بکا همدم

منکر دکلم نعمت و احسانکه حاشا
تقدیر و تشکردر ایشم انلره هردم

احسان دیدیکم همت و فیض نظرکدر
هم قدر اوله‌مز اکا نه دینار و نه درهم

که قهر کهی لطف ایدرك تربیه قیلدی
فتح ایتدی مرحمتك مسلك اسلم

فی الواقع اگر برقولی اصلاح ایسه مقصد
قهر ایچره اکا گاه نوازش دخی لازم

بذل ایتدیکك احسان وعطایی بکا بویله
اولادینه ایتمز پدر اشفق وارحم
اوصافکه افضالکه یوق حد ونهایت
اغاز دعا ایلسه معقولدر ❊ اکرم ❊

تاکیم اوله اعیاد بری برینه پیرو
تاکیم ایده ذی الحجه‌یی تعقیب محرم
صحتله سعادتله خدا ایلیه ذاتك
سرمسند اقباله سعود آور مقدم
قلبکده اولوب جلوه‌کر ابکار مسرت
هیچ کورمیه آیینهٔ طبعك صور غم

ستایش [٤]

اکلسون اولدم برهمزنیٔ درد ومحن
که جسمم اولمشیدی، مغز روحه بیت حزن
اکلسون اولدم پرسوزیٔ دل محرور
کاولنجه جسم نحیفم ایچره سایه فکن
دونردی صورت امواجی شعلهٔ برقه
اولوردی رشحه‌سی کویا شرارهٔ کلخن
اکلسون اولدم طعن وملامت یاران
که هم مصیبت غربت کاوردی حال وطن

---

[٤] تنظیمی سنه ١٢٨٠

اکلسون اولدم شوم تهاجم الالام
هنوز یوغیدی بوعالم ایچره برمأمن
اکلسون اولدم پرشوریٔ فضای وجود
که جمله عضوك اولوب هر بریسی بردشمن
ظهور ایدر دیو بردستکیر زار نواز
دهانم اولمشیدی پیك آهمه رهزن
اکلسون اولدم طاقتکدازیٔ اکدار
اولوردی یکدکره باردوش جان وبدن
بوحال زارم اثر ایلدکجه سر بزمین
اورتبه لال وخموش ایدی کلك معجز فن
که برسوزه اوده حسرتکشیدی سوزندن
مسلم اولمشیکن ذاتنه رسوم سخن
خوشا زمان سعادتقرینکم شمدی
خدایه منت اوله اولدی چشم جان روشن
هبوبه باشلدی سرده نسیم شوق وطرب
غبار محنت واندوهه اولدی دور افکن
او داغلرله که سینه‌م هنوز باقیدر
اولوب بوسور ونشاطیله کویا کلشن
نوایه باشلدی کوکلمجه بلبل خامه‌م
بوکونه مدحت صدر کریم وافخمدن

نه صدر افخم او کیم ذات پاکیدر دهرهٔ
عنایت دوجهان قدر حضرت ذوالمن

ضیای کوهر خورشید همت و عظمت
فروغ جوهر مرأت عقل معجز فن

سپهر مهر عطایا پناه بای وکدا
محیط فضل و نهایت آبروی خلق حسن

کریم و اعدل دوران . . . . کیم
جهانده مثلنی کورمش دکل بو چرخ کهن

او شهسوار جهانبان عرش رفعتکیم
اولوردی اینسه صطبلنده نه فلك توسن

او قهرمان قوی دستکیم فلاخننه
کمینه سنك دکل صخرهٔ چه بیژن

مه سپهر کرمکیم برای استقبال
افقده ظاهر اولور هر کون آفتاب ارکن

او مؤتمنکم ازل کلك و تیغی قیلشدر
مسلم ید تأییدی حضرت ذوالمن

کف کرموری باران لطف وجوده سحاب
ضمیر پاکی کمالات و دانشه معدن

فقیر نفحهٔ خلق نسیم جانپرور
کدای شبنم لطفی شکوفه زار چمن

ضمیر انوری آینه دن مجلادز
دل منوری خورشید و ماهدن روشن

دیلرسه کر سبق آموز اولور فلاطونه
که عقل کل کورر البته رأیی احسن

نکاهی مایهٔ اکسیر و کیمیادر کیم
ایدرسه مظهر انظاری زر اولور آهن

دوشرسه بارقهٔ تیغی فرق اعدایه
اریر اولورسه ده هر بیری سام رویین تن

بقول عارف اولور رزمه کیرسه شمشیری
« سپه شکاف، صدا فراسیاب و صد بهمن »

سپهر مرتبه اسکندر زمانکیم اکر
لوای سطوتی بر ملکه اولسه سایه فکن

صباح حشره قدر کورمیه اوجای لطیف
کزند اتش آشوب و تاب نار فتن

دقیقه دان و هنرور که بو علی سینا
کر اولسه داخل سر بزمی آچه مز دی دهن

دری او مقسم ارزاقدر که انده اولور
مصیب حصهٔ مور ضعیف بر خرمن

فضای درکه جودی اورتبه واسعکیم
دکل اکا متصور کنار و پیرامن

وطن وطن دیو درکاه لطفنه دوشسه
دوشردی فکر غریبانه ترك دار وطن

فروغ کوکب اقبالنه مثیل اولمز
بخار اولورسه ده قندیل چرخه هپ روغن

شهاب صاعقه دیکوب رخت اباق بختن
قماش نیلئ چرخه سیح اورر سوزن

او قهرمان کیم ازلدن سنانی خوفیله
فلك کیندی طقوز قات اکرچه برجوشن

خلاف امری بنه کردش ایلسه فی الحال
اورنجه نیزهٔ قهری چیقاردی ظهرندن

جهانستان خدیوا مشیر جمجاها
ای افخم وزرا دکلّه وصفکی بندن

سن اول ولی نعمسککه دور عدلکده
بولنمز اولدی هله جور ایله ایدر شیون

رسول اکرمی خشنود ایدز بو عدل و کرم
جناب حیدری ممنون ایدر بو خلق حسن

معارف اهلی زمانکده جمله خرمدر
بعید درهله بندنده شمدی درد و محن

بنم او ساحر الهام سنج و وحی آرا
بنم او شاعر سحر آفرین معجز فن

که سلك جوهر نظمم کزوب ابا دیدهٔ
ایدر بولنمدی تقدیر عالم ایچره ثمن

بنم خلیفهٔ روی زمین معنیکم
ودیعه در بکا حقدن صنوف خیل سخن

دکل خیالمه هم قدر جوهر والماس
دکل مقالمه هم سنج سلك در عدن

کچرسه چند سنه داخی نظم وانشاده
بکا بولنمیه هم پا جهانده اغلب ظن

دعایه باشله یتر دعوئ کمال ❊ اکرم ❊
سوز آخر اولدی دعادر بجا و مستحسن

ایده قیامته دك صدر آصفیده قرار
که اوله تا که صفا اهل دلده کاه حزن

جهانده کورمیه روی کدر دل صافی
بولنده ذلتیله پایمال اوله دشمن

—

ستایش [۱]

اودر شاعر که نظمه جرأت ایتدکجه مراد اوزره
مرامی بی تکلف نقش اوله لوح فؤاد اوزره

اودر شاعر که تعقید اولمیه نظمنده یازدقجه
تجلی ایلیه مضمونی مجلای مداد اوزره

اودر شاعر که آغاز مقال ایتدکجه بی پروا
اوله هر قولی آیات و حدیثه استناد اوزره

---

[۱] تنظیمی سنه ۱۲۸۱

اودر شاعر كه شعرى ايتيه طبعه كلال ابراث
ويره كيتدكجه ذوق وشوق ديكر ازدياد اوزره

اودر شاعر كه عنبر پاش اوله هرسطر اشعارى
خط ريحان نثار دلبر حورى نژاد اوزره

اكا شاعر ديمليز كيم كزه سوق بلاغتده
متاع شعرى بيك ييل دوش دلال مزاد اوزره

اكا شاعر ديمليز كيم ويروب تزئيق ايله زينت
اوله بيهوده كلك دستى تكثير سواد اوزره

اكا شاعر ديمليز كيم اوله سردئ طبعندن
همان يخپاره وارى رشح كلكى انجماد اوزره

بنم اول شاعر عيسى مآثر كيم كلور نطقه
كر اعجاز بيانم اولسه فيض افكن جماد اوزره

ايدر اما كه مثل قالب بيروح دمبسته
دوشنجه تاب فكر روشنم عقل جواد اوزره

نكهبانمكه شمدى عالم نظمه اولور طبعم
اقاليم بيانى سرتسر فتح وكشاد اوزره

سليمانمكه كيتئ بيانه لشكر معنى
اولور ناچار حكم رأيمه هپ انقياد اوزره

دلير معنيكيم خوف شمشير زبانمدن
اولور حساد دون كينه ورعرض وداد اوزره

درافشان اولسه طبعم ازدحام جيش معنادن
چيقار مضمونلرم هپ خامهٔ سحر اعتياد اوزره

بولنمزسه نوله غث وسمين نظم بليغمده
اولور عقد اللآل آساسوزم هپ اطراد اوزره

نه رتبه ايلسم تطويل وصف نظم رنكينم
اولور اهل دل ودانش كمال اعتماد اوزره

باقلسه جمله ده وار قابليت ليك اولمقدر
غرض فيض عطاى حقه حسن اعتقاد اوزره

تعالى الله نه بو اقبال فيض لطف باريكم
كزر كالاى شعرم دست ارباب سداد اوزره

پسند ايتمش خصوصا نظممى بر آصف اكرم
كا ودرحالا بساط انداز صدر عدل وداد اوزره

فريدون بخت صدر آراى دولتكيم مرجحدر
شكوهى احتشام دودمان كيقباد اوزره

ستوده عرش مسندصدر ديوان جلالتكيم
اولور فرمانه سرتاسر عالم انقياد اوزره

خديو دادكستر عالم جود ومكارم كيم
نثار نقد امال ايلر افراد عباد اوزره

.... اسم وعلى هيبت حكيم بوعلى سيرت
كه اولور احوال دين ودولتى هپ انتقاد اوزره

محیط عقل وحکمتکیم ایدر اصلاح تدبیری
بولنسه دائما مادار هر کشور فساد اوزره

سکندر مرتبت صدر کرم‌پرور که دورنده
ره یأجوج غم عدلیله اولدی انسداد اوزره

قدر قدرت خداوند جهانکیم بیم قهر یله
نه حدیدر که چرخ کج نهاد اولسون عناد اوزره

کشاده درکه الطافی هپ اعلا و ادنایه
فتاده سایهٔ اعطافی هر ناشاد و شاد اوزره

اولور بی شبهه غائب شبچراغ عالم آرایه
دوشورسه پرتوی رأی منیرین کر رماد اوزره

اولیدی مظهر کمترنکاه رأفت ولطفی
یپاردی آشیان پروانه شمع شعله زاد اوزره

او رتبه مرتفعدر آستان درکه لطفی
که صالمش سایهٔ امن وامان جمله بلاد اوزره

بودرکیم اعتقادم برمشیر صائب وعاقل
جهانه کلمیه اول آصف عالی نژاد اوزره

بولور توفیق حقه مظهریت هر امورنده
اولنجه درکه مولایه بویله استناد اوزره

او صولت وارکیم انده تندباد قهری چاك ایلر
صفوف دشمنی آت سورمدن فکر جهاد اوزره

بو عدل ولطف ورأفت وارکن انده جملهٔ عالم
دیرمی یارب اولسون عمر وجاهی ازدیاد اوزره

نه صورت باغلر عالم سیر ایدك بالله عدلیله
هله دور سمفرساسی اولسون امتداد اوزره

سماط جودی ایلر صبح وشام اطعام هر بیکس
دکل هیچ بر کدا اندیشهٔ تحصیل زاد اوزره

نوله قالورسه لاشی جمع اضداد ایتمه یاننده
قالورلر فرمانی جاری آب ونار وخاك و باد اوزره

درنك کردش افلاکی قیلسه فی المثل فرمان
ایدر انفاذ کردون امرین اولمز ارتداد اوزره

عجب قنغی مشیری حق ایدر بویله حمایتکیم
اولور دشمن دخی اولسه اکا فرط وداد اوزره

ملك خصلت کرمکارا فلك رتبت جهاندارا
وجود کدرو برن رونق مقام عدل وداد اوزره

نیجه رسطو خرد آصف ایشتدك سندن اول لیك
دکلمش مسلکنده بیریسی بویله رشاد اوزره

او کونکیم صدری تشریف ایلدك سکان عرش اولدی
مواظب برزمان اوازهٔ فرخنده باد اوزره

ایا صدر جهان شعرم بکنمش سن ایشتدم تا
یازلمشدی او کوندن مدحتك لوح فؤاد اوزره

بحمدالله که اولدم لذت وصفکله شیرین کام
اکرچه ممتنعدر مدحت ذاتك مراد اوزره

بو لطفك طویمسیدم کر بقول نفعیٔ استاد
«قالوردی حشره دك بازار اندیشه‌م کساد اوزره»

دعای دولتیکه حصر ایدوب من بعد اوقاتم
قیله‌م صدقیله طبعم مدحتکده اعتیاد اوزره

خلوصك اولدی معلوم ایتمه اطناب سخن ٭ اکرم ٭
قیل ایفا خیر دعواتن که واجبدر عباد اوزره

یازوب فخریه تا کیم شاعران کاهی قصائدده
تمدح ایلیه پرواز که فکر واعتقاد اوزره

اولوب کوندن کونه اجلال واقبالی ترقیده
سعادتله اوله ایام عمری امتداد اوزره

—

تاریخ ولادت

آبروی فضلا میرجلال الدین کیم
ذاتیدر مظهر الطاف رحیم ورحمان

او کریم النسب اول محترم دورانکیم
فخر ایدر جوهر ذاتیله همارە اخوان

نسخهٔ ذاتی کمالات ایله پیراسته‌در
جبهه‌سندن اولور آثار فیوضات عیان

ذهن دراکی خدنك هدف رأی صواب
کلك چالاکی مدنك در کنج عرفان

حسن تدبیرده اندیشه‌سی بی مثل ونظیر
فیض تأثیرده تدبیری عدیم الاقران

صافدر آینه‌وش طبع لطیفی مثلا
سینه‌سندن کورینور باقسن اکر سر نهان

پاکدز باده کبی مشرب شوخی حقا
لذت الفتی اهل دلی ایلر فرحان

یازسه اخلاقنی کلبرك کبی وصافك
صفحه‌سی ایلیه تعطیر مشام دل وجان

صفحهٔ قلبی براینهٔ وحدتدر کیم
مرغ قدس اولسه سزادر اکا طوطیٔ بیان

عقل پیرانه‌سی مغبوط دل اهل کمال
طور مردانه‌سی محسود کروه رندان

مدح فضل وهنری صحبت اهل انصاف
وصف جود وکرمی کفت وشنید یاران

چوقمی ناز ایلسه دورانه که قیلمش مولا
قرة العین رجائیٔ جلیل العنوان

نه رجائی او هنرپرور بی همتا کیم
اهل دل ذاتنی بو طرز ایله ایلر تبیان

معدن لطف وهم مصدر انواع كرم
كيتئ فضل وعطا عالم جود واحسان

حسد افروز اعالئ وزيران عرب
ادب آموز كبار علماى ايران

تاب رأيى فلك معنى يه خورشيد منير
رشحهٔ كلكى رياض سخنه آب روان

بزم عيشنده ملك شاهد تابنده عذار
باب لطفنده فلك خادم دامن بميان

اوخداوند فلك جاه كريم الشانكيم
دائر خدمتيدر شوقله چرخ كردان

اولهيم وصف شريفنده كهر سنج مقال
كرچه حقيله ادا وصفنى اولمز آسان

يازهيم شويله جه هرفنده اولان قدرتنى
نقش الطافنه صكره ايدهيم عطف عنان

علم فرس وعربى فن رياضى وحكم
ازلى موهبة اللهدر اكا بى نقصان

مجمع دائرهٔ مدركهٔ پاكنده
صرف ونحو وادبيات ومعانى و بيان

علم تفسير واحاديثده فخر رازى
فهم اشكال مسائلده فلاطون جهان

كلمدى شمدى يه دك عالمه برمثلى دخى
حسن ترتيب مقالات وتصورده همان

بيلسه انشاسنى وصافى اولوردى وصاف
كورسه اشعارينى تحسين قيلردى حسان

صنعت خط جليده هله مثلى نابود
نسخ وتعليق ايسه جمله يه بولدى رجحان

كرئلش خطنى كورسيدى قيرردى قلمن
غيرت جهله او يوب رشكله حافظ عثمان

كاغد اوزره نظرى رقعهسى آشفته ايدر
رشتهٔ سيمه ديزلمش كبى در غلطان

بر حفيد ايلدى احسان اكا حق جل جلال
كرم وعاطفت ولطفنه كوردى شايان

نه حفيد اول كل صدبرك چمنزار مراد
كيم اولور طعنهزن غنچهٔ باغ رضوان

طاق كهوارهٔ پرجنبشى چرخ اقبال
پرتو روبى اكا مهر ومه نور افشان

براشور تهنيت مقدم مسعودى ايچون
اولسه كرطاقچهٔ مهدينه مهر آويزان

حسنى برمرتبه عاليكه مه ومهر فلك
اولهمز پيش لقاسنده برآينه دان

اوپر بزاد ربابندهٔ عقل وهوشك
دایهٔ تربیه سی اولسه سزا حور جنان

والد وجد کرمکاری ایله اول طفلی
حق معمر قیله تاآخر اولنجه دوران

دیدم ☼ اکرم ☼ اکا بر بیتله مهمل تاریخ
طبعمه شوق قدومی اولیجق فیض رسان

صبحدم طالع اولوب سعدله خورشید مثال
اولدی اجلال خانم شعشعه افروز زمان

سنه ١٢٨٢

—

تاریخ ولادت

صاحب کمال وعرفان یعنی جناب صبری
ذاتی ثنایه شایان اطواری مدحه الیق

بر میر پرهنزدر خوشذات وپاك اثردر
اخلاقی معتبردر یوقدر نظیری مطلق

رندحکیم مشرب دیندار وپاك مذهب
مشواری حاصلی هپ قانون عقله اوفق

افکاری معتدلدر مجبور اهل دلدر
عندنده ایش دکلدر جهالی سومك انجق

بر نجل پاکی احسان ایتدی اوذاته یزدان
لطفیله ایده هرآن تکثیرینه موفق

قیمتده تاج کیدر انسان انکله حیدر
دنیاده بشقه شیدر اولاده مالك اولمق

قیلسون همان معمر باعزوشان اوفر
بوطفل ایله برابر اول میرا عقلی حق

ناچار ایلر ☼ اکرم ☼ تاریخمه جهان رشك
ویردی حسین صدقی بزم شهوده رونق

سنه ١٢٨٣

—

تاریخ ولادت

ایلیه مولا معمر باکمال عافیت
کلدی مجدیله بومأوای عتیقه عایشه

ایلسون توسیع منزل حق پیوند کجه ولی
شمدی ناچار اولدی قونق مهد ضیقه عایشه

نفحه زر ایتسون جهانه غنچهٔ رخسار ایله
سنبل کیسوسنی همچون حدیقه عایشه

والدندن مادرندن دوشمسون ایری مدام
انلره اولسون بو عالمده رفیقه عایشه

عرشه تعلیق اولسه تاریخ نفیس ☼ اکرم ☼ بجا
زیور مهد جمال اولدی شفیقه عایشه

سنه ١٢٨٢

قوناق تاریخیدر

آسمان عظمت حضرت کامل پاشا
کیم اودر آصف پرجود وهم دورانه

نیجه آصف علم افراز کرمکیم اولمش
مایه بخش ازلی دستی بحار وکانه

لطف طبعی اوقدر کیم اولهمز گنجیده
بخشش یکدمهسی حوصلهٔ احسانه

ذاتی بر نسخهٔ اسرار آلهیکه عقول
فهم وادراك مآلنده اولور دیوانه

موشکاف فضلادرکه اولور حشره قدر
دانش آموز حکم فلسفهٔ یونانه

رأیی بر مرتبه روشنکه ایدر بخش حسد
پرتکین لمعهسی خورشید ومه رخشانه

نفحهٔ خلقنی یاد ایلسه برشاعر اکر
سطر اشعاری دونر باغچهٔ رضوانه

دونسه یوز بیك سنه کرمرکز عالمده فلك
کلیه بربدلی دائرهٔ امکانه

بارك الله زهی رونق بخت واقبال
دمبدم مظهر اولور عاطفت یزدانه

ایستسه همت معماریٔ لطفیله اولور
باغ جنت کبی معمور نیجه ویرانه

یاپدی برخانهٔ نوطرح متین ودلکش
که ویرر سیر وتماشاسی صفا انسانه

نیجه منزلکه اوکیم قبهٔ سقفی اولمش
سایه انداز عنایت فلك کردانه

خاندانیله همان حق حضرت عز وجل
متمین ایده اول داور عالیشانه

بنده اثبات عبودیت ایچون ای اکرم
سویلدم مصرع تاریخنی استادانه

اوقویان غائب ایدر هر دوسرایی کوزدن
جای والاده بهین اولدی بو دولتخانه

سنه ١٢٨١

تاریخ منصب

داد اندیش وکرم پیشه مترجم پاشا
دورده شمدی اودر آصف افلاطون رای

اوخداوند فلك جاه ومعلا رتبه
که جهان در کهنه عجزایله یوزسورسه روای

اوجهانبان معظم اوخدیو افخم
کیم اولور طاقچهٔ بارکهی کردون سای

ذره در پرتو رأينده اضافتله كونش
لمعه در بارقهٔ فكرتنه نسبتهٔ آى

حمدلله بنه خاوركه فيض حقدن
مهر رخشندهٔ اقبالى اولوب برق نماى

مجلس معدلته ويردى رياستله شرف
او خديو هنراندوز وفطانت پيراى

كونان جوهر اهليت واستحقاقه
بى كمان اختر اقبالى اولور شعشعه زاى

ايسترز حضرت حقدنكه بو كونلرده اوله
بنله جالس سرمسند صدر والاى

قورتيلوب نائرهٔ ظلم وفتندن عالم
سايه سنده اوله آسوده بتون باى وكداى

باشله اخلاصله ايفاى دعايه ٭ اكرم ٭
سوزخنامنده اولور لازمه چون خيردعاى

تا كه وابسته اولوب يكدكره عزل ايله نصب
اوله تعقيبده بر برينى جنبشده پاى

عمرينى دولت واقبالنى افزون ايتسون
دائما حضرت فياض حكيم ودانای

فكر تاريخن ايدركن دلمه ايتدى طلوع
عقد جوهر كبى برمصرع خوب ورعناى

فرضدر قاطبهٔ عالمه ايفاى سپاس
رشدى پاشايى رئيس ايلدى عدليه خداى

سنه ١٢٨٢

تاريخ چشمه

همنام جناب پسر كاسر اصنام
والئ مصر حضرت پاشاى دل آكاه

صرف ايليه رك حق يولنه نقد عطاسن
خير وحسنات ايله در مقصدى هركاه

ازجمله ياپوب ايشته بو سرچشمه يى قيلدى
بوشاه قولى دركهن احيا اوفلك جاه

برچشمهٔ دلجوى مصفا كه سزادر
آصلسه كومش طاس كبى لوله سنه ماه

اول داور ذيشانك ايدوب عمرينى افزون
بويله نيجه خيراته موفق ايده الله

نوش ايليوب آبن ديدم ٭اكرم٭ اكا تاريخ
بوچشمهٔ پاك اولدى طراوتده دركاه

سنه ١٢٨٣

—

تاريخ وفات

صد حيف وصد غم صد كدر كيم يوق وفادن بر اثر
احوال دهره سرتسر باق چشم عبرتله براز
اقبالى ادبارهٔ قرين ادبارى نخوت وقهر كين

شادیسی آلامه یقین آلامی غایت جانکداز
ادبار ومحنت برطرف ایتمکده مانند خزف
بیك جوهر جانی تلف هردم سپهر کینه باز
بو دختر پاك نجیب پاشایه حیفا چوق طبیب
یاقش ایکن امر عجیب هیچ اولمامغله چاره ساز
افسوس کیم اول نوجوان ایتدی غریباً ترك جان
قیلسون خدای مستعان غفرانی اکا دلنواز
برموجب حکم ازل نوش ایلیوب جام اجل
ایتمکده هرکس بیجدل راه فناده ترك وتاز
بیلمك کرکدر کیم تمام فانی بوعالم والسلام
موجود وحی ومستدام انجق خدای بی نیاز
ای زار صاحب عطا مرحومه یه ایله دعا
محتاجدر زیرا اکا یکسر حقیر وسرفراز
معجم دیدم تاریخن آه * اکرم * بالهام آله
فردوس خانم ایتدی واه کلزار عدنی جای ناز

سنه ١٢٨٧

—

تاریخ وفات

کان حیاوگنج ورع میر سالمك
کلمز نظیری زهد وصلاح ایله بیریا

عقل وفراست ایدی خبر کندوسندن آه
کاولمشدی ذاتی جمله فضائلده مبتدا
نورس جوان ایدی ولی بالای نازینی
بارکران علم وهنر قیلدی همچو یا
خورشید فضل وهمته کندی سپهر ایدی
رویندهنور عصمت اولور ایدی رونما
آخر بوکاده کوزلرینی دیکدی چرخ دون
بردرد جان خراشه کیم ایتمشدی مبتلا
بولمیوب دواسی جهانی ایدنجه ترك
احباب ووالدینه قالدی غم وبکا
تاریخ فوتنی دیدم * اکرم * دعا ایدوب
دار السلامی سالمه جا ایلسون خدا

سنه ١٢٧٩

—

تاریخ وفات

بومحمد وهبی پاشازاده میر عاطفی
حسن اخلاقیله توصیف ایلمش کلك قدر
زهد وعصمتله نوله دیرسم یکانه ذاتنه
کیم نظیری اولمامش مشهود بو آنه قدر
مکتب حربیه یه قید ایتدیروب معصوم ایکن
نامنی برمقتضای غیرت فضل وهنر

خیلی مدت انده تحصیل فنونه سعی ایله
ایلدی لوح دلن مجموعهٔ رنکینتر

کرچه برنورس جوان ایدی حقیقتده ولی
باطنا ایلردی تمییز طریق خیر وشر

هم یتیم ایدی ایدردی کریهٔ حسرت نثار
خاطر محزوننه کاهیجه کلدکجه پدر

ترك ایدوب بو تنکنای محنتی آخر بوده
مرغ روحی آچدی فردوس برینه بال وپر

فجأة کوش ایلینجه فوتنی *اکرم* همان
سویلدم تاریخنی هرنه‌یسه باحزن وکدر

تعمیهٔ م تأثیر مضمون دعایه دالدر
روح پاك عاطفه کلزار عدن اولسون مقر

سنه ١٢٨١

—

ترکیب بند ناتمام

ندر منافعی عرصهٔ روزه‌نك بیلم
بودار پر محنی جلوه‌کاه ایدر آدم

نه حظی وار مثلا عیش ونوش قیلسه کشی
دکلمی آخری نیش بلا وزخم الم

بواولدی دیدهٔ روزکار بدکردار
که هر مسرتك البت صوکی اولور ماتم

فریب خوردهٔ اقبال دهر اولور مقبل
صانور که اوله جهان ایچره دائما خرم

دوزمی چرخ فلك هرزمان مراد اوزره
اینده برکون ایدر اقتضای دوردژم

جهانده حاصلی بوقدر هوسجه کام المش
کرك کدای محقر کرك شه افخم

ویردمی عارف اولان قبض وبسط دهره وجود
اولورمی نافله خاطر ربودهٔ عالم

حقیقت اوزره تصور اولنسه دنیانك
چیقار وجودی عدم ذوق ولطفی رنجش وغم

دکل دکل بو فنا بزمی جایکاه حضور
حذر که اولمیه‌سن دلخراب جام غرور

بوعالمك که یوغی واری جمله یکساندر
بوسره واقف اولان حال دهره خنداندر

ایدن حقیقت اشیایه اکتساب وقوف
سفربر اولدیغنه عالمه پشیماندر

غریب کلشن آلامدر بو باغ فنا
کل شکفته‌سن هم حالت مغیلاندر

ویرن بو عالم صورینك آل ونقشنه دل
صوکنده پاژدهٔ محنت فراواندر

بو سور کهده اولان بر نفس سرور ایله شاد
هزار ساله غم ماتم ایله گریاندر

امین اولورمی کشی دستبرد قهرندن
فلك که اسکی جفاکار بزم امکاندر

محال ایسه نعجب انتظام کون وفساد
اساس دهر جهان اوله لی پریشاندر

اولان بقاسنه قائل بو کارگاه غمك
فنای نفسنه اسباب ارار حریفاندر

یازق بو مرتبه رأیی سقیم اولان دونه
که خنده بخش اوله اقوالی مرد مجنونه

یولك شاشرمه طریق صواب اره هرگاه
گلیدر بو بادیه چوق رهروانی گمراه

سرابی آب صانورسن خیالی عین مثال
بو وجهله سنی بر گون قیلر فتادهٔ چاه

نه چرخ و بختی ظهیر ایت نه ماله اول مغرور
نه ایله کندیکی دلخستهٔ تحسر جاه

نه کار صعبك اولورسه و یرد قولایلغنی
بتون امورده درگاه حق ایله پناه

آچار سهولتله قفل کنج الطافی
مددنك آه گبی زور بانك یا الله

قالیدی ایش بزه وای ایدی حال زارمزه
اولوردی عجز ایله هپ کارمز تظلم و آه

و یرن خدامی دکلدر بو فکر و عقلی بزه
جبین حمدی همان ایله سودهٔ درگاه

تحیر ایله خدانك کمال قدرتنه
ایدوب سما و زمینه بصیرت اوزره نگاه

گور اکله جلوهٔ اسرار صنع مولابی
جهانه عقل قصیر نجه و یرمه معنایی

—

ترجیع بند لطیفه آمیز

و یرمشدك اول زمانکه بتون امتحانلری
هپ باغلدقدی ترك و فراره تبانلری

روزه یله خوش گچورمشیدك وقت وانلری
بو ماتم اغلدیرینه هپ نوجوانلری

عید ایردی گلدی مکتبه گیتمك زمانلری
ترتیبه شمدی باشلیه لم بز یلانلری

حربیه گرچه مکسب جمله فنوندر
مشحون فیض اولدیغیده بی ظنوندر
جور و جفاسی لیك بغایت فزوندر
گوردمز صفا یوزی گیرەنك قلبی خوندر

عید ایردی کلدی مکتبه کیتمك زمانلری
ترتیبه شمدی باشلیه لم بز یلانلری

اولدمکه نو بهار ایله عالم صفا بولور
قید کدردن اهل محبت رها بولور
بیچاره دل مضیق المده بلا بولور
یوقمی بو درد و محنته یارب دوا بولور

عید ایردی کلدی مکتبه کیتمك زمانلری
ترتیبه شمدی باشلیه لم بز یلانلری

کوکلمکه هر مسیره یی بر بر خیال ایدر
بر کیجه رخصت المغه فکر محال ایدر
انسان بو بولده کندینی مجنون مثال ایدر
تنبیه ضابطانه نصل امتثال ایدر

عید ایردی کلدی مکتبه کیتمك زمانلری
ترتیبه شمدی باشلیه لم بز یلانلری

بو قاره کونکه طرفه دم افتراقدر
جسم ضعیفه داغ حزن اشتیاقدر
آهم دخانی شعله رس نه رواقدر
ینه بوکا سبب عدم اتفاقدر

عید ایردی کلدی مکتبه کیتمك زمانلری
ترتیبه شمدی باشلیه لم بز یلانلری

ای دود آه چرخ برینه برابر اول
ایامی تیره قیل فلکه شعله کستر اول
ای دل سرور وقتی کدر مکدر اول
امادهٔ سهام قضای مقدر اول

عید ایردی کلدی مکتبه کیتمك زمانلری
ترتیبه شمدی باشلیه لم بز یلانلری

یارب ندر بو محنت دور و در از بخت
قیلدی بزی اسیر غم جانکداز سخت
مقهور اولوب فلك یره چکسون بو هفت تخت
اوردق سمند تیز رو افتراقه رخت

عید ایردی کلدی مکتبه کیتمك زمانلری
ترتیبه شمدی باشلیه لم بز یلانلری

✵اکرم✵ دهان میر علیدن بو شب هله
یاپدق بو نونشیده یی خامه الوب اله
معناسی اوزکه نشئهٔ حرمان ویر دله
کاهی اوقورسه کردم حل معادله

عید ایردی کلدی مکتبه کیتمك زمانلری
ترتیبه شمدی باشلیه لم بز یلانلری

—

حکایت

وار ایدی بر دلاور پر زور
کشتگیر دسته مغرور
پنجه تاب پلنك وشیر ژیان
حمله فرمای اژدهای دمان
جنك جوی مظفر وغالب
تند خوی وتناور وصائب
کوردی برشاهزادهٔ دلبر
جانه ایتدی تیر عشق کذر
قیلدی بردمده دستبرد بلا
قامتن ماه نومثال دوتا
اولدی معمورهٔ وجودی خراب
پایمال وذلیل همچو تراب
باشلدی یانه یانه افغانه
بر سپند اولدی نار هجرانه
ضعفله ظن اولوردی مور حقیر
آه وفریادی لیك عالمکیر
عشق بریانه شعله کیر الم
خلق بریانه سنك بارستم
هجر جانان کوکلده درد عظیم
طعن بدخواه جانکداز والیم
کاه سرده غلو ایدوب سودا

بویله ایلردی حقه عرض رجا
«قیل حواله هلاکمی یارب
کاوله ترك بلای عشقه سبب»
«نیجه جانسوز ایمش بو آفت عشق
نه یمان درد ایمش بو محنت عشق»
«دلده هرداغ شعله تاب اولدی
سینه‌ده زخم بیحساب اولدی»
«نیجه راه آچدی جانه تیغ بلا
کلدی موتم آهکیم حالا»
«باری کندم بنی هلاك ایده‌یم
بر آوج راه یاره خاك ایده‌یم»
«کیده‌یم افت وخیز ایله یاره
بوله‌یم کندی دردیمه چاره»
«توبه توبه کیم ایلدم عصیان
بکا غمدر دلمده مایهٔ جان»
بویله دائم ایدوب خیال محال
دشت غمده کزردی قیس مثال
صورت حالدن اولوب آکاه
مرحمت معدنی کریمهٔ شاه
ایلدی اختیار رنج سفر
عاشقی نزدینه اولوب رهور

دیدی ای بینوا شکیب وادیب
کشور هجر ومحنتده غریب

از کجایی ونام وشانت چیست
کومرا کو که درد جانت چیست

منکه عیسی نفس طبیب توأم
در دلت جانم وحبیب توأم

نیم عیسیکه عیسیٔ مریم
عرض سوز وگداز میکندم

پادشاه سریر نازم بن
حسن وعصمتله سرفرازم بن

عاشقه رحم ولطفدر کارم
دلنوازم وفادر افکارم

غمکه چاره بولمغه کلدم
درددن آره بولمغه کلدم

نیچه در حال زارك ای محزون
سویله کل رازك ایله پرده برون

آشکار اولمینجه والحاصل
دردکك چاره‌سی اولور مشکل

بویله سوزلرله اول فرشته خصال
حالنی عاشقندن ایتدی سؤال

یونی بیچاره کوش ایدوب تکمیل
اولدی لطفیله شرمسار وخجیل

غرق اولوب بحر حیرته بردم
ایلدی عزم سوی ملك عدم

—

عرض ستم

سن ستمکاره کوکل باغلیه‌لی
آه وکریه ایله کچر اوقاتم
تیغ هجرکله یورك داغلیه‌لی
خون دل اولدی بتون اقواتم

آهکیم هیچ خبرك یوق بندن
کیمه شکوا ایده‌یم یاسندن

بنی کوردکجه ندر اویله غضب
هیچ بو اوضاعه تحملمی اولور
بنی اولدرمه‌میدر قصدك عجب
بوقدر بویله تغافلمی اولور

بکا برکره نکاه ایتمزسن
کیتدیکم یولده بیله کیتمزسن

بیلورم سنده وفادن یوق اثر
بیلیم اما که نزاکتده‌می یوق

ندز اول چهره اوحدتلی نظر
زار اولان برقوله شفقتده می یوق
اختیاری دکلم بنده سکا
بنی عشق ایلدی افکنده سکا

هجر یکه تاب کتورمز کن بن
بر ده آزاره می لایق کوردک
سویله اللهی سورسن هله سن
سکا بندن کیمی صادق کوردک
بومیدر سنده اولان رسم وفا
بیلمدك قدریمی ظالم حیفا

ال و یروب کثرت احباب سکا
شمدی ایتدك بنی مردود نكاه
بولیوب هیچ برینی اهل وفا
صکره اما دیه جکسن ایواه
اوزمان ☼اکرمی☼ یاد ایلرسن
انیده بولمز ایسه‌دك نیلرسن

تخمیس غزل

بیلمزدك اضطراب دل و درد فرقتی
هرکاه دمبدم قوپاردك قیامتی
تحمیل ایدردك عاشقه بیك درلو محنتی
سودك کورنجه اول بت آیینه طلعتی
قربانك اولدیغم نیجه کوردك محبتی

اولدیردی خیلی دم بزی جور و جفالرك
دللرده تاب قویمدی وحشی ادالرك
تأثیر آه و زارینی کور بینوالرك
یولده سلامنی المزایکن مبتلالرك
قدینی خم ایلیوب قومامش سنده طاقتی

آغوشنی اوماهه آچارسن ایکی کوزم
دردانهٔ سرشکی صاچارسن ایکی کوزم
شوق محبتیله اوچارسن ایکی کوزم
کوین طولاغمدن نه قاچارسن ایکی کوزم
ارباب عشقك الده دکلدر ارادتی

ای ماه اوج نخوت ایا شوخ فتنه زا
وقتیله سنده ایتمشیدك بونلری بکا
ایتدکلرن بولور کشی دنیاده دائما
سندن قاچوب کورنمه‌لر نازایمش سکا
بزبیوفا ایمش هله کوردکمی آفتی

☼اکرم☼ دخی سونسه کرك *نائلی* کبی
بیقدردی جورك اتیده یك *نائلی* کبی

هردم جفاکی سو یلشه‌رك * نائلی * کبی
عمونیز قیامتـه‌دك * نائلی * کبی
تحریك ایدن اوشوخ ایسه سن سروقامتی

—

تخمیس غزل

شعله بار اولدی کوکلده خنجر آزار حیف
جان ودل سوز ستمله اولدی آتشزار حیف
یأس ایدوب چشم امیدی تیره ور ناچار حیف
کورمدی کوکلمجه حسنن دیده‌ٔ خونبار حیف
ایتـدی حیرتله تجلی طور دیده‌ٔ یار حیف

دامندن اکسـك اولمز خون دل پیکاننك
خانه‌ٔ دلـدر مکانی خنجر مژکاننـك
حدی یوق پایانی یوقدر کرچه کیم احساننك
ظلم ایله باغلر اوخونی چشمنی قربانـنك
جان آلور برلحظه ویرمز فرصت دیدار حیف

جور ایله زندان محنتدر درونم روجه
ایلمم شکوا ینـه بن دلـبر ممدوحه
رنکااتمکده یوقی بو دل مشروحه
صائمه باقز شفقتدن سینه‌ٔ مجروحه
قطره‌ٔ لطفن اسیر کر یزدن اول غدار حیف

دورا و لوب اول کوکلدن قید جان حرمان ایله
چاك چاك اولسـون تنم تیغ غم دوران ایله
دل اسیر محنت اولسـون فرقت جانان ایله
شویله بیتاب ایت الهی جسممی هجران ایله
کیم دیسون کوردکجه حالم یار حیف اغیار حیف

شرح حالم غمزه‌ٔ سرمست پرخوابکده‌در
مرهم زخم درونم تیـغ پرتابکده‌در
داروی جسم ضعیفم موج زهرابکده‌در
خسـته‌ٔ عشقم حیاتم چشم بیتابکده‌در
درد دل مهلك طبیب درد دل بیمار حیف

ایلدی برذره * اکرم * داغ سینه‌مدن بروز
قیلدی یکسر عالمی دوزخ کبی پرتاب وسوز
آه وزاره وقف اولوب بیچاره دل هرشام وروز
ایلـدی ایقاظ ناله‌م فتنه‌ٔ حشری هنوز
اولمدی چشم امیدم * نامقا * بیدار حیف

—

تخمیس غزل

شـعله ریز داغ هجران اولـدیغم دمدر بودم
عشـقله برق فروزان اولدیغم دمدر بودم
بادوش پرچیده دامان اولدیغم دمدر بودم
پیروعمر شـتابان اولـدیغم دمـدر بودم

بزمگاه قربه پویان اولدیغم دمدر بودم

ایلشکن صنع حق شاهنشه اوزنك جور
غمزه ناز ایلر اومه مستغنیٔ آهنك جور
محو اولوب عشقیله حالا اولمدم دلتنك جور
الوداع ای خاك حسرت الفراق ای سنك جور

بزم عالمدن گریزان اولدیغم دمدر بودم

دلی اسیر درد عشقم نیلسون تنده حیات
درد حسرت اولدی جانه ارزو بخش ممات
ناز واستغنایی قویسون غیری عمر بی ثبات
رهگذار موج اشکمدن صاقنسون کائنات

بحر هجرانم خروشان اولدیغم دمدر بودم

بی نشاندر ضعفدن جسمم فغان وزار ایله
شعله زار اولدی درونم اشتیاق یار ایله
برعجب حالتدهیم گرمیت افکار ایله
زخم خون آلوده صانمه حسرت دیدار ایله

پای تاسر چشم گریان اولدیغم دمدر بودم

فخر ایدر رسم بکا یکدر جوهر ذات وصفات
همتم اقبال ایچون اولمز اسیر مشکلات
هپ اوصاندق بن حیاتمدن وهم بندن حیات
تاج وتختن باشنه چالسون سپهر بی ثبات

بن وجودمدن پشیمان اولدیغم دمدر بودم

باشلادی جوشه سرمده * اکرما * سودای یار
کللر آچدی داغدن تنده نسیم نوبهار
گریه خیز حسرت اولدی آه چشم اشکبار
اولسون آهمدن بنه اجزای عالم تارومار

عشقله * ناق * پریشان اولدیغم دمدر بودم

—

شرقی

دل غایت دزد عشقی کورسون
سورسون بو فراق حشره سورسون
هجرك الی بنی کوتورسون

نقرات

سورسون بو فراق حشره سورسون

باقه کوروب اضطراب حالم
ترك ستم ایتمه غیری ظالم
آه ایتمکه قالمسون مجالم

ایضاً

انصافك یوق مروتك یوق
بیچاره که رحم وشفقتك یوق
اولسهمده وصاله نیتك یوق

ایضاً

داد ایستر ایسهم سن ایله بیداد

الله ایچون اول جفایه معتاد
* اکرم * دیه ایلمه بنی یاد
سورسون بو فراق حشره‌دك سورسون

—

شرقی

نیچون محزون باقارسن بکا اویله
ندر قرغنلغك ای ماه سویله
مکدر طوردیغك لایقمی بویله
نقرات
ندر قرغنلغك ای شوخ سویله

اولور عالمده هر بر درده چاره
اوزلمه رازکی قیل آشکاره
دل مجروحم ایتمه پاره پاره
ایضاً

دوشرمی شانکه اولمق جفاجی
نظر قیل حالمه بر کرده آجی
ستملر ایتمه اویله آجی آجی
ایضاً

تکلفدن بریدر طور عاشق
کلور افعالی طبعه ناموافق
قصور ایتدمسه ده عفو ایله ارتق
ایضاً

بو اندیشه ایله باالله * اکرم * زار
قالور تا حشره‌دك آشفته افکار
بحق حسن پاکك ایتمه اصرار
نقرات
ندر قرغنلغك ای ماه سویله

—

شرقی

بهار اولدی اچلدی باغ وکلزار
خروشه باشلدی شوقیله انهار
صفا جویانه اولمشکن فلك یار
نقرات
بکا اولمز مساعد بخت غدار
مکدردر آچلماز خاطر زار

ایدوب بزم طربده عیشه آغاز
دل ایتسه استماع نغمهٔ ساز
اولور تأثیری جانه آتش انداز
ایضاً

جهانه کلدیکم کوندن بری تا
اوصاندم چرخه ایتمکدن تمنا
یازق عالمده کیم بر لحظه حالا
نقرات

بکا اولمز مساعد بخت غدار
مکدردر آچلمز خاطر زار

—

شرقی

کلدی زمان کشت باغ
دالده اویاندی بیك چراغ
اولدی درونم داغ داغ

نقرات

ممکن دکل سندن فراغ

ای نازکار دلفریب
اولدم غمکله ناشکیب
السه مده وصلکدن نصیب

ایضاً

نه یدی چکنکی ماجرا
اول انفعال نابجا
بیهوده در ایتمه جفا

نقرات

ممکن دکل سندن فراغ

شرقی

کچمدن وقت صفا موسم کل
نوش جام ایله همان طورمه کوکل
عمر بیهوده در اولمق بی مل

نقرات

نوش جام ایله همان طورمه کوکل

عقلك المش ینه بر مهپاره
ایلمش دردی سنی آواره
غمی تعدیله ارارسن چاره

ایضاً

مجلس آماده او مهوش حاضر
ذوقه معتاد اوله جق بردم در
کریه لر ناله لر ارتق نیجه بر

ایضاً

مست لایعقل اولوب صبح و مسا
بادهٔ ناب ایله قیل کسب صفا
اولمه دلبستهٔ قید دنیا

نوش جام ایله همان طورمه کوکل

—

شرقی

رنك حسنك ویردی خجلت كلشنه
تاب رویكدن كدرناك آینه
مهر ومه بكزرمی سن سیمین تنه

نقرات

یوق نظیرك وارایسه سنسن یته

بر كورشده ایلدك جان و دلی
نازیكاك بردن اسیر و مائلی
دل شكار ایتمكده ایشته حاصلی

ایضاً

تیغ غمزهك ایتدی سینه‌م داغدار
فرقتكله اولدی جسمم پك نزار
عاشقه جور ایتمه ای مه عذار

نقرات

یوق نظیرك وارایسه سنسن یته

—

شرقی

كوكل بند اولدی اول عصمت صفاته
سزاوار اولدیغم كون التفاته
یكی جان كلدی جسم بی حیاته

نقرات

سزاوار اولدیغم كون التفاته

او مهر نازه اول یار صدیقه
فصل شكر ایتمه‌یم هر بر دقیقه
وفا پرورلك ایتدی فی الحقیقه

ایضاً

اولور لبریز نشئه خاطرزار
كلنجه یادمه هرلحظه هربار
او نازك سوزلر اول آزاده اطوار

ایضاً

نیاز وصله بن قالقشدم اما
كوكل حسرتله اولدی ناشكیبا
بوحالی ایلمشدم یاره ایما

نقرات

سزاوار اولدیغم كون التفاته

—

شرقی

«شب وصلت صباحه ایردی فغان» [۱]
اویان ای یار دلنوازم اویان
كچدی حسرتله روزكارم امان

[۱] بو مصرع برذات طرفندن برمسیره‌ده بالبداهه ایراد اولنمش و بو وجهله شرقی اوله‌رق الت طرفی همان اوراده طرف عاجزانه‌مدن اكمال قلنمشدر.

نقرات

اویان ای یار دلنوازم اویان

صبحه دك زار وكریه ناك اولدم
تیغ نازكله سینه چاك اولدم
یتر ارتق یتر هلاك اولدم

ایضاً

بستر عشوه ده یاتوب اویله
نه بولورسن بوا اویقودن بویله
اویان ارتق برازده سوز سویله

ایضاً

ایشته صبح اولدی ایریلق دمیدر
* اكرمك * بو زمان ماتمیدر
سن اویورسن مروت اویله میدر

نقرات

اویان ای یار شیوه كارم اویان

—

شرقی

غمكله یاندی سامانم *
هلاك ایله بنی جانم
حلال اولسون سكا قانم

نقرات

بنی اولدر بنی اولدر
كیمی ایستر ایسه ك كولدر

یانوب عشقكله بن ناره
اچلدی دلده صد یاره
بو درده غیری یوق چاره

ایضاً

اولوم گرچه برایشدندر
فراقكدن چوق اهوندر
غمكدن موتم احسندر

ایضاً

سكا ویردكجه بن ثقلت
جهاندن جان ایدر نفرت
بو وارلقده ندر لذت

ایضاً

رجالر عرض ایدر * اكرم *
بو صورتده سكا هردم
بكا تار اولدی بو عالم

نقرات

بنی اولدر بنی اولدر
كیمی ایستر ایسه ك كولدر

شرقی

صالت بن ایدم زائد اولان چونکه اراده

کیدیورم دشمنلرم قالسون بوراده

مولا قولایلقلر سلامتلر یاراده

نقرات

کیدیورم دشمنلرم قالسون بوراده

کوزلرمدن اوزار کیت بتون وطنم

غربت عالمنده اولور غیری مسکنم

یارم اکدقجه یاش دوکر کوزلرم بنم

ایضاً

الله صاغلق ویرایسه ینه برزمان

احباب ایله وطنمده کزرم شادان

قدر بویله ایمش شمدی چاره نه همان

نقرات

کیدیورم دشمنلرم قالسون بوراده

=

ابتدای غزلیات

قافیهٔ الف ا عدد غزل ٦

حباب باده دن اولدقجه شکل چرخ دون پیدا

ایدر موج صفاسی دلده صد داغ درون پیدا

تعالی الله نه واسع پویه کهدر عالم تجرید

ایدر هر قیس بی پرواسی بر دشت جنون پیدا

اولان سرمایه دار فیض عرفان بزم عالمده

ایدر جمشید دوران اولسه بخت واژکون پیدا

ایدرکن جذبهٔ حسنکله رهرپی کرد استغنا

قیامتکاه کوی عشقه برکون رهنمون پیدا

کورنجه پرتو مرآت روی عصمتک قیلدی

چو سیماب اضطراب مردم چشمم سکون پیدا

اولورکن پرتوافشان عالمه خورشید دیدارک

نه ممکن ایلسون بر ذرهٔ خاکم سکون پیدا

نهانی برنکاه کمترین فتنه انکیزک

ایدر *اکرم* کبی صد عاشق زاروزبون پیدا

ارتفاع جاه‌ایله مقبل نه نازایلر بکا
زند رفعت‌شه‌نم کردون نیازایلر بکا

نامراد اول رند محو بی‌نشانم کیم قضا
راح عشق شعلهٔ هستی کدازایلر بکا

عازم معراج وصلم محرم بزم یقین
حامل وحی خدا افشای رازایلر بکا

بستهٔ قید تعلقدر دلم زلفنده تا
عشق علویتله عرض امتیاز ایلر بکا

محوایدر *اکرم* وجودم تابش برق جمال
اول سببدن یار حسننی باز ایلر بکا

رنجی بو یا افتاب سودا کیسومی اویا سحاب سودا
عالملری قیردی تیغ غمزه‌ك ای دیده‌سی مست خواب سودا
ایلردی کاهی مست بیهوش کرایلسه برخطاب سودا
نقش اولدی دله خط غدارك هر نقطه‌سی بر کتاب سودا
هر قنده اولورسه ایلر احیا صد محشر اضطراب سودا
شور افکن آفتاب غمدر رونده‌کی اب وتاب سودا
ذوق دل وجانم اولدی *اکرم*
جور وغم بیحساب سودا

کفتکوی غیب ظاهردر بیانمدن بکا
فاش اولور سر عدم زیرادهانمدن بکا

تیغ هجری چاك ریز سینهٔ مجروح ایکن
اختفا دوشمز کمان ابروانندن بکا

مجلس وصلکده کریان اولدیغم معذور طوت
بر طبیعتدر که قالمش غم زمانندن بکا

کلشن آرا بلبل وحدتشناسم کیم کاور
شوق دیکر عالمك دورخزانندن بکا

اکرم ذوق آشنای وصل وهجرم محشرك
یوق امید وبیم نیران وجناننده بکا

زند عشقم عالم معنی مسخردر بکا
کشف سر مشکلات امر میسردر بکا

فیضیاب مایهٔ فقر وفنایم تا ازل
کشت صحرای محبت حج اکبردر بکا

پرتو افشان سمایم سایه انداز زمین
همتمدن ذلت ورفعت برابردر بکا

عیسیٔ افلاك تجریدم زمینده مسکنم
آسمان وخاکدان معنیده همسردر بکا

نائل نیم التفات چشم یار اولسم نوله
زخم خونین داغ داغ سینه زیوردر بکا

اول پرستشکاهدر دل عالم وحدتده کیم
ذره‌لر *اکرم* برلوح مصوردر بکا

دلداده اولمش اوله مكر كيم وفاسكا
كيم دوشمش اولده روزازلدن جداسكا

جورك اورتبه روحفزادر كه دوستم
بيك كوكلم اولسه ايلرايدم مبتلاسكا

خاك ايلسم وجودمى راهكده چوقيدر
مقبول اوليدى جانم ايدردم فداسكا

قيدم دكل اوچشم تغافلكه سنده وار
عالم اولورسه قصدايله كر اشناسكا

فرسوده پاى وادئ عصيانسن ٭ اكرما ٭
باردكر دكلى لباس رياسكا

قافيه با   عدد غزل ٨

زهاد واريني تلف ايلر حياته هب
عشاق نقد جان ويررامانه هب

برعكس اولوب شريعت دين محمدى
اولمش بدل رشاى اكابر زكانه هب

رغبت جهانده ثروت و جاه وجلاله در
يكانه در زمانه كمال ايله ذاته هب

مختل اولوب دماغ خلايق طباع ناس
اولمش معيب عار وادب كائناته هب

٭ اكرم ٭ ندربوسر عجبكم همارة خلق
مقصدلرى مقارن ايدر التفاته هب

باقدقجه تاب رنك رخ ياره افتاب
دوشمش سكون حيرته بيچاره افتاب

ظن ايتمه خيط شعله اولوب ناشكيب عشق
ايتمش نقاب عصمتى صدپاره افتاب

اى ماه عشوه جلوه كهك اوله لى زمين
برداغدر بو كنبد دواره افتاب

هرروز ذهره عرض قماش جمال ايدر
بكزرباقلسه شاهد بازاره افتاب

بو ذره تاب عارضكى كورسه بى كمان
ابدال دل كبى كزر اواره افتاب

صانمه سحاب ماتم هجركله كسوه سن
همرنك ايدر فلكده شب تاره افتاب

دل تسليت بولوردى باقوب هجر يارده
٭ اكرم ٭ اوليدى قابل نظاره افتاب

ساقى قانجه باده شادى مآبه اب
كوياكه سداولندى صفاى ربابه باب

هر الفى نخل طور تجلايه بكزه دى
ويردكجه نورديده حروف كتابه تاب

غمزه ك نهانى ايتسه كاهى نوازش
بالله دل كتورمز ايدى بوعتابه تاب

غرض سرايتمه خنجر سرتيز عشقنه
ايدل بو پهلوانلغى بارى نيايه ياب

جوركله تلخكاملق اكسك دكل دله
طاس دروغيدر بوزقوم عقابه قاب

بيهوده قيله نوع جاده پرستشى
برعشوه كار آفت شيرين خطابه طاب

جوياى شاهراه امل اولمه زينهار
اكرم طريق عشق ملامتصابه صاب

هنكامهٔ بهار نه عالمده در عجب
دور صفا مدار نه عالمده در عجب

عالم اسير كشمكش دولت اولدى هپ
فقر يله افتخار نه عالمده در عجب

باش باشه ويردى فتنده هر تار پرچمى
طويعزمى روزكار نه عالمده در عجب

فكر خطكله چيقدى كوكلدن دم سحر
آه شراره بار نه عالمدهٔ در عجب

پروانه وار محو وجود ايتدى عاشقان
اول شمع شعله دار نه عالمده در عجب

اكرم رحيق نظمله بن مست حيرتم
استاد جم شعار [١] نه عالمده در عجب

---

[١] برادرم عزتلو محمد جلال بك افندى مراد اولنمشدر

اول شاعر يكانه كه شبه ونظيرى
دير خلق روزكار نه عالمده در

آهم اولنجه ولوله اراى اضطراب
عكسى قيلر فلكلرى كوياى اضطراب

كوزده خيالك اولسه نه دم جلوه ساز ايدر
هر قطرهٔ سرشكمى درياى اضطراب

يا الله عشقك ايتدى دلى مايه كير فيض
اولدى حريم جانه سويداى اضطراب

كور پايماله كاه سزاخاك جسمى
تاقالميم اسير تمناى اضطراب

خوير ز تف وتاب غم صانمه دوستم
دلدن ترشح ايلدى درياى اضطراب

اكرم بو سوز وتابله اولمزمى آه دل
ارض وسمايه زلزله بخشاى اضطراب

ظهور تاب غمهٔ داغ دل صدچاك كندرهب
سرمده سوز سوداسينهٔ غمناك كندرهب

اولورلر كنج نهادان مايه كير نشوهٔ اقبال
حصول خوشهٔ انكور نخل تاك كندرهب

ادايدر مدار اشتعال كلخن شورش
علوكير اولمسى نارك خس وخاشاك كندرهب

آولان ازاده بند قید عالم اهل غفلتدر
هجوم دردو محنت حالت ادراکدندرهب

نه دمدر سینه چاکم خواهش زخم جفاسیله
شکایت دلده * اکرم * غمزهٔ چالاکدندرهب

مشعل فروزکابهٔ غم آهدربوشب
بزمده چنك نالهٔ جانکاهدز بوشب

کوردکجه نوررویکی سلطان ماهتاب
برکشته ساز تختکه جاهدر بوشب

اطوارشوخ غمزه یمان عشوه دلفریب
سرتاپا ادالری دلخواهدربوشب

هر برشراری شعلهٔ داغ جنوننك
خجلت فزای رنك رخ ماهدر بوشب

اول یوسف وفایی کوکل جستجوده‌در
هر برمسام تن نه برچاهدر بوشب

یزاتشم غمکاه که سرسنك مشهدم
دشت بلاده مشعلهٔ راهدر بوشب

خواهشکذار زخم دم تیغ یار اولوب
هرداغم * اکرما * دهن آهدر بوشب

شوق آور اولنجه دله نظاره‌لرك هپ
چون غنچهٔ انوارا چیلور یاره‌لرك هپ

برتیغ سرانداز چکوب چاره‌لرین کور
کلدی دراحسانکه بیچاره‌لرك هپ

کورسینهٔ پرداغمی ای ورد تجلی
انوار اقیدر هجر ایله فواره‌لرك هپ

خورشیده ایدرنازاولیجق سودهٔ الماس
هرداغ دلی سینه‌سی صدپاره‌لرك هپ

* اکرم * کبی کوردکجه سرزلفك اولورلر
کردن زن زنجیرغم اواره‌لرك هپ

قافیهٔ تا عدد غزل ٤

اولدر بنی اولدرغم عشقکله خراب ایت
تارهکذر نازیکه برقبضه تراب ایت

بحث ایله واروب اول مهه شوریده لکمدن
ای آه یوری کوینه عزمکده شتاب ایت

هم داغمی رشك آور نیران بلاقیل
عقباده ده یارب بکا عشقیله عذاب ایت

خون جکرك رشحه ورشوق ایدوب ایدل
هرقطره‌سنی داغزن موج شراب ایت

اتش کسیلوب افت سودا ایله * اکرم *
تاروز جزادوزخی خونریز حجاب ایت

قهقهه كستردرده بوی جنون آرای دوست
شعله جوش اولسه نوله طوفان كبی سودای دوست

الوفاق ای بخت وارون الامان ای چرخ دون
عالم سوداده اولدم جانله جویای دوست

دل كرانبار كناه عشقله بیلم نیجه
ایلسون عزم سبیل كعبهٔ علیای دوست

فتنه خیز اولدی قیامت صحن بیت اللهده
دلده اولدقجه خرامان قامت بالای دوست

ایتدیلر كارشب وروزم فغان *اكرم* فغان
جور طاقتسوز اعدا درد استغنای دوست

ای غمزه جهان ملكنی پرفتنه وشور ایت
ارواح قدسدن دخی آسایشی دور ایت

ای باد اومارز كردره كوینی سندن
چشم دلی روشنكدهٔ شوق وسرور ایت

معناده كلیم اول ینه خاموشلق ایله
پروانه كبی كندیكه هرافقی طور ایت

دوش خاطره باینه محو ایله وجودك
بوصورتله مشهدكی مهبط نور ایت

اكرم كبی تاشویله زبون ایله وجودك
كیم جای پناهك تهٔ بال وپر مور ایت

قافیهٔ جیم عدد غزل ١

ملكت عشقده خرد راهنمون اولمز هیچ
قیدجان بدرقهٔ دشت جنون اولمز هیچ

صاف طینتلری پرجنبش ایدر شور هوا
روزكار اسدیكی دم یمده سكون اولمز هیچ

اهل تمییز بولور غفلتله آسایش
خوابسز نشئهٔ آرام عیون اولمز هیچ

پاك طبعان اثر حادثهٔ غم طوتمز
عكس زشت آینه‌ده داغ درون اولمز هیچ

دوم ایچره نیجه بیبختی شهید ایتسه بنه
دامن غمزه‌سی آغشتهٔ خون اولمز هیچ

كوستر دللره هنكامهٔ رستاخیزی
غمزه‌سی كبی صوربند فسون اولمز هیچ

غم ایله سلب شعور ایله همان ای *اكرم*
ملكت عشقده خرد راهنمون اولمز هیچ

قافیهٔ حا عدد غزل ١

شعاع تیغ عتابك كه قیلدی دلده وضوح
اولوب كدا خسته كوزدن دوكلدی جوهر روح

كوره‌یدی لعلكی ناموس اكبر ای شه ناز
صباح حشره قدر باده اولوردی مست فضوح

جهانی غرقهٔ خوناب اشك ایدر چشمم
زمانه اولسه عجبمی مثیل دورهٔ نوح
اورتبه در غم واندوه دلکه تاب بدل
یازلسه صفحهٔ ایامه اولمه یه مشروح
اوقیس بادیه کرد غمکه بندن ایدر
مآل لفظ ملامت مقال عشق سنوح
حذر زمانه ده نااهله بحث شعرایتمه
اولور نفاست طبعی قدر کشی مقدوح
شفق دکل کورنان هر سحر قضا ۞ اکرم ۞
اولور فلککره ته جرعه پاش جام صبوح

قافیهٔ دال عدد غزل ٣

یازنجه سرنوشتم خامهٔ ایجاد ایدر فریاد
غریبم بکا هردم طالع بیداد ایدر فریاد
عجب برشعلهٔ جوهرفروز ذات ایمش عشقك
جدا اولدقجه دلدن عقل واستعداد ایدر فریاد
بن اول محشرکه عشقم که هر قبضه ترابمده
اولور نالنده صد مجنون و بیك فرهاد ایدر فریاد
بن اول بیکانهٔ عالم شهید عشق یارمکیم
زیارتله سر قبرمده انجق باد ایدر فریاد
انی سن صانمه زور ضربهٔ دستکله پیدادر
کوروب هپ زخم سینه‌م خنجر فولاد ایدر فریاد
معین سینه چاکاندر شکایت معنوی ۞ اکرم ۞
که نابك اعتبار وفیضنی مزداد ایدر فریاد

قدر قیلش جمالك رشك روی انور خورشید
سکا بالله سرتاج اولسه لایق افسر خورشید
عجب محو تجلی کاه عشقم ذره می افلاك
ایدردی بولسه کحل دیدهٔ روشنتر خورشید
تماشا قیل جمالن زیر کیسوی سیاهنده
نهاندر پردهٔ ابرایچره کویا پیکر خورشید
سزادر داغ اتشتاب ارباب غم عشقه
مسیحا سحق ایدوب سایده قیلسه جوهر خورشید
دوشنجه عکس تاب عارضی جام میه * اکرم *
اولور هر برحبابی کویا برساغر خورشید

تجلوه کرنور تجلی دلده جانان نابدید
عرشی طوتمش پرتوی خورشید رخشان نابدید
برجهان آرای غیبك داغدار تیریم
دلده بیك زخم بلا مشهود پیکان نابدید
خوش سیاستکاهدر دشت هوای لعل یار
هرسرابی بحر خون اولمش شهیدان نابدید
شویله سرکردان جام بزم قربم کیم اولور

چشممده سرتاپا اجرام امکان نابدید

دلده ذره یاسیله در خون شهادت کیم ایدر

قطره‌سی صد کربلای دشت هجران نابدید

کر کیدرسم حشره کریان سیل اشکمدن اولور

کلشن جنت خراب اباد نیران نابدید

بوالعجب دیوانهٔ عشقم که *اکرم* بن اولور

برنکاه وحدتمده کفر وایمان نابدید

قافیهٔ ذال عدد غزل ١

زلفك کاوله تحریك صبادن متلذذ

ارواحی ایدر دام بلادن متلذذ

رویك نوله کرخواهش خط سیه ایتسه

کیم شعله اولور رنك دجادن متلذذ

رندان تماشا کراشوب خرامك

جانبله اولور روز جزادن متلذذ

تاحشره دکین عشقله مألوف عذاب ایت

یارب دلمی قیله صفادن متلذذ

اکرم کبی حق کویلرك حالی فنادر

عالم اولیجق وضع ریادن ملتذذ

قافیهٔ را عدد غزل ٢٠

جمال پاکی اثار تجلای مجبتدر

مه وخورشید ایکی چشم تماشای محبتدر

بو وضع سرنکونندن تهید رصانعه قدرتله

بونه طاس فلك لبریز صهبای محبتدر

کوکل عشقیله برنیران محشر سوزدر کویا

قیامت انجق اول قد دلارای محبتدر

عبثدر پیچتابم کتم راز درد عشقکده

که هر زخم نکاهك تنده کویای محبتدر

اولورمی سیل جیحون هم خروش اشك پرخونم

کوکل *اکرم* محیط هفت دریای محبتدر

قوسین قضا حلقهٔ جمعیتمزدر

اداب رضا قاعدهٔ عشرتمزدر

بیمار غمز شویله که انفاس مسیحا

بارافکن دوش دل بیطاقتمزدر

اول بادهٔ نازکه جهان داور عرفان

مست اثر نشئهٔ نیتمزدر

شاهنشه . پردبدبهٔ ملکت عشقز

غوغای قیامت اثر سطوتمزدر

ازاده ایدن قیدفنادن بزی *اکرم*

زور آوریٔ سرکشیٔ همتمزدر

داغ پردلدر دل سوزانمه تنورلر

بندن اخذایلر رسوم سوزشی محرورلر
اویله پرسوزم که قبرم بر سمندر زاردر

کشمکشله طعمه ایتدکجه وجودم مورلر
بارك الله اول نه سردر کیم قومز دلده کدر

میله مالامال اولنجه ساغر بلورلر
ایلدی یکسر دل آفاقی پرآشوب وشور

فتنه خلاقیدر اول نرکس مخمورلر
انکسار طبع پاك ایتمز قبول التیام

هیچ کناد اولورمی پاینهٔ مکسورلر
ضیق دل شیرینیٔ مغز مذاقی تلخ ایدر

می اولور افشردهٔ انیق اولان انکورلر
غمدن آزاد اولمزای *اکرم* دل اهل کمال

ماردن خالی دکل دروازهٔ کنجورلر
غبار الودهلك مرآته آثار جلادندر

دل صافك كدرناك اولمسی محض اصفاددر
شکست بال مورکتر یوق کمسهده قدرت

مشیت جملهٔ اشیاده احکام قضادندر
کریبانچاك ایدر سرخی خجلت غنچهٔ شوخی

ظهور وضع کستاخی کهی فرط حیادندر
ویرن فیض هوادر عشقه استعداد روحانی

خروش کریهٔ مستانه تأثیر صدادندر

سیهکون ایلرای *اکرم* سحابی قطرهٔ باران
کبارك ظلمت رنك لقاسی هپ غنادندر

خون جکر که غمزه‌سنی مست ناز ایدر
بیکانه اشناد عیوب کشف راز ایدر

دام بلای پرچکه قید اولان کوکل
تیغ قضای غمزه که عرض نیاز ایدر

بر ذره تابش رخکی کورسه آفتاب
تا حشره دك وسیلهٔ سوز وکداز ایدر

لعنت او مرد محتشم بی فضیلته
اقبال دهری واسطهٔ امتیاز ایدر

اکرم اودلکه جلوه که حقدرانی عشق
برادار دار وحدت ایدوب سرفراز ایدر

لسان عشقه کوکل ترجمانم اولمشدر
ندیم نکته ور غیب دانم اولمشدر

او داغلر که مکافات رزم هجر کدر
طراز سینهٔ محنت نشانم اولمشدر

نه حاصل ایتدی بو سوداگری عشق بتان
مکر که سودی خردن زیانم اولمشدر

نه ممکن اوله مسرت قرین قلب حزین
همیشه آه درون پاسبانم اولمشدر

چكلسون اهل سخن رهكذاردن *اكرم*
سمند خامه بنه زيردانم اولشدر

بزم وصال دملرى هپ خاطرمده‌در
اول عالمك كرملرى هپ خاطرمده‌در

جاروب التفاتى كيدرمز درونډن
خار و خس ستملرى هپ خاطرمده‌در

بلبللرك فغانى لازم دكل بيان
كل فصلى اول نغملرى هپ خاطرمده‌در

پيمان شكندر اول بت غدار اكرچه كيم
ترك جفا قسملرى هپ خاطرمده‌در

اكرم تخيل ايليجك آه ايدر كوكل
بزم وصال دملرى هپ خاطرمده‌در

رياضت زاهده دور بقانك جنتندر
فساد اهل هوايه ماسوانك لدندر

تجانب باعث فقدان حسن زندكانيدر
وحوشه عسرت تحصيل دانه وحشتندر

ويرر زور هوا دريادلانه رخصت جنبش
تلاطم بعده زيرا روزكارك شدتندر

رواجن بولمسه *اكرم* نوله كركاله عرفان
كساد معرفت نقاد علمك ندرتندندر

نور رخك كه چاك دلدن ظهورايدر
هر برقى داغ سينه‌مى ماننده طورايدر

دهشت پذير اولور نكهكدن دل قضا
خون جكركه غمزه‌كى مست غرور ايدر

بر لمعه تاب مهر رخك عقل اولى
آتش فروز خرمن صبر و شعور ايدر

صد رشك او سر بريدهٔ شمشير عشقكه
كيم مشهدين طربكه شوق و سرور ايدر

اول مست راست پويهٔ عشقه حسد حسد
كيم بى فتور جسر صراطى مرور ايدر

اكرم اولنجه شعشعه پاش عكس روى يار
خونابهٔ سرشكمى درياى نور ايدر

سر تسر خاقان عالم زير فرمانده‌در
سورهٔ انا جعلناك اول شهك شاننده‌در

خضر اولور قربان شهادتكاه عشق پاكنه
جوهر جان موجهٔ شمشير براننده‌در

روزكارك چشم خواب آلودى بيدار اولمسون
محشر آشوب و محنت زير داماننده‌در

سر تسر شيرازهٔ حسن نظام كائنات
پيچ پيچ رشتهٔ زلف پريشاننده‌در

اوز که ظلمتکاهدر *اکرم* سبیل عشق کیم
نشئهٔ جاوید وحشت آب حیوانده در

نکهت زلفك ویرنجه جانه بوی نوبهار
اولدی انشراح دل همحال کوی نوبهار

فرش ایدردی پایته کللر قماش عشوه سن
اول مه حسن ایتسه میل چارسوی نوبهار

خط نوخیزی چنپوش ایلمش باغ رخن
نوله کرافاقی طوتسه کفتکوی نوبهار

کلشن حسنك کورن بر کره ای کلبرك ناز
ایلمزدی رخده اولسه آرزوی نوبهار

شوق سیر قامتکله عکس سرو باغدن
اولدی زنجیر جنون پایمده جوی نوبهار

بی خزاندر زخم عشقك اشك خون انوددن
سایهٔ عشقکده اولدم آبروی نوبهار

قطرهٔ خون جکر کلچینز ایدر خارلری
دلده اولا صورتده در *اکرم* غلوی نوبهار

چشمن اوغمزه مستکه مستانه کوستر
هر آشنا نکاهنی بیکانه کوستر

فیض بهار شبنمی یاقوت فام ایدوب
دامان کلده جوهر شهدانه کوستر

جنتده اولسه عاشق اول ماه عشوه نك
هجران کوبی بنه غریبانه کوستر

کاهیکه طرف زلفنی تحریك ایدر نسیم
هر بر خمنده بیك دل دیوانه کوستر

هر راست بینه جلوهٔ معنای حسن وعشق
شمع رخکده خالکی پروانه کوستر

آیین ذوق میکدهٔ عشقه آفرین
هر بینوا کداسنی شاهانه کوستر

اکرم نوای بلبل آتشخروش دل
ماتمکده درونی طربخانه کوستر

مشترك

بها — تیر نکاه غمزه سی لخت جکرده در
هر قطره خون لخت جکر چشم ترده در — اکرم

اکرم — کوکلم نه دمکه کورمکه روین ایدر هوس
رخسارینه او زلف سیهفام پرده در — بها

بها — بلبللرك تهیهدر افغانی صبحدم
تأثیر آه عاشقه وقت سحرده در — اکرم

اکرم — جاسوس آه عرش مسیرم بیلورمی آه
خیلی دم اولدی کورمه لی یار نرده در — بها

بها — آفترس اولسه عالم افلاکه چوقیدر
اول موجلرکه نالهٔ آتش اثرده در — اکرم

اکرم

براوزکه حال ایله کذران ایتدی نو بهار

عالم صفاده هجرایله کوکلم کدرده در

بها

اولمز* بها* بو بزم عناده نشئه یاب

عشرت صفاسی *اکرمه* جای دکرده در

خطشبرنکی غمله دلده سودا یوز وبرد

خط بخط صد شرحه داغ سویدا یوز ویرد

خط معجز نقش ایله یازمش قضا رخسار یکه

ایت حسنك که ایتدکجه تماشا یوز ویرد

خط برآورد رجمال پاك جانان بعد ازین

دلده بی پروانه خیلی عنا یوز ویرد

خط تمشق ایلز قیلز تعلم درسنی

خواجه دوران اوشوخه کورکه حالا یوز ویرد

خط کوناکون ایله یازسه *اکرم* بوغزل

یاره شورکیم طرز خاصنده بو معنا یوز ویرد

غمزه ککه طرف چشم سخنکوده کزانور

برشیر درنشین اهوده کزانور

کاشنده ویرسه رخصت رفتار قدینه

عکس نهال سرونه جوده کزانور

ظن ایتمه شب جهانی سیاه ایلر آه مز

دو یککه زیر پرده کیسوده کزانور

مستانه صونسه غمزه سنه تیغ شعله تاب

دللر شکنج زلف سمنبوده کزانور

کوردکجه آفتاب رخك شعله ریز شرم

یوسف حریم چشم تراز وده کزانور

اکرم اوشوخه سجده ور انقیاددر

کوکلم که زیر کوشه ابروده کزانور

دست دودنده کی ای آه جکر پاره میدر

بویله عزمك سحری بزمکه یاره میدر

چاره ساز غم عشق اولمیه شمشیری کبی

اوملك کشته تیغ غمی بیچاره میدر

اوج افلاکده هر شام وسحر شعله فشان

شرر آهمی یا کوکب سیاره میدر

اولدم اولرتبه صفایاب بهار عشقك

دلده زخمك بیله م لاله میدر یاره میدر

داغ خونینمی اولان شعله نثار ای *اکرم*

آتشین نوچمن عشقه یا فواره میدر

کهنه کلزار جهان ایلدی تجدید بهار

نوله جام السه اله کل کبی جمشید بهار]

سنبلی اولدی کوکللرده هوای زلفك

سرزده سبز خطك ایلدی تأیید بهار

رشك و غيرتله اولورسر بزمين خجلت
گورسه گر قدسرزادەسنی بید بهار

بلبل آوازی دگل نغمه‌گران گلشن
هر سحر ایتمده در شوق ایله تمجید بهار

دوشسه گر سایهٔ زلف وقدی اول غنچه‌فمك
فیض تأثیری ایدر گلشنه تأیید بهار

عید اضحاده[1] هالهٔ چمن بر برینه
عید تبریكن ایدر هم دخی تسعید بهار

نقش رنگین ایله *اكرم* قلم تازه ادا
بویله ایلر ورق خاطره تسوید بهار

جام عشقك جرعه‌سن ارباب غم نوش ایتدیلر
شوقدن دنیا وعقبایی فراموش ایتدیلر

طوتدی عرش وكرسی یاحی نعرەسی ارواحدن
وصف لعلك كیم صبر برخامه‌دن گوش ایتدیلر

بزم عشقه اوغرایان رسطو خرد عاقلارك
نیجه‌سن برجام ایله سرمست بیهوش ایتدیلر

قطرەسنده هفت دریای محبت موج اوریر
راح عشقك كیم ایچنلر بن كبی جوش ایتدیلر

اكرم اولدقجه نكهسنج مجاز اهل هوا
صانمه خطروی دلارایی سیهپوش ایتدیلر

---

[1] بوغزلك انشادی اول بهاره مصادف اولان بر قربان بیرامنده ایدی .

آتشین لعل لبی تبخالەدن رنجیدەدر
غنچهٔ باغ تجلا ژالەدن رنجیدەدر

آتش جاندر اوده نازكلكن گور كیم بنه
انعكاس آتش سیالەدن رنجیدەدر

داد قیلمز شفقت ایتمز عاشق مجروحنه
هم بنه تأثیر آه و نالەدن رنجیدەدر

جلوه‌گاه ایتمز حریم جان پرسوزم اوماه
شوله نازكدر كه جسمی هالەدن رنجیدەدر

اكرم آه ایتمه‌سر كوینده اول گلبرك ناز
تف وتاب شعلهٔ جوالەدن رنجیدەدر

قافیهٔ زا عدد غزل ٨

كه غوطه‌خوار قلزم عمان غربتز
كه سینه‌سوز آتش نیران غربتز

بی همدم موافق وبی یار غمگسار
یارب نه تیره بخت غریبان غربتز

دللر بهمنشین سر زلف خم بخم
بز تارمار وادیٔ هجران غربتز

كه چتر بیطناب قوروب دود آهدن
دشت بلاده خانه بدوشان غربتز

خورشید اولوردها غزه‌نم چكان لطف
كیم تشنگان سر بیابان غربتز

اولسق عجبمی همروش عمر بی ثبات
شمدی رهفتاده شتابان غربتز
صاورلدی خاک اولوب تمز روزکاردن
ای وای حسرتکله پریشان غربتز
اولدقجه دلده شعله فشان داغ اشتیاق
پرتو فروز کوشهٔ زندان غربتز
اولمزسه کوی یارده *اکرم* وطن نصیب
تا روز حشر قادمه جنبان غربتز

هم برق جان رخ لیلاده عیانز
هم آتش عشقز دل قیس ایچره نهانز
اول داوز عشقز دل صد چاک ایله هردم
بیک لشکر اندوه وغمه کهف امانز
بز خاکنشین در میخانهٔ عشقز
کیخسرو داناد ل جمشید نشانز
تنک اولسه عجبمی بزه نه ساحهٔ امکان
بز فرس خوش جنبش آزاده عنانز
یاران ایله در دعویٔ یکجامز عجبکم
اعدایه تبهکردهٔ نقد دل وجانز

بز فتنهٔ شور افکن بی گفت وشنیدز
بز تیر قضا مامن بی قوس وکمانز
آرایش الفاظنه لازم بزه *اکرم*
بز شاعر رنکین سخن تازه بیانز

هوس پذیر عتاب نکاره دک کیدرز
قضا که غم اولان بر دیاره دک کیدرز
هوای عشق ایله خاک اولسه تن خلاص اولمز
غمکله خاتمهٔ روزکاره دک کیدرز
قنی او کونکم اوله خطی سرنمای ظهور
نسیم شوقله سمت بهاره دک کیدرز
پر اولدی تحفهٔ حسرتله کاربان وجود
رهفقانی طوتوب کوی یاره دک کیدرز
چون اولدی ناصیهمز شعلهریز داغ جنون
صباح محشر آفت نثاره دک کیدرز
کوکلده جذبهٔ حسنک اولنجه جلوه نمون
جوار بار که کردکاره دک کیدرز
بو نظمی زیب کف افتخار ایدوب *اکرم*
جناب *نامق* قدسی شعاره دک کیدرز

جویان اولهرق کویکی آوارهلرز بز
بی روح کزر رسوری بیچارهلرز

محنتله اولورساغرمز كاسهٔ زهراب
غمدن دلمز آهنجه آرهلرز بز

ميل ايلمز نعمت الوان فنايه
هجركله بو عالمده كه غمخوارلرز بز

موسالرى بز طور تجلاى جمالك
صد پرده حجاب اولسه بنه پارهلرز بز

بلبل كبى محرم دكلز باغ جماله
بردم رخكده قائل نظارهلرز بز

اكرم كبى آفترس اقبال جهانز
آه ايلهرك بختمزى قارهلرز بز

لعل لبى بر بادهٔ ناب طرب انكيز
كلرخلرى همرنك خضاب طرب انكيز

كلبانك نواسنجئ هجران ايله پردر
دلخانهسى برجاى خراب طرب انكيز

هم اغلدى هم كولدى دل ازار ايدبجك يار
هيچ كورمامشم بويله عتاب طرب انكيز

برمرتبه آهنكه قيام ايلمدى كوكلم
سيرانه وقف اولدى رباب طرب انكيز

اول بچهٔ مطربله عجب فنقى زمانده
كوكلم اولهم نوش شراب طرب انكيز

بن سالك شهراه خراباتئ عشقم
يوق انجلين راه صواب طرب انكيز

اكرم قلمك چونكه سنك ناى طربزا
اشعارى سعيدنده كتاب طرب انكيز

مشترك

اكرم — جانه هرجنبشى وحى آورا عجازهنوز
غمزهٔ ساحرى جبريل ايله همرازهنوز — نامق

نامق — شوبلهدر رفعتيكم ذرهٔ خاكرهنك
افتاب ايتمامش اولرتبهٔ بى احرازهنوز — اكرم

اكرم — جوهرجانم ايدى سنك رهمشهد عشق
اولمدن تيغ قضاعركه پردازهنوز — نامق

نامق — عزم ايت اى روح شهادتكدهٔ عشقنه كيم
جانه ميل ايلمش اول غمزهٔ سربازهنوز — اكرم

اكرم — قيلدى مفتون نكهك دللرى هاروت مثال
ايتمدن غمزهلرك فتنهيه اغازهنوز — نامق

نامق — سينهسن اه ايلهدل پارهلمش پارهلمش
ايتمامش پارهجكر پارهسن ابرازهنوز — اكرم

اكرم — دل عشاقى هلاك ايلدى نازنكهك
عاشق اولدرمدن ايلرنكهك نازهنوز — نامق

نامق — اولدى يك جنبشى چاك افكن صددام بلا
مرغ روح اولمدى تاب آور پروازهنوز — اكرم

اکرم اولدی خوناب سرشك ایله درون طوغانزار
دلده تنور محبت شرر اندازه هنوز نامق

طبع *اکرمله* دل *نامق* آزادیی کور
ایکی بلبلدر اولور شوقله دمساز هنوز

کیمکه قولنده ثبات آور پیمان اولمز
عقل ایله علم ایله عرفان ایله انسان اولمز

مطلب فیضی هواجسدن اولان آزاده
صیت نام المق ایچون غبطه کش شان اولمز

اول نصایحکم ایده قائلی ضدیله عمل
بالطبع کیمسه ده اجراسنه میلان اولمز

طوغری سوز جوهر مطلق کبیدر حالبوکیم
جوهرك قیمتی برحال ایله نقصان اولمز

کشی دنیایه کلور خیر وشری بیلك ایچون
حیف کیم واصل سرمنزل عرفان اولمز

دردچوق غائله بسیار حیات ایسه قصیر
بیلسون کسب کمال ایتمکه میدان اولمز

شویله معموردر اقلیم خرابات *اکرم*
حشر ونشر اولسه ییقلمزینه ویران اولمز

آتش هجرانك اولدقجه بکا آرامسوز
شعلهٔ آه دل محرور اولور ایامسوز

مرغ جانم ایتمدن قید سر زلفك صاقن
کیم او نخجیر بلا اولسه محلدر دامسوز

اویله آشنالك ایدی آغاز دور درد عشق
کیم اودمدن اولدی روز فرقته انجامسوز

تاب وطاقت قالمدی غمدن دل مجروحده
صون اومیدن کیم بکا ساقی اوله الامسوز

مست جام التفاتی یزکه *اکرم* بومهك
اولمده عکس رخ آتش مزاجی جامسوز

قافیهٔ شین عدد غزل ٢

خون جکر دیدکاری صهبای ناب ایمش
ارباب عشق انکله مکر نشوه یاب ایمش

کزدم غمکله بنده یوق آباد بر یری
کوکلم کبی جهانده سراپا خراب ایمش

اولدم هوسپذیر صفا آه بیلمدم
نومید درد عشقك اولان کامیاب ایمش

لعلك غمیله محو وجود ایتمش آب خضر
سرچشمه‌سنده شمدی کورینان سراب ایمش

عمان قدرتنده الهنك بو هفت چرخ
امعان ایله باقلسه کمین برحباب ایمش

اول شوخ نازپروری بیلمزدی بویله دل
غماز خوش کرشمه وشیرین عتاب ایمش

اکرم اوطوطئ سخن آموز عشوه‌یه
مرأت صاف بودن آینه تاب ایمش

بو کهن میخانه‌ده اسباب عشرت قالمامش
یوق شراب و جام و آثار محبت قالمامش

اول کنهکارانه کیم کورمش عذاب عشقکی
روز محشرده عقاب ناره حاجت قالمامش

غرق انوار مسار ایتمش تجلای رخك
عالم خاطرده تاریکئ محنت قالمامش

ایلمش صدچاك جسمم خارخار درد وغم
زخم تیغ غمزهٔ جانانه حاجت قالمامش

شربت لعل لبك زهرابه نوش یاسیدر
خضر ایچون آب حیاته غیری منت قالمامش

بی فتور ایلر تماشا قد جانان آشوبکی
شور ساعتدن کوکلده خوف وخشیت قالمامش

طرفه بر دورنده بزدهر ککه *اکرم* کمسه‌ده
باده نك کیفیتن ادراککه همت قالمامش

قافیهٔ ضاد عدد غزل ۱

اوله‌لی مرأت دل تاب آور دیدار فیض
اولدی هرداغ درون برغنچهٔ انوار فیض

حمد لله اولمشم عالمده سرکرم مراد
نشوهٔ عشقکله بی پیمانهٔ سرشار فیض

حالکم شمدی غم عشقك کبی بر ثروته
نقد اخلاصیله اولدم تاجر بازار فیض

ممتزج لعل لبکده مایهٔ روح روان
مندرج خط رخکده معنئ اسرار فیض

داغ وشرحه‌یله دلم بر کلستان شعله در
جوی اشك برق خیزم در اکا انهار فیض

کاسه کاسه خون دل نوش ایلرم چکمم عذاب
بولمشم جام جمده عالمك آثار فیض

رند صهبانوش بزم وحدتم *اکرم* نوله
اولسه طبع پرخروشم بحر کوهر بار فیض

قافیهٔ فا عدد غزل ۱

محو ایلدی نشانمزی روزکار حیف
نه استخوان براقدی نه خاك مزار حیف

تحت ثراده قویمدی راحت بزی فلك
رنجیده قیلدی جسممزی مور ومار حیف

کالدم نیازه درکهنه سینه چاك چاك
برنظره قیلدی اوبت غمزه کار حیف

پیچیده اولدی تار کرهکیر زلفنه
آخر بو قیده دوشدی دل بیقرار حیف

بونجه زماندر ایتمشیدم سینه‌ده نهان
اهمدن اولدی درد درون اشکار حیف
* اکرم * هنوز عقده‌ٔ بختم اچلمدی
اجزای جسمم ایتدی فلك تارمار حیف
پیرولك ایتدی حضرت استاده [۱] کلك شوخ
قیلدی حجاب عجزی یزی شرمسار حیف

قافیهٔ قاف عدد غزل ۳

اوردی هجرانك دل پرده‌رده داغ اشتیاق
ظاهر اولدی کویا اخکرده داغ اشتیاق
دوستم صانمه کاف هجر تماشای رخك
ایلدی پیمانه انورده داغ اشتیاق
قند لعل نابکی یاد ایلیوب صانمه حباب
شعله کستردر می احمرده داغ اشتیاق
دور هجرانده کر جسمم هلاك ایلرسه یار
دوزخه بر داغ اولور محشرده داغ اشتیاق
شعلهٔ اواز صانمه اولمده * اکرم * مدام
اتش افشان جانسوز آورده داغ اشتیاق
بر مرغ فلاکتزده‌یم بال و پرم یوق
مألوف غمم باغ مراد ایچره یرم یوق
پیکانی کذار ایتدی دله بن ینه بیهوش
جان کیتدی عدم ملکنه حالا خبرم یوق
دل پر تب سودا جکر آفتزدهٔ داغ
شکوا کریار اولمغه لایق نلرم یوق

[۱] بنه برادرم عزتلو بك افندی مراد اولنمشدر

اول باغ طراوت اثر فصل بهارم
رخسار یکه بکزر کل رنکین ترم یوق
بر شعله که اتش عشقم بنه * اکرم *
بر کاهی طوتشدرمغه قابل شررم یوق
تسلیم کشته سر کوینی یار اولمیجق
اولنورمی هوس باغ بهار اولمیجق
کورمز اول مه نکه لطفنه شایسته بزی
زخم تیغ غم ایله سینه فکار اولمیجق
اوله مز نائل دلخواه جهانده کمسه
محنت کشیم کشش دهر ایله زار اولمیجق
قیمت موطن و لطف حضری کیم بیلسون
دوزه‌لوب غربته مهجور دیار اولمیجق
زاهدی نسخهٔ فضل اولسه‌ده * اکرم * چکه‌مم
رند خوشحال و پسندیده شعار اولمیجق

قافیهٔ کاف عدد غزل ۲

عقل ایله تسلیم اولنسونمی بقاسی عالمك
کیم حدوثندن نمایاندر فناسی عالمك
یوق کورن بر نعمت شیرین کوارین هم ینه
خوان دولتدن کسلمز اشتهاسی عالمك
مست بیتاب ایت بنی ساقی کتور رطل کران
دور اوله دلدن غم طاقتر باسی عالمك

سیر ایچون برکز جمالك شرقدن تا غربه دك
دور ایدر هر روز مهر پر ضیاسی عالمك

قیس وش سلب شعور ایت راحت اول ای بیحضور
عشقله دیوانه اولمقدر صفاسی عالمك

ایلسك عزم ره دار بقا * اکرم * نوله
کیم تحملدن برون اولدی جفاسی عالمك

هر مژه ك بر تیر دلدوز و کماندر قاشلرك
رشك بخشای هلال آسماندر قاشلرك

کرچه کیم خمکشته قد بر پیره بکزر صورتا
پنجه تاب روز بازوی جهاندر قاشلرك

نیجه کرسون کوکسنی بیچاره کوکلم بی سپر
خنجر سرتیز خونیدن نماندر قاشلرك

برق اور یر یاد ایلدکجه قلبمی پرتاب ایدر
اویله بر تیغ تحملسوز جاندر قاشلرك

* اکرم * شوریده حال عشقکه ای ماه حسن
کنج غمده بشقه بر درد نهاندر قاشلرك

قافیهٔ میم عدد غزل ۱۳

اورند فیضیاب بادهٔ کلکوندر کوکلم
که یکسر جوهر عرفان ایله مشحوندر کوکلم

همیشه پیشه سی جور و تغافل عادتی آزار
عجب بر شوخ مشرب دلبره مفتوندر کوکلم

سرشك یأس ایله بر دمده بیك عمان اولور پیدا
دو چشمم چشمه سار و منبع جیحوندر کوکلم

اکر خواهشکر شوق تعلم وار ایسه کلسون
سبق آموز عشق اولمقلغه مأذوندر کوکلم

جلالك نظمنی تنظیر ای * اکرم * نیجه قابل
مکر اندیشه مه صورنده افسوندر کوکلم

ملك عشقده امیردر کوکلم
شه کردن سریردر کوکلم

بار جور و فراقنی چکه من
قدی خمکشته پیردر کوکلم

ماسوایه تعلقم یوقدر
درد عشقده اسیردر کوکلم

قدری عالیدر ایلم انکار
صورتا پك حقیردر کوکلم

درد اسرار عشقك ای * اکرم *
جمله سندن خبیردر کوکلم

ظلمت دیجور غم رنگ نهارمدر بنم
کهکشان چرخ آه پر شرارمدز بنم

کنج فرقتده خیال غنچهٔ رخسارکه
جای آسایش درون خارخارمدر بنم

بخرده بین چشمه بحر محیط شرق و غرب

قطرهٔ سیلاب اشك خون نثارمدر بنم
دیده کیم سرچشمهٔ ماءالحیات یأسدر
ظلمت اون وادیده بخت تیره کارمدر بنم

یاد خط و خال رخسار که کرد حسرته
جلوه که مرأت طبع پرغبارمدر بنم
طرف زلف یارده ❊اکرم❊ اودام فتنه‌یم
طائران قدس سرجمله شکارمدر بنم

مستانهٔ پیمانهٔ میخانهٔ عشقم
تاروز ازلدن بری دیوانهٔ عشقم

پرنشئهٔ اثار تجلای شهودم
خوناب جکردن طولی پیمانهٔ عشقم

بن محرم اسرار شئونات قضایم
صورتده اکرچه بنه بیکانهٔ عشقم

خوف ایلمزم رخش پیکان قضادن
زخم غم جانان ایله مستانهٔ عشقم
جبر ایله سرم جلوه که شوق اولور ❊اکرم❊
کلزار محبتده عجب لانهٔ عشقم

دیدهٔ هجرانی تا اولرتبه پرخون ایلدم
قطرهٔ اشکمله افلاکی شفق کون ایلدم
محو اولوب عشقکله بولدمسه حیات جاودان
عشقکه جان و دلی بیك کره مرهون ایلدم

دوستم اولدم خیالك کیم حریم ایتدی دلی
جانی جسمدندخی بالله بیرون ایلدم

زنك حسنك سینهٔ صدپاره‌دن اوردقجه برق
کورمدن عالمسنی عشقکله مجنون ایلدم
خاك ایدوب ❊اکرم❊ وجودم رهکذار یارده
برصفا بولدمکه هم اعدایی ممنون ایلدم

بو بیچتاب دلی روزکاره سویلیه‌لم
طوقنمسون سرزلف نکاره سویلیه‌لم

انین وکریه‌ده‌تك ایتسون اشتراك بزه
نفاق بخنمزی کوهساره سویلیه‌لم

اونامدار جهانز حضورایله عشقك
اکرویرسه خلل اشتهاره سویلیه‌لم

اوسرو نازك اولوب پایبوسی ایلیه عرض
غریب حالمزی جویباره سویلیه‌لم

حواله ایلسون غیری تیغ جوری فلك
تن نزارمزی پاره پاره سویلیه‌لم
لبنده مضمر ایمش نشوهٔ حیات اومهك
بوسری ❊اکرم❊ شوریده کاره سویلیه‌لم

نغمه سنجاه وافغان اولدیغم دمدر بودم
پای کوب ودست افشان اولدیغم دمدر بودم

حاصلات درد هجرندن نه عرض ایدیسم عجب
عازم سر کوی جانان اولدیغم دمدر بودم

قیدم اولمز اولسه ده زیر و زبر دنیا اگر
زیر پای خمده مهمان اولدیغم دمدر بودم

بزم پر آهنك وصل یار کلمز خاطره
ناله کار کنج هجران اولدیغم دمدر بودم

روزکاره حکم ایدر محویت مهر یله دل
عالم عشقده سلیمان اولدیغم دمدر بودم

ایلسم ارباب جاهه عرض استغنا وله
آستان پیره دربان اولدیغم دمدر بودم

وارمی ارباب هنردن * اکرما * اسبن سورر
فارس میدان عرفان اولدیغم دمدر بودم

حسرت باده ایله اولسه تنم خاك بنم
سر خاکده سرشکم بتوریر تاك بنم

بیلورم اصل شؤنات زمانی جمله
چکه‌مز قوهٔ ادراکمی افلاك بنم

اوله تا هر بری بر دیدهٔ نظاره دله
ایله دیدارك ایچون سینه‌می صد چاك بنم

ساقیا ایله سیه مست و می آلود بنی
دامنم چرخ علایقدن اوله پاك بنم

اویله مجنون ملامتزده‌یم بن * اکرم *
کیم اثار سنك جفا باشمه ادراك بنم

کوروب پرخون دلی بزم شراب نابدن کچدم
او مستغنیٔ دورانمکه خورد و خوابدن کچدم

بن اول شیدای عشقم مست کستاخ الستم کیم
الده جام صهبا مجلس ادابدن کچدم

زلال وصف ابروی بتان کعبهٔ عشقم
هلال مه کبی سیمین بر میزابدن کچدم

رها یوق چار موج درد هجر کدن دله کرچه
یم اندوهده صد حلقهٔ کردابدن کچدم

دخی دور ایتمدك اغیاری سن بزم وصالکدن
سنکچون ای بت یکانه بن احبابدن کچدك

بن اول برجسته برکمتر شرار کلخن عشقم
که بی پروا دل خورشید عالمتابدن کچدم

اوشوخك جوهر پرشعله‌یم تیغ نکاهکده
دل عشاقده * اکرم * نیچه خونابدن کچدم

مست اثر شراب عشقم
کوکلم کبی بن خراب عشقم

قربانك اولم بکا جفا قیل
بن لایق اضطراب عشقم

اول ظالمك اولمشم اسيرى
صد حمد كه كامياب عشقم
صورتده كداى بى سروپا
معنيده فلك جناب عشقم
داغ دل شعلهٔ كسترمدن
آفترس تف وتاب عشقم
جانان بيله يوق كوزمده حالا
اولمرتبه نشوه ياب عشقم
يوق كمسه‌دن احترازم *اكرم*
ديوانهٔ بى حجاب عشقم
اودمكه محرم بزم جمال يار اولورم
سكون پذير اوله‌جق يرده بيقرار اولورم
ندمكه روبرو كلشن بهار اولورم
چمن چمن كزرم فرقتكله زار اولورم
دكل دكل بكا لايق صفاى كشت چمن
كه بنده درد ايله بر عندليب زار اولورم
المدن السه فلك غم دكل بتون وارم
فرحله بن ينه هردم پياله‌دار اولورم
ائيسك اوله بكا موجب سكوت اولمز
فراقكى دوشنور ينه ناله‌كار اولورم

شكايت ايلرم *اكرم* او ماهه جورندن
زمان زمان نه يمان بى حجاب وعار اولورم
قالدر نقاب زلفكى حيرانك اولديغم
اى من هلاك غمزهٔ فتانك اولديغم
باغلتمه چشم حسرتى عيده حرمتهٔ
كوستر جمال پاككى قربانك اولديغم
يوقى غريب كوكلم ايچون انده بر شكنج
اى تارمار زلف پريشانك اولديغم
كوندرمدك اسيركه بركز پيام لطف
دشت بلاده اهله پويانك اولديغم
اكرم نه چاره قائل اولور بر نكاهه‌ده
اى من هلاك غمزهٔ فتانك اولديغم

قافيهٔ نون عدد غزل ١٠

دل عصمت سودا ايله مأنوس كورنسون
جبريل ايله همرتبهٔ ناموس كورنسون
بر آه جكرسوز چك ايدل ينه كردون
پر ولولهٔ نالهٔ افسوس كورنسون
عرض ايت فلكه عارض پرتابكى بركز
خورشيد پس پرده‌ده محبوس كورنسون
اول عاشق مهجوره وفاقلكه غمدن
جنتده‌ده اولسه ينه مأيوس كورنسون

اغیار سرندن شرف سایه‌کی دورایت
بخم کهر طالعی منحوس کورنسون

سن مسند همتده ثبات ایله کیم افلاك
ابراز تبصبصله زمین بوس کورنسون

برجوهر جانسن دیلر * اکرمکه * سنکچون
هر بد نکهك کوزلری مطموس کورنسون

ذوق آلور کرم ائتلافان سردیء انجامدن
نشو در پیدر چیقنجه ادمه حمامدن

هیچ بیلورمی اهل غفلت وقت عیدومائی
مرد اعمی بی خبردر دور صبح وشامدن

صافدللردر اولان یکدیکرندن مستفیض
جامك آب وتابی میدندر میکده جامدن

بی سکون ایلر علو منزلت اربابنی
بهره دار اولمز سحاب اوجکیر ارامدن

چکدیکم مولا بیلور خوباندن * اکرم * مدام
سودمند اولمز پرستشله کشی اصنامدن

دوکلش دامن امکانه جام سرنکو نمون
شفق برجرعه‌در موج شراب لاله کونمدن

قالورسه دورهء هجران زلفك امتداد اوزره
سراپا آه اولوب اتش یاغر جسمم زبونمدن

نقوش رنك حسنك زائل اولمز لوح مردمدن
نیجه طوفان حسرت یاغسه هر لحظه عیونمدن

خوش اصحرای بی پایان وحشتکیم پراولمشدر
فراز وشیبی یکسر صوت زنجیر جنونمدن

یترمسند کزین اوج افلاك اولدیغك زیرا
یانار برکون بو عالم اتش اه درونمدن

بن اول عیار عالم غمزهء شوخ دل آشوبم
کاولور هاروت سرکردان غم نقش فسونمدن

نبرد آموز اقبالم او صحرالرده کیم * اکرم *
کریزاندر صف جند ملامت بخت دونمدن

ای آفت عشق اهل دله بشقه صفاسن
دنیا ایله عقبایی دکر طرفه بلاسن

ای جان بلا دیده خلاص اول کدرمدن
خوش اکه بوکون خاکزه یاره فداسن

اول شعلهء دیدار که وار طور رخکده
موساده اولورسه سکا آشفته سزاسن

هم ذره لره باعث ارام دل وجان
هم جان ودله زلزله انداز هواسن

شبرنکیء خطکله حجاب افکن تقدیر
چالاکیء غمزه‌کله مهمساز قضاسن

جبریلك اولور داغ سویداسی حریمك
ای فیض الهی نه عجب نور خداسن

نومید قومه ✻ اکرم ✻ بیچاره‌یی یارب
سن بیکس و بیچاره‌لره فیض رساسن

دوزخ کبی دائم دلی سوزان ایدرم بن
هر ذره‌می بر مهر فروزان ایدرم بن

حیفا نه بیك جان بولورم شوق غمکدن
هر دمکه بولکده تلف جان ایدرم بن

آثار شفق صاعقه دم تیغك ایدوب یاد
افلاکی سرشکمله قزل قان ایدرم بن

کوزدن دوکیلان قطرهٔ خون جکرمله
هر کوشه‌ده بر طرح کلستان ایدرم بن

اول راهرو وادیٔ سودای جنونم
هر خطوه‌ده بیك عالمی سیران ایدرم بن

سرمست غم آهله جویای الستم
البت فلکی عکسنه کردان ایدرم بن

هر داغ دلم روشن ایدر برق جمالك
حسرتله نه دم چاك کریبان ایدرم بن

مستغنیٔ عشقم شرر آه دورنم
آتش فکن خرمن سامان ایدرم بن

بر خاك جنون اوزره یاتور کشتهٔ عشقم
* اکرم * غمی خون ایله پنهان ایدرم بن

ظن ایتمه غم دهردن آزاد اوله جقسن
سلطان زمان اول ینه ناشاد اوله جقسن

قصدك بو مکر عزم طربخانه‌دن ای دل
چنك ایله هم آوازهٔ فریاد اوله جقسن

ای شوخ اونداه روش بویله کیدرسه
حسن عالمه برشه بیداد اوله جقسن

ای کیم هوس بند سر زلفن ایدرسن
خوفم بو که بر کشته و برباد اوله جقسن

اولسکده کوکل نعره زن نشئهٔ شادی
بر کون ینه آه ایتمکه معتاد اوله جقسن

* اکرم * بیلنور قیمتك اول ماه یانکده
بر وقتکه فقدانك ایله یاد اوله جقسن

قراردی چشممده یکسر جهان بخت سیاهمدن
کورنمز روز روشن بر زمان بخت سیاهمدن

دبستان بلاده درسخوان محنت عشقم
قضا هر لحظه ایلر امتحان بخت سیاهمدن

پریشان خاطر زارم پریشان آه سردمدن
عیان احوال محزونم عیان بخت سیاهمدن

شویدای درونه روزوشب سودای زلفکله
کوکل تسوید ایدر صد داستان بخت سیاهمدن
ایدر میل هلال مهله چشم شاهد کامه
همیاره سرمه سای آسمان بخت سیاهمدن
دکلدر قابل تعداد وتبیان حاصلی *اکرم*
فلکدن کوردیکم غدر وزیان بخت سیاهمدن
جناب میر ممدوح الخصاله پیرو اولمشدر
اوریر دم خامهٔ معجز بیان بخت سیاهمدن
دللری رام ایلدک اول چشم پرکولرله سن
چوق غضنفرلر زبون ایلرسن آهولرله سن
آتشکدن ای کوکل برپرکریزان اولدی هپ
اختلاطه خواهش ایتدکجه پریرولرله سن
شویله نازکدرکه رفتارك کورن حیران اولور
کرخرامان اولسن ای سرو روان جولرله سن

دیکر ناتمام

جوش ایدر دریای رحمت کریه بار اولدقجه بن
برق اوریر نار جلال آتش نثار اولدقجه بن
محو اولوب عشقکله جسمم بی نشان اولسون خدا
منت کردون نه لایق دهره بار اولدقجه بن

مشترك

اکرم خون دل جوشه کلور سینهٔ صدچاکمدن
قان صیزار حشره دکین اولسم اکر خاکمدن عالی
عالی نقدر نشئهٔ جان ویرمکه قابلسه ده جام
دفع آلام ایده مز طبع کدرناکمدن اکرم
اکرم بند اولور زلفنه هرکوردیکی نازنده نك آه
چکدیکم بن بیلورم بودل بی باکمدن عالی
عالی کشف اولور سوز غمك آه شرربارمدن
برق اوریر پرتو حسنك نظر پاکمدن اکرم
کلك *اکرم* کبی منفك اوله مز برلحظه
عالیا حسن بیان خامهٔ چالاکمدن

از قافیهٔ نون

کچ حب جاه عالم نا برقراردن
اول مایه کیر فیض بقا افتقاردن
ازهار داغ عشقدن آل شمهٔ حضور
اولمه هوس پذیر صفا نوبهاردن
دوشمه هوای هستی یه ای سالك غرور
کور غایت وجودکی هر برغباردن
اظهار خواهش ایلمه عرش اولسه مسندك
وارسته قیل سرك الم روزکاردن
اول میدن ایت امید نشاط درونکیم

زهراب غم صفت اوله عاری خماردن

اول کلدن اره نشئهٔ بوی وفاییکم
پژمرده شاخ و برك اوله آه هزاردن

دلبستهٔ بزاو وعده که بالله عدیم اولور
خضر اولسه امداددم انتظاردن

اکرم دل حزینه بالین خواب اولور
هرسنك غمکه واصل اولور سوی یاردن

غمزه‌سی اولمز جدا بردم دل دیوانه‌دن
کچمز اول خونی صفای کوشهٔ میخانه‌دن

خاطر بجوشیدوش ایلر نشاط آباد شوق
یاد لعلك کیم کچر کاهی دل ویرانه‌دن

حیفکیم جورکه حالا امتحان ایلر قضا
بزکه دور اولسق ده جاندن کچمز جانانه‌دن

می دکل زهراب اولورسه نشئه‌یاب ایلردلی
ظاهر اولدقجه اورنك آتشین پیمانه‌دن

تیغکه جان ویرمکه اماده‌یم اما کوکل
جوهر عشقك نیجه حفظ ایلسون بیکانه‌دن

اکرم اول روح روانك نشئهٔ زخم غمی
تا قیامت زائل اولمز خاطر مستانه‌دن

قافیهٔ هاء عدد غزل ١١

شاد ایت بنی بر کره جك اولسون کرمکله
اولدر کیدهٔم عالم عقبایه غمکله

بیك جوهر جان ویرسه ده عاشق بدل اولمز
بر کره شهید اولمغه تیغ المکله

لایق دکلز جوریکه هم قهریکه بالله
چوقدر بزی تلطیف ونوازش کرمکله

بلبل یتشور صبرمی ساماغی باقدك
آتش کبی تأثیر نوای نغمکله

جمع ایلدیکك دللری بیلسن نه بلادر
هپ بربره اول سلسلهٔ خم بخمکله

بیجان اوله‌رق پایکه دوشسه نوله *اکرم*
سن خندهٔ ناز ایلر ایکن غنچه فمکله

ضایع لعلکده اولان تبخاله‌در چشمانه
غنچهٔ نشکفته اوزره ژاله در چشمانه

اولقدر دلسوخته قیلدی بنی نار فراق
اشك حسرت آتش سیاله در چشمانه

باشنه چالسون کل خورشیدینی کردون دون
داغ آتش تاب سینه‌م لاله در چشمانه

تار وپودی رشتهٔ مدنکاه انتظار
خاکپای رهکذارك کاله‌در چشمانه

کوش دل جوش وخروش اشکله اولدقجه بر
آفرین کویای زار وناله‌در چشمانمه

انعکاس ماه جان افروز دیداری ایله
حلقهٔ چرخ اکرما برهاله‌در چشمانمه

کوکل سرمست اولوب صهبای لعلك یاده کلدکجه
اولور دهشتفکن روح جه فریاده کلدکجه

جماداتی سراسر کریه‌دربزحزن ایدن آهم
مسار ایجاب ایدر چرخ جفا معتاده کلدکجه

حدوث انجق ایدر معنای معدومیتی انتاج
اولور وقف فنا اشیا بتون ایجاده کلدکجه

نه‌خوشدر جلوهٔ عشق امل فرسا که‌شیرینك
قومش جان شکانه ازارینی فرهاده کلدکجه

سنی تصویر ایدن رسام صنعك کلکی دستنده
اولور صد چاك تیغ غمزهٔ بیداده کلدکجه

کتور روز حسابی یاد که برکره ای ظالم
قلم جورکدن عجز آور اولور تعداده کلدکجه

اکاسون نشئهٔ زخمکله بیهوش اولدیغم ایام
سراپا چاك اولور جسم ضعیفم یاده کلدکجه

نشاط انکیز اولور احبابه سطر شعرم ای *اکرم*
دونرمار هلاهل کستره حساده کلدکجه

دلفریبانه ادالر دشمن بدخواهده
شیوه‌لر درکیم عیاندر جنبش روباهده

ایتدهٔ مألوفنی سرکشتهٔ دشت غرور
برعجایب نشئه وازجام جلال وجاهده

فکرخال روی تابانکله اولدی داغدار
لکه‌لر صانمه کافدر اوح پاك ماهده

کامژکانك دلمده صف بصف جنکه طورور
مستلر پرخاش ایدر کویا که عشرتکاهده

کهکشان ظن ایتمه اتشپاره اولدی هر بری
ریزه‌ریز جوهر جان شکل دود آهده

پرده‌در غفلت تجلیٔ شهود حقه کیم
نور ذاتی برق اوریر هر بردل اکاهده

عارف باللهه اولمز واسطه توحیدده
نور حق معلومدر نزد خلیل اللهده

نیجه ممکن درك سر ذات پاك احمدی
جمله محتاج عطاسیدر کداده شاهده

کورنکار ونقش ✺اکرم✺ کلك معجزکاریك
قیل تماشا نوبهار عالمی برکاهده

ای کاکلی سیاهکاه فتنه ✺ چشمکمی دکل پناه فتنه

صد آهکه ایتدی چشم شوخنك ٭ جان ودلمی تباه فتنه
هاروت نکاهنك ایتسه امداد ٭ دنیایی چقر سپاه فتنه
اولمش ازلی خیال چشمك ٭ تخت دله پادشاه فتنه
تا عرش خدایه اولدی پیوست ٭ زلفکله علوجاه فتنه
کور غمزه بی مست نخوت اولمش ٭ هرجنبشی برکواه فتنه
طرف نکهی کمین افسون ٭ کاکللری دامکاه فتنه
بیماری چشمك ایلرا اثبات ٭ رنج آور ایمش کناه فتنه
اعجاز نکاهنك ایلر احیا ٭ بك مردهٔ خاکراه فتنه
مردم دکل اول تغافلندن ٭ طوتمش نکهنی آد فتنه
٭ اکرم ٭ حذر اول مهك نهاندر
کوینده هزار چاه فتنه

یارهرسودن هویدادر شب مهتابده
جان ودل مست تماشادر شب مهتابده
فیض لطفندن قیلر کسب طراوت جان ودل
سیر باغ اندوه فرسادر شب مهتابده
ماهرویك یاد ایدوب حسرتله ایلر آه وزار
جان شیدا ناشکیبادر شب مهتابده
جوش ایدر هر روزنندن نور مهر احمدی
مسکنم غار تولادر شب مهتابده

ایله تشریفکله رشك انداز برج ماهتاب
مجلس عشرت مهیادر شب مهتابده
عزم باغ ایت قیل تماشا صورت اندامکی
حوض مرآت مجلادر شب مهتابده
اختران خال ابر کیسو شفق رنك خضاب
آسمان روی دلارادر شب مهتابده
هرحباب اشك بلبل انعکاس نوردن
سوبسو طور تجلادر شب مهتابده
سایهٔ ابر ایلدکجه کاکلری رەدر حجاب
بلبل آشفته موسادر شب مهتابده
عقده بخش رشتهٔ جان اولمده خطك کبی
فکر زلفك بشقه سودادر شب مهتابده
چرخ مینادن نمایان عکس جسم نازکك
عرش تجرید اوزره عیسادر شب مهتابده
طلعتك ذرانه بخش پرتو ایتدکجه زمین
غبطه بخش چرخ مینادر شب مهتابده
برلطافت آسمانیدر که کلشن ژالەلر
انده بربر انجم غرادر شب مهتابده
اول مه کنعانك ایلر جستجو دامانی
شاخ کل دست زلیخادر شب مهتابده

تاراولورتأثیر بختمدن بنده ✻ اکرم ✻ جهان

کرچه ظلمتدن مبرادر شب مهتابده

باشلدی ایمای وعد وصله ابرونرینه

ایتمیدی برفسون اول چشم جادولرینه

سنده عزم باغ وراغ ایت کل اچیل ای کلنهال

پرتو افشان اولمده هرسویه مهرولرینه

چکدم اول مهپاره‌یی آغوشه صاردم سینه‌مه

اولدی میزاب صفا چشممده کی مورینه

بی تکلف الدی مرغ عقلمی چشمان یار

عندلیب جان شکار ایتدی پرستولرینه

اشکمی اردنجه اجرا ایتدم اول سروقدك

باغده حیرتده قالدی سرولرجولرینه

بوندیمانه نشیده‌م سیرایدوب ✻ اکرم ✻ سزا

رشك ایدرسه طبعمه یکسر سخنکولرینه

مشترك

اکرم تاراولدی تجلی که مطلب نظرمده

کاکللری سوداسی طولاشدقجه سرمده بها

بها صدپاره طوریر سینه‌ده دل زخم غمندن

هرپاره‌سی صدکلشن اچرآهلرمده اکرم

اکرم هرذره‌سی دوزخ کبی سوزافکن جاندن

سیرایت شررآهی دل شعله ورمده بها

بها چکمم هوس سیرکلستان صفادن

سداولسه‌ده بیك کوه بلا رهکذرمده اکرم

✻ اکرم ✻ کبی خوناب جکر فکرلبیله

لعل اولدی ✻ بها ✻ کان دل پرکهرمده

باق حریم جانده غمزه‌کله دل دیوانه‌یه

بلبل وشهبازدر جمع اولدیلر برلانه‌یه

ویردی ثقلت اولقدر بار تحملسوز درد

تاب یوق جسممده عزم کوشهٔ میخانه‌یه

آهکیم زلفك غمیله حلقه حلقه دودآه

آتشین زنجیر سودادر دل دیوانه‌یه

صبحدمکیم شعله‌بار فیض اوله جام صبوح

رشك ایدر ارواح قدسی مجلس رندانه‌یه

ویرمیم زحمت دیو شمعه اولور پراضطراب

باق دم سوزشده ایدل غیرت پروانه‌یه

بیچتاب انکیز ایدر زلفکده غمدن دللری

دست اوریر مشاطهٔ حسنك نه‌دمکیم شانه‌یه

قیلمه محروم صفای جام لطفك ✻ اکرمی ✻

یوقمی ای ساقی مروت خاطر مستانه‌یه

احیا اولور زمین وزمان نوبهارده
کسب نشاط ایدر دل وجان نوبهارده

تبشیر ایدنجه باغه صبا مقدم کلی
بلبلار ایچره قوبدی فغان نوبهارده

عشاق زاری اردی صره درت طولاندیرر
کلکشت ایدوب او غنچه دهان نوبهارده

باداغه هجریاری زمان وصالده
بو قدر مساغ فکر خزان نوبهارده

کلشن نشین اولوب شب ورو زایله اعتیاد
اکرم صفا وذوقه همان نوبهارده

عاشقز دلخواه ترك دین ودنیادر بزه
زبدهٔ مطلب علایقدن تبرادر بزه

قلقل مینا خطاب لن ترانیدر دله
هر حباب باده برطور تجلادر بزه

کشتکان جوری یز چشم مستك کیم اجل
دادخواه غمزهٔ بی باك وپروادر بزه

نور عشقز شعلهٔ پیکان تیر غمزه یز
جلوه که پیرامن چشم سویدادر بزه

بسر فرازکام کونیز هوای عشقله
تاکه زلفك رشته بندجان شیدادر بزه

زخم تیغك اکسك ایتمه سینه دنکیم هر بری
سرفدای عشقکز چشم تماشادر بزه

انعکاس پرتو مهر رخ جانان ایله
قطرهٔ می شبچراغ عالم آرادر بزه

سیر قیل بر کره نقش حسنکی آینه ده
ای دین عشقمله سرکردان ورسوادر بزه

تختکاه همته شاهنشه دورزکه چرخ
بوسه خواه طرف دامان تمنادر بزه

امتنان دهری چکمز اهل دل اقبال ایچون
باعث ادبار اولان انجق بو دعوادر بزه

اکرم اول آینهٔ پرفیضدر کیم روی یار
صورت اسرار غیب اندن هویدادر بزه

قافیهٔ یاء عدد غزل ٥

غمزهك می نخوتله سرانداز دکلی
عشاقکی اولدرمز ایسه نازدکلی

جانسوختهیم آتش سودا جکرمدن
طوفان کبی جوش ایلسه ده آزدکلی

مست اولسه ایدر سر قضایی بزه افشا
غمزهك دخی جبریل ایله همراز دکلی

سر بستهٔ زنار سر زلفك اولان دل
منصور قدر عشقله ممتاز دکلی

بی واسطه کاریٔ زبان ایتسه تکلم
چشمکده بو برشیوهٔ اعجاز دکلمی

آوازهٔ دهشتفکن صور قیامت
عشق اهانه هم پردهٔ شهناز دکلمی

اول جان الجی چشم سخنکولری یارك
بو پرده ایکی لانهٔ شهباز دکلمی

❋اکرم❋ شب غمده سکا با حکمت اشراق
پروانه‌ده بلبل کبی دمساز دکلمی

شعلهٔ داغ جنونك عرش رحماندر یری
دود آه حسرتك کردون کرداندر یری

کردن بلاورك اولدقجه نمایان نوروار
پنجهٔ مژکانك طرف کریباندر یری

نظره سای اولسم نوله هر روز و شب دیدار یکه
مردم چشم امیدك روی تاباندر یری

چکمسه دلدن عجبمی آتدیغی تیر غمی
واردات سهم عشقك کنج ویراندر یری

اولمز ❋اکرم❋ زیور دست قبول واعتبار
بویله آثار بهینك طاق نسیاندر یری

کوکل کوکل نیجه بر سیر باغ ایتمزمی
غرض صفا ایسه ازهار داغ ایتمزمی

کوکل کیدوب سر کوینده نائل فیض اول
تهی نشینیٔ کنج فراغ ایتمزمی

هجوم شوقله دفع غمومه ای دل زار
حریم میکده‌ده بر اباغ ایتمزمی

امید نکهت زلفیله ای نسیم صبا
بو وقتی کوزلدیکم بی دماغ ایتمزمی

نه احتیاج اوله شمعه شب تجبده
او ماه انجمن آرا چراغ ایتمزمی

او کنده شخص اجل قصد کوی یار ایدنك
طریق عشقده ❋اکرم❋ سراغ ایتمزمی

نشوهٔ لعل لبك سر کرم شوق ایلر بنی
نکهت زلفك دماغ آلود ذوق ایلر بنی

دوستم تا کی تغافلیکم بلای مرکدن
ارزوی زخم تیغکدر که عوق ایلر بنی

قریٔ اواره وش اکدقجه کرد زلفکی
کردباد دشت حسرت سر بطوق ایلر بنی

بنده یوق قدرت سر کوینده افتان اولمغه
روزکار حسرت اول وادی یه سوق ایلر بنی

ایلمز جان ارزوی جام جم ❋اکرم❋ کبی
نشوهٔ لعل لبك سر کرم شوق ایلر بنی

ناتمام

نه‌اسدی باد صبا خودنه نو بهار اولدی
کوکل تهی یره بلبل مثال زار اولدی
اورتبه ایلدی غم تاب وطاقتم برباد
تن نزاریده روح لطیف بار اولدی
خزان غمله نه کل قالدی نه چمن نه هزار
فضای کلشن عالم خرابه زار اولدی
خرام قدکه نظاره سنچ حسرت اولوب
بتون بتون دل اواره بیقرار اولدی

ناتمام

کورنلر باده‌ٔ لعل لبك مستانه اولمزمی
صباح حشره دك سرکشته و دیوانه اولمزمی
خراب ایتدی جهانی صدمه‌ٔ کوپال قهریله
عجب آخر بو چرخ کنبد جو ویرانه اولمزمی
شکار مرغ عقل *اکرمه* خال رخ پاکك
هله دام سر زلفکده مشکین دانه اولمزمی
اغلدقجه بن غمکله بلبل پرغم کبی
شاد اول ای روح روان سن کل کل خرم کبی
هیچ اثر قالمزدی دلده یاره دن برشوق ایله
صاره بیلسم سینه‌مه برشیب سنی مرهم کبی
یاد ایدوب آه ایلیم یارایله الفت عالمن
عمرم ایچره کورمدیم کورم بنده اولدم کبی

بزنکا، التفات ایتمه بو بزمك جامنده
کاسه کاسه خون دل نوش ایله جام جم کبی
برمهك شوریده حال عشقیم بن نامراد
خاطر و فکرم پریشان اولمده *اکرم* کبی

—

مطالع بو اولدی بزماندر ناله‌ٔ شام و سحر کاهم
بکا بو قش جهانده یارسندن غیری آللهم
دیکر آشنای وحدتم آیین عزلتدر بکا
کوشه‌ٔ دل بزم خاص الخاص القتدر بکا
دیکر عشقکیم برقلبی هم مغموم هم شاد ایلمش
کوستروب اعجاز دهره جمع اضداد ایلمش
دیکر عشاقکه برتند نکاه ایلدك آخر
سامانمزی محو وتباه ایلدك آخر
دیکر ای بکا محنتی سرمایه‌ٔ آرام وحیات
اولدی عشقك تن مجروحمه پیوند ثبات
دیکر اولان سرکرم حیرت ارزوی کام عالمدن
اولور آزاده دل اندیشه‌ٔ انجام عالمدن
دیکر سن یالکز عشاقکی دیوانه صانورسن
خلقی بوشفا خانه‌ده ایانه صانورسن
دیکر عاشقم آه دمادم لایق شاندر بکا
سوز سودا آتش غم راحت جاندر بکا

مفردات دون پرور ایکن ظلم ایله اولدرسه بنی چرخ
چیقمز ینه برحرف تمنا دهنمدن

دیکر ابا ایدوب اول کل بدنی زیور آغوش
کوکلمجه صفا ایلیه جك بردم اولورمی

دیکر جمع ایدوب دل سینه ده ذوق وغمی سودا ایله
حمدالله احتیاج دردودارو قالمامش

دیکر اوردك دله زخم غمی جانمیده آل
مجروح قویوب کیتمه بنی کل کرم ایله

دیکر دوریٔ هجری اولور حائل رؤیت یوقسه
کورسه یانقلغم اول ماه دخی یانه بکا

دیکر نشئهٔ می کبی دشنامنده لذت بولسه
اول مه ازاده طورك کیم جکر آزار بنی

دیکر سنبل وشبو وکلتردن نکاه چشممه
پوشش وبالین وبستردر اوزلف وخال ورخ

دیکر خسته در اما کوکل دورانه چشم اچمز ینه
پنبهٔ داغ درون بالین استغنا سیدر

دیکر سینه مه صارمقدن ای مه ایلرم خوف وحذر
کیم یاقر شاید تماس قلب سوزانم سنی

—

❊ آثار نثریه ❊

(عالم خیالده مهتاب)

شتا هنکامی برشب که خانهٔ فقیرانه مده کوشه کزین وحدت وتنهایی ایدم . حوالیٔ درونمك مالی اولدیغی اندوه وکلالی دفع ایچون مطیهٔ خیال ایله کشت مواقع اعتدال ایلدیکم صره ده کندیمی کیجه لاین برعظیم اورمانك اورته سنده بوله رق طرفینی غایت صیق چالی واغاجلرله مسدود برانجه یولدن کیتمکه باشلادم . هوا غایت لطیف وساکن وکوکك یوزینك جهت شرقیه سنك کیتدکجه اغاروب طورمسی طلوع ماهتاب جهانتابی معلن ایدی . کاه انفاس نسیم ایله اوراق اشجارك بربرینه شدتله تماس اتمسندن وچالیلر اره سنده لانه کزین اولان قوشلرك بندن اوركلریله اوچدقلری زمان تحریك اجنحه ایلمسندن حاصل اولان صدای خفیف ولطیف ایله مرغان شبستانك زمزمه سنی دکلیه رك وکاه عالم آسمانه توجیه نکاه ایله طوپ طوپ اولمش بیاض بلوطلرك بربرندن ایریلوب ینه طوپ اولشنی تماشا ایدرك بربش دقیقه قدر کیتدکدن صکره کشایشلی بردوز چمنزاره واصل اولدم . بوچمنزارده جهت شرقه متوجها طورلدقده صاغ طرفنده وبرقرق خطوه اوزاقده دیکر برکوچك اورمان وداخلنده کلدیکم یول کبی برانجه طریق واوك طرفده عرضی تقریبا اون خطوه وسعتده برنهر ونهرك اوته طرفنده واسع برصحرا

وانك نهایتنده و برخیلی اوزاقده دوش بردوش اولمش
برطاقم جبال شاهقه کورینور . وصول طرفده داخلندن
کلدیکم اورمانك عظمت وجسامتی ایله نهرك اللی خطوه
اوزاقده صاغ طرفه طوغری قیور یلوب کویا اوراده
نهایت بولدیغی سچیلوردی . همان اوراجقده
چنلرك اوزرینه یوزم جانب شرقه متوجه اوله رق اوتوردم .
وصاغ دیرسکمی اوراده تصادف ایدن براغاج کوتوکنه
وباشمی الیمه طیایوب جان کوزیله اطرافی تماشایه باشلدم .
ایشته بوموقعده بولدیغم وتعریف وتوصیفنده عجزمی
اعترافه مجبور اولدیغم لطافتك شراب آب وتابیله سرمست
حیرت اولمش وماه عالم آرانك روبراه خاور طلوع
اولدیغندن بسبتون ذهول ایتمشیدم . همان برایکی
دقیقه کچمدن قارشو طرفده برجبل شاهقك ذروه سی
بردنبره آتش ایچنده قالمسندن حیرتم مزداد اوله رق نکاه
دقتمی بتون بتون اوجهته حصر ایلدم . بوتماشای
غریبك نه اوله بیله جکنه دائر ذهنمده تشکیل وترتیب
ایتدیکم احتمالات وقیاساته برنتیجه ویره جك مدت اولمدن
کوردیکم آتش که ماهتاب جهانتاب ایمش وسط سماده
بولندیغی زمانکی بیوکلکنك اوچی دردی مثلنده
برالتون تبسی کبی خط افقیدن ایرلدی ! بوتماشا اوزرینه
کویا بالمشاوره استکشاف حال ایچون سرمده اجتماع

ایدن قوای عقلیه م طلوع حقیقتدن صکره حس اولنور
صورتده هر بری برجهته آفوب کیتدی . بن ینه کلك
قدرت صانعه ایله لوحه زیب وجود اولان اورسم مجسم
اعظمك هرجهتنی بشقه بشقه نظر حیرت ودقتدن
کچورمکه باشلدم .
طاغلردن آقوب نهره منصب اولان بعض اوفق چایلر
اوللی . اوزاقدن برصوشرلدیسی . اسحاق قوشی دیدکلری
طائر عجیب مبارکك زماننه بربرندن نه زیاده ونه ده نقصان
اوله رق برفاصلهٔ جزئیه ایله بایغین بایغین باغرمسی . کاه
کاه نهره کنارندن آتیلان قورباغه لرك ویاخود نهرك
ایچندن هوایه طوغری صچرایوب ینه دوشن بالقلرك وحاله
مخصوص اولان صداسی . دست سحرکاری نسیم ایله
تحریك اولنان اغصان واوراق اشجارك بربرینه
سورتونمسندن حاصل اولان سس . موقعه هرشیدن
زیاده غالب ومستولی اولان سکوت وسکونتی فاصله دار
ایدر وسامعهٔ جان بندن کزلی اوله رق ارالق ظهور
ایدن لطیف صدالردن زیاده سکوت موقعیه وقف
استماع اولوردی : واقعا اویله برسکوت وسکونت
ایدی که تقریری اثار لطافت روحانیه وانوار حکمت
علویه ایله مشحون بردرس پرعبرت وتأثیری مافوق التخیل
برعجب حالت ایدی ....

قارشو طرفده‌كی بیوك طاغلر مهتابك سایهٔ كثیفیله
باروت لوننه یقین بر صورتده رنكپذیر اولمش اولدیغی حالده
نظر دقتده كاه دها زیاده بیوییوب كاه كوچیلیور وكاه
یوریور كبی كلور وقیاس وملاحظه‌دن مجرد بر نكاه ایله
باقلنجه بو طاغلر سمادن زمینه اینمش بر طاقم سحائب مظلمه
یغنتیسندن عبارت ظن اولنوردی !

صباحلكاهی غولهٔ ماهی ایله برابر اعانت وزائی باد
صبادن كاه كاه مقابلهٔ نكاهمده دالغه‌لنوب طوران نهر
آینه كبی صاف وهموار وكنارنده بولنان اغاجلرك
صفحه‌سنه عكس ایدن سایه‌لریله بر بیوك « تابلو »
كبی نمودار ایدی !

از بر مدت ظرفنده حس اولنمز بر سرعتله ماه جهان آرا
بالای آسمانه خیلیدن خیلی ارتقا ایتدی . اقشامدنبری
سربكمین اختفا اولان برچوق سحابپاره‌لر یرامز چوجقلر
كبی بلم نره‌دن پیدا اولدیلر بیچاره ماهتابك درت اطرافنی
قوشادیویردیلر !

ماهتاب عالمتاب اوحالده - پرتو صباحت جمالیله عاشقلرك
دیدهٔ اشتیاقنی تنویر ایلدیكنی ایستمیه‌رك زمان زمان
روی تابانه استغنا پرده‌سی چكن بر محبوبهٔ لیلی ملاحت
شكل وصورتنی باغلادی و بر از صكره دخی - دار
الدولهٔ شرقیه‌دن مظالم ظلمت لیلی دفع وتنكیل ایچون

غربه متوجه اولوب غلبهٔ شوق وشوق غلبه‌دن غره
مستانه كمال تمكین وبسالت وغایت صلابت ومتانتله جهت
شبستانه روبراه وسحائب متفرقه‌دن عبارت اولان
لشكری اوكنده صف آرای تقید وانتباه اولان بر سردار
توانا - هیئت ومهابتنی كسب ایلدی .

كوكلم ایسه بویله بر تماشایه خیلی وقتدر مشتاق
ومتحسر اولدیغندن هرسویه قانه نكاه ایتدكجه
سرمده بر طاقم افكار سوداویه اویانغه ونظرمده هرشی
ماتم انگیز بر رنكه بویانغه باشلدی . دیدم - «یارب !
ندر بو لطافت عجیبه كه بو موقعه سرایت ایتمش ؟.. اما
ندر شو حكمت غریبه كه نظاره‌سی درونمه باعث انشراح
اولمق لازم كلور ایكن بنم اسكی دردلرمی تازه‌لیور ؟..
یارب ! دنیاده بزه بوندن مفرح بر منظره‌می اولور ؟
حالبوكه ندن تأثیری برعكس اولیور ؟ ... یارب !
بزم مفرحات دیدیكمز شیلر بصر بصیرته بویله حزن
انگیزمی كورینور ؟ ... »

اواثناده بردست معنوی بنی ایچرمدن طوغری ایتەرك
اولدیغم یردن بردنبره قالدم . وآهسته آهسته نهرك ساحل
غربیسی اوزرنده یوریمكه باشلدم .

كزینه كزینه قارشو طرفده‌كی اورمانك داخلنه كیرمشم .
ایلرو طوغری كیدركن بولك اورته‌سنده سیاه برشی

كوزيمه ايلشمسيله حاصل اولان دهشت بكا زنجير
پاى عزيمت اولديغندن بردنبره طوردم . دقتله
باقديغمده نه كوره يم برادم باشى برقولى اوزرينه قويمش
اويقوده كبى ياتيور . انسانه انساندن دها مونس كيم
اوله بيلور ؟ حالبوكه بو برجانور اوله يدى تشخيصندن
كوكلم اوقدر دهشتپذير اولمزدى ! ... فقط بو قورقى
دخى چوق سورمدى . واقعا انسان ايچون الشه ميه جق نه
دهشت واردر ؟ كوكلمدن دهشت كيتدى . مراق اكا
قائممقام اولدى : بونك نصل ادم اولديغنى ونه ايچون
ياتديغنى اكلامق ايستدم . وقيافتنك تميز اولمسى دلالت
ظاهريه سيله اكلاشيلان اهميت ذاتيه سى مراقى بتون
بتون زياده لشديرديكندن استكشاف حال ايچون يانينه
ياقلاشمغه قرار ويردم . يانينه كركى كبى تقرب ايدنجيه
قدر خيليجه اياغمى ياتردادم . وباستونمك اوجنده كى
دميرى طاشلره اوره رق كره راتى ايتدم ايسه ده ياتان ادمده
هيچ بر حركت كوره مديكمدن شو تدبير خاطريمه كلدى :
كويا بشقه برينى چاغريورمشم كبى « احمد ! احمد ! »
ديه باغردم . ينه بر درلو ايشيتديره مديكمدن
نهايت بتون بتون ياقلشوب « ياهو ! ياهو ! » ديه رك
قولندن تحريك ايتدم ايسه ده او ياندرمق ممكن اوله مديغى
كبى اثناى تحريكمده يالكز قولى او بيناميوب اجسام

صلبه دن كبى وجودى كاملا حركت ايتديكندن شبهه لنه رك
نفسنى ديكلادم . هيچ برشى ايشيده مدم . نبضنى يوقلادم .
طورغون بولدم . اوزمان اكلادم كه بو بر موتا ايمش ! ..
بر طرفدن ذهنمده تحرى اسباب ايدر وديكر طرفدنده
مراق بو يابوزينى كوره بيلمك ايچون اوغراشور ايكن پستر
خاك هلاكه بالين سرا ايتديكى دستنده طوتديغى بياض شيئك
كاغده مخصوص اولان چتردسندن بر يازى اولديغنى
ظن ايدرك درحال الدم . اعانت تاب ماهتاب ايله صورتى
اتيده محرر اولان سوزلردن عبارت بولنان مندرجاتنى
اوقوديغم كبى كلديكمه اظهار ندامت وكسب صفايه
بدل دوش هوشمه تحميل كرانبار بلا ايدرك مبيت احزانمه
رجعت ايلدم .

صورت ورقه

«اى تنها رو وادى وحشت اولان انسان ! شوراده خاك
«هلاك اوزرنده ياتان بم نوعكك سركذشت فلاكت
«پيوستنى اكلامق ايسترمسين ؟ حالت موت ايله قورقنج
«بولديغك صورت حالمه نظر ايتمكدن قاچمه . كل كل !
«شوور قيارده بى اوقوده باشمدن كچان وقعه بى آكاه . وقعه نك
«سكا كوره فوق العاده اولان غرابتى انى شوراده بوراده

«سویلکه سنی اجبار ایدرك واغزدن غزه‌یایله رق اصل بونی
«ایشیدوب متأثر اولمسی بنجه ملتزم اولان معشوقه‌مك
«قولاغنه قدر کیدر . وقعه‌نك شو صورتله انتشاری
«طبیعی ایسه ده مادامکه انسان اولادیسن سنك بو ملاحظه‌یه
«قارشو کله‌جك بر عناد مصرانه ایله اغزکه مهر سکوت
«اورمق و بو ورقپاره‌یه بر توب محو ایتمك سندن استبعاد
«ولنمز ! ... او حالده نه دیم . دنیاده برکره بیله
«فرحیاب حصول مراد اولمیان کوکلم بونده ده شاد
«اوله‌بی ویرسون ! ...
«کرفتار پنجهٔ عشق و محبتی اولوب عاقبت هلاك
«غدر و ظلمی اولدیغم قزله اوچ سنه معاملهٔ
«نازونیازده بولندق . بونی اره‌یرده واسطه اولان بر کشیدن
«ایشتقه کیمسه بیلدی . بنه بیلسامك وانك بکا قارشو
«اختیار ایتدیکی غدر وخیانته مقابل بنم طرفمدن
«کندیسنك لسانه کلمسنه سببیت ویرلمامك ایچون بوراده
«نامنی یازمقدن صرف نظر ایتدم . او بنی بیلور . هلاککك
«کندیسیچون اولدیغنه ده انتقال ایدر .
«ایشته بو قزله ابتدا الفتمز بو اورمانده واقع اولوب هر ایکی
«اوچ کونده بر کندیسیله بوراده ملاقات ایدردك . بن انی
«نصل سورایسم اوده بنی اویله سور کبی کورینوب الی اخرالعمر
«کندیسی بنی ترك ایتمیه‌جکنه تأمینات قطعیه ایله

«بنی تأمین ایتمشیدی . بو صورتله ایکی بچق سنه بر خیال
«کبی کذران ایتدی . اندن صکره بیلمم نه اولدی . ملاقاتك
«ارقه‌سی کسلدیکی کبی ایکی ای اقدم بر ینه نکاح اولدیغنی
«ایشتدم . بونك اوزرینه استیضاح حال ایچون یازوب
«کوندردیکم مکتوبلره ده جواب الهمدم . بولده تصادف
«ایتدم . باشنی چویردی . بنده ارتق بنی استمدیکنی جزم ایتدم .
«نه چاره که بنم اکا اولان محبتم او درجهٔ عادیه‌ده اولمدیغندن
«کندیسنی بردرلو اونوده‌مدم . ایشته شو حال یأس اشتمال ایله
«یشامق زحمتنه ایکی ایدنبری تحمل ایتدمسه ده بوندن
«ایلروسنه طاقت کتوره‌میه‌جکمی اکلادیغمدن کندیمی
«تسمیم ایلدم . دنیاده اك اوزون عمر بیله حد طبیعی‌یه قدر
«ایشته بیلانیدر که بو مدتك آلام و اضطراب ایله کیدنی چیقارسه
«ذوق و صفایه مصادف اولانی ایکی سنه‌یه بیله بالغ اوله‌مز .
«بن ایسه ایکی بچق سنه معشوقه‌مك محرم بزم الفتی اوله‌رق
«لذائذ حیاتك اك برنجیسندن مستفید و متمتع اولدیغم جهتله
«عمردن متضرر و کندیمی هلاکه قرار ویردیکم زمان
«کنجلکمه اصلا متأثر اولمدم . بنه بختیار ایمشم ! ...

بر شراب محبت سرکردانك بر خرابه‌لی چمنزارده
سرسری کزرکن لسان حالی بویله تصویر حرمان
ایلزمی :.

« ای سراپای وجودمی استیلا ایدن محنت یار ! برلحظه
« مساعده ایت که سندن شکایت ایتمک ایسترم . یوق یوق
« سندن شکایت ایتمک نه بیوك ظلمدر . نه بیوك حیوانلقدر !..
« حیات ومماتم سنکله دکلمیدر ؟.. ای مدار فیضم اولان
« محنت یار ! برلحظه عنایت ایله که دماغ جانمی آلوده
« ایدن لذت حرمانکی تصویر ایلمك دیلرم . واره‌یم بنده سنکله
« افتخار ایده‌یم . بوکون سنك سوق اراده‌کله شو چمنزاره
« کلدم . کوکلم کبی کثرت بلاسندن عاری . اماندر شو ماتمکده
« هر کوشه‌سندن دردلر کبی سرشك حسرت جاری . درملر
« اغاجلر نسیم شوقله حزین حزین آه ایدیور . اطرافده‌کی
« خرابه‌لرك هر بری شو عالم وجوده وداع ایدر کبی نکاه ایدیور !..
« بو حکمت ندر ؟ سنك مؤثر مجبرك اولان عشق دنیلان شیده‌کی
« او قوت ندر ؟ انك قوتنی برشیئه تشبیه ایده‌مم . اولسه
« اولسه عناصر اربعه‌ده‌کی قوای موجوده‌نك اجتماعندن
« حاصل اولان قوته بکزه دیلور . یوق یوق بونده ده خطا
« ایدیورم . عناصرك هر برینه او قوتلری بخش ایدن عشق
« دکلمیدر که عالمده کیف مایشا تصرف ایدر . اما شو
« قدرت عظیمه سیله انسان کبی بر عاجز یده اسیر ایدلر .
« او تنزل ندر ؟ انسانده او قدر ضعفیله اویله بر آفت کبرایه
« سنه‌لرجه قارشو طوریر . او تحمل ندر ؟ اوف ! باق ایشته
« بنده خیال مثال اولان قوری جسمله نیجه دملر درانك

« طاغلر طیانه‌میان صدماتنه مقاومت ایلیورم . انبده
« بیلورمکه او مقاومت بندن دکل انك هر طرفدن تضییقندندر .
« اما ارتق انك شدتنی چکمکه طاقتم قالمدی . آزاد اولمق ایسترم .
« زیرا نامنی لسانه آله‌مدیغم واطوارندن شکایت ایده‌مدیکم
« جانانك هجرانه تحمل قالمدی . ای محنت یار !.. ای عشق
« فیض مدار !.. براقك بنی

« الوداع ای خاك حسرت الوداع ای سنك غم »
« بزم عالمدن کریزان اولدیغم دم در بودم »

دیه‌رك شو عالمدن عالم آخرته روان اوله‌یم . براقك بنی
اوله‌یم بی نشان اوله‌یم .

« برلوح مزارم بنویسید پس از مرك
ای وای ز محرومیء دیدار ودکر هیچ »

---

* صباح *

« آثار شفقدر می یاخود دامن چرخه »
« سرپلدی جکر پاره‌لر آه سحرمدن »

ای عالم صباح ! ندر بو سنده‌کی آثار عشق ومحبت ؟.
کوکلدنمی منعکس اولمش یوقسه کوکلمی سکا تقلید
ایلمش ؟ آه بنم یورکده‌کی علایم سودا تمامیله سنده ده
روشنادر . سنده‌می شراب محبت سرمستیسن ؟ بوسکون

وحیرت نادر ؟ بیاض بیاض کورینان سحابپارهٔ
واوزرنده کی قرمزیلق رنك شفقمیدر . یاخود چشم
حسرتکی سیلدیکك دستمالدرده سرشك هجرانله
قانه‌می بویانمشدر ؟ سیاکده کی آثار حزن نه ؟ ژاله‌دیه
هرسحر اوقدر کوز یاشلرینی نیچون دوکرسن ؟ یوزکده کی
هم رنك دود آه اوپردهٔ سیاه ندر ! کیمدن حجاب
ایدیورسن ؟ یوقسه ماتم هجره‌می کرفتارسن ؟ توجهك
ندن دائما شرقه‌در . قورقرم بر افتاب نازك امید طلوعیله
بیقرار انتظارسن ! اونه اقبال وسعادتدر ! حسد ! حسد ! . .

* تماشای رقتبخشا *

قیشین کانون ثانی ایچنده برکون ایدی که لاجل التنزه وانی
کویندن اناطولی حصارینه قایقله کیدوب قارادن
عودت ایلشیدم . قلعه درونندن کچن یولدن چیقوب
کوکصویه طوغری کیدرکن دره‌یه قارشو اولان مقابر
مسلمینك اوکنه کلدیکمده طوروب زیر وبالا واطراف
وانحایه برنکاه ایتدم . طاغ وصحرا وچمنلرك ایلك بهاره
وهیچ اولمزسه صوك بهاره لایق صورتده بولنان اوکونکی
لطافت وطراوتی . سود دیشی رنکنی المش اولان کولك

یوزی اوزرنده جسم وجانك ارزوسنه موافق صورتده
نشر ضیا وحرارت ایدن آفتابك غریبانه تهار و وادیٔ
غروب اولشی . دره‌نك غایت راکد وساکن بولنشی .
روزکارك تابش افتابه مقاومتدن عاجز قالمش کبی انکسار
هبوبی . صیق سرو اغاجلرینك حیلولتیله درونی کونش
یوزی کورمیان مزارستانك تنفس ایدرکبی ارالق ارالق
خارجه دفع ونشر ایتدیکی سرینلك . مقابر اوزرینه
موضوع طاشلرك کیمیسی مائل انهدام اولمش کیمیسی
ییقلمش کیمیسی قیرلش کیمسنك یالدیزی کیمسنك یازیسی
سیلنمش کورنشی . اولدیغم یرك اطراف وجوانبنك
تنهالغی وبعض کوچك قوشلرك جیولدیسی کوکلی برحزن
برنشئهٔ غریبه ایله طولدیردی !

بونشئه ایله ارتق یوله دوام ایده‌میوب صورتده مزار
طاشی اوقومق وحقیقتده کیفیت وماهیت حیات وممات انسانیه
اوزرینه براز نظر بخالك تفکر اولمق ایچون مزارستانك
ایچنه طالدم . برایکی دقیقه کچمکسزین مزارستانك
کوکصو جهتندن برادم ظهور ایدرك هیچ ایکی طرفنه
باقمقسزین جبل طرفنده یقین برتازه مزارك یاننه کیتدی
طوردی . صورت حالی بریأس مفرط اعلان ایتدیکندن
« یاقدیم نه یاپه‌جق » دیه‌رك یاننه طوغری ایلرولدم :

بو ادم یکرمی بش بلکه یکرمی سکز یاشلرنده وسوداوی وصولق برسیماده اولوب البسه وقیافتی تمیز ایدی . ارقه سنده برکورکلی صاقوسی وار ایدی که صاقونك قالدیرلمش اولان یاقه سی کندینك یان طرفندن قاشلرینه قدر چهره سنی قپامقده بولنمشیدی .

ایشته بو کنج ادم النده کی سرو دالندن معمول باستونی تازه مزارك طوپراغنه براز باتیروب ایکی الیله بوقاریی طرفنه طیانور و یومش اولدیغی کوزلرندن اساله ایتدیکی یاشلر مزاره طاملردی . وکوزلری قپالی اولدیغندن بنی ده کورمزدی . کندیسنك شوحالنی کوردیکم کبی یورکمده حاصل اولان رقت وتأثر ذاتاً موجود اولان حزن وکدره منضم اوله رق وبونك سبب وحقیقتنی دخی مراق ایدرك بنده کویا برقبر زیارت ایدیور کبی براغاجه طیانوب ساکن وساکت طوردم .

کنج ادم برایکی دقیقه قدر بو صورتله سینه سینه صداسزجه اشکبار اولدقدن صکره بردنبره حزین ومتقطع برسسله مزاره طوغری خطاب ایدوب شوسوزلری سویلدی :

« ن . . . ای بنم سودیکم ؟ بنی کوریور ویورکمك
« نوحهٔ هجر واشتیاقنی ایشیدیورمیسك ؟ آه البته
« بن سنی کوریورم . وبکاده کل کل » دیدیککیده

« ایشیدیورم ! . سراپا بوروندیکك بیاض کفن ویاخود
« بوقاره طوپراق سنی کورمکه حائل می اولور ؟ هیهات !
« وای بنم روح روانم ! سن اولدیکمی ؟ رنك وبوی لطافتیله
« هنوز چمنستان بهاری تزیین وتعطیر ایده مدن افتادهٔ
« خاك خزان اولان نوشکفته غنچه لر کبی جسم نازکك صولدی
« کیتدیمی ؟ آه بن طوریرکن سکا اولمك نه روا ایدی ؟
« یوق یوق ! بن اوله یدم حال دها عیان اولوردی . سنی
« رقیبلرك معرض انظارنده تنها براقوب بن مطمورهٔ عدمده
« هجران وحسدك نائرهٔ اضطرابی ایچنده هردم قالمق لازم
« کاوردی ! شوحالده کوزلرم ندن اغلیور ؟ انك ایچون که
« ناکهانی اوغرادیغك درد دوانایذیرك وجع واضطراب
« طاقتکدازیله اوچ کون اوچ کیجه موقوف اه وزار
« ودریغ که تازه ونوجوان بردلبر تنومند ایکن اویله
« برزمان قلیل ایچنده برك خزان کبی زرد و نزار اولمشیدك !
« آه ای یار کدن بشقه برسس ایشتیوب خیالکدن بشقه
« برشی کورمدیکم سودیکم ! موت سنی بندن ایردیسه
« بکده فنا ایتدی . زیرا موتدن بشقه سنك تسلط اغیاردن
« مصونیتکی بکا کیمسه تأمین ایده مزدی . شو لقردیمه
« کوجنورمیسن ؟ کوجنمامیلسن . زیرا بنم سندن بشقه سنی
« ایسته یه جکم کبی سنکده بندن غیریسنی سومیه جککك
« بیننزده کی عهد وپیمان ایجابندن ایدی . سکز سنه دنبرو

«جو يبار خوش جريان كبى يمزده آقوب كيدن الفتمز
«يچنده كوستردبكك هزاران دلنواز لقلرله هزاران
«وفاكارلقلر سنك شو عهدده ثباتكى بكا تأمين ايتمشيدى .
«مادامكه بندن بشقه سنى سومية جكسن . دنيادن كيتديككه
«اولسه اوله بندن مفارقتك ايچون متألم اوله بيلور
«وشمدى يالكز بنم ورودمه انتظار ايدرسن . قورقه قورقه
«هيچ سن كيدر سكده بن بو بر زخده قالورميم ؟ سن
ترك جامهٔ حيات ايلديكك دقيقه ده بنده راه هلاكده
«پويان اولمغه باشلدم . ايشته هر دقيقه عالم مماته تقرب
«ايتمكده يم . حيف كه راه هلاكك كسديرمه طريقنى بوله مديغم
«جهتله بيهوده ياجانبان مشتاق اولمقدن تاب وتوانم كسلدى .
«قربان اوله يم المدن طوت ! . . . آه اى مزار ! اى بكا
«منظره سى هر شيدن دهشتلى ايكن بوكون هر شيدن
«سوكيلى اولان مزار ! اچيل اچيل بنيده درونكه آل ! . .
«حيف ! نه يار نه ده انك مقيم اولديغى مزار بنم نوحهٔ
«تظلم واضطرابمى ايشتيور . واومديغم مدد ومرحمت
«وعنايتى بكا لايق كورميور . كيده يم كيده يم كنديمى شو
«دره يه اته يم ! . . . . . »
ايشته كنج ادم شو سوزلرى سويليوب حيچقره حيچقره
اغلامغه باشلدى . ناله وانين اشتياق واضطرابى
يوركى پاره پاره ايتديككندن دها زياده طوروب

حالنى كورمكه تحمل ايده مديكم كبى شايد كوزيمى اچه جق
اولور ايسه بنى كوروبده متغير اولمسنى دخى ايسته مديكم
جهتله اورادن چكيلوب بوله دوام وبو منظرهٔ فاجعه نك
تفكر خيال رقت مآليله برقاچ كيجه لر اويقويى كنديمه
حرام ايلدم .

زمزمهٔ عاشقانه

يارب نه غريب احوال . يارب نه عجيب عالم ! . . آه نه
عشق جوشه كلدى . كوزلرمده كى حسرت ياشلرى
خروشه . بيلم انجام كار نه اوله جق . آه فرقت روزكارى
نصل سوديكمى تعريف ايده مديكم جانانمك قرب وصالندن
كرد محنت كبى بنى دور ايلدى . نيچون نيچون ؟
بو سؤاللردن جناب عشقه عصيان چيقيسون . حذر
حذر ! كندى قصورمى اعتراف ايده يم . كندى
عجزمى بيله يم . خيرليسيده بودر . حقيقت بر جرمه
اعتراف قصور داعى عتاب اولمز . بن او بيچارهٔ
عشق يارم . يوق خطا ايتدم . بر فياض معنوينك آثار
مرحمتدن اظهار تظلمه يولك ظالملكدر ! . . بن بر محنتزدهٔ
روزكارم . يوق بنه خطا ايتدم . زندان بلا كبى بر نعيم
صفا ايچنده بو نجه تلذذات وجدانيه دن استفاده ايدركن

کندیمی بحضور کوسترمك نه عظیم ریاکارلقدر .
بن غمزهٔ جانانك خنجر سرتیزینه قربان اوله جق بر مجرم
آشفته افکارم . حاشا ! بن نه یم که اویله بر مرتبهٔ
جلیله یه کندیمی لایق کوره یم . بویله بر سعادتی
کندم ایچون تصور ایتمك نه بیوك تکبردر . بن عادتا
جحیم درد و بلاده افتاده سزا بر جنایتکارم . جانانك
قرب وصالنده ایکن هر دقیقه آه و انینم ایله شفقتنی
تحریك ایدردم . واو بی اختیار اولسون . نیچون
اویله آه و انین ایلدم . بوندن جانانك یورکنده
حاصل اولان شی بکا کوره مرحمت ایسه کندیسنه
تأثر دکلمی ؟ نیچون اویله بر نازك قلبی تأثرله انجتدم ؟..

بن فراقیله یانوب اغلیه یم آه ایده یم
کیده یم کندیمه بر چاره آرایم کیده یم

❊ تحصیل معرفتك فضیلتی ❊

انسانك مدت عمری ایچنده یاد و تسلی یه لایق بر موسم
سعادت وار ایسه او ده مجرد تحصیل معرفتله کچن زماندر .
معرفت بر جوهردر انك تحصیلنه چالشمق بر ذوق
دیکردر که بویله بر تعبیر نه انك قیمتنی تقدیره نه ده بریکینك
لذتنی تصویره کافی کورنمز . ایکیسی ایچون هر نه قدر
درجهٔ مزیتلرینه نسبتله آز اولسه ده شویله بر توجه اجمالی

یاراشمزمی که : (معرفت محض روح انك تحصیلی ایسه
هر شیده باعث فتوحدر .)
حقیقت . حیات انسانیه نك انجق معرفتدن عبارت اولدیغنده
نصل شبهه اولنور که معرفتسز انسان دنیاده کندینی
بیله مدرك اوله میه جغیچون میت متحرکدن بشقه بر شی دکلدر
بویله تحصیلنه غیرتسزلکدن بشقه بر مانع اولمیان
حیاتی که اعز اشیا اولدیغنده شبهه یوقدر اله کتورمکده
فوت فرصت ایدنلرك حالنه اغلامق لازم کلور .
بو تقدیرجه کرك کندیسنی و کرك بشقه سنی تحصیل
معرفته سوق ایتمك هنوز لذت حیاتی اله میان بر صبی
بی کناهی هلاکدن قورتارمق همتنه معادل اوله مزمی
و بلکه اکا بیله مقدم طوتیله مزمی که هلاك انعدام ایسه
معرفتسز کویا یشامق موتك حالت بحرانی ایچنده
دوامدر !..
الحاصل معرفتله انك مقابلنده که جهالت دیمکدر
مقایسه سنه نصل تنزل و او صفتده بولنمغه نصل تحمل
اولنور که بر فاضلك کتبخانهٔ معرفتی بر جاهلك خزانهٔ
ثروتندن یوز درجه متین کورینور !..
تحذیر اول کنجلره که   وطن و ملتك امید سعادت

وسلامتی ایلروده کندیلریله قائم ومنعدم اولدیغی خاطردن
چیقاروب و رانسانی هم جنسنه خیرلی ایتمکه قابلیت ویرن
علم ومعرفت تحصیلنی برطرفه براقوبده تن پرورلك
وسفاهتکارلق یولنده تلف نقدوقت ایدر .

تحسین وتقدیر اول کنجلره که فضیلت وسعادتی ووطننه
مفید اولمغه قابلیتی هنر وکمالده بیله رك خواب راحتی
انك اکتسابنه حصر وصرف ایلر .

حیف اید اول آواره سیران و بیهوده پویان هوا وهوسه که
اشیای عارضیه نك بقاسنه قائل وحال حاضردن استفاده یه
مائل اوله رق زمان کچدکجه احتیاجاتك دخی مترقی
اوله جغندن غفلتله علم ومعرفت کبی بر سرمایهٔ بی زوال
تحصیلندن استغنا کوستررلر .

رشك وحسد اول غیرتمندان ومجاهده کاران کسب
معرفته که اشعال چراغ همتله صباحلیوب محروم خواب
وحضور اولورلر ایسه ده طریق ترقیده هردقیقه برخطوه
ایلرو کیدروایلرو کیتدکجه مطمح نظرلری اولان نقطهٔ
سعادت واعتلایی متواضح ومتقارب کوره رك روشن چشم
فخر ومباهات اولورلر .

«بقدر الکد تکتسب المعالی * فمن طلب العلا سهر اللیالی»

==

استانبول مسیره لری

استانبولك بهاری نه قدر صفا انکیز خاطردر ! . حقیقت
بو مملکتك آب وهواسنك اعتدالی وسرای بورنندن
قواغه قدر نیجه طبیعی باغلر وچمنزارلری حاوی اولان ایکی
ساحل متقابلك اورته سندن جریان ایدن دریانك منظرهٔ
بیمثالی خصوصیله موسم بهارده مشهودی اولنلر فردوس
اعلایه نمونه فرض وتخیل ایلرلر .

او یله باغلر وشکوفه زارلر که ماشطهٔ قدرت صانعه ایله
تزیین اولنمش بر عروس نورسیده کبی اوکلرنده کی
مرآت مجلایه نظر انداز واو مرآت ایسه کویا انلرك
انعکاس جماللری شوق ونشئه سیله دائما رهین اهتزاز
اولور .

علی الخصوص او مسیره لرك که اك کوزللری بو سکز مسیره در :
(کاغدخانه) (چاملیجه) (فنار باغچه سی) (اخلامور)
(کوچك صو کوك صو) (سلطانیه) (قلندر) (صاری یار
صولری)

آقان صولرینك دمدمهٔ جریانی انسانه صفای روحانیاتی
تقریر واوتن قوشلرینك زمزمهٔ الحانی وجدانه انین
مظلومان کبی تأثیر ایدر .

اغاجلرینك طراوتنه اغزلر صولانان چنلر اوزرینه دوشن
سایه لری او قدر مفرحدر که جوارندن کچن بولجیلرك بیله

خواهشلرینی طرفلرینه جلب وسیر وسفردن عارض اولان
یورغونلقلرینی آسایش وانبساطه قلب ایلرلر .

سکوت وسکونت موقعیه‌لریله برابر سامعهٔ جان او یرلرده
کویا او یله بر ولولهٔ حزین طویارکه ایجاب تأثر وسلب
تفکرله استماعنه موقوف اولور . باغلرینک حوالیسنده
طولاشوبده آفاقه انتشار ایدن روزکارلر یکه صبای
سبك رفتار ایله نامداردر . کعبه‌دن کلان حاجیلر کبی مشام
خاطری تعطیر ایده‌جك دستاویز ایله کلور . طبیعتده
اولان بو لطفپرورلك هله تهنیته سزاد کلمیدر ؟ . .

ایشته بو اوصاف ایله بو مسیره‌لرك هر بری سکزجنتدن
بریله دعوای مساوات ایتسه یری دکلمیدرکه کندیلرینك
عمومیتلرندن بشقه احوال جنته مشابه اولمیان برجهتی
بولنه‌مز .

یوق یوق بونلرده فضله اوله‌رق برحال دها وارکه جنتده
روایت اولنمیور : فردوس نظیر اولان صحرالرینك که بنات
بهارك جلوه‌ساز اولدیغی چمنزارلرله محاطدر . لطافت
دائمیه‌لرندن بشقه هفته‌ده بر ایکی کون فوق العاده اوله‌رق
منظره‌لری برصورت دیکر کسب ایدرکه عالم خیال ایچنده
بیله مثلی بولنمز .

بو منظره‌لری تشکیله سبب اولانلر ایسه او آفتلردرکه کاه
عربه‌سنی جلوه‌کاه احتشام وکاه چمنلر اوزرنده بیك ناز

بیك شیوه ایله خرام ایدرلر . بو پری صفتلرك حرکات
دل نشین ومعاملات نازکترینلرینه منحصرانه نکاه وآه ایدنلرده
نقدر بیحضور اشتیاق اولسه تبریکه شایسته‌در !.

او پریلرکه هر بری نسیم حیاتنوازك چمن صفهٔ بهارده
اهتزازه کتوردیکی وعالمك قوقلقدن طوبه‌مدیغی
چیچکلردن دها تر ومنظره‌لری انلردن هزار قات دلبردر .
نسیم اوقدر کوزل قوقولی چیچکلره همدم وندیم ایکن
ینه او پری صفتلرك یوزلرینه نقاب عصمت اولان
صاچلرینی تحریك ایله نفحه‌جوی مرام اولمق ایستر .
واتکارینه صاریلور .

او پریلرکه توحش جعلیلریله آهوی دشته مشابهتلری
وکوکل قاپیجی حرکتلری واردر . باشلری علی العموم
بیاضدر . صانورسنکه یاسمندن برتاج ایله متوجدر .
خراملری بردرجه نازکدرکه خیال کبی کوز اوکندن
کچدکلری تفریق اولنمز .

کندیلری مشغول حرکت اولدقلری وقت منتظر التفاتی
اولانلرله الفته کوزلرینی مأمور و بو کوزلر کفتکویه رغبت
ایتدکلری کوکللری نشئه‌دن کندیلری کبی مست ومخمور
ایدرلر . لباس خارجیه‌لری یوقاردن اشاغه ساده
و بررنکدن عبارتدر .

بونلرك بو وجهله صحراره انتشاری وهر برینك منفرداً

كشت وكذارى دايهٔ نسيم ايله چمن چمن بيقرار اولان
بهار قزلرينه مقابل ورشتهٔ اتفاق ايله برقاچنك بربرده
اجتماعى بردستهٔ شكوفهٔ رنكينه مماثل اولازمى ؟ . . .

—

ميدان حرب وقتالده يكديكرينه خصمانه وظالمانه هجوم
ايدن فرقه‌لر ايچنده اولادلرينى معرض خطر وتهلكه‌ده
كورن انالر شو صورتله نوحهٔ تظلم واشتكايه
باشلامزلرمى : « اى آيلرجه قارنمده وسنه‌لرجه قوجاغمده
طاشيوب نيجه نيجه زحمت ومشقتنى چكديكم ووجودندن
عالم انسانيته فائدهٔ حقيقيه اميد ايلديكم اوغلجغزم !
بو حال ندر ؟ اومنكده تفنك قان ره باتمش و يارى باشكه
قدر خونه بولانمش اولديغك حالده سنك كبى هر برى
هزار مشقتله يتشوب چيقمش اولان برطاقم يكيتلرى اولدر
مكه قوشيورسن ! وآغوش تربيتمده طوتوب كزدرديكم
زمان التى ساعت ممه‌سز الكه و بركيجه او يقوسز لغه طيانه
مزايكن شمدى هفته‌لرجه آج صوسز قالمغه وكيجه كوندز
طاغلرده يايرده طولاشوب آيلرجه او يقواو يومامغه ودها
نيجه نيجه كرم وسردلره كمال خشنودى ايله تحمل ايديورسن !
بو فداكارلغى اختيار كه سبب نه ؟ آه هپكز ابناى بشر و
دنيا نامنه اولان شو خانهٔ فسيحده يشايان برادرلر ايكن

بربريكزك حيوانات وحشيه يه بيله ياقشمز برصورت غدارانه‌ده
اراقهٔ خونه بودرجه حرص وانهماك سزده نه سببله
حاصل اولدى ؟ واو بولده طاقت بشريه‌نك فوقنده
كورينان بونجه محن ومشاقه قاتلنوب طورمق غيرتى
سزه نردن كلدى ؟ اولادم ! اوسنك قاننه صوصامش
كبى اوزرينه هجوم ايتديكك يكيتلرك عجبا قنغيسندن برفنالق
كوردك ؟ حالا و يكيتلرك كيملر اولديغنى بيلورميسن ؟
آياره كزده جوشان وخروشان اولان بو سيلاب خون
مخاصمته باعث ندر ؟ ايواه ! اشته شمدى طولديروب
اتديغك ايكى قورشوندن برنجيسيله حالا يوزينى كورمديكك
بريكت مجروح وتلف وايكنجيسنده ده محار به‌دن اول انك
ديارنده مسافر ايكن برميخانه‌ده برلشوب طوقه ايتديككز
ويكديكره ربط قلب محبت ايلديككز برلوندك سينهٔ
بيكينه‌سى هدف اولدى . سنك ايسه بوندن خبرك
يوق ! واه اولادم ! سن كه ابن ادمسن عالم انسانيت ايچنده
هردرلو يارلغه مستعد وقابل ايكن صرف برشخصك
ارزوسنه تبعيتله بو باربارلغه سالك اوليورونامى ايشتمديكك
و يوزينى بيله كورمديكك سنك كبى انسان اوغللرينى
بلاسبب قتل واعدام ايليورسن . بو انسانلغه ياقيشورمى ؟
هايدى اوآلت غدر واهانت اولان سلاحكى الكدن

براق . نیجه دملردر سکا متحسر اولان وطن ومبیت ومسکنکه
رو براه شتاب اول . عجله ایت که سنده اولمیه سن ! . . .

ایواه ایشتیور . ایواه کتیور . ایواه ایواه ایشته اوده زخمدار تیغ
شعله بار اوله رق افتادهٔ خاك ارتحال اولدی . ایواه وجودی
سنك خیوله پایمال اولدی . ایواه سنه لرجه زحمتنی چکوب
اختیار لغمده کندیسنه استناد ایده جك اولدیغم اولادم
بر انده چیقدی کیتدی ! . . . ای شخص معنوی
انسانیت ! وای دایهٔ تربیهٔ انسانیت اولان مدنیت ! میانهٔ
عالم وعالمیانده بو کشمکش قیامت نشانه سزنه دیرسکز ؟
سزدنده می خبریوق ؟ یازق که نوع بنی بشراره سنده
اکسك اولمیان جدال وقتال ودها بیك درلو شورش
واختلالی منع ایده جك قدر قوت واقتداره مالك اولدیکز
ظن ایدردك . ایشته بو کون بریکزی پنجهٔ حبوانیت ودیکر
کزی دست غدر بدوینده مع التأسف مغلوب وزبون
کوریورم . حیف حیف . ای یکدیکر ایله منافسه ومکابره دن
طولایی شواتش حرب وقتالك اشتعالنه واولاد وطندن
هر ساعت هزار هزار یکیتلرك هلاك واضمحلالنه سبب
اولانلر ! کلك کلکده شو اوواردهٔ طوفان بلا کبی خروشان
اولان قانلره وضرب شمشیر وسنان ایله زخمناك ودریای خون
ایچنده ایکلیه ایکلیه هلاك اولان جوانلره باقك ! بویله

یوزبیکلرجه بیکناهی طعمهٔ شمشیر هلاك ایتمك هیچ بر صورتله
لایق دکلدر . چونکه بو انسانلرك عالمه کلیشی انسانیته
خدمت ایچوندر . . . . . »

✲ بشرك ماهیت حیات ومماتی ✲

بشریتك مبدأ ومنتهاسنی دوشونجه بر نصل اغله میز !
حد طبیعیسی یوز سنه دن عبارت اولان حیات ایله بو عالمه
کلورز . یاری بو مدتی تکمیل ایچورمك ویا خود راحتله
یشایه بیلمك ممکن اوله ایدی . دنیایه کلدیکمز ساعت
کریهٔ اضطراب ایله کوزلریمز نمناك وقهر پنجه سیله کریبان
غیرتمز چاك چاك اولمغه باشلر . همان او ساعت دیده ودلمزده
کریه وزاره بو درجه مألوفیتدندر ؟ آه بیلسه ك که
بز بو دنیایه بر ماتمخانهٔ دیکر دیمی کلورز ! . . کندیمزی
بیلدیکمز کون بیك درلو اضطراب بیك درلو کدر
بیك درلو مشقت هر طرفدن بزی باصدیرر . بونلره
طیانه میان اکثر وجودلر ایشته او حد طبیعیه وارمدن
وبلکه سن جوانیی آشیرمدن قاره طوپراغك التنی
مسکن ایدر . بویله کنج ونازنین ایکن ترك عالم ایدنلره
هله یازق دکلی ؟ دنیا ایچنده قابل اوله بیله جك
بختیارلقلره که بهارك هنکام سحری کبی سریع
الزوال بر رخیالدن عبارتدر . انلر نیچون تصادف
ایتمامیدرلر ؟ آه او کونکه پدر ومادر وبرادر واولاد

واحباب واقار بی الحاصل دنیاده سوكیلی نه وار ایسه جمله سنی ترك ایدوب تك وتنها قاره طوپراغك التنی مسكن ایدرز . یر یوزندن وجودلریمز قالقار . متعلقاتمز مروت ایدر ایسه‌لر سه باشی اوجنه بر طاش دیكرلر . اكا نامیمز نقش اولنور . بعد الممات برآی صكره مزارمزی اچسه‌لر صولمش جسدلریمز هیئتیله طورر . اما كیم اولدیغمز تشخیص اولنه‌مز . برسنه صكره بلكه كمكلریمز كوربنور . برقاچ سنه‌دنصكره انلردنده اثر قالمز . یالكز باشی اوجنده دیكیلی بولنان طاشلر وقتیله كیم ایمشزانی وبرده مدفون اولدیغمزیری بیلدیررلر . اما یوزاللی سنه‌دن صكره اوطاشلرده دوریلور . یازیلری محوومنعدم اولور . مزارلریمز چوكر . ارتق صحیفهٔ عالمده كرچكدن نشانمز قالمز . وجودلرمز بزه اصل اولان عدم صرفه منقلب اولور !. . . .

دوشمه هوای هستی‌یه ای سالك غرور
كورغایت وجودكی هر بر غباردن

* بند * [١]

فوائد معلوماتندن دیكرلرینی حصه دار ایدن اصحاب حمیتی (خیر الناس من ینفع الناس) كلام حكیمانه سنده

---

[١] ٢١ ذی القعده سنه ٢٨٣ ده تصویر افكارده نشر اولنمشیدی .

داخل بولنان سائر ارباب همته ترجیح ایتمامك اهل تمیزه كوره نصل قابل اولور ؟ ایكی مؤثرك تصدیق رجحاننده اثرلرینك محاكمه سنه نه‌دن ابتدار اولنمسون ؟

مدنیتك اس اساسی وثروت ومنفعتك مجرای واسع الانجاسی معرفت دكلمیدر ؟

فن تاریخه آشنا اولانلرك معلومیدر كه سرمایهٔ معرفتدن بشقه برشیئه مالك اولمیان نیجه اقوام اززمانده مكنت ومملكتلرینی توسیع ایتدیلر . حالبوكه افرادندن هر بری برخزینهٔ سامانه نائل اولان بونجه ملل فقدان معرفتلری سببیله مدت یسیره‌ده موجود اولان استطاعتلرینی بیله تضییع ایتدیلر .

انلر معرفتله مدنیتك درجهٔ علیاسنه توصل ایدرك حكومتلری مشید اولدی . بونلر ثروتله سفالتك مرتبهٔ سفلاسنه تنزل ایدرك ملیتلری انقراض بولدی . حقیقت معرفت برعلت معنویه‌در كه اندن هزار فوائد مادیه حاصل اولور . هم برنعمت قدسیه‌در كه اكا اشتها زیاد ایتدكجه نقصان ترتب ایتمز بالعكس بركت بولور .

مادامكه علم ومعرفت فضائل انسانیه‌نك جمله سندن فائقدر . اكا خدمتكار اولانلرده افراد بشر ایچنده نه قدر ممدوح اولسه لایقدر .

بوخدمت ایسه اربابی ایچون معرفت مكسوبه سنك انتشارینه

همتدر .

واقعا برمعرفتكه برذلده نهان اوله انده نه مزيت اولور .؟

برجوهركه درون صدفدن خارجه چيقمه يه نه قيمت بولور؟

ايشته برملكده تعميم معارف مقصديله غزته احداثنه موفق اولان ارباب حميتك دخى هردرلو ستايشه لياقتلرى انكار اولنه مز .

صحايف اعتبارى هردرلو آثار فعليه وافكار مليه نك تماثيلى عينيله ارائه ايليان غزته لرك ايسه مطالعه سى وقوعات وحادثات زمانيه جه استغناهى موجب وانتباهى جالب اولديغى جهتله عمومك تزييد معارفنه مدار اوله بيلديكى ايچون فوائديني هركس تسليم ايدر .

ايشته تكثيرى بحق آرزويه شايان بولنان اهل عرفان وطن پرورلرينك آثار همتلرندن اولمق ومعارف مليه مزك تزايدينى مؤيد بولنمق اوزره مطبوعات عثمانيه برقاچ ايلردن برى خيلى ترقى كوسترمكده دركه .... الخ

☼استانبول قضاسى مسند رفيعى تبريكنه دائردر☼

نسخهٔ نادرهٔ كمالات وعرفان اولان مجموعهٔ ذات خجسته صفات نحريرانه لرنده مندرج انواع هنر وفضائل اقتضاسنجه همازه ستارهٔ اجلال واقبال سمحانه لرى ترقى ياب اوج اعتلا وپرتو بارقهٔ فيض وسعادتى حوالئ

كنكرهٔ اسمانه انوار بخشا اوله جغى ظاهر وهويدا اولوب ايشته بو مدعانك صدقنه براعت استهلال اولمق اوزره بو كره اولين پايهٔ سلم مقام مشيخت اولان مسند جليل قضاى استانبول اتكاى مباهات افزاى ذات عاليلريله منتهاى درجات عز ومفخرته موصول اولديغى خبر موروث المسارى قرطهٔ كوش افتخار اولمسيله ☼ مبارك باد وفرخ باد وميمون باد وفرخنده ☼اعادى بحمله دركريه احبا جمله درخنده* زمزمه سيله تزيين لسان شكرانيته ابتدار اولنديغى مثللو عهدهٔ خلوص وخصوصيتمه مترتب اولديغى اوزره مراسم تبريك وتهنيتك نظماً اجراسى ضمننده برقطعه تاريخ دخى كشيدهٔ رشتهٔ املا قلنه رق لفاً تقديم پيشكاه معارف دستكاهلرى قلنمشدر . همان جناب مسرت بخشاى قلوب عالميان تنزهت ذاته عن الشبيه والاقران ذات معالى سمات كريمانه لرينى عن قريب الزمان چار بالشنشين سر مسند مشيخت عليا وثناكار خلوص كردارلرى مثللو اخلاى صدق انتمالرينى بويله بر اثر ناچيز ايله معرض تبريك وتسعيدده زمزمه آرا بيورمق دعواتى برافراختهٔ دركاه خالق البرايا قلنديغى بيانيله ترقيم عريضهٔ بندكانه مه اجتسار اولندى اولبابده .

—

برجامع شريف ايچون لوحه تقديمنه دائردر

جناب تأسيس فرماى عبادتخانهٔ دنيا جل شانه وتعالى

ولی نعمت بیمنتمز شهریار معالی شعار افندمز حضرتلریله برابر عالمه محض خیر اولان وجود بهبود جناب عصمتپناهیلرینی نغمات اذان محمدی طنین انداز مسامع انام و صلاة خمسه باقی و بردوام اولدقجه حاصلی جهان طوردقجه آرایش گلشنسرای عز و عافیت و کافهٔ آمال و مقاصد خیریهٔ جناب ولیة النعمیلرینی آیینهٔ حصول و تیسرده جلوه گر ایلیه‌رك قلب پاك تابناك دولتلرینی مالامال فرح و مسرت بیورسون آمین. نام نامیٔ جناب عصمتپناهیلرینه اوله‌رق سایه افکن ساحهٔ انشا و اکمال بیوریلان نو جامع نوطرح بیبهاکه قبهٔ طاق معلاسی برابر سپهر و هم شکل هلال اولان زرین علم مناره والاسی حسد افروز ماه و مهردر. هر خصوصده مظهر بیورلدقلری توفیقات جلیلهٔ جناب صمدانییه دال و مباهات انگیز عموم بندگان خالص البال اولمغله بلطفه تعالی دها بویله نیچه نیچه تأسیسات حسنه و خیریه‌یه مظهریتلری دعای اجابت التماسیله تبریك و تسعید موفقیت جدیدهٔ جناب عصمتپناهیلرینه ابتدار و جامع انوار لامع مذکوره تعلیقنه مساعدهٔ احسانعادهٔ جناب ولیة النعمیلری متعلق بیورلمق استرحامیله برقطعه طغرای غراالوحه‌سنك پیشگاه مراحم پناه عصمت اکتناهلرینه تقدیمنه اجتسار اولندیغی محاط علم عالیهٔ جناب ولیة النعمیلری بیورلدقده اولبابده.

—

کلام قدیم تقدیمنه دائردر

یگانهٔ خطاطین ایرانیه مرحوم میرزا احمد نیریزینك نقشکاریٔ خامهٔ معجزنگاریله زینتپاش صحایف اولان کلام قدیم کریم که شیوه و نفاست خطجه مثل و نظیری عدیمدر. جامع نوادر آثار اولان کتابخانهٔ بی بهانهٔ جناب دقایقدانیٔ خدیو افخمیلرنده نهادهٔ موقع تعظیم و اعتبار اولمغه سزاوار بولندیغندن کمال احترام ایله تقدیمه ابتدار اولندی. هر حالده فرمان حضرت ولی الامر والاحسانکدر.

—

ولادت تبریکنه دائردر

بو دفعه خاورستان خیر الانسال اولان صلب پاك تابناکلرندن بر آفتاب عصمتك بارقه بخشای طلوع اولدیغی روشنائیٔ دیدهٔ آمالدن مستدلل عبد فقیر و شو بشارت جمیله‌دن حصهٔ عاجزانه‌مه اصابت ایدن شوق و سرور خارج از حوصلهٔ توصیف و تذکیر اولدیغندن بشقه اول نورس نهال گلشن اقبالك نام نامی و اسم خاص سامیسی صفت کاشفهٔ حالی اولان اجلال لفظ جلیلنه منسوب قلندیغندن سال فرخفال ولادتنی مشعر برقطعه تاریخ [١] دوشیریله‌رك

---

[١] بو تاریخ صحیفه ٣٨ ده مندرجدر.

اول نشیده ایله تبریك وتهنیته اجتسار قلنمشدر . همان
جناب رب عزت اول مولود مسعودك عرصهٔ شهوده
شرفورودنی حق عالئ کریمانه لرنده موجب انواع خیر
ویمنت بیورسون آمین اولیا بده .

عید تبریکنه دائردر

اجرای خدمت فعلیه ایله ابراز آثار صداقت ایتمکه حالاً
وزماناً مقتدر اوله میوب بالکز عهدهٔ عبودیتمده مترتب
وظائف مخصوصه سنك قسم معنویسندن اولان دعای
بالخیر ایفاسنه حصروجود ایدن بندکان صداقتنشان
ایچون ولی نعمت افخم واکرملرینه تقیید وتشدید رابطهٔ
مناسبته حلول ایدن اعیاد مبارکه نك من غیر حد
تسعیدی رسمنك ایفاسی دخی وسیله اتخاذ قلنه بیله جکنه
بناء بوکره حلول ایدن عید سعید فطرك حق عالئ جناب
متممانه لرنده هر وجهله مسعود اولمسی دعای اجابت انتماسنده
بولندیغمی من غیر حد بیان ایدرك عرض نام چاکر مستهام
وجناب حق دها بویله نیجه نیجه اعیاد مبارکه یه حسن
مواصلتله ذات خجسته صفات جناب ولی النعملرینی
قرین انواع سرور وحبور بیورمسی دعاسیله ختم کلام
ایلرم . هر حالده امر وفرمان ولی الامر والاحسان افندمز
حضرتلرینکدر .

بردده طرفندن استعطافنامه

عبد داعیلری یکی قپو مولوی خانه سی نعتخوانلرندن
ودعا کویان بندکانلرندن اولوب سایهٔ پیرده لله الحمد التمش
غروش معاشه نائل وبو نعمت جلیله یه هزار هزار شکر
ایله کوشهٔ کبرئ قناعته قائل ایسه مده ذاتاً وحقیقةً
فلس احمره احتیاج درجه سنده بیوایه وافقر ونصلسه
ذی عیال دخی بولنه رق دوچار اولدیغم مضایقه دن ناشی
هر بار دلشکسته ومضطر بولندیغم ولیل ونهار اندیشهٔ
انفاق اولاد وعیال ایله کسب اشتعال ایدن تنور غمله
یورکمی داغدار ایلدیکمه بناء سماعخانهٔ اضطرابده سرکردان
حیرت اولدیغم حالده دونه رك طولاشه رق درکاه مکارم
اکتناه جناب خدیویلرینه التجا ایلدیکم محاط علم عالم آرای
جناب داوریلری بیورلدقده نقود ناسرهٔ تضرع ونیازم
سکهٔ قبول وعنایتلریله رهین رواج وبو عبد دیرینلری دلشاد
سرور وابتهاج بیورلمق بابنده امر وفرمان حضرت
من له الامرکدر .

تذکره

بوندن ایکی آی مقدم وقوعیله کسب شرف وافتخار اولنان
بر ملاقات دولتلرنده ازهاری رنك وبوی لطافتدن عاری
اولان حدیقهٔ مجموعهٔ اشعار بندکانه مدن برکلدستهٔ

غزلیاتك تقدیم منصهٔ بزم عنایتلری قلنمسی امر و ارادهٔ
بیورلمشیدی. بوندن غرض حقیقی ایسه درکار اولان
همت طبع شاعرانه‌لری اقتضاسنجه اول کلدستهٔ آثار
ناچیزانه‌نك وضع شکوفه دان امتحان بیورلمسنه اظهار
رغبت دکل نسایم حیات افزای التفاتلریله طراوتبخش
کلشن خاطر فاتر اولمقدن عبارت اولمق لازم کلور. بناءً علیه
فریضهٔ شکرانیتی ایفا ایچون الی الابد دعوات خیریه‌لریله
تزیین لسان عبودیت ایتمکده‌یم. اما بونك جهت ظاهریه‌سنجه
لازم اولان بر وظیفه‌نك شمدی‌یه قدر اجراسنه ایکی سببدن
طولایی عدم موفقیتمله حالا متأسفم که او وظیفه‌ده
کل نخل خامهٔ سبزجامه‌دن افتادهٔ زمین انشاد اولان
برقاج برك غزلك اطارهٔ پیشگاه مشکل‌پسندانه‌لری اولنمسیدر.
او سببلره کلنجه بری اوراق هردرلو مسموعاتی نسی
ایده‌جك غوائل فکریه‌نك کثرتی و دیکری او مثللو آثار
ناچیزانه‌مك شایان نظر کوزیله ماسیله تقدیمنده عارض
اولان حجابك ابتدای امرده حیلولیتدر. شمدیکی حالده
ایسه بعنایة الله برنجی سبب برطرف اولرق دیکرنده
دخی اوقدر قوت اولمدیغندن انفاذ امر عالیلرینه
موفق اوله‌بیلدم. مأمولدر که معذرت مبسوطه‌نك
قبولیله تأخیرده‌کی قصورمز عفو بیورلور. اولبابده
امر فرمان حضرت من له الامرکدر.

تذکره

بنم افندم. امرنامه‌کزی دون اقتسام الدم. الدیغم
کبی حزن و سروردن مرکب بر نشئه ایله کوکلم او درجه
سرمست حیرت اولدی که حالا

بیلمم ایلیه‌جك کریه‌میدر خنده‌میدر

مآلنده دوچار تردد اولدم.
حزنم اندن طولاییدر که افندمز کبی کمال مروتله متخلق بعض
احبابك بیرام مناسبتیله تنزلاً بنده‌خانه‌لرینی تشریفه رغبت
بیوره‌جقلرینی خاطره‌کدر بعه سانح اولان امارات اشتیاقدن
استنباط ایله قویاً جزم ایتمش و بناءً علیه شو برقاج کون ایچون
اوده رهین کوشهٔ انتظار اولمغی عزم ایتمشیدم. نه چاره
که متحسر الفتی اولدیغم احبای کرام ایله ملاقاته استحضار
اسباب ممانعت ایلمك معتادی اولان طالع ناسازکارمك اغواسی
اوکون قولکزی اوراده سیر صحرای تنزهه اولغه اجبار
ایتدیکندن تشریف دولتلریله تشرفه موفق اولدم.
ارتق نه مرتبه عرض تأثر ایلسم بریدر.
کلهلم موجب سرور اولان حاله. حقمده نظر توجهنی
بعض قرائن ایله حس ایتدیکم بر ذات ماجد الطبعك
دلالت مخصوصه‌سیله حق بندکانه‌مده تصور اولنمش اولان
برایشك پیام خیرینی بنده‌کزه ایرشدرمك ایچون مقتضای بنده
نوازی و فتوتلرندن اولق اوزره اختیار زحمت بیورلمشدر.

ایشته افندمزدن بو لطفی دخی کوردم . بونك ایچونده
نه درجه ابراز تشکر ایتسم شایبه زیادن بریدر .
هرنه ایسه وجدانمده اولان معانی لطیفه نك بوندن زیاده
شرح وتفصیلنه وقت مساعد اولمدیغندن ملاقاته تعلیق
ایلرم . هرحالده فرمان افندمزکدر .

مکتوب خلوص آمیز

خاکپای سنیه لرینه معروض بنده لریدر .
ذات عالیٔ کریمانه لریله اولان معارفه مز اوچ درت سنه لك
ایسه ده بویله برعریضهٔ صادق المآل ایچنده برطاقم
مقدمات رسمیه وکلمات ریائیه استعمال ایده میه جك
قدر اخلاصجه نقصانم اولمدیغنی معرض افتخارده بیان
ایده بیلورم . اکرچه بیزده شمدی یه قدر کرمیتلی ومحرمانه
برالفت وقوعبولمدی وبوصورتله ادعا ایده جك برحقوق
کامله دخی پیدا اولمدی ایسه ده بوشیلر محبت ومربوطیت
وجدانیه یه بروجهله نقیصه ترتب ایتدیره مز ظننده یم .
معلوم سامیلریدرکه محبت دنیلان کیفیتك که
برعلاقهٔ خفیهٔ قلبیه دن عبارتدر . جوهری ژنك زیادن
بری بولندقجه صیقل الفته احتیاجدن هرحالده وارسته در .
حقیقت حالده ایسه ذات کریمانه لریله صیقجه صیقجه
ملاقات والفت شرفنی اکتسابده اولان عدم موفقیتم
بعض اسباب عادیه حیلولتدن نشأت ایلدیکندن بو یولده کی

قصورمك عفوینی مروت سنیه لرندن استرحام ایدرم .
حقا که هرکوشه سنده مودت سنیه لرندن بشقه برشی جلوه ساز
اولمیان کوکلمده برچوق زماندنبری جایکیر اولان کرمیت الفت
امل مخصوصمك اسباب حصولنه کچنلرده تشبث ایتمك اوزره
ایکن اوطرفه وقوع مأموریت وظهور مفارقت دولتلرندن
طولایی بادیٔ امرده متأسف اولمدم دیه مم . بوتأسف نظر
حقیقتله باقلنجه مغایر حکمت کوریلور . لکن علوم تبه کزی
هرکسدن زیاده ایستیان محبت وجدانیه مك تظلم حال
هجرانی صره سنده کی برسهو افکاری اولدیغندن
معذور طوتلمسی دخی موافق شان مروت کوریلور .
مع مافیه بو افتراق مادامکه حق عالیلرنده خیرلیدر بزجه
موجب اشتیاق ایسه ده بوندن چاره سز حصه دار مسرت
اولمق قانون محبتنه که عالم وجدان محکوم فرمانیدر کوکلمی
منقاد ایدرك هم ابراز مسار وهمده رسم تبریکی ایفایه ابتدار
ایلر وحق عاجزانه مده بقای توجهات علیه لرینی رجا
ایدرم . هرحالده فرمان افندمزکدر

مکتوب خلوص آمیز

کیت بزمکاه .... ای نامهٔ حقیر
عرض وداد قلبم ایچون ترجمانم اول
کوستر نشان حسرت اولان پیچتابکی
بووجهله مصور احوال جانم اول

افندمز . برمدتدنبری افندمزه عریضه تقدیم ایدهمدیکمی
نه یه حمل ایدرسکز ؟ قوللرکز افندمزه قارشو اولان
هر برمعامله وحرکتمی نظر دقته المغه تنزل بیوررمیسکز که
تقدیم معروضاتده برمدتجك وقوعه کلان انقطاعه
سبب تحریسی کلفتنی اختیار بیورهسکز ! بو ایکنجی مسئله
حقیقتی عندمده مجهول یعنی عنایت وانسانیت مجسمه
اطلاقنه بحق شایان اولان ذات دولتلرینك حق عاجزانه مده
بتون بتون انسلاب توجهلری مأمول اولان شیلردن
اولمدیغی حالده بونی مقام انکارده ایراد ایدیشم مظهریت
التفاتکزله جهانی زیر پای استغنایه المغی ایستیان کوکلمك
تخفیف غرورندن بشقه برمقصده مبنی دکلدر .
نه فائدهسی وار که کوکلم کندی حسیاتندن بشقه شیئه عطف
سمع اعتبار ایتمدیکندن حقنده وقوعبولان اغفالاتم مؤثر
ومثمر اولمیور . ارتق قوللرکزده عریضهمده متجاهلانه
سوزلردن قطع نظرله وجدانمك حسیاتنه مطابق ترتیب
مقدمات ایدهجکم . اوت . شبهه یوقدر که قوللرکزك
برمدتدنبری تقدیم عریضهده وقوعبولان قصوریمی
طریق وفادن بعض مرتبه انحرافه و یردیکز . حتی بو راسنی
اومدت ایچنده حقمده تغیر نظر توجهلریله هردراو
اضطرابدن بشقه برده برغداب معنوی یه کرفتار اولدیغمله
استدلال ایلرم . توجهکزك کوکلمده تأثیرات فوق العادهسندن
اولمق اوزره درمیان ایتدیکم شی جناب عنایت مآبکزی
انقلابه رق اعادهٔ توجه مفقود مقصدینه مبنی دکلدر .
قلبلرمزی یکدیکرینه ربط ایدن رشتهٔ متین محبتك که
تلغراف کرامتدر صور اختلاجاتنه نظراً حقمده کیفیت
توجهاتکزی استنباط ایده بیله جکم بر وجدان
صادقهده کی حسیات غریبهنك وجودینی تجربه ایدنلر
نزدنده ممتنع عد اولنهمز !.. طریق وفادن انحرافم بحثنه
کلنجه . بو شایعهنك قبولی نصل ناقابل ایسه اثبات دلیل
فعلی ایله ردیده اولمه مشکلدر . نه یاپام ؟ بو بابده صورت حال
وقالدن تفرس کیفیت بال ایدن ذکاوت فوق العادهلرینه
مراجعتله ختم مقال ایلرم . فرمان افندمزکدر

نهایت نغمهٔ سحر

(نغمهٔ سحر) ده وقوع بولان ترتیب سهویاتیله تصحیحاتی

سهویات	تصحیحات	صحیفه	سطر
طوردی دیوان	طوردی دیوان	۱	۱
مطالعه کارینه	مطالعه کارانه	۳	۱۸
بوهیئت	بوهیت	۱۰	۹
انجم سیاره	انجم سیاره	۱۰	۱۵
زرم	رزم	۱۶	۱۹
غجب	عجب	۲۰	۷
قتح ایتدی	فتح ایتدی بکا	۲۷	۱۸
مرحتك	مرحمتك		
بین حزن (بعض نسخه‌لرده)	بیت حزن	۲۸	۱۲
صفحهٔ قلبی	صفحهٔ قلبی	۳۹	۱۱
مغانی	معانی	۴۰	۱۸
رحشانه	رخشانه	۴۴	۱۲
اوخداند	اوخداوند	۴۵	۵
جوهراهلیت	جوهراهلیت	۴۶	۰۷
دولث	دولت	۴۶	۱۷
طلوغ	طلوع	۴۶	۱۹
ای زار	ای زار	۴۸	۱۲

سهویات	تصحیحات	صحیفه	سطر
کاولمشیدی ذتی	کاولمشدی ذاتی	۴۹	۰۲
کل شفکته سن	کل شکفته سی	۵۱	۱۸
صاعه باقرشفقتدن	صاعه باقرشفقتدن	۶۲	۱۸
کاهی نوازش	کاهی نوازشی	۷۹	۱۹
حرم	حریم	۸۱	۰۸
برتیغ سرانداز	برتیغ سرانداز	۸۳	۰۱
ابجره نبجه	بردم ابجره نبجه	۸۵	۰۹
زیرفرمانده	زیرفرمانده	۹۳	۱۳
نشئهٔ جاوید	نشئهٔ جاوید	۹۴	۰۲
دور خده	دوزخده	۹۴	۱۰
خون انوددن	خون آلوددن	۹۴	۱۳
جشید نشا	جمشید نشانز	۱۰۰	۱۴
ازادنار	ازاده عنانز	۱۰۰	۱۶
غمخوادلرزبز	غمخوارلرزبز	۱۰۲	۰۴
وکهن میخانه‌ده	بوکهن میخانه‌ده	۱۰۶	۰۳
چرق علا بقدن	چرك علا بقدن	۱۱۴	۲۰
سرنکونون	سرنکوعدن	۱۱۸	۱۷
کاشکاك	کاه‌مژکاك	۱۲۷	۰۷
سراغ ابتزمی	سراغ یتزمی	۱۳۵	۱۰
تغافلیکم	تغافلکیم	۱۳۵	۱۳
جهانتاب ایمش	جهانتاب ایش	۱۴۰	۱۸

نهایت